

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TASARIM HAKKI
VE
TASARIM HAKKININ HÜKÜMSÜZLÜĞÜ

Dilek YALÇIN

Danışman
Doç. Dr. Ahmet TÜRK

2008

Yemin Metni

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Tasarım Hakkı ve Tasarım Hakkının Hükümsüzlüğü” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

.../.../.....

Adı SOYADI

İmza

YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin

Adı ve Soyadı : Dilek YALÇIN
Anabilim Dalı : Özel Hukuk
Programı : Özel Hukuk
Tez Konusu : Tasarım Hakkı ve Tasarım Hakkının Hükümsüzlüğü
Sınav Tarihi ve Saati :

Yukarıda kimlik bilgileri belirtilen öğrenci Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün tarih ve sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Lisansüstü Yönetmeliği'nin 18. maddesi gereğince yüksek lisans tez sınavına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini dakikalık süre içinde savunmasından sonra jüri üyelerince gerek tez konusu gerekse tezin dayanağı olan Anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI OLDUĞUNA	☐	OY BİRLİĞİ	☐
DÜZELTİLMESİNE	☐	OY ÇOKLUĞU	☐
REDDİNE	☐		

ile karar verilmiştir.

Jüri teşkil edilmediği için sınav yapılamamıştır. ***
Öğrenci sınava gelmemiştir. **

- * Bu halde adaya 3 ay süre verilir.
** Bu halde adayın kaydı silinir.
*** Bu halde sınav için yeni bir tarih belirlenir.

Tez burs, ödül veya teşvik programlarına (Tüba, Fulbright vb.) aday olabilir.	☐	Evet
Tez mevcut hali ile basılabilir.	☐	
Tez gözden geçirildikten sonra basılabilir.	☐	
Tezin basımı gerekliliği yoktur.	☐	

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

.....	☐	Başarılı	☐	Düzeltilme	☐	Red
.....	☐	Başarılı	☐	Düzeltilme	☐	Red
.....	☐	Başarılı	☐	Düzeltilme	☐	Red

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Tasarım Hakkı ve Tasarım Hakkının Hükümsüzlüğü

Dilek YALÇIN

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Özel Hukuk Anabilim Dalı

Tasarım, fikri çalışmanın sonucu ortaya çıkan bir ürünün tamamı veya bir parçası üzerindeki süslemenin, çizgi, şekil, biçim, biçim, renk, doku, malzeme veya esneklik gibi insan duyuları ile algılanan çeşitli unsur veya özelliklerinin oluşturduğu bütünü ifade etmektedir. Bu tanım çerçevesinde tasarım, kısaca bir ürünün görünümü olarak tanımlanabilir. Tasarım kavramı, yetmiş yıl gibi uzun bir süredir Hukukumuzda bilinmekle birlikte bu konudaki ilk özel düzenlemeye 1995 yılında mevzuatımızda yer verilmiştir. Bu süreç içinde tasarımlar, Türk Ticaret Kanunu' nun haksız rekabet hükümleri ile Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu çerçevesinde korunmaya çalışılmıştır.

Bir tasarımın 554 sayılı KHK çerçevesinde korunabilmesi için yeni ve ayırt edici nitelikte olması, ilgili ürünün teknik zorunluluğun sonucunda ortaya çıkmış olmaması, kamu düzeni ve genel ahlaka aykırı olmaması ve tasarım üzerindeki hakkın gerçekten o tasarımı ortaya çıkaran hak sahibine ait olması gerekir. Bu özellikleri taşımayan tasarımlar, Türk Patent Enstitüsü' ne başvuru esnasında itiraz gelmediği sürece inceleme yapamadığından tescil edilebilmektedir. Bu durumu göz önüne alan yasa koyucu, tasarımın hükümsüzlüğü müessesesini düzenlemiştir. 554 sayılı KHK' nin 43'üncü maddesinde düzenlenen hükümsüzlük sebeplerinin varlığı durumunda tasarımın hükümsüzlüğüne ancak mahkeme tarafından karar verilebilecektir. Koruma süresinin devamınca veya hakkın sona ermesini izleyen beş yıl içinde

açılabilen hükümsüzlük davasında verilen kararlar, uygulanmış mahkeme kararları ve sözleşmeler haricinde geriye etkili olup herkese karşı ileri sürülebilecektir.

Anahtar Kelimeler : Tasarım Hakkı, 554 sayılı KHK, Tasarım Hakkının Hükümsüzlüğü

ABSTRACT
Master Thesis
Design Right And Invalidity Of Design Right
Dilek YALÇIN

Dokuz Eylül University
Institute of Social Sciences
Department Of Private Law

Design, means the whole or parts of the elements or features perceived with human feelings such as decotation, lines, shape, color, texture, material or the flexibility of the product which is created as a result of intelectual work. Within the framework of this description, design may briefly be defined as the appearance of a product. Although our laws were aware of the concept of design for as long as the the last seventy years first special arrangement has been made in this regard in our laws in 1995. During this period eforts were made to protect design with the provisions of unfair competition of the Turkish Commerical Code and the Law on Works of Fine Arts.

In order for a design to be protected under the scope of Decree/Law number 554, it must be new and different, and must not have been created as a technical requirement of the concerned product and should not be in violation of pubic peace and order and the right of the design must belong to the person who actually made the design. Designs that do not bear these features may be registred if no objections are raised during the application to the Turkish Patent Bureau because necessary examinations cannot be conducted. Legislation, which has taken this situation into consideration, has established the invalidity of the design. If situtations, stipulated in article 43 of the Decree/Law 554 exist, only the court may decide the invalidity of the design. Decisions of invalidity rendered during the protection period or within five years as of the expiration

of the right are retroactive, except for applied court decisions and agreements and may be claimed against anybody.

Key Words : Design Right, The Scope Of Decree/Law Number, Invalidity Of Design Right.

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ.....	ii
TUTANAK.....	iii
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR.....	xii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TASARIM HAKKI

I. Tasarım Kavramı	3
A. Terim.....	3
B. Tanım	5
C. Tasarımın Tanım Unsurları	13
1. Ürün ve/veya Ürün Parçası.....	13
2. İnsan Duyularıyla Algılanabilen Görünüm	18
II. Tasarım Türleri	20
A. Tescilli ve Tescilsiz Tasarımlar	20
B. İşlevsel (Fonksiyonel/Faydalı) ve Estetik Tasarımlar.....	22
C. İki ve Üç Boyutlu Tasarımlar.....	24
III. Tasarım Üzerindeki Hakkın Özellikleri	25
A. Gayri Maddi Mal Olması	25
B. Mutlak Hak Olması	27
C. Sahibine İnhisari Yetkiler Vermesi	28
D. Süreyle Sınırlanmış Olması	29

E. Ülkesel Olarak Korunması	31
F. Tasarım Hakkının Doğum Anı	32
V. Tasarım Hakkının Korunması	36
A. Tasarım Hakkının Korunmasının Önemi ve İşlevi	36
B. Değişik Hukuk Düzenlerinde Tasarım Hakkının Korunmasının Tarihi	38
Gelişimi.....	38
1. Genel Olarak.....	38
2. Tasarım Hakkının Uluslararası Alanda Korunması	40
a. Genel Olarak.....	40
b. Paris Anlaşması.....	41
c. Bern Anlaşması	42
d. TRİPS Anlaşması	44
e. Lahey Anlaşması	46
f. Locarna Anlaşması	47
3. Tasarım Hakkının Avrupa Topluluğu Hukukunda Korunması	48
4. Tasarım Hakkının Türk Hukukunda Korunması	51
a. 1995' e Kadar ki Koruma.....	51
aa.Tasarımların Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Çerçevesinde Korunması..	54
bb. Tasarımların Haksız Rekabet Kuralları Çerçevesinde Korunması	57
b. 554 sayılı KHK' dan Sonraki Koruma.....	62
aa. Genel Olarak	62
bb. Tescilli ve Tescilsiz Tasarım Hakkının Korunması.....	64
aaa. Tescilli ve Tescilsiz Tasarım Hakkının Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu	
Çerçevesinde Korunması.....	66
bbb. Tescilli ve Tescilsiz Tasarım Hakkının Haksız Rekabet Kuralları	
Çerçevesinde Korunması.....	69
ccc. Tescilli ve Tescilsiz Tasarım Hakkının Marka Kanunu Çerçevesinde	
Korunması	76

İKİNCİ BÖLÜM

TASARIM HAKKININ HÜKÜMSÜZLÜĞÜ

I. Genel Olarak	82
II. Hükümsüzlük Kavramı.....	85
III.Hükümsüzlük Halleri	91
A. Genel Olarak	91
B. Koruma Şartlarının Bulunmaması.....	96
1. Genel Olarak.....	96
2. Tasarımın Yeni Olmaması.....	98
a. Yenilik Kavramı	98
aa. Mutlak Yenilik- Nispi Yenilik	101
bb. Subjektif Yenilik-Objektif Yenilik	102
cc. Basit Yenilik- Nitelikli Yenilik	103
b. 554 Sayılı KHK’ da Aranan Yenilik.....	104
3. Tasarımın Ayırt Edici Nitelik Taşımaması	109
a. Ayırt Edici Nitelik Kavramı	109
b. Ayırt Ediciliğin İncelenmesi	110
aa. Kıyaslanacak Tasarımın Belirlenmesi.....	111
bb. Kıyaslanan Tasarımların Bilgilenmiş Kullanıcıda Yarattığı Genel İzlenimlerin Karşılaştırılması	113
cc. Kıyaslamada Farklılıklardan Çok Ortak Özelliklere Ağırlık Verilmesi ve Tasarımcının Seçenek Özgürlüğünün Dikkate Alınması.....	117
c. Yeniliği ve Ayırt Edici Niteliği Etkilemeyen Açıklamalar	119
4. Tasarımın Kamu Düzeni ve Genel Ahlaka Aykırı Olması.....	122
5. Tasarımın Teknik Zorunluluk Sonucu Ortaya Çıkan Görünüme Sahip Olması	124
B. Tasarım Hakkının Gerçek Sahibinin Başkası Olması.....	129
1. Tasarımcı	129

2.Hizmet ilişkisinden ve Hizmet İlişkisi Dışındaki Bir İlişkiden Doğan Hak Sahipliği.....	131
3.Üniversite Mensuplarının Hak Sahipliği	133
C. Başvuru Tarihi Daha Eski Olan Aynı veya Benzer Tasarımın Varlığı	134
IV. Hükümsüzlük Davası	135
A. Davanın Tarafları	135
1. Davacı.....	135
2. Davalı	138
B. Dava Açma Süresi.....	139
C. Görevli ve Yetkili Mahkeme.....	141
D. Hükümsüzlük Kararının Etkileri.....	143
1. Genel Olarak.....	143
2. Hükümsüzlük Kararının Geriye Etkili Olması	144
3. Hükümsüzlük Kararının Geriye Etki Doğurmadığı Haller	145
a.Tasarımın Hükümsüzlük Kararından Önce, Tasarımdan Doğan Haklara Tecavüz Nedeniyle Verilmiş ve Uygulanmış Kararlar	145
b. Tasarımın Hükümsüzlük Kararından Önce Yapılmış ve Uygulanmış Sözleşmeler	147
SONUÇ.....	152
KAYNAKÇA.....	156

KISALTMALAR

ABD	: Ankara Barosu Dergisi
AT	: Avrupa Topluluğu
Ar-ge	: Araştırma Geliştirme
AÜEHFD	: Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi
b.	: Bent
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
dn.	: Dipnot
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
E.	: Esas
EC	: European Community
ETMK	: Endüstriyel Tasarımcılar Meslek Kuruluşu
f.	: fıkra
F.H.Ö.İ.K.R	: Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu
FMHD	: Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi
FMR	: Fikri Mülkiyet Dergisi
FSEK	: Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
GATT	: General Agreement on Tariffs ve Trade
HD.	: Hukuk Dairesi
HMUK	: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İBD	: İstanbul Barosu Dergisi
İSOD	: İstanbul Sanayi Odası Dergisi
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
m.	: Madde
MATAD	: Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Araştırmaları Dergisi
MK.	: Medeni Kanun

MÜİİBFD	: Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi
OHİM	: The Office for Harmonisation in the Internal Market, Trade Marks and Designs (Avrupa Topluluğu Marka ve Tasarım Ofisi)
RG.	: Resmi Gazete
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
TPE	: Türk Patent Enstitüsü
TRIPS	: Trade Related Aspects of Intellectual Property (Ticaretle Bağlantılı Fikri Haklar)
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
vd.	: ve devamı
YD.	: Yargıtay Dergisi
WIPO	: World Intellectual Property Organisation (Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı).

GİRİŞ

Sanayi devrimi ve ser' i üretimden önce eşyanın kullanışlı olmasına öncelik tanıyan yaratıcı; kendi estetik anlayışı doğrultusunda her ürüne farklı görünümler verebilmekteydi. Sanayileşme ile birlikte gelen makineleşmenin farklılıkları ortadan kaldırması ve teknoloji trafiğinin uluslararası boyut kazanması ile beraber kızışan rekabet ortamı sanayicileri ürünlerini daha geniş bir pazara ulaştırmak için yeni arayışlara itmiştir. Bu arayış içinde sanayiciler ürünlerinin daha kolay pazarlanması için ürüne fonksiyonel üstünlüklerin yanı sıra göze hitap eden niteliklerde kazandırma yoluna gitmişlerdir. İşte aynı sektörde faaliyet gösteren firmalar için müşteri tercihlerinin kendi ürünlerinde yoğunlaşmasını sağlayan en önemli unsurlardan biri tasarımdır. Sanayicilerin tasarım yolu ile ürünlerini farklılaştırma ve kazançlarını sürdürülebilir kılma hedefi, tasarımların korunması konusunda ulusal kanunlar yapılmasına ve uluslararası sözleşmelere hükümler konmasına neden olmuştur.

Ülkemizde tasarım kavramının 70 yıl gibi uzun bir geçmişı olmakla birlikte 1995 yılında Gümrük Birliğı sürecinde Avrupa Birliğı ile yapılan Ortaklık Konseyi Kararı çerçevesinde 554 sayılı Endüstriyel Tasarımların Koruması Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname çıkarılmıştır. Bu düzenleme ile daha önce Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ve haksız rekabet hükümleri ile korunmaya çalışılan tasarımlar ilk kez özel bir düzenlemeye konu olmuştur.

Tasarımların 554 sayılı KHK çerçevesinde korunabilmesi için daha önce dünyanın başka bir yerinde kamuya sunulmamış olması ve ayırt edici niteliğe sahip olması gerekir. Ayrıca söz konusu tasarım, genel ahlaka ve kamu düzenine de aykırı olmamalıdır. Bu koruma şartlarının varlığı tescili yapan kurum olan TPE tarafından incelenmediğinden bu şartları taşımayan bir tasarım tescil edilmiş olabilir. Bu durumda tasarım tescil belgesi sahibi tez konumuzu oluşturan hükümsüzlük davasının muhatabı olabilecektir.

Çalışmamızın birinci bölümünde; gerek ulusal gerekse uluslararası düzenlemelerde yer alan tasarım kavramını öğreti ve tasarımcıların görüşlerini de dikkate alarak açıklamaya çalışacağız. Ayrıca bu bölümde tasarım türlerine, tasarım hakkın özelliklerine yer verilecek ve tasarım hakkının korunmasının tarihi gelişimi gerek uluslararası düzenlemeler gerekse ulusal düzenleme açısından ele alınacaktır. Önemi dolayısıyla tasarımların Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, Türk Ticaret Kanunu' nun haksız rekabet hükümleri ve 556 sayılı Markaların Korunması Hakkında KHK çerçevesinde çoklu şekilde korunmasını 1995 yılı öncesi ve sonrası olmak üzere tescilli ve tescilsiz tasarımlar açısından öğreti, Yargıtay kararları ışığında ve yakın bir zamanda yasalaşması beklenen Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Taslağı' ndaki düzenlemelere de yer verilmek sureti ile ayrı ayrı ele almaya çalışacağız.

Çalışmamızın ikinci bölümünde; tasarım belgesi sahibinin tescil şartlarına ilişkin beyanına güvenilerek ve bir teknik inceleme dahi yapılmadan verilen tasarım belgelerine ilişkin açılacak hükümsüzlük davası incelenecektir. Bölümde genel olarak hükümsüzlük kavramı açıklandıktan sonra hükümsüzlük davasının açılabileceği haller, davanın tarafları, dava açma süresi ve hükümsüzlük kararının geçmişe dönük etkisi kuralı istisnaları ve istisnaların istisnası öğreti ve Yargıtay kararları ışığında Taslaktaki düzenlemelerle birlikte incelenecek; sorunlar ortaya konulacak ve çözümler sunulacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TASARIM HAKKI

I. Tasarım Kavramı

A. Terim

Tasarım hukukunun tarihsel süreci içinde gerek ulusal kanunlarda gerekse uluslararası sözleşmelerde tasarım kavramı için ortak bir terim kullanılmamıştır. Aşağıda ele alacağımız bazı düzenlemelerde tasarımlar, iki (desen, muster, dessin) ve üç boyutlu(model, modelle, modelés) tasarımlar olarak sınıflandırıp iki ayrı terimle ifade edilmekteyken, diğer düzenlemelerde, bu iki kavramı içine alan tek bir terim (tasarım, design) kullanılmaktadır.

Uluslararası sözleşmelerde tasarım kavramını ifade etmek için farklı terimler, kullanılmıştır. 1883 tarihli Paris Sözleşmesi, tasarım kavramından “design and models”(desen ve model); 1886 tarihli Bern Sözleşmesi ve Evrensel Telif Hakları Sözleşmesi “tatbiki sanat eserleri”(work of applied art) olarak söz etmektedir¹. Nihayet 1994 yılında imzalanan GATT-1994 TRİPS Sözleşmesinde “industrial design”(endüstriyel tasarım) terimi kullanılmıştır².

Avrupa Topluluğu Hukukunda ise tasarım kavramı, üye ülkelerin tasarım düzenlemelerini uyumlaştırmak amacıyla³ çıkarılan 13 Ekim 1998 tarihli ve 71/98 Sayılı Tasarım Yönergesi ve 12 Aralık tarihli ve 6/2002 Sayılı Tasarım Tüzüğü’nde⁴ “design” olarak tek bir terimle ifade edilmiştir.

¹ **ARIKAN, Ayşe Saadet:** “Sınai Tasarımlar”, BATİDER, Ankara 1994, C. XVII, S. 3, s. 75(Anılış: Sınai Tasarımlar); **DPT:** Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporları, Ankara 2000, s. 177(Anılış: Sekizinci Beş Yıllık Planı).

² **ARIKAN, Ayşe Saadet:** “ Tasarımların 554 Sayılı Tasarım Kararnamesi ve Fikir-Sanat Eserleri Kanunu Çerçevesinde Korunması”, MATAD, C.4, S.1-2/1995-1996, s.74 (Anılış: Tasarımların FSEK Çerçevesinde Korunması).

³ **SULUK, Cahit:** Avrupa Topluluğu Hukukunda Tasarımların Korunması- Topluluk Tasarımı, Seçkin, Ankara 2002, s.20 (Anılış: Topluluk Tasarımı).

⁴ Directive 98/71/EC Of The European Parliament and of The Conuncil Of 13 October 1998 On The Legal Protection Of Designs, ATRG.(1998), L289/28, 28.10.1998,s.28-35. Bu yönergenin ilk Tasarısı 1994 yılında yayımlanmıştır. Dok. Nr. C. 345, 23.12.1993, COM(93) 344. Yönerge Tasarısı 1996 tarihinde değişikliğe uğramıştır. Dok. Nr. C. 142, 14.05. 1996, COM(96) 66. Council Regulation(EC)

İngiliz Hukukunda ve diğer Common Law sistemine sahip ülke hukuklarında tasarım kavramı “design”(tasarım) olarak tek bir terim ile ifade edilirken⁵ ; Alman ve İsviçre Hukukunda “muster, modelle”(desen, model) Fransız Hukukunda ise, “dessin, modelés”(desen, model) olarak iki farklı terimle ifade edilmektedir⁶.

Türk Hukukunda ise 554 sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname⁷, nin yürürlüğe girmesine kadar tasarım kavramı, öğreti ve mevzuatta “sınai model”, “sınai resim” olmak üzere iki farklı terimle ifade edilmiştir⁸. “sınai model” terimi, üç boyutlu; plastik şekilli tasarımları ifade etmekten, “sınai resim”⁹ terimi, iki boyutlu; şekillerin bir araya getirilmesinden meydana gelen tasarımları ifade etmektedir¹⁰. Türk öğretisinde ilk kez Hirsch, tasarım kavramını “sınai model” ve “sınai resim” olarak iki ayrı terimle 1938 yılında “Sınai Mülkiyet Kanunu”na ilişkin olarak hazırladığı Öntasar’ının 24-28. maddelerinde kullanmıştır¹¹. Hirsch tarafından, Alman, İsviçre ve Fransız hukuklarının etkisiyle yapılan bu ayırım, yine onun tarafından Ticaret Kanunu’ na alınmış ve kullanılabilir hale gelmiştir¹².

No: 6/2002 Of 12 December 2001 On Community Designs, ATRG, 5.01.2002, L 3/1. Tüzük tasarısı, 1994 yılında kaleme alınmış ve 21.06.1999 ve 27.01.2000 tarihlerinde değişikliğe uğramıştır. Dok. Nr. C. 29, 31.12.1994, COM.(93) 342. Değişiklikler, ATRG, COM(1999) 310 final- CNS 93/0463; ATRG, COM 75, 15.03.2000, s. 35 vd. Topluluk Hukukundaki düzenlemeler konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Aşağıda s.

⁵ **ARIKAN**, Sınai Tasarımlar, s. 75.

⁶ **TEKİNALP, Ünal**: Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları, 4. Bası, İstanbul 2005, s. 606(Anlış: Fikri).

⁷ Bundan sonra 554 Sayılı KHK olarak, anılacaktır. R.G. 5.11.1995, 22454: Değişiklikler: R.G. 31.12.1997, 23217.

⁸ **TEKİNALP**, Fikri, s. 606.

⁹ “Resim” sözcüğü yerine “desen” sözcüğünün kullanılmasının daha doğru olduğu hakkında bkz. **TEKİNALP**, Fikri, s.606.

¹⁰ **YASAMAN, Hamdi**: “Sınai Resim ve Modeller”, BATİDER, Ankara 1984, C. XII, S. 2-3, s. 93 (Anlış: Sınai); **ARIKAN**, Sınai Tasarımlar, s. 93.

¹¹ **HIRSCH, Ernest E.**(Çev. V. Çernis): Hukuki Bakımdan Fikri Say, C. I, Nazari Esaslar, Sınai Haklar, İstanbul 1942, s. 238 vd (Anlış: Fikri Say). Yazar, söz konusu iki terimi diğer bir makalesinde Paris Sözleşmesinin 11. maddesinin çevirisinde de kullanmıştır. Bkz. **HIRSCH**, “Sınai Mülkiyetinin Himayesine Dair Beynelmille İtilafnamelerin Türk Hukukuna İcra Ettiği Tesirler”, Prof Dr. Cemil Birsal’ e Armağan, İstanbul 1939, s. 195. Tekinalp, Hirsch’ nin 1951 yılında “Sınai Mülkiyet Kanunu” için hazırladığı Öntasar dışında resim ve faydalı modellere ilişkin ayrı bir kanun tasarısı hazırlamış olma olasılığını fazla olduğunu belirtmektedir. Fakat bu tasarımın nerde olduğu bilinmemekle birlikte metin, hiçbir yerde de yayınlanmamıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. **TEKİNALP**, Fikri, s. 605 ve dn 11.

¹² **TEKİNALP**, Fikri, s. 606.

1995 tarihinde yürürlüğe giren 554 sayılı KHK' da tasarım kavramı, Avrupa Topluluğu'ndaki düzenlemelerin etkisiyle sınai resim ve model olarak iki ayrı terimle değil bu terimleri kapsamına alan tek bir terimle “ tasarım” sözcüğü ile ifade edilmiştir. 554 sayılı KHK' nın başlığında “Endüstriyel Tasarım” terimi kullanılmıştır¹³. Başlıktaki bu ifade, sadece endüstriyel tasarımların korunacağı izlenimi vermekle birlikte elle üretilen, endüstriyel olmayan ürünlerin, korunamayacağı anlamına gelmemektedir. Çünkü, 554 sayılı KHK' nın 3. maddesinde ürün tanımlanırken elle üretilen nesnelere de bahsedilmekte ve metnin tamamında “tasarım” terimi kullanılmaktadır¹⁴.

Türk Patent Enstitüsü ve Adalet Bakanlığı tarafından tasarımlar hakkında hazırlanan kanun taslağının başlığı, öğretilerdeki eleştiriler çerçevesinde “Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Taslağı” şeklinde değiştirilmiştir¹⁵. Bu şekilde başlık ve içerik arasında uyum sağlanması, yerinde olmuştur.

B.Tanım

Tasarım (dizayn) sözcüğü, Latince hem “göstermek/belirtmek” hem de “çizmek” olarak tercüme edilen “designare” nin türevidir. İngilizce “design” (tasarım) ismi bu ikili anlamını korumuştur¹⁶. Tasarım, genellikle uygulamalı sanatlar, mühendislik, mimari, ve diğer yaratıcı işler çerçevesinde ele alınır ve hem isim hem de fiil olarak kullanılır. Tasarımın sözlük anlamı, bir şeyin biçimini zihinde

¹³ Benzer bir durum, 1990 tarihinde Topluluk Tasarımına ilişkin olarak Max Planck Institute hazırlanan öneriyi temel alarak AT Komisyonu tarafından yayımlanan topluluk düzenlemelerine kaynaklık eden “Green Paper” (Yeşil Kitap/ Yeşil Kağıt) da da vardır. Ayrıntılı bilgi için bkz. **SULUK, Cahit:** Tasarım Hukuku, Seçkin, Ankara 2003, s. 40 dn 3 (Anılış: Tasarım Hukuku); ; **SULUK,** Topluluk Tasarımı, s. 20.

¹⁴ Benzer eleştiriler için bkz. **ARIKAN,** Tasarımların FSEK Çerçevesinde Korunması, s. 74' teki dnp 16 ; **TEKİL, Müge :** “ 554 Sayılı KHK Çerçevesinde Endüstriyel Tasarım Kavramı ve Koruma Şartları”, İÜHFM, C. LV, S.4/1997, Prof. Dr. Orhan Münir Çağıl' a Armağan Sayısı, s. 236, 237; **SULUK,** Tasarım Hukuku, s. 40; **ASLAN, Adem:** Türk ve AB Hukukunda Fikri Mülkiyet Haklarının Tükenmesi, İstanbul 2004, s. 26(Anılış: Tükenme); **TEKİNALP,** Fikri, s. 607, 608; **BİLGİN, A. Aslı:** Endüstriyel Tasarım Hakkı ve Tazminat Davaları, Vedat, İstanbul 2006, s.5; **ATAMER, Eda:** Endüstriyel Tasarım Hakkının Gaspi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, D.E.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2007, s. 3.

¹⁵ Bu çalışmada, 25.09.2006 tarihi itibarıyla TPE' nin internet sitesinde yer alan taslak metin esas alınmıştır. Taslağa, www.tpe.gov.tr/dosyalar/taslaklar/Tasarım_Kanun_Taslagi.pdf adresinden ulaşılabilir.

¹⁶ **BORJA DE MOZOTA, Brigitte:** Tasarım Yönetimi, İstanbul 2005, s. 8.

canlandırmak, tasavvur etmek¹⁷; bir tasarlama eylemi sonucunda beliren ve asıl yapının gerçekleştirilmesi sırasında yönlendirici olan proje, çizim, maket, eskiz, motif, stil gibi ürünlerin tümüdür¹⁸.

Tasarımın hukukçular ve tasarımcılar tarafından bir çok tanımı yapılmış olup hem hukukçularla tasarımcılar arasında hem de bu meslek gruplarının kendi içinde ortak bir tasarım tanımına ulaştığını söylemek, mümkün değildir¹⁹. Tasarımcılar, tasarım kavramını hukukçulara göre daha geniş bir süreç olarak tanımlamaktadırlar. Bazı tasarımcılarca yapılan tasarım tanımları, şöyledir;

Tasarım, Uluslararası Endüstri Tasarım Dernekleri Konseyine göre, *“hedefinin nesnelere, süreçleri, hizmetleri ve bunların sistemlerinin çok yönlü niteliklerini bütün yaşam döngüleri içerisinde yerleştirmek olduğu yaratıcı bir faaliyettir”*²⁰. Endüstri tasarımı, *“kişilerin yakın çevresini kurmasını ve kullanmasını sağlayan bir uzmanlık”* alanıdır²¹.

Tasarım, sorun çözücü, yaratıcı sistemli bir faaliyet²² olup tasarımcının çoğunlukla pazardaki bir boşluktan, teknolojinin getirdiği bir yenilikten veya benzeri nedenlerden doğan kullanıcı gereksinimlerini karşılamak amacıyla *“yaratıcı süreç”* içinde ürettiği çözümlerdir²³. Bütüncül bir yaklaşımla, tasarım, bir organizasyonun bütün işlevleri ve bölümlerini ilgilendiren bir olgudur²⁴.

¹⁷<http://www.tdk.gov.tr/TR/SozBul.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF05A79F75456518CA>, 11.07.2008.

¹⁸ **SÖZER, Metin/ TANYELİ, Uğur:** Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü, İstanbul 1992, s. 40.

¹⁹ **BAYAZIT, Nigan:** “Tasarım, Zanaat ve Endüstriyel Tasarım Farklarının İrdelenmesi”, Legal Fikri ve Sınai Haklar Dergisi, Y.1, S.1, İstanbul 2005, s. 404 (Anılış: Farkların İrdelenmesi).

²⁰ **BORJA DE MOZOTA,** s. 9’dan naklen.

²¹ **KÜÇÜKERMEN, Önder:** Endüstri İçin Ürün Tasarımında Yaratıcılık, Yem Yayınları, İstanbul 1996, s. 11.

²² **BORJA DE MOZOTA,** s. 10.

²³ **HASDOĞAN, Gülay:** “Tasarım Kavramının Hukuktaki Gelişimi ve Endüstriyel Tasarımların Korunmasına İlişkin Ülkemizdeki Yasal Düzenlemelere Yansımaları”, Tasarımda Evrenselleşme- 2. Ulusal Tasarım Kongresi Tasarım Kitabı, İTÜ Mimarlık Fakültesi Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü(2. Ulusal Tasarım Kongresi Bildiri Kitabı), 13-16 Mart 1996, İstanbul, s. 24 (Anılış: Yansımalar).

²⁴ **ER, Alpay/ ER, Özlem:**” Tasarım Yönetimi: Gelişim, Tanım, Kapsam”, 2. Ulusal Tasarım Kongresi Bildiri Kitabı, s. 72.

Tasarım kavramı, birbirlerini sıra ile takip eden ve birbirlerine bağımlı üç “*kademeli bir işlemin*”, “*hayal-projelendirme-üretim*” zincirinin, beyindeki algılanma kalıbının ifadesi olup bir nesneye uyarlanmadıkça anlam kazanamaz²⁵.

Hukukçular tarafından yapılan bazı tasarım tanımları ise, şöyledir;

İtalyan hukukçu FRANZOI' ye göre hukukçular, tasarımı tanımlamakta başarılı olamamışlardır. Tasarım, yaratıcı hayal gücünün ve aklın ürünü olup uygun biçim, renk, ağırlık gibi unsurların üretici, satıcı, tüketici gibi toplum kesimlerinin beklentilerini çerçevesinde şekillendiği karma bir yaratıdır. Bu nedenle tam olarak ne bir sanat ne de stildir²⁶.

BIRPI²⁷ tarafından hazırlanan Tıp Kanununun 2 nci maddesi; renk ya da çizgilerden oluşan bir kompozisyon ya da üç boyutlu bir şeklin, bir sanayi ürününe (ya da el emeği ürüne) “*özel bir görünüm vermesi*” ve bu ürüne (el emeği ürüne) model teşkil etmesi kaydıyla, sınai tasarım olarak nitelendirileceğini ifade etmiştir²⁸.

Tekinalp' e göre, “ Tasarım, görünüm” dür. Bu, bir ürünün veya ürün parçasının; ürün üzerindeki süslemenin çizgilerinin, renklerinin, dokunun, malzemenin, esnekliğin ve bunun gibi insan duyularıyla algılanabilen unsur ve özelliklerin; bunların tamamının veya bir kısmının bileşimin ya da takımının görünümüdür”²⁹. *Odman* ise tasarımı, “ *insan eliyle işlenen nesnelere görme ve dokunma duyularıyla algılanan niteliklerini yaratmaya yönelik faaliyetler*” olarak tanımlamaktadır³⁰.

²⁵ **DEVİRİM, Özlem:**“Tasarım Kavramı Üzerine Bir Deneme”, 10.10.2002, http://www.turkcadcom.net/rapor/tasarim_kavram.html , 01.10.2007.

²⁶ **FRANZOI, Mario:** “ The Legal Protection of Industriel Design: Unfair Competition as a Basis of Protection” EIPR, No:5/1990, s. 154-155.

²⁷ Fikri Mülkiyet Haklarının Korunmasına ilişkin Uluslararası Büro.

²⁸ **DPT:** Yedince Beş Yıllık Kalkınma Planı, Fikri ve Sınai Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara 1994, s. 59 (Anlış: Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı).

²⁹ **TEKİNALP,** Fikri, s. 611.

³⁰ **ODMAN, N. Ayşe:** Fikri Mülkiyet Hukuku ile Rekabet Hukukunun Teknolojik Rolü, Ankara 2002, s. 66.

Arıkan, Şahinalp ve Cohen tasarımı iki veya üç boyutlu bir ürünün “*dış görünüm özellikleri*” olarak tanımlarken³¹; *Suluk*, tasarımın “*ürün veya ürün parçasının görünümü*” olduğunu belirtmektedir³². *Şehirali* ise, sınai tasarımı, insan ihtiyaçlarını karşılayan ürünlerin teknik fonksiyonun zorunlu bir sonucu olmayan “*dış görünüm*” özellikleri olarak tanımlamıştır³³.

Diğer bazı hukukçular ise tasarımı, var olan bir ürünün şekil, biçim, renk, çizgi, doku, malzeme ve esneklik yönünden insan duyularıyla algılanan, “*görünüm itibariyle*” farklı özelliklerde üretilmiş hali³⁴; “*bir üründeki özgün şekil*”³⁵; ticari ürünlerin süslenmesine yarayan ayrı renk ve “*orijinal biçim*”³⁶ şeklinde tanımlamışlardır.

DPT’nin Fikri ve Sınai Haklar Özel İhtisas Komisyonu raporlarında tasarım kavramı, “sınai tasarım” üst kavramı adı altında “sınai resim ve sınai model” olarak iki ayrı terimle tanımlamıştır. Tanıma göre, sınai resim, bir ürünün yüzeyine uygulanabilecek nitelikte iki boyutlu olarak algılanan süslemeler/çizimlerdir. Sınai model ise, ürüne üç boyutlu bir cisim olarak dış görünüşü bakımından benzerlerinden ayırıcı ve tanıtıcı bir nitelik kazandıran şeklidir³⁷. Kurum, daha sonra yaptığı tanımlarda endüstriyel tasarımı, yasal koruma açısından genel olarak, bir ürünün üç boyutlu şekli veya bu şeklin bir parçası ile ürün üzerindeki iki boyutlu süslemeler olarak tanımlamıştır³⁸.

³¹ **ARIKAN**, Sınai Tasarımlar, s. 74; aynı Yazar: “Türk Tasarım Kanunu Tasarısı”, Sınai Mülkiyetin Korunması ve Türkiye’deki Gelişmeler Hakkında Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı(WIPO) Sempozyumu, 19-20 Haziran 1995, Ankara, s. 55 (Anılış: Tasarım Tasarısı); **ŞAHİNALP, Kaan**: “Türk Hukukunda Endüstriyel Tasarımlar”, YD, Temmuz 2000, C. 26, S. 3, s. 304; **ARIKAN**, Sınai Tasarımlar, s. 74, aynı yönde bkz. **COHEN, Denis**: The International Protection Designs, Kluwer, London 2002, s.1.

³² **SULUK, Cahit**: “Topluluk ve Türk Hukukunda Görünmeyen Tasarımlar”, İÜHFİM, C. LX, S.1-2/2002, s.205 (Anılış: Görünmeyen Tasarımlar). Aynı yönde bkz. **GÜNEŞ, İlhami**: “Endüstriyel Tasarım Tescilinin Sağladığı Hukuksal ve Cezai Koruma İle Uygulama Sorunları”, FMR, C.7, S.3, s.15 (Anılış: Uygulama Sorunları).

³³ **ŞEHİRALİ, Feyzan Hayal**: Patent Hakkının Korunması, Ankara 1998, s. 19.

³⁴ **ASLAN**, Tükenme, s. 25.

³⁵ **KEŞLİ, Ahmet**: Türk Hukukunda Bir Sorun: Tescil Edilmiş ve Koruma Süresi Dolmuş Endüstriyel Ürünler ve Konuya İlişkin Bir Amerikan Federal Yüksek Mahkemesi Kararının Takdimi”, FMR, C.2, S.2/2002, s. 16.

³⁶ **ÖZKUL, Aydın**: “Sınai Resim ve Modellerin Korunması Sorunu”, AD, C.65, S.8, ss.658-659.

³⁷ **DPT**: Yedince Beş Yıllık Kalkınma Planı, s. 41; **DPT**: Türkiye- AT Mevzuat Uyumu Sürekli Özel İhtisas Komisyonu Raporları, Ankara 1995, C. 1, s.59.

³⁸ **DPT**: Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s. 176.

İngiliz Hukukunda “tasarım, bir nesneye herhangi bir endüstriyel yöntemle uygulanmış, sonuç üründe göze hitap eden ve gözle değerlendirilen biçim, kurgu, desen veya süsleme özellikleridir”³⁹ ve “ürün veya ürün parçasının iç ve dış kurgusal ve biçimsel görünümü”⁴⁰ şeklinde bir ürünün görünüm özellikleri olarak tanımlanmıştır.

Türk Hukukunda, ilk kez Hirsch, tasarım kavramını “sınai model ve sınai resim” olarak iki ayrı terimle hazırladığı Öntasar’ da tanımlamıştır⁴¹. Hirsch tarafından Alman, Avusturya, Fransız ve İsviçre Hukukları başta olmak üzere, Avrupa ülke hukuklarının etkisiyle yapılan bu ikili ayırım⁴² ve tanımlar, mevzuatımızdaki düzenlemelere⁴³ ve öğretide yapılan tanımlara⁴⁴ da yansımıştır.

Hirsch’ nin Öntasar’ ının 24. maddesine göre “*Sınai mamulâtın imali için tip hizmetini görebilecek mahiyette olan ve tertibi, harici şekli, tezyinatı ve manzarası itibariyle tayin ve tarife elverişli bulunan eşya, sınai model addolunur.*

Ticari maksatla el makine, kimyevi bir usul veya bu vasıtalar mezcedilerek herhangi bir mamûlün tezyininde tatbiki elverişli olan çizgi veya renkler veyahut çizgi ve renklerin herhangi tertip ve terkibi sınai resim addolunur”⁴⁵.

³⁹ The Registered Design Act 1949, madde 1; **HASDOĞAN**, Yansımalar, s. 23; **GRAY, W. Brian/BOUZALAS, Effie**: Industrial Design Right An International Perspective, Kluwer Law, London 2001, s. 296- 297.

⁴⁰ The Copyright, Designs and Patents Act 1988, madde 2, **GRAY/BOUZALAS**, s. 304.

⁴¹ Yukarıda bkz. s. 2.

⁴² **TEKİNALP**, Fikri, s. 606.

⁴³ TK. m.11, FSEK m.2/3,4 (2/3. maddesinde “endüstri tasarım ve proje”lerinden; 4. maddesinde ise “tekstil ve moda tasarımları”ndan, “endüstriyel model ve resimler”den söz edilmektedir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **ARIKAN**, Tasarımların FSEK çerçevesinde korunması, s. 73). Ticari İşletme Rehni Kanunu m.3’ de sınai resim ve sınai model kavramına ilişkin özel hükümler söz konusudur. Yine TK’ nın bazı hükümlerinin de açıkça belirtilmiş olmamalarına rağmen sınai resim ve model kavramını içerdikleri kabul edilmektedir. Bu maddeler TK. m. 4/4; m.57/5; m. 139/b2; m.8, m.460’ dır.

⁴⁴ “Sınai model ve resim” ayırımı çerçevesinde yapılan tasarım tanımları için bkz. **ÖZKUL**, s. 658-659; **ŞAHİNALP**, s.304; **YASAMAN**, Sınai, s.93-94; **ARIKAN**, Sınai Tasarımlar, s. 74.

⁴⁵ **HIRSCH**, Fikri Say, C.1, s. 243.

Hirsch' nın Öntasar' ında yer verilen bu tanımlara 1965 tarihli "Sınai Model ve Resimler Kanun Tasarısı" nın birinci maddesinde benzer ifadelerle yer verilmiştir⁴⁶.

554 Sayılı KHK' nın 3. maddesinde tasarım, " *bir ürünün tümü veya bir parçası veya üzerindeki süslemenin, çizgi, şekil, biçim, renk, doku, malzeme veya esneklik gibi insan duyuları ile algılanan çeşitli unsur veya özelliklerin oluşturduğu bütünü, ... ifade eder*" şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanım, Avrupa Topluluğu' nun 1993 yılında hazırlanan 98/71 sayılı Tasarım Yönerge taslağında⁴⁷ yer alan " *tasarım, bir ürünün tamamının veya bir parçasının, çizgi, genel hatlar, renk, şekil, doku ve/veya malzeme veya süsleme gibi özelliklerinin oluşturduğu görünümdür*" şeklindeki tanım esas alınarak yapılmıştır⁴⁸. Yönerge taslağındaki bu tanım, Avrupa Topluluğu tasarım hukukuna kaynaklık eden Tasarım Yönergesi' nin 1. maddesinde ve Tasarım Tüzüğü'nün 3. maddesinde de aynen muhafaza edilmiştir. 554 sayılı KHK' daki tanım, şu açılardan taslaktaki tanımdan farklıdır:

Öncelikle kaynak AT düzenlemesinde " *özelliklerin oluşturduğu görünüm*" den bahsedilirken 554 Sayılı KHK' da " *çeşitli unsur ve özelliklerin oluşturduğu bütün*" den bahsedilmektedir. Öğretide tasarımcıların savunduğu görüşe göre, 554 Sayılı KHK' da bu ifadenin kullanılmış olması çağdaş tasarım anlayışına uygundur. Bazı hukukçularca savunulan diğer bir görüşe göre, bu farklılığın aktarımda yapılan hatadan kaynaklandığını bu terimin " *ürünün görünümü*" şeklinde anlaşılması gerekmektedir.

⁴⁶ " *Sanayi ve küçük san' at mamulunun imal ve istihsali için tip hizmetini görebilecek mahiyette olan tertibi, dış şekli tezyinatı veya manzarası itibariyle tefrik ve temyize elverişli bulunan cisimler bu kanuna göre sınai model addolunur. Ticari maksatla eşya üzerinde yapılacak tezyinat için bir hizmetini görebilecek mahiyette ve el, makine, kimyevi bir usul veya vasıta mezcedilerek herhangi bir mamulün tazyinde kullanılabilir olan çizgi ve renkler, yahut çizgi ve renklerin herhangi tertip veya terkibi itibariyle tefrik ve temyize elverişli bulunan sathlar bu kanuna göre sınai resim addolunur.*" (Tasarı madde 1) Tasarı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **YASAMAN**, Sınai, s. 94-95.

⁴⁷ Bu yönergenin taslağı, " Üye Devletlerin Endüstriyel Tasarımlara ilişkin Mevzuatların Uyumlaştırılmasına Dair Avrupa Parlamentosu ve Konsey Taslağı" dır ve 1994 yılında yayımlanmıştır. Dok. Nr. C. 345, 23.12.1993, COM(93) 344. Yönerge Tasarısı 1996 tarihinde değişikliğe uğramıştır. Dok. Nr. C. 142, 14.05. 1996, COM(96) 66.

⁴⁸ Yukarıda bkz.s.1 dnp.4. Tanımın İngilizce metni " 'design` means the appearance of the whole or a part of a product resulting from the features of, in particular, the lines, contours, colours, shape, texture and/or materials of the product itself and/or its ornamentation" şeklindedir.

İlk görüşü savunan tasarımcılar yukarıda verilen tanımlardan⁴⁹ da anlaşıldığı gibi tasarımı bütünsel bir etkinlik olarak tanımlamaktadırlar. Bu nedenle bu görüşe göre, tasarımı bütünsel bir etkinlik olarak değil, bu etkinliğin sonundaki ifade biçimi olan “ürünün görünümü” olarak ele alan;⁵⁰ bir ürünün “görünüştü” özellikleri tanımına indirgeyen ve tasarımın çok cepheli doğasını yansıtmayan bir anlayış kabul edilemez.

Tasarımcılara göre, tasarımcının yaratıcı süreç içinde gereksinimleri karşılamak amacıyla ürettiği çözümler ürünün işlevi, yapısı ve kullanışlılığı ile yakından ilişkilidir⁵¹. Bu nedenle tasarım mevzuatının, ürünün görünümü ile bu görünümün, söz konusu ürünün fonksiyonel parçaları arasındaki ilişkiyi ve işlevsel, yapısal, ergonomik, estetik ve güvenliğe yönelik özelliklerini de göze alması gerekir. Oysa yasal düzenlemelerde ürünün sadece “kabuk tasarımını” korunmaktadır⁵².

Tasarımcılara göre “*çeşitli unsur ve özelliklerin oluşturduğu bütün*” terimi genel izlenimi vurgulamak için kullanılmıştır. Çünkü, KHK’ nın 7. maddesinde de belirtildiği gibi tasarımın ayırt edici nitelikte olması için kıyaslandığı tasarımla arasında “*genel izlenim*” de belirgin farklılık olması beklenir. Genel izlenimde belirgin farklılık yaratmak ise tasarıma bütünsel yaklaşmayı gerektirir. Bu nedenle de tanımdaki bu vurgu, yerindedir⁵³.

Bu görüşe karşılık hukukçulara göre bu terim, “*özelliklerin oluşturduğu görünüm*” şeklinde anlaşılmalıdır. Tasarımcıların eleştirilerinin aksine hukukçular, “*görünümü*” salt biçime indirgemezler. Çünkü, 554 sayılı KHK’ da “*süslemenin, çizgi, şekil, biçim, biçim, renk, doku, malzeme veya esneklik gibi insan duyuları ile algılanan çeşitli unsur veya özellikler*” denilerek, biçimi aşan geniş bir ifadeye yer

⁴⁹ Yukarıda bkz. s.4.

⁵⁰ HASDOĞAN, Yansımalar, s. 23,24;

⁵¹ HASDOĞAN, Yansımalar, s. 24-25.

⁵² HASDOĞAN, Yansımalar, s. 24.

⁵³ HASDOĞAN, Yansımalar, s. 24; KORKUT, Fatma/ HASDOĞAN, Gülay/EVYAPAN, Naz: III. Uluslar arası Tasarım Kongresi Türkiye’ de Tasarımı Tartışmak, İstanbul 2006, s. 385; ETMK, Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Taslağı Üzerine ETMK’ nın Görüşleri, www.etmk.org/dosya/taslak_görüş.pdf, s.1(Anılış: Taslak Üzerine Görüşler 1, 10.10.2007)

verilmiştir⁵⁴. Hukukçulara göre tasarımcıların tasarım anlayışı, tasarım mevzuatını aşarak patent ve faydalı model mevzuatını da kapsamaktadır⁵⁵. Eleştirilerinin aksine hukuken korunan sadece kabuk tasarım değildir. Ürünle fonksiyonel parçalar arasındaki ilişkilerin tümünün esas alınarak tasarım korumasının geniş bir alana yayılması rekabet alanını aşırı şekilde daraltır. Bu nedenle sadece ürünün görünümüne katkısı olan ve teknik fonksiyonun zorunlu kılmadığı fonksiyonel özellikler, estetik ve işlevsel olup olmadığına bakılmaksızın korunur⁵⁶.

Ürünün görünümüne katkısı olmayan diğer fonksiyonel özellikler ise, şartları varsa, patent ve faydalı model mevzuatı ile korunacaktır. Kısacası, tasarım koruması patent ve faydalı model korumasıyla tamamlanacaktır⁵⁷.

Yukarıda açıklanan farklılık dışında Topluluk Yönerge Taslağı ile 554 Sayılı KHK arasındaki yanlış aktarımdan kaynaklanan diğer bir farklılık ise tanımdaki “*tasarım, bir ürünün tümü(tümünün) veya bir parçası(parçasının) veya üzerindeki süslemenin...*” ifadesidir. Bu ifade salt olarak ele alındığında ürün ve ürün parçasının kendisinin tasarım olduğu sonucuna varılacaktır. Ancak, tasarım ürünün kendisi olmayıp onun görünümüyle ilgili bir fikri ürün kavramıdır⁵⁸. Kanuni tanımın “*ürünsüz*” tasarımı yani soyut tasarımı kabul etmemiş olması tasarımın soyut olduğu gerçeğini ortadan kaldırmaz⁵⁹. Bu nedenle söz konusu ifade, Tasarım Yönergesine uygun olarak “*ürünün tamamının veya bir parçasının...görünümü*” şeklinde anlaşılmalıdır.

⁵⁴ **TEKİNALP**, Fikri, s. 610. Yazara göre, AT Tasarım Yönergesindeki bu ifade ile yönergeyi kaleme alanlar tasarımcıların eleştirilerin aksine olabildiği kadar geniş bir kavram kullanarak koruma kapsamını genişletmek istedikleri kuşkusuzdur. Mahkemelerin görünüm kavramına amaca uygun anlamı yükleyecekleri ve doktrinde aynı yönde gelişeceği mutlaklıdır. Sayılan özelliklerin sınırlayıcı olmadığı hakkında bkz. **TEKİL**, s. 238.

⁵⁵ **SULUK**, Topluluk Tasarımı s. 43.

⁵⁶ **TEKİL**, s. 238-239; **SULUK**, Topluluk Tasarımı, s. 42-43; **TEKİNALP**, Fikri, s.610. Estetik ve işlevsel tasarımlar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Aşağıda s. 18. “”

⁵⁷ **SULUK**, Topluluk Tasarımı, s.37,44. Yazar, tasarım olarak gerekli şartları taşımadığı için korunamayan, gri alan oluşturan çalışmalar olabileceğini bu nedenle tasarımın görünümle sınırlanmasının beraberinde bir takım sorunlar getireceğini bu durumda kanun koyucunun faydalı model koruması şartlarının düzeyini düşürmesi gerektiğini ifade etmektedir.

⁵⁸ **SULUK**, Yedek Parça Tasarımı, s. 20; Tasarım Hukuku, s. 41.

⁵⁹ **SULUK**, Topluluk Tasarımı, s. 41, **TEKİNALP**, Fikri, s. 610.

Yapılan açıklamalar ve AT Tasarım Yönergesi ve Tasarım Tüzüğü' nün ışığında tasarım, şu şekilde tanımlanabilir: Tasarım, bir ürünün tamamının veya bir parçasının, çizgi, şekil, renk, şekil, doku ve/veya malzeme, esneklik ve süslemesi gibi insan duyularıyla algılanan⁶⁰ çeşitli unsur ve özelliklerinin oluşturduğu görünümdür.

Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Taslağı' nın 2/a maddesinde ise, “Tasarım: Bir ürünün tümünün veya bir parçasının veya üzerindeki süslemenin, çizgi, şekil, biçim, renk, doku veya malzeme gibi özelliklerinden kaynaklanan görünümü”, şeklinde tanımlanmıştır. Böylece yukarıda işaret edilen sakıncalar giderilmiş; kaynak AT Tasarım Yönergesi ve Tüzüğü ile uyum sağlanmıştır⁶¹.

C. Tasarımın Tanım Unsurları

Yukarıda açıkladığımız 554 sayılı KHK' nın 3/a maddesi anlamında bir tasarımdan bahsedebilmek için ürün/ürün parçası ve insan duyularıyla algılanan görünüm olmak üzere iki unsurun birlikte bulunması gerekir. Ancak, tasarımın hukuki korumadan yararlanabilmesi için bu iki unsura ek olarak aşağıda ayrıca ele alacağımız yenilik ve ayırt edicilik niteliklerini de taşıması gerekmektedir.

1. Ürün ve/veya Ürün Parçası

Modern tasarım hukukunda tasarımı uygulanacağı üründen bağımsız olarak ele alan ve tasarımı sanatın endüstriye uygulanmış şekli kabul eden anlayış, terkedilmiştir. Modern anlayışa göre, soyut tasarım düşüncesi, üründen bağımsız

⁶⁰ Bu terim, kaynak AT tasarım Yönergesinde bulunmamaktadır. Fakat Topluğunun Explanatory Memorandum' unda ağırlığın ve esnekliğin tasarımın tanımına girdiği belirtilmiştir. **TEKİNALP**, Fikri, s. 610 dn 1.

⁶¹ Söz konusu kanun taslağındaki bu tanım, ETMK ve tasarımcılar tarafından eleştirilmektedir. Tasarımcılara göre, mevcut tanım korunmalıdır. 1995 yılında 554 sayılı KHK' nın taslağı üzerinde çalışılırken tasarımı, bir ürünün görünüş özelliklerine indirgeyen bakış eleştirilmiş ve sadece görme değil, diğer duyuları da kapsayan, tasarıma bütünsel yaklaşımı öneren, dünyadaki yasa örneklerinin de ötesine geçerek çağdaş bir uygulama getiren bir tanım getirilmişti. Son on yılda uygulanan ve belirli bir içtihat yaratan ve uygulamada herhangi bir sorun yaratmamış olan tanımın değiştirilmesi tasarımı görünüm olarak benimseyen anlayışa geri dönüldüğü göstermektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **ETMK**, Taslak Üzerine Görüşler 1, s. 1; **HASDOĞAN**, Yansımalar, s. 24; **KORKUT/HASDOĞAN/EVYAPAN**, 386.

olarak korumadan yararlanamaz. 554 sayılı KHK, tanım unsuru olarak ürün ve ürün parçası terimlerine yer vererek modern anlayışı benimsenmiştir. 554 Sayılı KHK 3/a. maddesine göre, tasarımın bir ürün veya ürün parçasına uygulanması ve 26/2. madde uyarınca da tasarımların uygulandığı bu ürünlerin belirtilmesi gerekir⁶².

AT' nin 98/71 sayılı Tasarım Yönergesi 1/b ve 6/2002 Tasarım Tüzüğü'nün 3/b maddelerinin⁶³ birebir çevirisi⁶⁴ olan 554 Sayılı KHK' nın 3/b maddesinde: “*Ürün, bilgisayar programları ve yarı iletken topoğrafyaları hariç olmak üzere, endüstriyel yola veya elle üretilen herhangi bir nesnenin yanı sıra bileşik bir sistem veya bunların oluşturan parçalar, setler, takımlar, ambalajlar gibi nesnelere, birden çok nesnenin veya sunuşun bir arada algılanabilen bileşimlerini, grafik semboller ve tipografik karakterleri... ifade eder*” şeklinde tanımlanmıştır.

Madde hükmüne göre, bilgisayar programları ve yarı iletkenlerin topograflar yani çipler⁶⁵ ürün olarak kabul edilmemektedir. Bilgisayar programlarının tasarım korumasını kapsamı dışında tutulmasının nedeni, görünümüleri/ insan duyularına verdikleri his⁶⁶ ve bunların işlevlerinin biçimlerinin çok önüne geçmiş olması nedeniyle bu ürünlerde tasarımın/biçimin önem taşımasıdır⁶⁷. Bilgisayar

⁶² Aynı yönde **TEKİL**, s. 238, **SULUK, Cahit**: “Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda Tescilli Tasarımların Korunması Şartları”, FMR, C.1, S.2/2001, s.41(Anılış: Koruma Şartları). Bu konuda aynı yazarın bkz. Yedek Parça Tasarımı, Yargı Yayınevi, Ankara 2001, s. 51; Tasarım Hukuku, s.45; **TEKİNALP**, Fikri, s. 610.

⁶³ Anılan düzenlemelerde ürün, şu şekilde ifade edilmiştir: “*product means any industrial or handicraft item, including inter alia parts intended to be assembled into a complex product, packaging, get-up, graphic symbols and typographic typefaces, but excluding computer programs*”. (“*ürün, bilgisayar programları hariç olmak üzere, endüstriyel yolla veya elle üretilen herhangi bir nesnenin yanı sıra bileşik ürün veya bunu oluşturan parçaları, setler, takımlar, ambalajlar gibi nesnelere, birden çok nesnenin veya sunuşun bir arada algılanabilen bileşimlerini, grafik semboller ve tipografik karakterleri*”).

⁶⁴ 554 sayılı KHK' nın ürün tanımında AT düzenlemelerinden farklı olarak “*yarı iletken topografyalar*” da koruma kapsamı dışında tutulmuştur.

⁶⁵ “*Bilgisayar çipleri, entegre devrelerden oluşur. Bir entegre devre ise ufak, düz yarı çipin üst tabakasına yerleştirilmiş birbirleriyle belli bir sistem dahilinde bağlantılı elektron parçalarının oluşturduğu bütünden ibarettir. İşte yarı iletkenlerin topografyaları ile kastedilen, yarı iletken çipin içinde yer alan entegre devrelerin somutlaşmış veya kodlanmış görünümünün bütünüdür*” **TEKİL**, s. 240 dn. 37.Kanuni tanımlar için bkz. 5147 sayılı Entegre Devre Topografyalarının Korunması Hakkındaki Kanun(RG, 30.04.2004, 25448) m. 2/a,b. Bilgisayar programlarının korunması olanakları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **EROĞLU, Sevilay**: Rekabet Hukukunda Bilgisayar Programlarının Korunması, 1. Bası, İstanbul 2002, s. 16 vd.

⁶⁶ **SULUK**, Yedek Parça Tasarımı, s. 53; Topluluk Tasarımı, s. 28; Tasarım Hukuku, s.46.

⁶⁷ **TEKİNALP**, Fikri, s. 611.

programları, Türk Hukukunda 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu⁶⁸ m.2/b.1⁶⁹ uyarınca “*ilim eseri*” sayılmıştır. Hemen belirtelim ki, bilgisayar yardımlı tasarımlar⁷⁰ ve bilgisayar hardware’i tasarım hukuku anlamında üründür⁷¹ ve yenilik ve ayırt edicilik özelliklerini taşımak koşuluyla 554 sayılı KHK kapsamında korunacaktır.

AT 98/71 sayılı Tasarım Yönergesi ve 6/2002 sayılı Tasarım Tüzüğü’nde bilgisayar programları, koruma dışı tutulmakla birlikte çipler, koruma kapsamındadır. (Tasarım Yönergesi m.1/b; Tasarım Tüzüğü m.3/b). Ancak söz konusu düzenlemelerin taslaklarının ilk halinde çipler, 1987 tarihli Yarı İletkenlerin Topografyalarına ilişkin Yönerge⁷² ile çelişebileceği düşüncesiyle ürün olarak kabul edilmemişlerdir. Söz konusu taslaklardaki bu hükmün etkisiyle çipler, Türk Hukukunda da tasarım korumasının dışında tutulmuş⁷³ ve Entegre Devre Topografyalarının Korunması Hakkında Kanun⁷⁴ kabul edilerek bunlar için ayrı bir koruma sağlanmıştır

554 sayılı KHK’da yapılan ürün tanımında “...*endüstriyel yolla veya elle üretilen herhangi bir nesnenin...*” ifadesi ile tasarımın uygulanacağı ürün, geniş bir çerçevede ele alınmıştır. Bu ifadeye göre nesnenin “*somut varlığı olmak ve canlı olmamak koşuluyla*”⁷⁵ elle veya endüstriyel yolla üretilmiş olmasının önemi yoktur.

⁶⁸ RG, 13.12.1951, 7981.

⁶⁹ Değişik bent: 07/06/1995 - 4110/1 md.

⁷⁰ Bu kavram, İngilizcede “*computer-aided designs; computer-generated designs*” kelimeleri ile ifade edilmektedir. Tasarım korumasından yararlanacak grafik tasarımlarına örnek vermek gerekirse: Bilgisayar programlarıyla birleşmemiş grafik tasarımları olan *ikon* ve *menu* vb., bilgisayar yardımlı grafik tasarımı olan tekstil sektöründe *paper discs* olarak bilinen özel tasarımlar. Bkz. **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 47. Ayrıca bilgisayar yardımlı tasarımlar konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. **TEKİL**, s. 240.

⁷¹ Hardware, bilgisayarın fiziki kısmını ifade etmektedir. Aynı yönde Bkz. **TEKİL**, s. 239; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s.45 dn. 53.

⁷² Council Directive(87/54/EEC) of 16 December 1986 On The Legal Protection of Topographies of Semiconductor Products, 1987 ATRG., 27.01.1987, No: L 24/36.

⁷³ **TEKİL**, s. 238.

⁷⁴ RG, 30.04.2004, 25448.

⁷⁵ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 47.

Tanımda yer alan “...bileşik bir sistem veya bunları oluşturan parçalar...” ifadesi ile “bileşik ürün ve onu oluşturan parçalar” ifade edilmeye çalışılmıştır⁷⁶. Bileşik ürün, 554 sayılı KHK’ da tanımlanmamış olmakla birlikte kaynak AT hukukuna göre, “ürünün sökülüp takılmasını mümkün kılan birden çok parçanın oluşturduğu bütün”⁷⁷ dür. Bileşik üründe parçalarının birbirine fiziki bağımlılığı söz konusudur. Bu açıdan da set ve takımlardan farklıdır. Setler ve takımlar⁷⁸, aynı amaç için müşterek bir kimlik çizgisi ile tasarlanmış farklı fonksiyonlara sahip parçaların oluşturduğu bütünlüklüdür⁷⁹. Takım ve setleri oluşturan parçalar, basit ürün olup bunların arasında konsept bir bağımlılık olsa da bileşik ürünlerde olduğu gibi fiziki bir bağımlılık yoktur⁸⁰. Bu nedenle bu parçalar, yedek parça olmadığı gibi ürün parçası da değildir. Bileşik ürüne, ana gövdenin yanında ürünün “toplanabilen” ve “dağıtılabilen parçalarını” ifade eden yedek parça⁸¹ ve aksesuarlar da dahildir. Set ve takımlar, benzer anlamlara sahip olmakla birlikte; seti oluşturan her ürün, set dışında kaldığında tek başına işlevini yerine getirebilirken, takımlarda bu her zaman mümkün olmayabilir. Set ve takımlar tek bir tasarım olarak tescil edilebileceği gibi; set ve takımların parçaları, tek tek ayrı bir tescile konu olabilir⁸².

Bir nesnenin yedek parça mı yoksa ürün parçası/tek başına bir ürün mü olduğunun belirlenmesi koruma süresinin ve uygulanacak hükümlerin tespiti açısından önem taşır. Bir ürün/bileşik ürün veya ürün parçası/yedek parça⁸³, koruma şartlarını taşımak şartıyla 25 yıllık korumadan yararlanacakken bileşik ürünün genel

⁷⁶ Bu durum, AT Yönerge ve Tüzük taslaklarının yanlış çevirisinden kaynaklanmaktadır. Aynı yönde bkz. **SULUK**, Koruma Şartları, s. 42.

⁷⁷ AT 98/71 sayılı tasarım Yönergesi m.1/c; 6/2002 sayılı Tasarım Tüzüğü m.3/c.(Bu tanımlar, düzenlemelerin ilk taslaklarında bulunmayıp sonradan yapılan değişikliklerle yer verilmiştir).

⁷⁸ Setlere, takı setleri; takımlara ise yemek takımları örnek olarak verilebilir.

⁷⁹ Müşterek kimlikle anlatılmak istenen, takım veya seti oluşturan nesnelerin birlikte satılması ve birlikte kullanılması amacıyla, söz konusu nesnelerin/parçaların ana tasarımın ufak değişikliğe uğramış sürümleri olmalarıdır. Bkz. **TEKİL**, s. 239 dn 30.

⁸⁰ **SULUK**, Koruma Şartları, s. 42; Tasarım Hukuku, s. 48-49.

⁸¹ **TEKİNALP**, Fikri, s. 611. Yazar, bileşik ürün olan ütünün, dağıtılan ve yeniden toplanabilen parçası olmayıp, sadece bir bölümü olan ütü sapını ürün parçası olarak nitelendirmek; bileşik ürünün dağıtılabilen ve toplanabilen parçalarını ise yedek parça olarak nitelendirmektedir.

⁸² **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 50.

⁸³ Basit ürüne, koltuk; bileşik ürüne otomobil ve ütü; ürün parçasına sandalyenin ayağı; yedek parçaya otomobilin farları örnek verilebilir. Farklı örnekler için bkz. **SULUK**, Tasarım Hukuku, ss.47-48; **TEKİNALP**, Fikri, s. 612.

görünümüne bağlı olan ve onarım amaçlı kullanılan yedek parça tasarımları 3 yıllık korumadan yararlanacaktır (554 sayılı KHK m.22)⁸⁴.

Tanımda tüketime konu ürünün yanı sıra bu ürünlerin muhafazası ve pazarlanması amacıyla üretilen ambalajlar da ürün, sayılmıştır. Yine, tanımda yer alan “...birden çok nesne ve sunuşun bir arada algılanan bileşimleri...” ifadesi ile ürün kavramı, banyo, mutfak düzeni gibi iç mimari çalışmalarını; vitrin, mağaza, büro dekorasyonu gibi iç tasarımlarını ve bahçe peyzajını da içine alacak şekilde genişletilmiştir⁸⁵. Böylece ürün, sadece maddi anlamda nesnelere özgülenmemiş; nesne şeklinde somutlaşmayan görünümler de ürün kapsamına alınmıştır⁸⁶.

Eşyayı, olayları ve miktarları çizgi, yazı ve şekillerle gösteren işaretler olan, “grafik semboller” (Michelen lastiğini tanıtan şişman adam “*Bidbendum*”⁸⁷ İş Bankasının düzeysel ve kabartma logosu gibi⁸⁸) ve belirli bir izlenim ve etkiyi yaratması için özel olarak tasarlanmış baskı karakterleri olan “tipografik karakterler” (Times New Roman, Verdana, Arial gibi) 554 sayılı KHK m.3/b’ de ürün olarak kabul edilmiştir. Bunlar, yenilik ve ayırt edicilik özelliklerini taşımak koşuluyla tasarım korumasından yararlanırlar.

Tasarımların Korunması Hakkındaki Kanun Taslağı m.2/b’ de ürün,⁸⁹ AT 98/71 sayılı Tasarım Yönergesine ve 6/2002 sayılı Tasarım Tüzüğü’ ne uygun olarak yeniden tanımlanmıştır. Madde hükmünde sadece bilgisayar programları, ürün kapsamı dışında tutulmuştur. Böylece kapsam dışı tutulmayan yarı iletken topografyalar, çoklu koruma ilkesi gereği özel korumanın yanı sıra şartları taşımak koşuluyla tasarım hukuku ile de korunabilecektir. Mevcut düzenlemedeki “...bileşik

⁸⁴ Aynı yönde bkz. **SULUK**, Koruma Şartları, s. 43; Tasarım Hukuku, s.49; **TEKİNALP**, Fikri, s. 611; **BİLGİN**, s. 47.

⁸⁵ **TEKİNALP**, Fikri, s. 611. Farklı örnekler için bkz. **SULUK**, Tasarım Hukuku, s.52.

⁸⁶ **TEKİNALP**, Fikri, s. 611.

⁸⁷ **TEKİNALP**, s. Fikri, 612. Yazar, bu örneği tipografik karakterlere vermekle birlikte bu örnek grafik sembole girer. Yanlışlığa Suluk, işaret etmiştir. Bkz. **SULUK**, Yedek Parça Tasarımı, s. 57 dn. 245.

⁸⁸ **TEKİNALP**, Fikri, s. 612.

⁸⁹ Madde hükmüne göre, “Ürün: Bilgisayar programları hariç olmak üzere, endüstriyel yolla veya elle üretilen herhangi bir nesnenin yanı sıra bileşik bir ürün veya bu ürünü oluşturan parçaları, setler, takımlar, ambalajlar gibi nesnelere, birden çok nesnenin bir arada algılanan sunumlarını, grafik sembollerini ve tipografik karakterleri” ifade eder.

sistem veya bu sistemin parçaları...” ifadesi, yerine taslakta “...bileşik ürün ve bu ürünü oluşturan parçaları...” ifadesi kullanılmış ve bileşik ürün kavramı, tanımlanmıştır⁹⁰. Böylece tasarım hakkının korunması açısından önem arz eden bileşik ürün kavramı, açıklığa kavuşturulmuştur.

2. İnsan Duyularıyla Algılanabilen Görünüm

Tasarımın tanım unsurlarından biri de ürün ve ürün parçasının “*insan duyularıyla algılanabilen görünümü*” dür. Bu kavram, kaynak AT Tasarım Yönerge ve Tüzük Taslaklarında ve yasalaşan metinlerde kullanılmamıştır. AT Tasarım Yönergesi’ nin m.1/a ve Tasarım Tüzüğü’nün 3/a maddelerinde “*malzemenin cinsi*”(the choice of materials) sayılmıştır. Bu maddelerin Resmi Yorum’unda⁹¹ “*malzemenin cinsi*”nin yani sıra ağırlığından ve esnekliğinde bahsedilmektedir⁹².

Tasarımın taşıyabileceği özellikler, 554 sayılı KHK m.3/a’ da “*çizgi, şekil, biçim, renk, doku, malzeme, esneklik*” şeklinde sınırlayıcı olmayan bir ifade ile sayılmıştır⁹³. Burada önemli olan tasarımın konu aldığı ürün ve ürün parçasının görünümünün insan duyularıyla algılanabilen bir “*özellik*” taşımasıdır⁹⁴. Tanımda geçen “*görünüm*” kavramı, tasarımın sadece görme duyusu ile algılanabileceği izlenimi vermektedir. Ancak, “*görünüm*” kavramı “*insan duyularıyla algılanabilen*”

⁹⁰ Taslağın 2/c hükmüne göre, “*Bileşik ürün: Sökülüp takılma yoluyla değiştirilebilen veya yenilenebilen bileşen parçalardan oluşan ürünü*” ifade eder. Taslağın ilk metninde, bileşik ürün tanımına “...aralarında fiziki bağlılık bulunan...” ifadesi ekliydi. Endüstriyel Tasarımcılar Meslek Kuruluşu (ETMK), Türk Patent Enstitüsü’nün istemi üzerine kuruma sunduğu görüşünde bu ifadenin bileşik ürün kavramını sınırlayacağı ve farklı bir içtihatı yol açacağını belirtmiş ve bu ifadenin çıkarılması önermiştir. Kanımızca, meslek kuruluşundan gelen bu öneri çerçevesinde bu ifade, son taslağa konulmamıştır. Bkz. **ETMK**, Taslak Üzerine Görüşler 1, s. 3.

⁹¹ Green Paper on the Legal Protection of Industrial Design (Bundan sonra Yeşil Kitap olarak anılacaktır), III/F/5131/91-EN, 5(4)(3)(1).

⁹² Bu konuda bkz. **SUTHERSANEN, Uma**: Design Law in Europe, London 2000, s. 14; **TEKİNALP**, Fikri, s. 613. **SULUK**, Yedek Parça Tasarımı, s. 62; **TEKİNALP**, Fikri, s. 610 dnp.1. Fakat Avrupa Parlamentosu, tasarım uzmanlarının savunduğu bu tanım şekline karşı çıkmakta tasarımın insan duyuları içinde göze hitap eden özelliğinin önemli olduğunu, bu hususun tanımda vurgulanması gereğini vurgulamaktadır. Bkz. **SUTHERSANEN**, s. 13; **ARIKAN**, Tasarımların FSEK Çerçevesinde Korunması, s. 73 dn 7.

⁹³ Aynı yönde bkz. **TEKİL**, s. 238; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 58.

⁹⁴ **TEKİL**, s.238. Yazar, bu durumu rengin tek başına tescil edilmesinin mümkün olmamakla birlikte değişik renklerin kompozisyonu içeren desen veya bir malzemenin olağan kullanım alanı dışında başka bir nesneyi biçimlendirmek üzere değerlendirilmiş şeklin tasarım olarak tescil edilebileceğini belirtmektedir.

ifadesiyle ele alındığında tasarımın işitme⁹⁵, dokunma gibi diğer duyularla da algılanabileceği anlaşılmaktadır⁹⁶.

Tanımda sayılan özellikler arasında “*doku, malzeme ve esneklik*” de yer almaktadır. Bu nedenle, insanın görme duyusu dışında diğer duyularıyla algıladığı: Örneğin, boyun kireçlenmesi hallerinde kullanılan boyunluğun boyna ve çeneye uygunluğunun biçimi, plastiğin amaca uygun ölçüde esnekliği ya da katılığı ile üstündeki kumaşın terletici olamaması gibi⁹⁷ özellikler, görünüme katkı sağlamak koşuluyla tasarım korumasından yararlanır⁹⁸. Aksi görüş, tasarımı salt “*biçim*”e veya “*görünüüş*”e indirgemek olur ki; bu durum, 554 sayılı KHK’ nın koruma alanının daraltılması anlamına gelir⁹⁹.

Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Taslağı m.2/a’ da yapılan tasarım tanımda¹⁰⁰ AT tasarım düzenlemelerinde yer alan tanıma uyum sağlamak amacıyla “*insan duyularıyla algılanan*” kavramına yer verilmemiş; çeşitli “*unsur ve özelliklerin oluşturduğu bütün*” yerine “*...özelliklerden kaynaklanan görünüm...*” ifadesi getirilmiştir. Kanımızca bu düzenleme, ancak görünüme yansıyan özelliklerin

⁹⁵ Aynı yönde bkz. **HASDOĞAN**, Yansımalar, s. 25; Aksi yönde bkz. **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 38. Tasarımcı Hasdoğan, tasarımın görme, dokunma duyusu yanında işitme duyusuyla da algılanabileceğini ifade ederken Suluk, AT Tüzük Taslağının madde gerekçesinde olduğu gibi tasarımın işitme ve koklama duyusuyla algılanamayacağını belirtmektedir. Kanımızca tasarımın algılanmasını üç duyu organı ile sınırlamak tasarım tanımına uygun değildir. Tanımda sayılan özellikler, sınırlayıcı değildir. Bu nedenle tasarımın “*görünüm*”e (bu kavramı biçim ya da görünüşe indirgememek gerekir) katkısı olan sesinde korunabilmesi gerekir. Buna karşı 554 sayılı KHK’ nın 34. maddesinde yer alan bu tür özelliklerin görsel anlatımının nasıl gerçekleşeceği, savunulabilir. Ancak bu savunma, diğer dokunma ve esneklik gibi özellikler için de geçerlidir. Nitekim bu duruma Suluk da dikkat çekmiştir. Bkz. s. 60. Ayrıca bağlayıcı olamamakla birlikte TPE tarafından 1997 de yapılan 554 sayılı KHK’ nın tanım maddesinin İngilizce çevirisinde “*sound/ses*”e yer verilmiştir. Bkz. **TEKİL**, s.237 dn 20.

⁹⁶ Aynı yönde bkz. **HASDOĞAN**, Yansımalar, s.25; **SULUK**, Yedek Parça Tasarımı, s.61;**KORKUT/HASDOĞAN/EVYAPAN**, s. 385; **TEKİNALP**, Fikri, s. 610.

⁹⁷ Örnek, **TEKİNALP**, Fikri, s. 17’ den alınmıştır.

⁹⁸ Aynı yönde bkz. **TEKİL**, s. 238; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 60; **ATAMER**, s. 31. Ancak Suluk, malzemenin cinsi, esneklik gibi özelliklerin tasarım korumasında tek başına belirleyici unsur değil tali unsur olduğunu bu nedenle de tek başına koruma göremeyeceğini; tasarımın diğer özellikleri ile bir araya geldiğinde korunabileceğine ifade etmektedir. Yazar, söz konusu özelliklerin tek başına koruma görebilmesinin istisnai bir durum olduğunu renk kombinasyonu örneği ile açıklamaktadır ki kanımızca, bu örnekte korunan tek başına renk değil renklerin kompozisyonudur.

⁹⁹ “*Biçim*”e indirgemenin yanlışlığına Tekinalp, işaret etmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **TEKİNALP**, s. 610; “*görünüüş*”e indirgemenin yanlışlığına ise tasarımcılar işaret etmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **HASDOĞAN**, Yansımalar, s. 23-25.

¹⁰⁰ Yukarıda bkz. s. 10, 11.

korunabileceğini açık bir şekilde ortaya koymaktadır ve bu nedenle yerindedir¹⁰¹. Ancak, “*insan duyularıyla algılanan*” kavramına tanım içinde yer verilmemesi yerinde olmamıştır¹⁰².

II. Tasarım Türleri

Tasarımların türlere ayrılmasında farklı yöntemler söz konusudur. Tasarımcılar, tasarımı tasarlanan ve tasarımın uygulandığı ürünü esas alarak tasarımları konularına göre türlerine ayırma eğilimindedirler. Örneğin: çevresel tasarımlar, ürün, grafik ve ambalaj tasarımları gibi.¹⁰³ Bazı hukukçuların, tasarımları çevresel tasarımlar, ürün tasarımları, grafik ve bilgi verici tasarımlar olmak üçe ayırdıkları görülmektedir¹⁰⁴. Bu ayırmda tasarımların uluslararası sınıflandırılmasına ilişkin Locarno Sözleşmesi’ nin¹⁰⁵ etkisi söz konudur.

Tasarım hukuku bakımından, 554 sayılı KHK’ da belirtilen ürün tanımına girmek kaydıyla, ürün çeşidinin kural olarak bir önemi bulunmamaktadır¹⁰⁶. Öğretide yapılan yorumlar ve hukuki açıdan taşıdıkları önem dikkate alındığında tasarımları, tescilli ve tescilsiz tasarımlar, işlevsel ve estetik tasarımlar, iki ve üç boyutlu tasarımlar şeklinde üçlü bir ayırma tabi tutmak mümkündür.

A. Tescilli ve Tescilsiz Tasarımlar

Tescilli ve tescilsiz tasarımlar, kavram bazında ele alındığında şunlar söylenebilir:

¹⁰¹ Aksi yönde bkz. **KORKUT/HASDOĞAN/EVYAPAN**, s. 386; **ETMK**, Taslak Üzerine Görüşler 1, s.2. Tasarımcılar, eski tanımın korunması gerektiğini; söz konusu tanımın uygulamada sorun yarattığına ilişkin herhangi bir veriye rastlanmadığını dile getirmekte ve şu tanıma önermektedirler: “*Tasarım, bir ürünün tümünün veya bir parçasının veya üzerindeki süslemenin, çizgi, genel hatlar, şekil, biçim, renk, doku, malzeme veya esneklik gibi insan duyularıyla algılanan özelliklerin oluşturduğu bütünü ifade eder*”.

¹⁰² **KORKUT/HASDOĞAN/EVYAPAN**, s. 386; **ETMK**, Taslak Üzerine Görüşler 1, s. 2.

¹⁰³ **BORJA DE MOZOTA**, s. 11-15.

¹⁰⁴ Bkz. **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 78; **SUTHERSANEN**, ss.17-19; **TEKİNALP**, Fikri, s. 613.

¹⁰⁵ Sözleşme hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Aşağıda s. 45-46 ve Locarno sınıflandırmasının güncel listesi için bkz. www.wipo.int/classifications/en/classifications.html.

Tasarımlar, tescil kriterine göre, tescilsiz ve tescilli tasarımlar olmak üzere ikiye ayrılır. Tescilli tasarımlar, Türk Hukukunda 554 sayılı KHK hükümlerine; tescilsiz tasarımlar ise genel hükümlere tabidir (554 sayılı KHK m.1). Tescilsiz tasarımlar, marka ve fikir ve sanat eserlerine ilişkin hükümlerin yanı sıra şartları varsa haksız rekabete ve kişiliğin korunmasına ilişkin hükümlerle de korunabilecektir¹⁰⁷. İki tasarım türünde “*çoklu koruma ilkesi*”¹⁰⁸ çerçevesinde birden çok hüküm grubunun bir arada uygulanması da mümkündür¹⁰⁹.

Tescilsiz tasarımlar, dünyadaki hukuk düzenlerinin çoğunda genel düzenlemelere tabi olup yalnızca İngiliz ve Topluluk Hukuku’nda tescilsiz koruma sisteminin yanında ikinci bir koruma modeli ile özel olarak korunmuşlardır¹¹⁰. Tescilsiz tasarımlar, Topluluk Hukukunda ilk kamuya sunulduğu tarihten itibaren 3 yıl süreyle korunurken; tescilli tasarımlar, 25 yıllık bir korumadan yararlanır.

Tescilsiz tasarımların özel olarak korunması gereği, özellikle moda, tekstil ve ambalaj gibi tasarımların piyasaya sürülme, kullanılma ve yenilenme döngüsünün çok kısa olduğu sektörlerde kendini göstermektedir¹¹¹. Tasarım sayısının fazla olduğu bu sektörlerde fikri emek, çaba ve sermaye harcanarak yaratılan ve geliştirilen bazı tasarımlar, pazar koşulları nedeniyle tescilin ekonomik bulunmaması, tescil işlemlerinin çok yavaş işlemesi ve tasarım sahiplerinin bu konudaki bilgisizlik ve duyarsızlıkları gibi nedenlerle korunamamaktadır¹¹².

Tescilli tasarımlar, sahibine verdiği inhisari haklarla tasarım hakkı sahibinin daha açık ve güvenilir bir ortamda korunmasını sağlamakla birlikte tescil süreci, para

¹⁰⁶ Bu kuralın bir takım istisnaları vardır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 78.

¹⁰⁷ **TEKİNALP**, Fikri, s. 613 ve aynı yönde bkz. **KARAHAN, Sami/ SULUK, Cahit/ SARAÇ, Tahir/ NAL, Temel**: Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları, Seçkin, Ankara 2007, s. 21. **ŞEHİRALİ, Feyzan Hayal**: “Türk Hukukunda Tasarımlara Yönelik Uygulamalar (Özellikle Tescilsiz Tasarımların Korunma Yolları)”, www.abgm.adalet.gov.tr/8-2-TR_Sehirali.pdf, s.1, 10.10.2007 (Anlış:Tasarımlara Yönelik Uygulamalar).

¹⁰⁸ Geniş bilgi için aşağıda bkz. s. 60 vd.

¹⁰⁹ **TEKİNALP**, Fikri, s. 613.

¹¹⁰ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 61. Topluluk hukukundaki düzenleme hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Aynı Yazar, Topluluk Tasarımı, s. 139-149.

¹¹¹ **ETMK**, Taslak Üzerine Görüşler 1, s. 12. Aynı yönde bkz. **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 62.

¹¹² Aynı yönde bkz. **GÜRLER, Cemalettin**: “Takı Tasarımlarının Korunması”, FMR, C.2, S. 2002/4, s. 58; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 62; **GÜNEŞ**, Uygulama Sorunları, s. 29.

ve zaman kaybına yol açmakta ve korumaya ilişkin hükümler, çoğu zaman gerçek anlamda hukuk güvenliğini sağlayamamaktadır. Tescilsiz tasarımlar da ise hak, herhangi bir formaliteye gerek kalmadan kendiliğinden doğmaktadır¹¹³. Bu nedenle yasa koyucuların tescilli ve tescilsiz tasarımların korumasına ilişkin hükümler arasındaki dengeyi iyi kurmaları gerekmektedir.

B. İşlevsel (Fonksiyonel/Faydalı) ve Estetik Tasarımlar

Modern tasarım anlayışında tasarımcı, insan ihtiyaç ve isteklerine hizmet eden ürünleri yaratmak için bulunduğu yeri, zamanı ve sosyal şartları dikkate alır¹¹⁴. Bu nedenle bu şartlara bağlı olarak tasarımların kimi sadece insan duygularına/zevkine, özellikle görme duyusuna hitap eder ki bu tasarımlara estetik tasarımlar denir¹¹⁵. Örneğin, bir ipek kadın şalı üzerindeki motifler¹¹⁶, bir bıçağın üzerinde işlenmiş olup bıçağın kullanımında herhangi bir fonksiyonu bulunmayan süslemeler¹¹⁷ gibi. Bazı tasarımlar ise, ürünün kullanımın amacına yöneliktir¹¹⁸ ve bir ihtiyaca cevap verir ki bu tasarımlara da işlevsel tasarım denir. Örneğin, ütü masası¹¹⁹ ve bir şişenin görünümü gibi. Zira bir şişenin görünümü farklı tasarımlarla şekillendirilebilmekle birlikte, bu alternatiflerin tümünün şişeden beklenen fonksiyonu gerçekleştirebilmesi için gerekli tüm teknik özellikleri içermesi gerekir¹²⁰. Suluk' a göre, işlevsellik kavramı, ürünün teknik işlevi olup estetik özelliğın zıddıdır. Yazar, estetik özelliğın iki ve üç boyutlu tasarımlarda; işlevselliğın ise sadece üç boyutlu tasarımlarda bulunabileceğine dikkat çekmekte ve genellikle

¹¹³ Ayrıntılı bilgi için bkz. **SULUK**, Tasarım Hukuku, ss.172-177.

¹¹⁴ **SUTHERSANEN**, s. 12.

¹¹⁵ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 67; **TEKİNALP**, Fikri, s. 16; **ŞEHİRALİ**, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 2.

¹¹⁶ **TEKİNALP**, Fikri, s. 16.

¹¹⁷ **ŞEHİRALİ**, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 2. Aynı yönde **SULUK**, s. 67. Yazar, işlevsellik kavramının ürünün teknik işlevini olup estetik özelliğın zıddı olarak kullanmaktadır ve estetik özelliğının iki ve üç boyutlu tasarımlarda; işlevsel tasarımların ise sadece üç boyutlu tasarımlarda bulunabileceğini belirtmektedir.

¹¹⁸ **ŞEHİRALİ**, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 2.

¹¹⁹ **TEKİNALP**, Fikri, s. 16'.

¹²⁰ **ŞEHİRALİ**, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 2. Yazar, işlevsel tasarımlardan teknik fonksiyonun zorunlu kıldığı tasarımları anlamaktadır. Nitekim Suluk, bu duruma başka yazarlar açısından işaret etmiştir. Bkz. **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 68.

tasarımların, hem estetik hem de işlevsel özelliklere sahip olmakla birlikte kimi zaman bu özelliklerin birinin diğerinden ön planda olabileceğini belirtmektedir¹²¹.

Tasarımların, şekillendirdiği ürünün niteliğine göre gösterdikleri işlevsellik veya estetik özelliğin ön planda olması bunların fikri hukuk anlamında eser ile patent veya faydalı model konusu teknik buluşlardan oluşan karma bir yapıya sahip olmaları sonucunu doğurmaktadır¹²². Bu durum, tasarımların hukuken korunmasını karmaşık hale getirmektedir¹²³.

Bazı hukuk sistemlerinde bir tasarımdan bahsedebilmek için, onun işlevsel bir özelliğinin bulunması aranmakta ve salt sanatsal değer taşıyan tasarımlar, fikir ve sanat eserleri kanunu ile korunmaktadır¹²⁴. Tekil, bu uygulamaya “Desen veya Modeller Hakkında Benelux Yekneksak Kanunu” ndaki “*yararlı bir işlevi olan bir ürünün yeni görünümü desen veya model olarak korunur*” şeklindeki hükmünü örnek göstermektedir. Bu nedenle içine çiçek konulamayacak şekilde dar ve küçük olan vazonun veya içine meyve konulmasına elverişli olmayan kaseinin tescil edilemeyeceğini belirtmektedir. Yine İsviçre Federal Mahkemesi, benimsediği tanımda resim ve modelin estetik duyguya hitap etmesi ve estetik bir etki yaratması gereğini belirtmiştir¹²⁵.

Türk ve AT Hukukunda bir tasarımın korunması için işlevsel veya estetik özelliklerine bakılmaz¹²⁶. AT Komisyonu’ nun görüş ve açıklamalarına yer veren Yeşil Kağıt, tasarımın “*işlevsel ve estetik özelliklerin sıkı bir biçimde birleşmesi*” ile

¹²¹ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 67-69. Yazar, sırf estetik nitelikteki tasarıma örnek olarak yağlı boya tablodaki tasarımı; sırf işlevsel tasarım ise su ve kanalizasyon borusunun tasarımını; teknik ve estetik özelliklerin birlikte bulunduğu tasarıma ise uzaktan kumandayı vermekte ve son örnekte işlevselliğin ön planda olduğunu belirtmektedir.

¹²² **ŞEHİRALİ**, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 2.

¹²³ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 66.

¹²⁴ **TEKİL**, s. 238; **ÖYTAÇ, Kutlu**: Karşılaştırmalı Markalar Hukuku Endüstriyel Tasarım İçerikli, Nobel Kitapevi, İstanbul 2002, s.29(Anılış: Marka Hukuku).

¹²⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. **YASAMAN**, Sınai, s. 94.

¹²⁶ Aynı yönde bkz. **DPT**, Türkiye-AT Mevzuat Uyumlu Sürekli Özel İhtisas Komisyonu Raporları: Fikri ve Sınai Haklar Alt Komitesi, C.I, Ankara, Kasım 1995(Anılış: Özel İhtisas komisyon Raporu 1995), s.60; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 70; **TEKİNALP**, Fikri, s.607, 615

meydana geldiğini ifade ederek modern tasarım anlayışına uygun bir tanım, kabul etmiştir¹²⁷.

554 sayılı KHK' nın 10. maddesi uyarınca her iki niteliği taşıyan tasarımlar, kaynak AT Yönergesi' nde olduğu gibi koruma şartlarını taşımak koşuluyla hukuki korumadan yararlanırlar. Ancak alternatif sunmayan, ürünün kendinden beklenen teknik fonksiyonu ifa edebilmesi için zorunlu olan şekli içeren fonksiyonel tasarımlar 554 sayılı KHK çerçevesinde korunamayacaktır (554 sayılı KHK m. 10/1)¹²⁸. Ürünün görünümüne katkı sunan özellikleri, yeni ve ayırt edici olmak şartıyla, işlevsel ya da estetik olup olmadıklarına bakılmaksızın hukuki korumadan yararlanacaktır¹²⁹.

Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Taslağı' nda 554 sayılı KHK' da olduğu gibi tasarımların hukuki korumadan yararlanabilmesi için estetik ve işlevsel olmalarının herhangi bir önemi yoktur.

C. İki ve Üç Boyutlu Tasarımlar

554 sayılı KHK' dan önce Kara Avrupası Hukuklarının¹³⁰ etkisi ile Türk Hukukunda tasarımların üç boyutlu (nesnel) olanlarını ifade etmek için model kavramı, iki boyutlu(düzeysel) olanlarını ifade etmek için ise desen/resim kavramı kullanılmaktaydı¹³¹. 554 sayılı KHK ile bu ayrıma gidilmeden iki ve üç boyutlu tasarımları kapsayacak şekilde “*tasarım*” kavramına yer verilmiştir.

¹²⁷ Yeşil Kitap, No: 5.4.1.

¹²⁸ Fıkra göre; “*teknik fonksiyonunun gerçekleşmesinde, tasarımcıya ilişkin özellik ve unsurlarda hiçbir seçenek özgürlüğü bırakmayan tasarımlar koruma dışındadır.*” Tasarımcıya seçenek bırakmayan tasarımlar konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Aşağıda s. 114 vd. ve **SULUK**, “Tasarımcıya Seçenek Bırakmayan Tasarımların Hukuku Durumu”, Prof. Dr. Ömer Teoman' a 55. Yaş Günü Armağanı, C.I, İstanbul 2002, s. 645 vd. (Anılış: Seçenek); **ŞEHİRALİ**, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 2.

¹²⁹ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s.74; **ŞEHİRALİ**, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 2.

¹³⁰ Fransız Hukukundaki tanımlar için bkz. **TEKİL**, dn 26; **ÖZKUL**, s.657, 658. İngiliz Hukuku için; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 75; İsviçre Hukuku için; **YASAMAN**, Sınai, s. 93.

¹³¹ Türk Hukukunda ilk kez **HIRSCH**, sınai mülkiyet hakları ile ilgili hazırladığı Öntasar' ın 24. maddesinde sınai resim ve modeller kavramını kullanmıştır. Öntasar konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Fikri ve Sınai Haklar, s. 243 ve Yukarıda s.2; iki ve üç boyutlu tasarım ayrımı ve farklı tanımlar için bkz. **ÖZKUL**, s.656 vd.; **ÖZTRAK**, s.4 dnp 15; **YASAMAN**, Sınai , s.93 vd.; **ŞAHİNALP**, s. 306; **YARSUVAT**, **Duygun**: Türk Hukukunda Eser Sahibi ve Hakları, 2. Bası, İÜSBF Yay., İstanbul

İki boyutlu tasarımlar, renkli veya renksiz olabilen bütün bir yüzeyi veya yüzeyin bir kısmını kaplayan yüzeysel yani grafiksel çizimlerdir; kumaş ve halı motifleri iki boyutlu tasarımlara örnek verilebilir. Üç boyutlu tasarımlar ise iskemle, ayaklı lamba, seramik tabak gibi nesnelere. Seramik küp üzerindeki motiflerde olduğu gibi üç boyutlu bir tasarım, iki boyutlu bir tasarımı da içerebilir¹³².

İki ve üç boyutlu tasarım ayrımının tasarım koruması açısından bir önemi bulunmamasıyla birlikte; tasarımın yeni ve ayırt edici niteliğinin belirlenmesinde önem taşıyabilir. Tasarımın iki veya üç boyutlu özelliklerinden birinin dikkate alınmaması, o tasarımın yeni ve ayırt edici niteliğini yitirmesine neden olabilir¹³³. Korumamın istisnasını içeren 554 sayılı KHK' nın 10. maddesi sadece üç boyutlu tasarımlar için geçerlidir¹³⁴.

Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Taslağı' nda 554 sayılı KHK' da olduğu gibi tasarımların hukuki korumadan yararlanabilmesi için iki ve üç boyutlu olmalarının bir önemi bulunmamaktadır. Tasarım kavramı, iki ve üç boyutlu tasarımları içerecek şekilde kullanılmıştır.

III. Tasarım Üzerindeki Hakkın Özellikleri

A. Gayri Maddi Mal Olması

Hukuk düzeni içinde yaşayan fertler, gerek toplumu yöneten siyasi otoriteye gerek birbirlerine karşı öne sürebilecekleri çeşitli yetkilere sahiptirler¹³⁵. İşte "*hukukça korunan ve bundan yararlanılması hak sahibinin ya da temsilcisinin iradesine bağlı bulunan toplum çıkarı ile sınırlı çıkarlara hak*" denir¹³⁶. Fikri haklar

1984, s.7-8; **TEKİL**, 238; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s.74-76; **TEKİNALP**, Fikri, s.16, 613; **BİLGİN**, s.6-7.

¹³² **TEKİNALP**, Fikri, s.16.

¹³³ **SULUK**, s. 76.

¹³⁴ **SULUK**, Yedek Parça Tasarımı, 79; aynı yazar, Tasarım Hukuku, s. 76.

¹³⁵ **GÖZÜBÜYÜK, Şeref**: Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları, Ankara 1983, s.3,4.

¹³⁶ **ZEVKLİLER, Aydın/ ACARBER, M.Beşir/ GÖKYAYLA, K. Emre**: Medeni Hukuk, 6. Bası, Ankara 1999, s. 20.

ise fikir ürünlerini koruyan haklara (tasarım, edebiyat ve sanat eserleri, bilgisayar programları, patent gibi) verilen genel ad¹³⁷ olup insan beyninin ve düşüncesinin ürünü olan gayri maddi mallar üzerindeki mutlak hakimiyeti ifade eder¹³⁸.

Bugün modern hukuk dilinde Fikri Mülkiyet teorisinin etkisiyle¹³⁹ fikri haklar yerine klasik anlamda mülkiyet kavramına dahil olmayan “*fikri mülkiyet*” kavramı, kullanılmaktadır¹⁴⁰. Fikri mülkiyet kavramı, Medeni Kanunumuzdaki mülkiyetten farklıdır. Bilindiği üzere, Medeni Kanunumuzda¹⁴¹ mülkiyet kavramı, taşınmaz¹⁴² ve taşınır şeyler¹⁴³ hakkında kullanılmaktadır¹⁴⁴. Burada söz konusu olan mallar maddi mallar¹⁴⁵ olup Kanunun sistematığında gayrimaddi mal ve gayrimaddi mal mülkiyetine yer verilmemiştir¹⁴⁶. Bu nedenle fikri hakları, ifade etmek için fikri mülkiyet teriminin kullanılması, yerinde değildir¹⁴⁷.

¹³⁷ **ARSLANLI, Halil:** Fikri Hukuk Dersleri II, Fikir ve Sanat Eserleri, İstanbul 1954, s. 6, 7.

¹³⁸ **ERDEM, Bahadır:** Patent Hakkının Korunmasına Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk, 2. Bası, İstanbul 2002, s. 10 .

¹³⁹ Gayri maddi malların hukuki niteliklerini açıklayan teoriler şunlardır: Fikri Mülkiyet Teorisi, Şahsiyet Hakları Teorisi, Monist Teori, Düalist Teoriler ve Trailist Teoriler. Fikri mülkiyet teorisi, tabii hukuk felsefesinin etkisi ile ortaya atılmış bir teoridir. Bu teoriye göre, kişilerin fikri emek ürünleri üzerinde mülkiyet hakkı gibi tabii hakların bulunduğu kabul ediliyordu. Fakat bu teori yerinde değildir. Çünkü, mülkiyet hakları süreye tabi değilken fikri haklar, süreyle sınırlıdır. Malikin, mülkiyet konusu üzerinde manevi hakları yokken, fikri hakların önemli bir bölümü manevi hakları içerir. Ayrıca Mülkiyet hakkı mutlak olarak devredildiği ve devirden sonra eski malikin mal üzerinde bir yetkisi kalmadığı halde, fikri ürünler üzerindeki haklardan sadece mali nitelikte olanları devir edilebilir ve devirden sonra bile fikri ürün sahibinde kalır. Ayrıntılı bilgi için bkz. **AYİTER, Nuşin:** İhtira Hukuku, Ankara 1968, s.2 (Anılış: İhtira); aynı Yazar, Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri, Ankara 1981, s.53(Anılış: Fikri); **HIRSCH,** Fikri ve Sınai Haklar, s. 66-75; **ÖZTRAK, İlhan:** Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklar, Ankara 1971, s. 3; **ORTAN, Ali Necip:** İşçi Buluşları Hukuku, DEÜ Yayınları, İzmir 1987, s. 77-81(Anılış: İşçi Buluşları); **EREL, N. Şafak:** Türk Fikir ve Sanat Hukuku, 2. Bası, Ankara 1998, s. 9 vd.; **ŞEHİRALİ,** Patent Hakkının Korunması, s.4-5; **ERDEM,** s. 18-19; **YURTSEVER, Şaziye:** Patent Hukuku ve İlgili Mevzuat, Adalet Yayınevi, Ankara 1999, s. 8-10.

¹⁴⁰ **ÖZTRAK,** s. 1; **BİLGİN,** s.2.

¹⁴¹ RG. 08/12/2001, 24607.

¹⁴² Taşınmaz mülkiyeti, MK. m. 704 vd. düzenlenmiştir. MK. m. 704' e göre, taşınmaz mülkiyetin konusunu şunlardır: Arazi, tapu Kütüğünde ayrı sayfaya kaydedilen bağımsız ve sürekli haklar ve kat mülkiyeti kütüğünde kayıtlı bağımsız bölümler.

¹⁴³ Taşınır mülkiyeti ise MK. m. 762 vd. düzenlenmiştir. MK. m. 762' ye göre, “*taşınır mülkiyetin konusu, nitelik itibarıyla taşınabilen maddi şeyler ile edinmeye elverişli olan ve taşınmaz mülkiyetinin kapsamına girmeyen doğal güçlerdir*”.

¹⁴⁴ **HIRSCH,** Fikri ve Sınai Haklar, s. 4; **ÖZTRAK,** s. 1; **TEKİNALP,** s. 1.

¹⁴⁵ **EREL,** s. 4.

¹⁴⁶ **ÖZTRAK,** s. 2.

¹⁴⁷ **HIRSCH,** Fikri ve Sınai Haklar, s. 5; **ÖZTRAK,** s. 3; **AYİTER,** , s.3; **EREL,** 9; **ŞEHİRALİ,** Patent Hakkının Korunması, s. 4-5; **GÖKYAYLA, Emre:** Telif Hakkı ve Telif Haklarının Devri Sözleşmesi, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2001, s. 126. **BİLGİN,** s.2.

Yukarıda açıklandığı üzere fikri hakların konusunu gayri maddi mallar dışında maddi varlığa sahip eşya, oluşturmaz¹⁴⁸. “*Gayri maddi mallar ise, taşınır ve taşınmaz mallar dışında, yaratıcı insan zekasının ürünü olup üzerinde cisimlendiği maddi mallardan ayrı bir hukuki varlığa ve iktisadi değere sahip olan mallardır*”. Tanımda anlaşılacağı üzere fikri haklar, çoğu kez bir eşya üzerinde somutlaşır: Kağıt, tuval, taş, bronz, demir gibi¹⁴⁹. İlk bakışta fikri haklar, üzerinde cisimlendiği (somutlaştığı) mallardan dolayı maddi mal olarak görülseler de bu maddeden (eşya) farklıdır¹⁵⁰.

Günümüzde pozitif hukukça hak objesi sayılan gayri maddi mallar: Fikir ve sanat eserleri, tasarımlar, faydalı modeller, patentler, markalar, ticaret unvanları ile menşe ve mahreç işaretleridir¹⁵¹. Söz konusu fikri haklardan ticaret unvanı ve markalar gayri maddi mal sayılmakla birlikte bunlarda insan zekasının rolü o kadar yüksek değildir. Tasarımlarda, fikir sanat eserleri ve patentlerde ise insan zekası ve sarf edilen fikri emek, çok açık olarak görülür¹⁵².

Sonuç olarak, fikri haklardan biri olan tasarımlar günümüzde hukuki düzenlemelere konu gayri maddi bir haktır.

B. Mutlak Hak Olması

Hak sahibinin ileri sürebileceği çevre veya diğer bir ifade ile hakkı ihlal etmeme mükellefiyeti kapsamına girenler açısından haklar mutlak haklar ve nisbi haklar olmak üzere ikiye ayrılır.¹⁵³ Mutlak haklar, herkese karşı ileri sürülebilen, belli bir zamanın geçmesi ile zamanaşımına uğramayan, yani her zaman ileri sürülebilen ve herkes tarafından çiğnenmesi mümkün olan haklardır¹⁵⁴. Eşya

¹⁴⁸ GÖKYAYLA, s. 122.

¹⁴⁹ TEKİNALP, Fikri, s. 6.

¹⁵⁰ AYİTER, İhtira, s. 1-2; ŞEHİRALİ, Patent Hakkının Korunması, s.13; KARAHAN/SULUK/SARAÇ/NAL, s. 4; TEKİNALP, Fikri, s. 6.

¹⁵¹ ÖZTRAK, s. 1; ORTAN, İşçi Buluşları, s. 84 ; EREL, s. 5.

¹⁵² EREL, s. 4.

¹⁵³ ERDEM, s. 16.

¹⁵⁴ TEKİNAY, S. Sulhi: Medeni Hukuka Giriş Dersleri, 5. Bası, İstanbul 1987, s. 130.

üzerindeki mutlak haklar, aynı haklardır¹⁵⁵. Günümüzde aynı haklar dışında kişilik hakları ve fikri mülkiyet hakları da mutlak hak olarak kabul edilmektedir¹⁵⁶.

Gayri maddi mallar üzerindeki kurulan fikri haklar ve dolayısıyla tasarım hakkı, sahibine inhisari yetkiler verdiği için mutlak hak kategorisinden yer alır¹⁵⁷. Her mutlak hakta olduğu gibi tasarım hakkı da sahibine üçüncü kişilerin fikri ürününden yararlanmalarını engelleme hakkı verir¹⁵⁸.

C. Sahibine İnhisari Yetkiler Vermesi

Fikri haklar, sahibine yasaklama da dahil inhisari yetkiler verir¹⁵⁹. Yukarıda açıklandığı üzere gayri maddi mallar üzerindeki mutlak haklardan olan tasarım hakkı da daha doğru bir kullanımla tescilli tasarım hakkı, sahibine inhisari yetkiler vermektedir¹⁶⁰.

Tasarımdan doğan hakkın iki yönü vardır¹⁶¹. Tasarımdan doğan hakkın olumlu yönü, manevi ve mali haklar oluşturmakla birlikte 554 sayılı KHK'nın 17. ve 18. maddelerinde düzenlenmiştir¹⁶². Tasarımın kullanılması hak ve yetkilerinin münhasıran tasarım hakkı sahibine aittir. Burada "kullanma" geniş anlamda kullanılmış olup sınırlı olmayacak şekilde 554 sayılı KHK m. 17' de sayılmıştır. Bunlar, tasarlanan veya tasarımın uygulandığı ürünün üretilmesi, piyasaya sunulması, satılması, sözleşme yapmak için icapta bulunulması, ithal edilmesi ve

¹⁵⁵ **ERTAŞ, Şeref/ SERDAR, İlknur/ GÜRPINAR, Damla:** Eşya Hukuku, Seçkin Yayınları, Ankara 2002, s. 3.

¹⁵⁶ **ÖZEL, Çağlar:** Marka Lisansı Sözleşmesi, Seçkin Yayınları, Ankara 2002, s. 78.

¹⁵⁷ **AYİTER,** İhtira, s. 26; aynı yazar, Fikri, s.4; **ORTAN,** İşçi Buluşları, s. 84-85; **KÖPRÜLÜ, Bülent:** Medeni Hukuk, Genel Prensipler- Kişinin Hukuku, İstanbul 1979, s.60-61; **EREL,** s. 2; **ERDEM,** s. 16; **ŞEHİRALİ,** Patent Hakkının Korunması, s. 5; **ZEVKLİLER/ACARBAY/GÖKYAYLA,** s. 12; **SARAÇ, Tahir:** Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması, Seçkin Yayınları, Ankara 2003, s. 37; **ATAMER,** s. 17-18.

¹⁵⁸ **AYİTER,** İhtira, s.1; aynı yazar, Fikri, s. 4.

¹⁵⁹ **TEKİNALP,** s. 7.

¹⁶⁰ **SULUK,** Tasarım Hukuku, s. 163.

¹⁶¹ **ORTAN,** İşçi Buluşları, s. 84; **KAYA, Arslan:** " Türk Hukukunda Patentten Doğan Haklar" , İHFM, C. LV-S.4, Y.1997, s.176; **ASLAN,** Tükenme s. 7; **SARAÇ,** s. 34; **SULUK,** Tasarım Hukuku, s. 163; **TEKİNALP,** Fikri, s. 625. Yazarlardan Saraç, fikri hakların genellikle mali ve manevi menfaatlerin her ikisini de koruduklarını, fakat özellikle sinai haklarda (patent, tasarım, marka) hakkın içeriğindeki şahsiyeti koruyucu karakterin yani manevi yönün az çok geri planda kaldığını belirtmektedir.

ticari amaçla kullanılması ve elde bulundurulmasıdır. Tasarım hakkının olumlu yönünü oluşturan manevi haklar ise tasarımcı olarak anılmaya ve bunun tespitine ilişkin yetkileri kapsar¹⁶³. Olumsuz yönü ise tasarım sahibinin yukarıda sayılan eylem ve işlemleri başkalarının yapmasını yasaklama ve men yetkilerini içerir¹⁶⁴.

Tescilli tasarımlar, sahibine inhisari yetkiler vermekle beraber tescilsiz tasarımlar üzerinde tasarımcının mutlak bir hakkı bulunmamaktadır. Tescilsiz tasarım sahibi, sadece taklide karşı korumayı TTK. m. 57 uyarınca talep edebilir¹⁶⁵. Tescilsiz tasarımların yasal olarak düzenlendiği Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Taslağı'nın 39. maddesinin 2. fıkrasında tescilsiz tasarımların kamuya ilk sunuldukları tarihten itibaren üç yıl sadece taklide karşı korunacakları ifade edilmiştir.

D. Süreyle Sınırlanmış Olması

Tasarımın hukukunun amacı, patent hukukunda olduğu gibi teknolojik üretime katkıda bulunarak teknik ilerlemeyi sağlamaktır. Bu amaç ancak bilginin tasarımı geliştiren kişide gizli kalması ile değil toplumun kullanımına açılması ile gerçekleşebilir¹⁶⁶. Bu nedenle fikir hakları özellikle patent ve tasarım hakkı, değişik hukuk düzenlerinde eşya üzerinde kurulan mutlak haklar olan aynı haklardan farklı olarak süreyle sınırlanmıştır¹⁶⁷. Yasal düzenlemelerle öngörülen bu sınırlı koruma süresi içinde fikri üreten kişi, zor ve zahmetli çalışmalarının ve yaptığı harcamalarının karşılığını alacak ve böylece bu tür çalışmalar teşvik edilecektir. Ancak sürenin sonunda söz konusu fikir, toplumun kullanımına açılacaktır. Böylece toplum menfaati ile fikri ürün sahibinin menfaati dengelenecektir¹⁶⁸.

¹⁶² **TEKİNALP**, Fikri, s. 625.

¹⁶³ **TEKİNALP**, Fikri, s. 625.

¹⁶⁴ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 164; **TEKİNALP**, Fikri, s. 625.

¹⁶⁵ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 167; **TEKİNALP**, Fikri, s. 630.

¹⁶⁶ **SARAÇ**, s. 37.

¹⁶⁷ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 286; **KILIÇOĞLU, Ahmet M.:** Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar, Turhan Yayınları, Ankara 2006, s. 88(Anılış: Karşılaştırmalı) ; **ATAMER**, s. 18.

¹⁶⁸ **SARAÇ**, s. 38; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 287; **KAYA**, s. 178.

Yukarıda bahsedilen menfaatler arasındaki dengeyi dikkate alan kanun koyucu, 554 sayılı KHK' nın 12. maddesinde tescilli tasarımın koruma süresini başvuru tarihinden itibaren 5 yıldır olarak belirlemiş olup anılan sürenin beşer yıllık dönemler halinde yenilenmek üzere toplam 25 yıla kadar uzatılabileceğini hüküm altına alınmıştır. Hukukumuzda 25 yıl olarak belirlenen azami koruma süresi, değişik hukuk düzenlerinde 10 ila 50 yıl arasında değişmektedir¹⁶⁹.

FSEK hükümleri saklı kalmak kaydıyla 25 yıllık süre sona erer veya uzatılmazsa tasarım, serbest hale gelecektir¹⁷⁰. Bu sürenin blok halinde kabul edilmesinin nedeni daha uzun bir süre korunmaya ihtiyaç duyulmayan tasarımların gereksiz yere korunarak rekabetin sınırlanmamasıdır¹⁷¹. 5 yıllık koruma süresi başvuru tarihinden itibaren başlar. Başvuru, bir eksiklik yoksa, TPE' ye veya onun yetkili kıldığı makama verildiği tarih, saat ve dakika itibarıyla kesinleşir (554 sayılı KHK m. 32/2). Başvurunun yayınlanmasından itibaren de tasarım hakkı sahibi, hukuk ve ceza davalarını belirli şartlar altında açabilecektir¹⁷².

Tasarımlarda olduğu gibi sahibine inhisari haklar veren patent ve fikir ve sanat eserlerinde de koruma süresi, sınırlıdır. Patentte koruma süresi eğer tescil belgesi incelenerek verilmişse 20 yıl, incelemesiz verilmişse 7 yıldır. Fikir ve sanat eserlerinde koruma süresinin sınırlandırılmasının nedeni, patent ve tasarımda olduğu gibi yaratıcı ve haleflerinin makul bir süre eserden münhasıran yararlanması sağlanarak zamanla unutulmuş ve herkes tarafından benimsenmiş eserleri kamuya mal etmektedir¹⁷³. Aksi durum, toplumun eserden yararlanmasını yaratıcısı öldükten sonra mirasçılarının keyfine bırakacaktır ki bu, kabul edilemez. FSEK m. 27/f.1 göre koruma süresi, eser sahibinin yaşadığı sürece ve ölümünden itibaren 70 yıl devam

¹⁶⁹ Topluluk Tasarım Yönergesi ile uyumlaştırmadan önce Portekiz' de tasarımlar süresiz; Fransa' da en fazla 50 yıl korunurken; İngiltere 25 yıl, Almanya 20 yıl, Yeni Zelanda, Japonya, İrlanda, İtalya ve Benelux ülkeleri, İskandinavya ülkeleri, İsviçre, Vietnam, Sri Lanka ve İsrail' de azami 15 yıl süre öngörülmüştür. Amerika' da 14 yıl, Kanada' da 10, Çin' de 8, Avustralya' da ise 16 yıllık koruma süreleri öngörülmüştür. Avrupa ülkelerinde Tasarım Yönergesi' nin yürürlüğe girmesi ile birlikte AB üyesi ülkeler açısından bu süre 25 yıl olarak belirlenmiştir. TRIPS' de bu süre en az 10 yıl olarak, Lahey Anlaşmasında ise minimum 15 yıllık süre kabul edilmiştir. Bkz. **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 283.

¹⁷⁰ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 284; **TEKİNALP**, Fikri, s. 624.

¹⁷¹ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 284.

¹⁷² **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 285.

¹⁷³ **EREL**, s.93.

edilecektir. Öğretide tasarımların koruma süresinin fikir ve sanat eserlerinden az olmakla birlikte patentten az olmasını haklı kılacak bir gerekçenin olmadığı, haklı olarak ileri sürülmektedir¹⁷⁴.

Fikri mülkiyet hukukunda toplum yararı gözetilerek koruma süreleri sınırlandırılmış olup bunun tek istisnasını marka koruması, oluşturmaktadır¹⁷⁵. 556 sayılı KHK m. 40 gereğince, “*tescilli markanın koruma süresi başvuru tarihinden itibaren on yıldır. Bu süre, onar yıllık dönemler halinde yenilenir.*” Madde hükmünden anlaşılacağı üzere diğer fikri haklardan farklı olarak marka koruması için azami bir süre öngörülmemiştir¹⁷⁶.

E. Ülkesel Olarak Korunması

Genel olarak, maddi mallar üzerinde söz konusu olan mülkiyet hakkı coğrafi sınırlar dışında da kişiye malı üzerinde hakimiyet hakkı verir¹⁷⁷. Ancak fikri mülkiyet haklarının konusu olan gayri maddi mallarda durum farklıdır. Fikri haklar, üzerindeki mülkiyet hakkı, ancak bu hakkın tanındığı ülke sınırları içinde etki göstermekte ve hakimiyet hakkı vermektedir¹⁷⁸.

Ülkesellik ilkesi gereği her devlet, bir buluşun patente bağlanması, bir ticari markanın tescili, bir tasarımın kabulü veya edebiyat ve sanat eserinin korunması gibi fikri hakların, ülkesinde hangi şartlar ortaya çıkacağını ve de sona ereceğini belirler¹⁷⁹. Belirlediği söz konusu maddi ve şekli şartları yerine getirmek koşuluyla söz konusu fikri ürünleri sadece kendi ülkesi sınırları içinde korur¹⁸⁰, bu haklar üzerinde ne gibi tasarruflar yapılabileceğini, tecavüz teşkil eden filleri ve sonuçlarını

¹⁷⁴ Bkz. **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 284 ve orada dn. 33 anılan yazarlar.

¹⁷⁵ **ATAMER**, s. 19.

¹⁷⁶ **SARAÇ**, s. 39; **ARKAN, Sabih**: Marka Hukuku, AÜHF Yay., C.II, Ankara 1998, s. 170(Anılış: C.II).

¹⁷⁷ Örneğin, A ülkesinde bir otomobil edinen kişi, bu ülke sınırları dışında da bu otomobilin maliki olarak kabul edilecek, malik sıfatı A ülkesi ile sınırlı kalmayacaktır. Çünkü mülkiyet hakkı, coğrafi hudutların ötesinde de bir hakimiyet hakkı temin etmektedir. Bkz. **ERDEM**, s. 38; **SARAÇ**, s. 39.

¹⁷⁸ **ERDEM**, s. 38; **SARAÇ**, s. 39.

¹⁷⁹ **ERDEM**, s. 39.

¹⁸⁰ **SULUK**, s. 181; **TEKİNALP**, Fikri, s. 47.

düzenleyerek ülke içindeki ihlallerde kanunlara göre hak sahibi olan kişinin hukuk yollarını kullanmasına olanak tanır¹⁸¹.

Paris Anlaşmasının 2. maddesinde yer verilen ülkesellik ilkesi¹⁸², fikri mülkiyet hukukumuzda genel olarak kabul edilmekle birlikte kişisellik ilkesine de yer verilmiştir¹⁸³. Kişisellik ilkesi, bir ülke yasasının vatandaşlarını yurt dışında da korumasına, onu izlemesine denir. Hukukumuzda patent ve marka koruması açısından kişisellik kabul edilmemiştir. FSEK m. 88, 554 sayılı KHK ve Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkındaki KHK' nın 2. maddesinde ülkesellik ilkesinin yanı sıra korumadan yararlanacak kişiler açısından kişisellik ilkesine de yer verilmiştir¹⁸⁴.

Sonuç olarak *koruma bakımından* ülkesellik ilkesinin benimsendiği 554 sayılı KHK' ya göre, tasarımın Türkiye' de korunabilmesi için mutlaka ülkemizde tescil edilmiş olması gerekir. Aksi takdirde sadece başka bir ülkede tescil edilmiş tasarım hakkı, sahibine 554 sayılı KHK' dan yararlanma hakkı vermeyecektir.

F. Tasarım Hakkının Doğum Anı

Fikri Mülkiyet hakkın doğumu ve tescilin rolü hakkında özellikle patentler ve markalar açısından öğretilerde farklı görüşler ileri sürülmüş olup görüş birliği sağlanamamıştır. Sorun, fikir ve sanat eserleri üzerindeki hakkın herhangi bir şekil(tescil) şartı aranmaksızın doğmasına karşın, patent, marka ve tasarım hukukunda tescilden söz edilmiş olmasından kaynaklanmaktadır¹⁸⁵. Fikir sanat eserlerinde “yaratma ilkesi” kabul edildiğinden eser, meydana getirildiği anda eser sahipliği ve

¹⁸¹ ERDEM, s. 39; TEKİNALP, Fikri, s. 47. Aynı yönde bkz. AYİTER, İhtira, s.91; ORTAN, Avrupa Patent Sistemi, C.I, s. 1; SARAÇ, s. 39-40.

¹⁸² Ülkesellik ilkesine Paris Anlaşmasından başka Sınai Hakların Korunmasına ilişkin Paris Sözleşmesi, Edebi ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Sözleşmesi ve Evrensel Telif Hakları Sözleşmesi gibi önemli çok taraflı milletlerarası sözleşmelerde de yer verilmiştir. Bkz. ERDEM, s. 39.

¹⁸³ SULUK, Tasarım Hukuku, s. 180, TEKİNALP, Fikri, 58.

¹⁸⁴ 554 sayılı KHK' nın 2. maddesinde korumadan yararlanacak kişiler arasında Türkiye vatandaşları da sayılmıştır. Bu hükme göre, ülkesellik ilkesi gereği korumadan yararlanabilmesi için Türkiye' de tescil edilen bir tasarım, Türk vatandaşı sahibine yurt dışında da koruma sağlayacaktır. Bkz. SULUK, Tasarım Hukuku, s. 179-182; TEKİNALP, Fikri, s. 60-61.

¹⁸⁵ SARAÇ, s. 30.

ona bağılı manevi ve mali haklar doğar. Bu hakların doğumu için eserin herhangi bir makama bildirimine, tesciline, ruhsat alınmasına gerek yoktur¹⁸⁶.

Patent ve markanın doğum anı ve tescilin buna etkisi açısından ileri sürülen öğretilerdeki görüşler, tasarımlar için de geçerlidir. Öğretilerdeki görüşler, patent hakkına ilişkin mutlak hakkın tescil ile doğduğunu savunan ve mutlak hakkın tescilden önce de var olduğunu savunan görüşler olmak üzere ikiye ayrılabilir. Ancak, aynı görüşü savunan Yazarlar arasında da görüş farklılıkları, mevcuttur.

İlk görüşü savunan yazarlardan *Hirsch' e* göre, patent hakkı tescil ile birlikte doğar. Bu hakkın üçüncü kişilere etkisi, tescil tarihinden başlayarak tescil kaydına hükümsüzlüğü gösterir bir şerh verilinceye kadar devam eder¹⁸⁷. *Ayiter* ise, buluş üzerindeki hakkın yaratma anında doğmayacağını ancak, buluşçunun tescil öncesinde de bazı haklara sahip olmakla birlikte bu hakların mutlak hak niteliğinde olmadığını üçüncü kişilerin tecavüzlerini önleme yetkisi vermediğini belirtmektedir. Yazara göre tescil, hakkın doğumunun şart unsuru olan şekli bir işlemdir¹⁸⁸.

İkinci görüş içinde değerlendirebileceğimiz *Ortan* ise, patent siciline tescilin hakka yeni bir değer, içerik kazandırmakla birlikte tapu siciline tescilde olduğu gibi bir hakkın kazanılmasının şartı olmadığını vurgulamaktadır. Yazara göre, mutlak hak tescil öncesi buluşun yaratılması ile birlikte buluşçunun şahsında doğmaktadır. Yazar, buluşçu hakkının üçüncü kişilerin tecavüzlerini önleme yetkisi vermeyen tam anlamıyla tekeli bir hak olmadığı görüşüne katılmamakta, buluşun tescil edilmemiş olması durumunda buluşçunun hakkını özel düzenlemelerdeki hükümlerle korumasının mümkün olmadığını ancak, buluşçunun genel hükümlere(MK. m.24, BK. m. 41-49, TTK. m.57 ve Eski Türk Ceza Kanunu m.364) dayanabileceğini belirtmektedir¹⁸⁹. *Tekinalp*, tescilin fikri hakların doğumuna etkisini marka ve patent açısından farklı değerlendirmektedir. Yazar, 556 sayılı KHK' nın 6 ve 9/3.

¹⁸⁶ EREL, s. 87; KILIÇOĞLU, Karşılaştırmalı, s. 103; KARAHAN/SULUK/SARAÇ/NAL, s.6.

¹⁸⁷ Bkz. HIRSCH, Fikri ve Sınai Haklar, s. 104. Aynı yönde bkz. KILIÇOĞLU, Karşılaştırmalı, s. 103.

¹⁸⁸ Bkz. AYİTER, İhtira, s. 3.

¹⁸⁹ Bkz. ORTAN, İşçi Buluşları, s. 86-87.

maddeleri¹⁹⁰ ile markalar açısından mutlak tescil ilkesinin benimsenmiş olduğunu, markanın sahibine sağladığı hakların tescil ile oluşacağını ve gerçek hak sahipliği ilkesinin kabul edilmediğini ifade etmektedir¹⁹¹. Buluş üzerindeki hak ise, markanın aksine patent belgesinin verilmesinden önce icadın yapılması veya tamamlanması ile herhangi bir kayda veya işleme gerek kalmaksızın buluş sahibinin kişiliğinde ve şahsında kendiliğinden doğacaktır, yani patent açıklayıcıdır. Yazar, buluşun fikir ve sanat eseri üzerindeki hak gibi maddi bir fiil olduğunu, bir hukuki işlem olmayıp irade tezahürü olduğunu (Relakt) olduğunu ifade etmekte ve gerçek buluş sahibinin hem patent isteme hakkının gaspını hem de patentin gaspını defedebileceğini belirtmektedir¹⁹². Aynı yönde görüş bildiren *Kaya*' ya göre, patentin alınmasından önceki aşamada patente yönelik hak mutlak haktır. Bunun göstergesi patenti istemek hakkının açıkça buluşa yapana ve haleflerine tanınmış olmasıdır. Patent verilmesinden önce buluş sahibinin buluş üzerindeki şahsiyet hakkı zaten onun mutlak niteliğini göstermektedir¹⁹³.

Saraç ise, buluş üzerindeki hakların mutlak hak nitelik taşımayıp tescil ile bu hale geldiği fikrine katılmamakta; buluşun tamamlanması ile buluşçunun şahsında ortaya çıkan ve buluşçu hakkı olarak adlandırılan buluş üzerindeki bütün hakların mutlak nitelikte olduğu belirtmektedir. Yazar, tescilden önce buluşçunun buluş üzerindeki hakkının mutlak hak niteliğinde olduğu görüşünü *Tekinalp* ile aynı hususlara dayandırmaktadır. Yazar, bu görüşünü buluş hakkının malvarlığı haklarının yanı sıra buluşçuya patent belgesinde isminin belirtilmesini isteme hakkı gibi bir şahsiyet hakkı vermesine ve yine patent isteme hakkının gerçek buluşçu olmayan bir başka kimse tarafından kullanılması durumunda gerçek buluşçunun her zaman haksız başvuruda bulunan kişiye karşı “ *patent isteme hakkının gaspı davası*” açabilmesine dayandırmaktadır. Yazar, *Ortan*' dan farklı olarak buluşun yapılması

¹⁹⁰ 556 sayılı KHK' nın 9. maddesi, markanın sağladığı hakların üçüncü kişilere karşı tescil tarihinden itibaren hüküm ifade edeceğini düzenlemektedir. KHK' nın 6. maddesi ise kararname ile sağlanan korumanın tescil yoluyla elde edileceğini belirtmektedir.

¹⁹¹ Gerçek hak sahipliği ilkesi, markayı ihdas eden kimsenin markanın gerçek sahibi olduğu şeklinde ifade edilmekte olup yürürlükten kaldırılan Markalar Kanunu'nda yer almaktaydı. Tescil ilkesinin kabul edildiği 556 sayılı KHK' da ise bir şahıs, aynı mal veya hizmet için aynı markayı daha önce fiilen ihdas ve istimal ettiğini ve piyasada maruf hala getirdiğini, tescil edilmiş marka sahibine karşı iddia ve bu iddiasını dava ve karşı dava suretiyle ispat etmek hakkına sahip değildir. Bkz. **TEKİNALP**, Fikri, s. 358-359.

¹⁹² Bkz. **TEKİNALP**, Fikri, s. 14.

ile patentin alınması kadar geçen aşamalarda haklar birbirinin devamı niteliğinde olmakla birlikte aynı nitelikte olmadığını, genel hükümlerin tanıdığı yetkiler ile patentten doğan hakkın sağladığı yetkiler son derece farklı olduğunu savunmaktadır¹⁹⁴. Buluş üzerindeki hakkı buluş hakkı ve patentten doğan hak olarak iki ayrı kavramla ifade eden Yazar, patentten doğan hakkın ise patent başvurusunun incelenmesi sonucunda TPE tarafından patentin verilmesi kararı ile birlikte doğduğunu ifade etmektedir¹⁹⁵.

Tasarım hakkının doğum anı hakkında görüş bildiren yazarlardan *Suluk' a* göre, tasarımlarda tescil, inhisari haklar bakımından zorunlu olmakla birlikte tescil öncesinde de bir hak söz konudur. Patentler bakımından patent isteme hakkı olarak nitelenen bu hak, tasarımlar bakımından “ *tasarım belgesi isteme hakkı veya başvuruda bulunma hakkı*” olarak adlandırılmaktadır. Bu hak, kamuya sunulduğu anda kendiliğinden doğmakla birlikte inhisari nitelikte değildir. Hak, bu niteliğini tescil ile birlikte kazanmakta olup tescil öncesi sadece taklide karşı koruma, söz konusudur. Yazar, tescilli tasarım hakkının doğum anını ise TPE’ nin başvuru işlemini sonuçlandırma ve tasarım belgesi verme kararına bağlamaktadır. Yazar, bu sonuca koruma süresini düzenleyen 554 sayılı KHK’ nın 12. maddesinin¹⁹⁶ lafzından ulaşmakta ancak, üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi için başvurunun yayımının şart olduğunu vurgulamaktadır¹⁹⁷.

Bizim de katıldığımız görüş, öğretilerde Patentler bakımından *Saraç*, tasarımlar bakımından ise *Atamer’ce*¹⁹⁸ savunulmaktadır. Kanımızca tasarımın yaratılması ile tasarım hakkı tasarımcının şahsında doğmaktadır. Bu hak, tasarımcıya inhisari yetkiler veren mutlak bir hak niteliğindedir. Bu sonuca 554 sayılı KHK m.18’inci ve 19. maddelerinde hükmünü bulan “*gerçek hak sahipliği*” ilkesinden ulaşmaktayız. 554 sayılı KHK’ nın 18. maddesinin birinci fıkrasına göre, “ *tasarımcı başvuru*

¹⁹³ Bkz. **KAYA**, s. 178.

¹⁹⁴ Bkz. **SARAÇ**, s. 30-31.

¹⁹⁵ Bkz. **SARAÇ**, s. 32-33.

¹⁹⁶ 554 sayılı KHK’ nın 12 maddesine göre, “ *tescilli tasarımların koruma süresi başvuru tarihinden itibaren 5 yıldır. Anılan süre, beşer yıllık dönemler halinde yenilenmek üzere toplam 25 yıla kadar uzatılır.*”

¹⁹⁷ Bkz. **SULUK**, 170-171.

¹⁹⁸ Bkz. **ATAMER**, s. 23-24.

sahibine veya tasarım hakkı sahibine karşı, tasarım sicilinde, rüçhan belgelerinde ve yayınlama sırasında adının tasarımcı olarak gösterilmesi hakkına sahiptir.” Yine tasarım isteme hakkının gerçek tasarımcı olmayan bir başka kimse tarafından kullanılması durumunda gerçek tasarımcı, her zaman haksız başvuruda bulunan kişiye karşı “*tasarım isteme hakkının gaspı davası*” açabilecektir¹⁹⁹. Bu hükümler, tasarım hakkının manevi yönünü ifade etmektedir. Tescil öncesinde tasarım sahibi bu haklarını herkese karşı genel hükümlere dayanarak kullanabilecektir. Tescil sonrası tasarımdan doğan hakkın verdiği yetkiler, tescil öncesi tasarım hakkından doğan yetkilerin devamı olmakla birlikte aynı nitelikte değildir. 554 sayılı KHK ile verilen insihari haklar, son derece farklıdır. Bu haklar ise öğretilerde *Suluk* tarafından belirtildiği gibi TPE’ nin başvuru işlemini sonuçlandırma ve tasarım belgesi verme kararıyla doğmaktadır.

V. Tasarım Hakkının Korunması

A. Tasarım Hakkının Korunmasının Önemi ve İşlevi

Yukarıda açıklanan tasarım kavramında üzerinde durulan konu, ürünün görüntüsüne atfedilen ekonomik değerdir. Bu görüntünün taklit edilmeye değer nitelikte oluşu hukuk sistemlerini bu konuda düzenleme yapmaya itmiştir²⁰⁰. Tasarımlar, tasarımın geliştirilmesi konusunda yapılacak yatırımların teşvik edilmesi, yaratıcılığın korunması gerekliliği, tüketicinin aynı veya benzer ürünlerde yanılmasını önlenmesi ihtiyacı, ticarete dürüstlük ilkesine saygı gösterilmesi, tasarımın ileride teknik buluşlara katkıda bulunma ihtimali gibi hususlar gözetilmek suretiyle yasal düzenlemelere konu olmaktadır²⁰¹.

Tasarım koruması, toplumdaki üç menfaat grubu olan sanayiciler, tüketici ve tasarımcılar açısından büyük önem arz etmektedir. Tasarımların korunması öncelikle

¹⁹⁹ 554 sayılı KHK’ nın 19. maddesi şöyledir: “*Tasarım hakkı, 13 üncü maddenin birinci fıkrası hükmüne göre gerçek tasarım hakkı sahibi dışında biri tarafından başvurusu yapılmış veya hak sahibi dışında biri adına tescil edilmiş ise, gerçek hak sahibi olduğunu iddia eden kişi, tasarım hakkından doğan diğer hak ve talepleri saklı kalmak şartıyla, tasarım hakkı sahipliğinin kendisine devir edilmesini talep ve dava etme hakkı vardır.*”

²⁰⁰ **ARIKAN**, Sınai Tasarımlar, s. 77.

²⁰¹ Bkz. Yeşil Kitap, s. 15.

tasarımcıyı ürettiği tasarımların tescil edilerek korunacağını ve taklit edilmeyeceğine dair verdiği güvence ile her zaman yeni, özgün ve daha iyi tasarımlar üretmek konusundan isteklendirir²⁰². Yine tasarımların korunması ile zihni çalışmanın tanınması, yenilik faaliyetinin ve AR-GE çalışmalarının özendirilmesi, tasarım sahibinin ödüllendirilmesi ve AR-GE çalışmalarının sonuçlarının ayrıntılı olarak açıklanarak bilginin yaygınlaştırılması ve teknolojik birikimin artması amaçlanmaktadır²⁰³. Ancak, bu amaç gerçekleştirilirken yeniliklerin yapılmasına engel olunmamalı serbest rekabet bertaraf edilmemelidir²⁰⁴. Bilindiği gibi fikri mülkiyet hakları sahibine inhisari yetkiler vermektedir. Bu hakların serbest rekabet düzeniyle ve rekabeti koruyan kurallarla nasıl bağdaştığı tartışma konusudur²⁰⁵. Önceleri fikri mülkiyet hukuku ile rekabet hukukunun birbiri ile çatıştığı bu nedenle tam rekabet ortamının oluşması için inhisari- yasaklayıcı hakların kaldırılması ve fikri hak sahiplerinin başka yollardan ödüllendirilmesi gereği savunulmaktaydı²⁰⁶. Günümüzde ise tekel haklarının bir taraftan rekabeti sınırlarken diğer taraftan özendirici ve piyasayı harekete geçirici²⁰⁷ ve teknolojik yeniliklerin teşvikini sağlayıcı²⁰⁸ bir işlev üstlendiği ifade edilmektedir.

Kısacası tasarım hakkının korunması, bir yandan tasarımcının ödüllendirilmesi ile ülkedeki sanayi ve ticaretin gelişmesine, yani rekabet gücünün artmasına katkıda bulunurken diğer yandan tüketicinin daha kaliteli ürüne kavuşması gibi yararlar sağlayacaktır²⁰⁹. Tüketici bir ürünü satın alırken ürünün tasarımcısı ya da onun lisans veya devir yoluyla hakkını yasal yollarla devrettiği kişiler tarafından üretildiğinden emin olacaktır. Sanayici ise hangi tasarımların korunmakta olduğunu bileceğinden koruma altında olmayan tasarımları herhangi bir kaygı altında olmadan üretebilecektir²¹⁰. Yasal düzenlemeler yapılırken sanayiciler, tüketiciler ve

²⁰² **YALÇINER, Uğur:** Sınai Mülkiyet' in İlkeleri, Ankara 2000, s. 202 (Anılış: İlkeler).

²⁰³ **ORTAN, Ali Necip:** Avrupa Patent Sistemi, C. II: Lüksemburg Antlaşması/Patent İşbirliği Antlaşması/Strasbourg Antlaşması, BTHAE, Ankara 1992 (Anılış: C.II); **ODMAN**, s.25; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 88.

²⁰⁴ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 88-89.

²⁰⁵ **TEKİNALP**, Fikri, s. 33; **EROĞLU**, s. 71.

²⁰⁶ Bkz. **TEKİNALP**, Fikri, s. 33 dn. 7' deki Yazarlar ve makaleleri.

²⁰⁷ **TEKİNALP**, Fikri, s. 34.

²⁰⁸ **ODMAN**, s. 76.

²⁰⁹ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 91.

²¹⁰ **YALÇINER**, İlkeler, d. 203.

tasarımcıların menfaatleri arasındaki denge daima gözetilmeli²¹¹, fikri mülkiyet(tasarım hakkı) sahiplerine maddi ve manevi haklar tanırken gereğinden fazla koruma sağlanmamalı diğer menfaat sahipleri ise makul ölçüler içinde korunmalıdır²¹².

B. Değişik Hukuk Düzenlerinde Tasarım Hakkının Korunmasının Tarihi Gelişimi

1. Genel Olarak

Günümüz hukuk düzenlerinin temelini teşkil eden Roma Hukuku' nda gayri maddi mallar (Res Incorporatas) üzerinde fikri mülkiyet hakkından söz edilemezdi²¹³. Madde kime ait ise, eser onun kabul edilirdi ²¹⁴. Bugün, fikri ürün ile bu ürünün üzerinde cisimleştiği maddi araçlar (tahta, kil, kağıt vb.) arasında fark olduğu kabul edilip, fikri ürün üzerinde mülkiyet hakkı tanınırken; Roma Hukuku' nda fikri ürün ile bu ürünün cisimleştiği maddi araç arasında kesin bir bağıllık, bulunduğu inanırdı²¹⁵.

Matbaanın icadından önce, yapılan tüm eser ve ürünlerin tek olmaları ve ancak el ile yazılmak suretiyle çoğaltılmak dışında imkânların bulunmaması nedeniyle bu fikri ürünler için hukuki bir koruma öngörülmemesi doğaldır²¹⁶. Matbaanın icadı ile birlikte eser sahibi dışındaki kişiler ekonomik bakımdan büyük kazançlar sağlama imkânı elde etmişlerdir. Bu gelişmeye bağlı olarak devletin düzenleyeceği; matbaacılar ve eser sahiplerinin haklarını koruyacak hukuki düzenlemelere ihtiyaç artmış fikri mülkiyet haklarının temelleri bu şekilde atılmıştır²¹⁷.

²¹¹ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 89.

²¹² **TEKİNALP**, Fikri, s. 33.

²¹³ Bkz. **YÜKSEL**, “Fikri Mülkiyet Hakkının Tarihsel Temelleri”, FMR, C.1, S.2001/2, s. 91.

²¹⁴ **YURTSEVER**, s. 2.

²¹⁵ **YÜKSEL**, s. 93.

²¹⁶ **AYİTER**, Fikri, s.16.

²¹⁷ **YÜKSEL**, s.98.

İlk insanın herhangi bir şeyi eline alıp, onu yeniden biçimlendirmesi ile başlayan tasarım düşüncesinin²¹⁸ hukuki koruma altına alınması gerekliliği ve tasarımcılığın bir meslek haline gelmesi, İngiltere’de 19. yüzyılda gerçekleşen Sanayi Devrimi sonucu bir nesnenin tasarlanması ile üretimini birbirinden ayıran üretimin standartlaşması kavramının ortaya çıkmasıdır²¹⁹.

Sanayi devrimi ile birlikte hızlanan makine üretimi ile tasarımın gelişimi sürmüştü ve önemi giderek artmıştır. Müşteri çekme yarışında ürünün dış görünüşünün oynadığı rolü göz önüne alan sanayici ve tüccarlar, yeni tasarımların ortaya çıkması ve taklitçiliğin önlemesi için tasarımı gerçekleştiren kişinin emek ve çabasına karşılık güvenceler verilmesini yasa koyuculardan talep etmişlerdir²²⁰.

Tasarımların hukuku tekstil endüstrisinin ürünüdür denebilir²²¹. Çünkü, tasarımların hukuki olarak korunması ilk kez Fransa’da Lyon’lu ipek tüccarları ve fabrika sahiplerinin her türlü kumaş üzerindeki desen ve modellerin başkaları tarafından taklit edilmesinin önüne geçilmesi talebi ile hazırlanan 1806 tarihinde yürürlüğe sokulan bir kanunla gerçekleşmiştir²²².

Tescilli tasarımlar ile ilgili ilk İngiliz Kanunu ise, 1787 yılında tekstil tasarımcıları için çıkarılmıştır. Kanun; tekstil tasarımcılarına, geliştirdikleri deseni belirli kumaşlara basma halinde, iki aylık bir koruma süresi vermiş. Bu süre, yapılan değişikliklerle 5 yıllık yenileme dönemlerini ile 15 yıla; 1888 yılında yapılan değişikliklerle de 25 yıla çıkarılmıştır.

Sonuç olarak tasarımların korunmasına ilişkin bir takım kuralların yapılması zorunluluğunu değişen üretim ilişkilerinin ortaya çıkardığı söylenebilir.

²¹⁸ KÜÇÜKERMEN, s. 15.

²¹⁹ BORJA DE MOZOTA, s.30; TEKİL, s. 235; ARIKAN, Sınai Tasarımlar, s. 75; TEKİNALP, Fikri, s. 602.

²²⁰ ÖZKUL, s. 657.

²²¹ TEKİNALP, Fikri, s.601.

²²² Ayrıntılı bilgi için bkz; TEKİL, s. 235; TEKİNALP, Fikri, s. 601. Dünyada 1842 yılında ABD, 1876 yılında Almanya ve 1888 yılında Japonya’da endüstriyel tasarım koruma mevzuatları

2. Tasarım Hakkının Uluslararası Alanda Korunması

a. Genel Olarak

18. yüzyıldan başlayan kanunlaştırma hareketleri ile tasarım konusunu düzenleyen ulusal kanunlar hazırlanmıştır. Haberleşme ve ulaştırma araçlarının büyük hızla gelişmesi karşısında tasarımların ülke dışında da korunması gereği doğmuş bu nedenle devletler, tasarım konusunu ikili anlaşmalarla düzenleme yoluna gitmişlerdir²²³.

Ancak, ticaret alanında ulusal sınırlar giderek ortadan kalkması dünyayı tek bir pazara dönüşmesi ve uluslararası ticaretin bugün ulaştığı değerin yirmi-otuz yıl önce tahmin edilmesi güç seviyelere ulaşmasıyla birlikte ulusal fikri hukuk düzenlemelerini uluslar arası ticaretin önündeki en büyük engel haline getirmiştir²²⁴. Bunun sonucunda devletler, ikili anlaşmalar yerine yeni arayışlara girmişler uluslar arası anlaşmalar yapılmaya başlanmıştır²²⁵. Ancak geniş çapta uluslar arası bir korumanın sağlanması kolay olmamıştır. Çünkü, Fikri Mülkiyet Hukukunun uluslar arası ilkelerinin özellikle fakir ülkelerin gelişmesi üzerinde olası etkileri düşünülmesizin dar ve küçük bir endüstri grubunun çıkarları tarafından yönlendirilmesi²²⁶ nedeniyle gelişmekte olan ülkeler gelişmiş olan ülkelerin fikir ve sanat hazinelerinden karşılıksız yararlanıp belirli bir kültür düzeyine ulaştıktan sonra uluslararası anlaşmalara katılmak istemektedirler²²⁷.

Yasa Koyucumuz, yukarıda bahsettiğimiz gelişmelere yabancı kalmayarak Paris, Bern ve TRIPS Anlaşmalarını ve yürürlüğü girmemiş olmakla Tasarımların

oluşturulmuştur. **SOYAK**, Alkan: “Fikri ve Sınai Hakların Tanımı ve Tarihsel Gelişimi”, s.5, [http://mimoza.marmara.edu.tr/asoyak/fikri-sinaimulkiyet\(alkan\).pdf](http://mimoza.marmara.edu.tr/asoyak/fikri-sinaimulkiyet(alkan).pdf), 20.10.2007.

²²³ **HIRSCH**, Fikri ve Sınai Haklar, s. 43; **ARIKAN**, Sınai Tasarımlar, s. 79; **YALÇINER, Uğur**: “Avrupa Birliği’nde Tasarım Koruması ve Uluslar arası Anlaşmalar”, 2. Ulusal Tasarım Kongresi Bildiri Kitabı, 13-14 Mart 1996, İstanbul, s.5 (Anılış: Bildiri Kitabı).

²²⁴ **DPT**: Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s. 2.

²²⁵ **ARIKAN**, Sınai Tasarımlar, s. 79.

²²⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. **CORREA, Carlos M.**: “ Fikri Mülkiyet Hukuku; Gelişmekte Olan Ülkelerden Bir Perspektif”, (Çev. İlhami GÜNEŞ), FMR, Y.5, C.5, S.2, s. 29.

²²⁷ **ÖZTRAK**, s.7

Uluslar arası Tesciline İlişkin Lahey Anlaşması' nın 1999 Cenevre metnini ve Tasarımların Milletlerarası Tasnifine İlişkin Locarno anlaşmalarını imzalamıştır. Söz konusu uluslar arası anlaşmaların etkisi, Avrupa Topluluğu Tasarım Hukuku ile birlikte gerek yürürlükte olan 554 sayılı KHK' da gerekse; Tasarımların Korunması Hakkındaki Kanun Tasarısı' nda görülmektedir.

Ülke Kanunlarımıza göre yürürlüğe konmuş milletlerarası anlaşmalar Anayasamızın 90. maddesine göre kanun hükmündedir. Bu nedenle anlaşma hükümlerinin ilgili KHK hükümlerinden daha elverişli olmaları halinde koruma talep edebilecek kişiler bu elverişli hükümlerin kendilerine uygulanmasını talep edebileceklerdir. Yasa Koyucumuz, elverişli hükümlerin uygulanmasını talep etme hakkını yabancılar yanında Türk vatandaşlarına da tanımıştır²²⁸.

b. Paris Anlaşması

Sınai hakların korunmasına dair ilk uluslar arası düzenleme 20 Mart 1883 tarihli uzun adı “ Sınai Mülkiyetin Himayesine Dair Paris Anlaşması” olan Paris Anlaşmasıdır²²⁹. Bu anlaşma, Brüksel' de(1900), Washington' da (1911), La Haye' de (1925), Londra' da (1930) , Libzon(1958) son olarak da Stokholm' de (1967) olmak üzere bir çok kez tadille uğramıştır²³⁰.

Ülkemiz Paris Anlaşmasına 1925 yılında 342 sayılı Kanun²³¹ ile onaylayarak katılmış, son kez tadile uğrayan Stockholm metnini ise 1. ve 12. maddelerine çekince koyarak benimsemiş²³² nihayetinde 1994' de koyduğu çekinceleri kaldırmıştır²³³.

²²⁸ **TEKİNALP**, Fikri, s. 64.

²²⁹ **YALÇINER**, Bildiri Kitabı, s. 5. Paris anlaşmasının adlandırılmasına ilişkin mevzuatta bir deyim kargaşası yaşanmakta 551, 556 ve 554 sayılı KHK' larda Paris Anlaşması deyimini CoğışKHK' da Paris Sözleşmesi deyimini kullanılmaktadır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **TEKİNALP**, Fikri, s.72.

²³⁰ **HIRSCH**, Fikri ve Sınai Haklar, s. 46; Aynı Yazar, “Sınai Mülkiyetin Himayesine Dair Beynelmillel İtilafnamelerin Türk Mevzuatına icra ettikleri Tesirler”, Cemil Birsal' e Armağan, İstanbul, 1939, s. 177. (Anılış: İtilafnamelerin Mevzuata Tesirleri); **TEKİNALP**, Fikri, s. 71; **BİLGİN**, s. 8.

²³¹ III. Tertip Düstur, C. 5, 6.

²³² Bakanlar Kurulunun 7/10464 s. Kararı, RG. 20.11.1975.

²³³ RG. 23.09.1994, 12206.

Bu sözleşme, patent, faydalı model, sınai resim ve modellere(tasarımlara) , fabrika veya ticaret markaları, ticaret unvanları, mevrit ad ve işaretleri veya menşe adlarına ve haksız rekabete ilişkin genel bir anlaşmadır²³⁴. Anlaşmanın 1958 yılında Lizbon’da değiştirilen 5 inci maddesinde endüstriyel tasarımların, Birliğe üye tüm ülkelerde korunacağı ifade edilmiştir. Madde, tüm uluslar arası sözleşme ve anlaşmalarda rastlanan genel yaklaşım gereği, sözleşmeye taraf olan ülkelere bir koruma yükümlülüğü getirmekle birlikte, korumanın konusu, niteliği ve şartlarının saptanmasını taraf ülkelere bırakmıştır.

Sözleşmenin 5/b maddesinde ise; endüstriyel tasarımların, kullanmama ya da benzerlerinin ithali nedenlerine dayanılarak koruma kapsamı dışında bırakılmayacağını (ve el konulamayacağını) vurgulamıştır. Bu hüküm, taraf ülkelerin endüstriyel tasarımı kullanma zorunluluğu getiren düzenlemeler yapmalarını engelleyici bir hükümdür²³⁵.

c. Bern Anlaşması

Uzun Adı “ Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Sözleşme”²³⁶ olan Bern Sözleşmesi, fikir ve sanat eserlerinin temel korunma ilkelerini tespit eden ve eser sahiplerinin haklarını uluslar arası güvenceye kavuşturan ilk uluslar arası belge olma niteliğini taşımaktadır²³⁷.

9 Eylül 1886 yılında Bern Kentinde toplanan uluslar arası bir konferans sonunda Almanya, Belçika, İspanya, Tunus, Fransa, Haiti, İngiltere, İrlanda, İsviçre, İtalya ve Liberia (Libya) devletleri arasında imzalanan ve 5 Aralık 1887’ de yürürlüğe giren Bern Sözleşmesi, ilk olarak 1896’da Paris’ te, 1908’ de Berlin’de, 1914’ de Bern’ de, 1928’ de Roma’ da , 1948’ de Brüksel’ de, 1967’ de Stocholm’

²³⁴ **TEKİNALP**, Fikri, s. 71.

²³⁵ **DPT**: Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s. 96; Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s. 176; Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, F.H.Ö.İ.K.R, Sınai Haklar Ön Raporu Ankara, Ekim 2005, s. 41 (Anılış: Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı).

²³⁶ Bern Sözleşmesi, resmi çevirilerde değişik şekillerde adlandırılmaktadır. Örneğin Bern Sözleşmesine 554 sayılı KHK’ nın 3. maddesinde “Edebi ve Artistik Eserlerin Korunmasına Dair Uluslar arası Anlaşma” denilmektedir. Diğer adlandırmalar için bkz. **TEKİNALP**, Fikri, s. 67, dn.1.

de, son olarak 1971 ve 1979’ da Paris’ te olmak üzere bir çok defa değişikliğe uğramıştır²³⁸.

Ülkemiz, Bern Sözleşmesi’ nin değiştirilen 1948 tarihli Brüksel Belgesine “5777 sayılı Edebiyat ve Sanat Eserlerini Korumak için Kurulan Bern Birliğine Katılma Konusunda Hükümete Yetki Verilmesine Dair Kanun”²³⁹ la katılmış olup 1.1.1952 tarihinde sözleşme esaslarına uygun hazırlanan 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile aynı tarihte yürürlüğe girmiştir²⁴⁰.

Bern Sözleşmesi’ nde tasarımlar, 2/1. maddede “ edebi ve artistik eserler” sayılırken “tatbiki sanat eserleri” (uygulamalı sanat eserleri/works of applied art) kavramıyla ifade edilmiştir. Bu kavramla anlatılmak istenen estetik niteliği olan tasarımlardır Sözleşmede 1948’ de Brüksel’ de yapılan düzenlemenin 2/5. maddesinde; tasarımların koruma kapsam ve şartlarının saptanması, üye ülke kanunlarına bırakılmış; menşe üye ülkede tasarım olarak korunan bir eserin menşe ülkenin koruması dikkate alınmaksızın korumanın talep edildiği ülke hukukuna göre korunacağı düzenlenmiştir. 1967’ de Stockholm’ de yapılan değişiklik ile 2/5. bend aynen korunarak 2/7. bende alınmış ve korumanın talep edildiği ülkede tasarımlara ilişkin ayrı bir düzenleme yoksa eserin sanat (artistik) eseri olarak korunacağı ilave olarak ifade edilmiştir²⁴¹.

Tasarımların koruma süresi, 1948 düzenlemesi ile eser sahibinin hayatı boyunca ve ölümünden sonra 50 yıl şeklindeydi. 1967 Stockholm’ da yapılan değişiklik ile sözleşmenin 7. maddesinin 4. bendinde artistik eser sayılan tatbiki sanat

²³⁷ ÖZTRAK, s. 8; YALÇINER, Bildiri Kitabı, s. 6; DPT, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s. 176; TEKİNALP, s Fikri., 67.

²³⁸ ÖZTRAK, s. 8; TEKİNALP, Fikri, s. 67. Söz konusu değişiklikler ilk olarak 1896’da Paris, 1908’ de Berlin, 1914’ de Bern, 1928’ de Roma, 1948’ de Brüksel, 1967’ de Stockholm’ de, son olarak 1971 ve 1979’ da Paris’ de değiştirilmiş olup her bir değişiklik bağımsız bir sözleşme olarak kabul edilmekte ve üye ülkeler tarafından kabul olunması gerekmektedir.

²³⁹ RG. 2.6.1951, 7824.

²⁴⁰ DPT, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s. 177; Değişen metinlerin onaylanma ve yürürlüğe girme süreci hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. TEKİNALP, Fikri, s. 69.

²⁴¹ ARIKAN, Sınai Tasarımlar, s. 80; DPT, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s. 96; Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s.177; YALÇINER, Bildiri Kitabı, s. 6; SULUK, Tasarım Hukuku, s.106.

eserlerinin koruma süresinin üye ülke hukukuna göre belirleneceği fakat bu sürenin 25 yıldan az olamayacağı ifade edilmiştir²⁴².

Sınırlı da olsa endüstriyel tasarımların özüne ilişkin düzenlemeler yapan Bern Sözleşmesi, Paris Sözleşmesi'nden farklı olarak tasarımları bir sınai hak olarak ele almamış; estetik özellik taşıyan tasarımların korunmasında asgari bir süre belirleyip, korunma talep edilen ülkede özel (sui generis) bir kanun bulunmaması durumunda bunların fikir ve sanat eseri, olarak korunacağını hüküm altına almıştır²⁴³.

d. TRİPS Anlaşması

Fikri mülkiyet haklarının uluslar arası alanda koruma görevini üstlenen Birleşmiş Milletler' in bir örgütü olan²⁴⁴ Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı (WIPO)²⁴⁵, 1967' de Stockholm' de Bern ve Paris Anlaşmalarına taraf ülkelerce Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü Sözleşmesini²⁴⁶ imzalayarak kurmuştur²⁴⁷. Ancak bu örgüt, uluslar arası anlaşmaların idari işlemleri ile ilgilenmektedir.

Uluslar arası ticaretteki engelleri ve düzensizlikleri engellemek amacıyla 1948 yılında Tarifeler ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) yapılmış²⁴⁸, fakat yeterli yaptırım mekanizmalarından yoksun olduğundan sorunlara çözüm, olamamıştır²⁴⁹. Bu nedenle, Uruguay görüşmeleri sırasında 1994 yılında imzalanan son şekilde

²⁴² **ARIKAN**, Sınai Tasarımlar, s. 80; **DPT**, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s. 97; **DPT**, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s.177; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s.106; **BİLGİN**, s. 9.

²⁴³ **ARIKAN**, Sınai Tasarımlar, s. 81; **DPT**, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s. 97; **DPT**, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s.177; **YALÇINER**, Bildiri Kitabı, s. 7; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s.106; **TEKİNALP**, Fikri, s. 604; **GÜNEŞ**, Uygulama Sorunları, s. 26.

²⁴⁴ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 107.

²⁴⁵ WIPO Birleşmiş Milletlerin (UN) 16 uzman kuruluşundan bir tanesidir ve merkezi İsviçre'nin Cenevre şehrinde yer almaktadır. Bu kuruluşun ana görevi ülkeler arasında iş birliği yoluyla dünyada fikri mülkiyet haklarının korunmasını sağlamaktır. Kuruluşun kökenleri 1883 Paris Sözleşmesi ve 1886 Bern Sözleşmesine kadar gitmektedir. Bkz. **SOYAK**, s. 1. Ayrıntılı bilgi için bkz; <http://wipo.org/eng/main.htm>. 1

²⁴⁶ Ülkemiz bu sözleşmeye 1975 yılında taraf olmuştur. 7/10540 sayılı karar, RG. 19.11.1975, 15417.

²⁴⁷ **TEKİNALP**, Fikri, s. 77.

²⁴⁸ Bu anlaşma, ticarete tarife dışı engelleri ve ayrımcılığı kesin olarak yasaklamaktadır. Bkz. **YALÇINER**, Bildiri Kitabı, s. 7; **SULUK**, s. 107.

²⁴⁹ **DPT**, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s. 94; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 107.

Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşması adını almıştır²⁵⁰. Üye ülkelere Fikri Mülkiyetin pek çok kategorisinde (patent, marka, tasarım ve fikir ve sanat eserleri) minimum standartlar yükleyen TRİPS ise, (Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması) söz konusu anlaşmasının bir ekidir²⁵¹.

TRİPS Anlaşması' nın tasarımların korunmasına ilişkin hükümleri, ikinci kısmın dördüncü bölümde “*Sınai(Endüstriyel) tasarımlar*” başlığı altında 25. ve 26. maddelerinde yer almaktadır. Diğer fikri ve sınai haklara göre daha az madde ayrıldığı görülen metindeki²⁵² söz konusu iki maddede koruma şartları, sınai tasarım hakkı sahibinin hakları, korumaya getirilebilecek istisnalar ve koruma süresi düzenlenmektedir.

Koruma şartları, Anlaşmanın 25/1. maddesinde düzenlemiş olup endüstriyel tasarımların korunabilirliği açısından “ yeni veya orijinallik” ifadesini kullanılarak üye ülkelere bu iki nitelikten birini seçme hakkı tanımıştır ki aksi durum tasarımcı, açısından ağır bir yük oluşturacaktır. Ayrıca maddede yeni ve orijinalliğin tanımı, yapılmamış tanımlama üye ülkelere bırakılmış olmamakla birlikte daha önce bilinen tasarım veya tasarım kombinasyonlarından açık şekilde farklı olmayan tasarımların orijinal sayılmamasını üyelerce öngörülebileceği hükme bağlanmıştır²⁵³.

TRİPS' e göre, üye ülkeler, teknik ve işlevsel düşüncelerin zorunlu kıldığı tasarımları koruma dışında tutabileceklerdir. Anlaşmanın 25/2. maddesinde tekstil

²⁵⁰ **YALÇINER**, Bildiri Kitabı, s. 7; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 107. Uruguay görüşmeleri sonucunda oluşturulan WTO(Dünya Ticaret Örgütü ve bu oluşumla ilişkili fikri ve sınai mülkiyet haklarına yönelik düzenlemelerin gerçekleştirildiği TRİPS anlaşmasına yönelik ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.wto.org/wto.intellec/intelli.htm>. 2.

²⁵¹ **ARIKAN**, Sınai Tasarımlar, s. 94-95; **YALÇINER** Bildiri Kitabı, s.7; **CORREA**, s.15; **SULUK**, Tasarım Hukuku s. 108; **PINAR, Hamdi**: Uluslararası Rekabette Fikri Mülkiyet Haklarının Önemi ve Türkiye, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No 2004-71, İstanbul 2004, s. 76-77 (Anlış: Fikri Mülkiyet Haklarının Önemi); **TEKİNALP**, s. 78; **ATEŞ, Mustafa**: “Copyright and Related Rights Protection Under The TRİPS Agreement”, **BATİDER**, C.XXIII, S.4, Aralık 2006, s. 239.

²⁵² Bu durumun iki nedeninden bahsetmek mümkündür. Bu nedenlerden ilki, değişik ülke mevzuatlarının konuya yaklaşımlarının önemli ölçüde farklılık göstermesi nedeniyle her konu başlığında ortak hükümler, bulunmasında güçlük çekilmesidir. İkinci neden ise sınai tasarımlara yönelik korumanın yetersizliğinin dünya ticaretine verdiği zararın diğer zararlar, dikkate alındığında çok büyük boyutlarda olmamasıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz.; **ARIKAN**, Sınai Tasarımlar, s. 102; **DPT**, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s. 98.

sektörünün karşılaştığı güçlükler dikkate alınarak tekstil tasarımları ayrıca düzenlemiştir²⁵⁴. Maddeye göre, üye ülkeler, tescil ve ilan gibi idari düzenlemelerinin bu tür tasarımların korunmasına engel olmayacak şekilde düzenleme yükümlülüğü altındadırlar. Üyeler, bu yükümlülüklerini tescilsiz tasarımlar konusunda yeni özel bir düzenleme yaparak veya fikir ve sanat eserleri kanunlarında düzenleyerek yerine getirebileceklerdir²⁵⁵. TRIPS m. 26/1 ile tasarım hakkı sahibine, tasarımının tümüyle veya esas itibarıyla kopyası olan bir tasarımı taşıyan veya kapsayan ürünlerin ticari amaçla üretilmelerini, satılmalarını veya ithal edilmelerini engelleme hakkı verilmiştir²⁵⁶. TRIPS m. 26/3 ile tasarımlar için öngörülen koruma süresi asgari 10 yıldır.

Uluslar arası anlaşmalar içinde tasarım mevzuatımızı etkileyen önemli uluslar arası anlaşmalardan biri olan TRIPS' e ülkemiz, 1995 yılında üye olmuştur²⁵⁷. Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Tasarısı' nın tanımlar başlıklı ikinci maddesinde TRIPS' e yer verilmiş ve üçüncü maddesinde korumadan yararlanacak kişiler arasında TRIPS dâhilinde başvuru hakkına sahip gerçek ve tüzel kişiler de sayılmıştır²⁵⁸.

e. Lahey Anlaşması

Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı'nca (WIPO) Paris Sözleşmesi hedefleri çerçevesinde 1925 yılında 25 ülke tarafından imzalanan Lahey Anlaşması tasarımların uluslar arası başvurusu(depoziti) ve tescili hakkında olup usule ilişkin

²⁵³ **YALÇINER**, Bildiri Kitabı, s. 8; **ARIKAN**, Sınai Tasarımlar, s. 102; **DPT**, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s. 98; **OYTAÇ**, Marka Hukuku, 2. Bası, Nobel Kitapevi, İstanbul 2002, s.30; **SULUK**, Tasarım Hukuku, 109-110; **BİLGİN**, s. 11; **TEKİNALP**, Fikri, s. 604.

²⁵⁴ **ARIKAN**, Sınai Tasarımlar, s. 103; **DPT**, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s.99, **DPT**, Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, s.99.

²⁵⁵ Nitekim 1995 yılında üye olduğumuz TRIPS' nin tekstil tasarımlarına ilişkin bu hükmünü Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Tasarısı' da tescilsiz tasarımların korunmasına yer vermek suretiyle yerine getirilmektedir. **ARIKAN**, Sınai Tasarımlar, s. 103; **DPT**, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s.99, **SULUK**, Tasarım Hukuku, s.110.

²⁵⁶ **ŞEHİRALİ**, Patent Hakkının Korunması, s. 34; **ARIKAN**, Sınai Tasarımlar, s. 103; **YALÇINER**, Bildiri Kitabı, s. 7.

²⁵⁷ RG.25.02.1995, 22213.

²⁵⁸ 554 sayılı KHK m.1/b.o' ya göre, “ TRIPS: 26/01/1995 tarihli ve 4067 sayılı Kanunla onaylanan Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşmasının mütemmim cüzünü teşkil ederek tüm üyeleri bağlayan ve 1/C numaralı eki olan Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşmasını”, ifade etmektedir.

konuları içermektedir²⁵⁹. Uluslar arası tescilin amacı, tasarımların WIPO aracılığı ile yapılan başvuru sonunda birden çok üye ülkede korunmasını sağlamak böylece tasarımların tescilini kolaylaştırarak basitlik ve parasal tasarruf sağlamaktır²⁶⁰.

Lahey Sözleşmesi, 1934 Londra’ da 1960’ da Lahey’de ve 1999’ da Cenevre’ de değişikliğe uğrayan sözleşmenin bu metinleri halen yürürlüktedir²⁶¹. Ülkemiz, Sözleşmenin 1999 yılında Cenevre de imzalanan metnine 07.04.2004 tarihinde 5117 sayılı kanunla²⁶² taraf olmuştur²⁶³. Artık ülkemizdeki tasarım hakkı sahiplerinin TPE’ ye başvurarak bu anlaşmanın hükümlerinden yararlanmaları, mümkündür. Ancak, koruma ulusal olduğundan hak sahibi, talepte bulunduğu ülke düzenlemesinin sağladığı korumadan faydalanabilecektir²⁶⁴.

f. Locarna Anlaşması

Endüstriyel Tasarımların Uluslar arası Sınıflandırılmasına İlişkin Locarna Anlaşması 1968 yılında hazırlanarak 1971 yılında yürürlüğe girmiş olup, Ülkemiz, bu sözleşmeye 1997 yılında taraf olmuştur²⁶⁵. Büyük çoğunluğunu Avrupa ülkelerinin oluşturduğu 35 ülkenin²⁶⁶ katıldığı sözleşmenin amacı, tasarımların

²⁵⁹ **ARIKAN**, Sınai Tasarımlar, s. 81; **YALÇINER**, Bildiri Kitabı, s. 7; **DPT**, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s.97; **TEKİNALP**, Fikri, s.604.

²⁶⁰ **ARIKAN**, Sınai Tasarımlar, s. 81; **YALÇINER**, Bildiri Kitabı, s. 7; **DPT**, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s.97; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 111; **ÜSTÜN, Dilek**: “Endüstriyel Tasarımların Korunması”, İBD 1996, C.70, S.7-8-9, s. 585; **GÜNEŞ**, Uygulama Sorunları, s.27.

²⁶¹ İmzacılar çoğunlukla Avrupa ülkeleridir: Almanya, Benelüks devletleri, Fransa, İspanya, İtalya, İsviçre, Lihtenştayn, Macaristan, Moldova, Romanya, Slovenya gibi. ABD, Japonya, Avustralya,Kanada, Güney Afrika, İsveç ve Brezilya ise bu sözleşmeye taraf değildir. Bkz. **ARIKAN**, s. 81; **TEKİNALP**, Fikri, s. 604.

²⁶² RG. 14.04.2004, 25433.Anlaşma, 01.01.2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

²⁶³ **TEKİNALP**, Fikri, s. 76.

²⁶⁴ Aynı yönde bkz.: **SULUK**: “ Tasarımların Uluslararası Düzeyde Korunması”, III. Uluslar arası Tasarım Kongresi Türkiye’ de Tasarımı Tartışmak, İstanbul 2006, s. 397, **GÜNEŞ**, Uygulama Sorunları, s. 27.

²⁶⁵ RG. 22.08.1997, 23088. Anlaşma, 20.11.1998 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Ülkemiz, bu anlaşmaya Avrupa Topluluğu- Türkiye Ortaklık Konseyi’ nin 22.12.1995 tarihli 1/95 sayılı kararı ile girdiğimiz Gümrük Birliği’ ne ilişkin düzenlemede yer verilen Fikri ve sınai hakların etkin bir şekilde korunması hususu çerçevesinde imzalamıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. **DEREN-YILDIRIM, Nevhis**: “Türkiye’ nin Gümrük Birliği’ ne Girişinin Fikri ve Sınai Haklar Üzerindeki Etkileri”, MATAD, C.13, s. 1-2/2005, s.32-38.

²⁶⁶ Almanya, Avusturya, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İtalya, İspanya, İsviçre, İrlanda, Macaristan, Rusya gibi. Bkz. **TEKİNALP**, Fikri, s. 604, dn. 6.

uluslar arası sınıflandırılmasını yaparak ülkeler arasında bu konuda birlik oluşturmaktadır²⁶⁷.

Anlaşmanın ilk bölümünde tasarımlarla ilgili 32 sınıf ve 223 alt sınıf liste halinde gösterilerek ikinci bölümde tasarıma konu olabilecek 6250 eşyanın alfabetik sırası yapılmıştır²⁶⁸.

Ülkemizde tasarımların sınıflandırılması 554 Sayılı KHK' nın 27. maddesi gereği Locarna Anlaşmasına göre yapılmaktadır²⁶⁹. Tasarımların Korunması Hakkındaki Kanun Taslağı' nın 31. maddesinde de sınıflandırmada Locarna Anlaşması'nın esas alınacağı belirtilmiştir.

3. Tasarım Hakkının Avrupa Topluluğu Hukukunda Korunması

Avrupa Topluluğu' nu kuran Roma Antlaşması' nın²⁷⁰ amaçları kapsamında Komisyon tarafından, hazırlanan "White Paper" da²⁷¹ mal ve hizmetlerin serbest dolaşımını sağlandığı bir ortak pazar kurmak amacıyla üye ülkeler arasında tüm fizik, teknik, ve mali engellerin kaldırılması ve ulusal mevzuatların uyumlaştırılması öngörülmüş ve antlaşmanın 36. maddesinde ulusal mevzuatlardaki fikri ve sınai haklarla ilgili sınırlayıcı hükümlerin serbest dolaşımı engelleyici nitelikte taşınmaması gereği vurgulanmıştır²⁷². Bu amaçla, Toplulukta fikri mülkiyet haklarını ve malların serbestçe dolaşım ilkesini içinde barındıran bir sistem geliştirilmeye çalışılmıştır²⁷³.

²⁶⁷ **YALÇINER**, Bildiri Kitabı, s. 9; **DPT**, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s. 98; **TEKİNALP**, Fikri, s. 604; **BİLGİN**, s. 10. Nitekim bu sistemle amaçlanan tescil edilen tasarımların kontrol altında tutulmasını sağlayarak karışıklıkların giderilmesi, tıkanıklığa yol açılmasının önlenmesi, değişik ülkelerde tescil almak isteyen başvuru sahipleri ve ofislere kolaylık sağlayarak zaman kaybını önlemek ve araştırmaları hızlandırmaktır. Bkz. **GÜNEŞ**, Uygulama Sorunları, s. 27.

²⁶⁸ **ARIKAN**, Sınai Tasarımlar, s. 81; **YALÇINER**, Bildiri Kitabı, s. 9; **DPT**, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s. 98; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 114; **TEKİNALP**, Fikri, s. 604; **BİLGİN**, s. 10; **GÜNEŞ**, Uygulama Sorunları, s. 28. Sınıflandırmanın içeriği konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. **SUTHERSANEN**, s.18.

²⁶⁹ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 115.

²⁷⁰ Bu anlaşma, 1957 tarihli olup bu anlaşma ile Avrupa Ekonomik Topluluğu kurulmuştur. Bkz. <http://tr.wikipedia.org/Avrupa-Birliğinin-genislemesi>.

²⁷¹ Komisyon raporunu Haziran 1985' te hazırlamıştır.

²⁷² **ARIKAN**, Sınai Tasarımlar, s. 85; Ayrıntılı bilgi için bkz. **Adalet Bakanlığı**, İşletmeler Hukuku; Alanındaki Mevzuat Değerlendirme Raporu (Mevzuat Uyum Çalışmaları), s.163-253; **GRAY/BOUZALAS**, s. 75-76; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 116.

²⁷³ **SULUK**, Topluluk Tasarımı, s. 19; Aynı Yazar, Tasarım Hukuku, s. 116.

Toplulukta üye devletlerin tasarım mevzuatlarının önemli farklılıklar içermesi²⁷⁴, patent ve markalar konusunun öncelik kazanması ve son yirmi yılda tasarımların, tüketim ürünlerinin satışındaki işlevinin artması nedeniyle²⁷⁵ tasarımların Topluluğun genelinde aynı şekilde düzenlenmesinin sağlanması, oldukça uzun bir zaman almıştır. İlk kez 1959 yılında uyumlaştırmayı gerçekleştirmek amacıyla bir çalışma grubu, oluşturulmuş ve bu grup çalışmasını 1962’ de açıklamıştır²⁷⁶. 1990 yılına kadar kesintilerle devam eden çalışmalar sonunda²⁷⁷ üye 12 ülke²⁷⁸ mevzuatlarındaki farklılıklar incelenerek 1991 yılında önerilerden oluşan bir “*Yeşil Kitap*”(*Green Paper*) yayımlanmıştır²⁷⁹.

Yeşil Kitap’ a dayalı olarak tasarımların etkin hukuki koruma sağlamak ve düzenlemelerde uyumlaştırmaya gitmek amacıyla 1993 yılında Topluluk Yönerge ve Tüzük Tasarıları yayımlanmıştır²⁸⁰. Yine tasarımlarda yapılan bir takım değişiklikler sonunda²⁸¹ 13 Ekim 1998 tarihli ve 98/71/AT sayılı “*Tasarımların Korunması Hakkında Avrupa Parlamentosu ve Konsey Yönergesi*” ve 12 Aralık 2001 tarihli ve 6/2002 sayılı “*Topluluk Tasarımı Hakkında Konsey Tüzüğü*” kabul edilmiştir²⁸². Her iki düzenleme de birbirine paralel içerikte olup tanımlara, koruma

²⁷⁴ DPT, Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, s. 42. **TEKİNALP**, Fikri, s. 605.

²⁷⁵ DPT, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s. 100.

²⁷⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. **GRAY/BOUZALAS**, s. 85; **SULUK**, Topluluk Tasarımı, s. 20, Aynı Yazar, Tasarım Hukuku, s. 117.

²⁷⁷ DPT, 9. Beş Yıllık Kalkınma Planı, s. 42.

²⁷⁸ Bu ülkeler, kurucu altı Avrupa ülkesi Batı Almanya, Fransa, Belçika, Hollanda, İtalya, Lüksemburg; 1972 yılında tam üyeliği gerçekleştiren İngiltere, Danimarka, İrlanda; 1985’ de üye olan Portekiz ve İspanyadır. 2008 yılı itibarıyla Avrupa Topluluğu’ na üye 27 ülke bulunmaktadır. 12 üye ülkeye ek olarak 1995 yılında İsveç, Finlandiya, Avusturya; son ve en büyük genişleme hamlesi ise 1 Mayıs 2004’ de gerçekleşmiştir. 2004’ te üye olan ülkeler ise Litvanya, Malta, Polonya, Slovakya, Çek Cumhuriyeti ve Slovenyadır. Avrupa Topluluğu’ nu genişleme süreci hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <http://tr.wikipedia.org/Avrupa-Birliğinin-genislemesi>.

²⁷⁹ **Yeşil Kitap**, No: 3.1.1; **ARIKAN**, Sınai Tasarımlar, s. 85; **DPT**, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s. 42; **GRAY/BOUZALAS**, s. 83; **SULUK**, Topluluk Tasarımı, s. 20, Aynı Yazar, Tasarım Hukuku, s. 117. Yeşil Kitap, Munich Max Planck Institute Tarafından hazırlanmış olup bir çok seçkin Fikri Mülkiyet Hukukçusu bu Enstitüde yer almaktadır. Annette KUR, CORNISH gibi. Enstitünün katkıları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **JEHOREM**, **Herman Cohen**: “Cumulation of Protection in the ECDESIGN Proposals”, EIPR, No:12/1994, s. 514-515.

²⁸⁰ Proposal for a European Parliament and Council Directive on the Legal Protection of Designs (93/C 345/09) COM(93) 344 Final-COD 464, 3 December 1993, ATRG, C345/14, 23.12.1993, s.14 vd.; Proposal for a Regulation on Community Design, COM(93) 342 Final-COD 463, ATRG, C29/20, 31.1.1994, s. 20 vd. Bkz. **GRAY/BOUZALAS**, s. 84. , dn. 26, 27.

²⁸¹ Bu süreç hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **SULUK**, Topluluk Tasarımı, s. 20, 21; aynı yazar, Tasarım Hukuku, s. 118.

²⁸² Yukarıda bkz. s. 1, dn. 4.

şartları/istisnalarına, başvuru usulüne, koruma süresi, hakkın hükümsüzlüğü ve tükenmesi gibi hükümlere yer vermektedir. Söz konusu düzenlemeleri takiben Topluluk Tasarımına İlişkin Uygulama Yönetmeliği ve Ücret Yönetmeliği de kabul edilmiştir²⁸³.

Topluluk hukukunda üye ülke hukuklarından farklı olarak ne fikir ve sanat hukukuna dayanan Fransa ve Almanya gibi ülkelerde uygulanan yaklaşım (*copyright approach*) ne de İngiltere gibi diğer bazı Avrupa ülkelerinde uygulanan patent hukukunu andıran yaklaşım (*patent approach*) benimsenmiş, bu sistemler²⁸⁴ yerine endüstriyel tasarımları bağımsız bir ekonomik değer olarak tanıyan ve tasarımların pazardaki fonksiyonlarını öne çıkaran bir yaklaşım (*design approach*) kabul edilmiştir²⁸⁵. Hukukumuzdaki düzenlemeye kaynaklık eden yaklaşımda budur²⁸⁶. Bu yaklaşım çerçevesinde Toplulukta tasarımlara ilişkin kabul edilen ana kuralları şu şekilde özetlemek mümkündür:

Toplulukta söz konusu yaklaşım kabul edilmekle birlikte bir tasarım, şartları karşılamak kaydı ile Topluluğun ve üye ülkelerin marka, patent, ve faydalı model, haksız rekabet ve fikri ve sanat eseri mevzuatları ile de kümülatif (çoklu) koruma ilkesi çerçevesinde korunabilecektir. Toplulukta tescilli tasarımların yani sıra tekstil, moda gibi kısa ömürlü sektörlerin ihtiyacı göz önüne alınarak tescilli tasarımlara da yer verilmiştir²⁸⁷. Yeni ve ayırt edici nitelik taşıyan tescilli tasarımlar, sahibine yenileme dönemleri gözetilmek kaydıyla 25 yıllık bir dönemde geniş yetkiler

²⁸³ Yönetmelik metinleri için bkz. <http://oami.eu.int/en/design/legalaspects.htm>.

²⁸⁴ Tasarımlar, Avrupa ülkelerinde beş değişik düzenleme ile korunmaktadır. Bu düzenlemeler şunlardır; Tasarımlar için öngörülen sui generis – özel kanun hükümleri ile koruma yaklaşımı; Bern Anlaşmasında öngörülen ve Fransa, Almanya ve Benelux ülkelerinde benimsenen fikir ve sanat eserleri yaklaşımına dayanan koruma yaklaşımı; Markalar Kanunu çerçevesinde korumayı öngören yaklaşımdır ki Almanya'nın Markalar Kanunu' da bu konuda özel hükümler bulunmaktadır; Almanya, İtalya, Portekiz ve Avusturya gibi 12 Avrupa ülkesinde (İngiltere, İspanya, ve Lüksemburg hariç) benimsenen patent ve sui generis korumanın ortasında yer alan faydalı model yaklaşımı ve son olarak tüm üye ülkelerde benimsenen, İngiltere ve İrlanda hariç (bu ülkelerde passing off uygulanmakta olup mahkeme içtihatları ile oluşmuştur), haksız rekabet yaklaşımı. Bu konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **ARIKAN**, Sınai Tasarımlar, s.85-91; **GRAY/ BOUZALAS**, s. 75 vd.

²⁸⁵ **DPT**, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s. 42; **SULUK**, Topluluk Tasarımı, s. 22; Aynı Yazar, Tasarım Hukuku, s. 119.**ŞEHİRALİ**, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 3.

²⁸⁶ **ŞEHİRALİ**, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s.3.

²⁸⁷ **JEHOREM**, s.514; **ARIKAN**, Sınai Tasarımlar, s. 92, 94; **DPT**, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s. 101-102; Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, s. 42; **SULUK**, Topluluk Tasarımı, s. 22;

vermekle birlikte tescilsiz tasarımlar için taklide karşı koruma, üç yıllık bir dönem için öngörülmüştür²⁸⁸.

Yukarıda kısaca değindiğimiz Topluluk düzenlemelerinin özellikle Topluluk Yönerge ve Tüzük Tasarılarının ileride ayrıntıları ile ele alacağımız 554 sayılı KHK üzerinde etkisi oldukça fazladır. Tasarımların Koruması Hakkındaki Kanun Taslağı'nda Topluluk Yönerge ve Tüzük Tasarılarında sonraki tarihlerde yapılan değişiklikler göz önüne alınarak günün koşullarına uygun olarak 554 sayılı KHK' daki düzenlemelerin bazıları değiştirilmekte ve tescilsiz tasarım koruması gibi daha önce 554 sayılı KHK' da bulunmayan düzenlemelere yer verilmektedir. Böylece Topluluk Tasarım mevzuatı ve uygulaması ile mevzuatımız arasında paralellik sağlanmaya çalışılmaktadır.

4. Tasarım Hakkının Türk Hukukunda Korunması

a. 1995' e Kadar ki Koruma

Ülkemizde fikri mülkiyet konusunda kanunlaştırma çalışmaları Osmanlı döneminde batılılaşmanın etkisiyle çeşitli Avrupa ülke kanunlarının iktibas edilmesi suretiyle başlamıştır. Telif koruması, 1850' li yıllarda başlamış; patent koruması, dünyanın altıncı patent kanunu olan 1879 tarihli İhtira Beratı Kanunu ile sağlanmış; markalar ise, 1871 tarihli Almeti Farika Nizamnamesi ile koruma görmüştür²⁸⁹.

Aynı Yazar, Tasarım Hukuku, s. 123; Uluslar arası Korunma, s. 399; **PINAR**, Fikri Mülkiyet Haklarının Önemi, s. 51; **GÜNEŞ**, Uygulama Sorunları, s. 26.

²⁸⁸ **DOSTERSCHILL, Peter**: “ Community Trademark and Design and The Future Intellectual Property Rights in the European Union”, FİSAUM, Avrupa Birliği ve Sınai Haklarda Türkiye' de Son Gelişmeler Tebliğler, Ankara 2003, s. 12.

²⁸⁹ Türkiye' de 1995' e kadar sınai hakların hukuki kaynağını İhtira Beratı Kanunu Muvakkati teşkil etmiştir. Bir iki hüküm dışında 5 Temmuz 1844 tarihli Fransız İhtira Beratı Kanununun bir tercümesi olan bu kanun ve dönemin sınai mülkiyet sistemi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **HIRSCH**, Fikri ve Sınai Haklar, s.76-126. Bu kanun, 4128 sayılı Kanun ile tamamen ilga edilmiş RG.7.11.1995, S.22456; markalara ilişkin düzenlemenin uzun adı “ Fabrikalar mamûlatı ile Eşyayı Ticariyeye Mahsus Lameti farikalara Dair Nizamname'dir ve 1857 tarihli Fransız Marka Kanununun tercümesidir. Bkz. **TEKİL**, s. 233; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 128; **KARAHAN/SULUK/SARAÇ/NAL**, s. 18.

Ülkemiz hukukunda patent ve marka hukukunun esasları, tasarımlara göre daha önce düzenleme yoluna gidilmekle beraber²⁹⁰ tasarımlar, ilk olarak 1925 tarihinde Paris Anlaşmasının kabulü ile hukukumuzda yerini almıştır²⁹¹. Tasarımlara ilişkin hukuki düzenlemelerden ilki Hirsch' in 1951 yılında hazırladığı resim ve faydalı modellere ilişkin kanun tasarılarıdır. Bu tasarıların ayrı tasarımlar olarak mı hazırlandığı yoksa hepsini içeren bir sınai mülkiyet tasarısının içinde mi yer aldığı açık olmamakla birlikte Hirsch, 1942' de yayımladığı Öntasar' ın 24-28. maddelerini sınai resim ve modellere ayırmıştır²⁹². Yine öğretilerde kimin tarafından hazırlandığı belirtilmeksizin 1952²⁹³ ve 1965 tarihli bir Sınai Resim ve Modeller Kanunu Tasarılarından²⁹⁴ bahsedilmektedir. Ancak bu tasarımlar kanunlaşmamıştır.

Tasarımlar, hukukumuzda ilk kez yer aldığı tarihten uzun bir süre “70 yıl” sonra “ *endüstri tasarımının ve yaratıcı gücünün gelişmesini destekleyen ve koruyan*”²⁹⁵ bir yasal yapıya kavuşmuştur. Ne yazık ki Türk sanayicileri, uzun süre serbest rekabet piyasasında müşterilerin ürünlerini tercihlerini belirleyen önemli unsurlardan biri olan tasarımları²⁹⁶ yasal yönden tescil ettirmek, korumak için girişimde bulunmamışlardır. Bu nedenle de yeni ürün araştırması yapanla, yapmayan kuruluşlar arasında uzun yıllar boyu önemli bir fark oluşmamış; tasarım yönünden uluslar arası hukuk normları ve geleneğinin dışında kalınmıştır²⁹⁷.

Türk sanayisinin küreselleşen dünya ekonomisi karşısında konumu ve ihracatını artırma yönündeki ekonomik talebi, endüstriyel ürünlerin yenilikçi ve yaratıcı nitelikte olmasını zorunlu kılmaktadır²⁹⁸. Türk sanayisinin bu talebini dikkate alan Yasa Koyucu, fikri ve sınai haklar alanındaki düzenleme ve uygulamaların ülkeler arasında ekonomik ve hatta politik ilişkilerle ilgili kararları

²⁹⁰ **TEKİL**, s. 233.

²⁹¹ **DPT**, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s. 179; **SULUK**, s. 128, **BİLGİN**, 14.

²⁹² **TEKİNALP**, Fikri, s. 605; Öntasar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. yukarıda s. 2.

²⁹³ Bkz. **ÖZKUL**, s. 656.

²⁹⁴ Bkz. **YASAMAN**, s. 94.

²⁹⁵ **KÜÇÜKERMEN, Önder**: “ Türk Sanayinde Endüstri Tasarımı Sorunu”, İSOD, (Ocak 1996), s. 70-71 (Anılış: Endüstri Tasarımı Sorunu).

²⁹⁶ **TPE**, Endüstriyel Tasarım Tescili Kullanıcı Rehberi ve Başvuru Kılavuzu, Ankara Ocak 2008, s. 1(TPE, Başvuru Kılavuzu).

²⁹⁷ **KÜÇÜKERMEN**, Endüstri Tasarımı Sorunu, s. 70.

²⁹⁸ **BAYAZIT**, Farkların İrdelenmesi, s.402.

etkileyen önemli bir faktör olduğu gerçeğini²⁹⁹ de göz önüne alarak Avrupa Topluluğu ve Gümrük Birliğine geçiş sürecinin hızlandırmak³⁰⁰ ve Avrupa Topluluğu- Türkiye Ortaklık Konseyi' nin 1/95 numaralı kararı 31. maddesi gereği Gümrük Birliği açısından büyük öneme sahip fikri, sınai mülkiyet konularında hukuki birlik sağlamasını amacıyla 8.6.1995 tarihli 4113 numaralı Yetki Kanunu çerçevesinde bir dizi KHK³⁰¹ yürürlüğe sokmuştur³⁰². Yürürlüğe sokulan KHK' lardan biri olan 554 sayılı KHK hazırlanırken Avrupa Birliği Tüzük ve Yönerge Tasarılarının yanı sıra Avusturya, Avustralya, Fransa, İngiltere ve Japonya Tasarım Kanunları ile Paris Anlaşması' nın tasarımlara ilişkin hükümleri ve Dünya Ticaret Örgütünü Kuran Anlaşmanın Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Haklarına İlişkin Anlaşma(TRIPS)' sının hükümleri de gözönüne alınmıştır³⁰³.

554 sayılı KHK' nın yürürlüğe girdiği 1995 yılına kadar tasarımlar, Ticaret Kanunu' nun haksız rekabete ilişkin kurallarıyla (TK.m. 56-65) ve tasarımın eser niteliği taşıması halinde FSEK' da yer alan (FSEK. m. 2/3; m.4/2) kurallarla korunmuştur³⁰⁴. Uygulamada Yargıtay' ın kararları da bu yöndedir. Yüksek Mahkeme, vermiş olduğu kararlarda “*sınai resim ve modellere*” ilişkin bir yasal düzenlemenin bulunmamasının “*sınai resim ve modellerin*” korunmayacağı anlamına gelmediğini; tasarımlara ilişkin özel bir düzenleme mevzuatımızda yer almadığından

²⁹⁹ Bkz. 554 sayılı KHK' nın Genel Gereğesi(Genel Gereğçe), <http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1/0225.pdf>, 01.02.2008.

³⁰⁰ **TEKİL**, s. 233; aynı yönde bkz. **PINAR**, Fikri Mülkiyet Haklarının Önemi, s. 13; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 128.

³⁰¹ 551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkındaki KHK; 554 sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkındaki KHK; 555 sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkındaki KHK; 556 sayılı Markaların Korunması Hakkındaki KHK.

³⁰² Bkz. **TEKİL**, s.233; **KARAAHMET, Erdoğan**: “Marka ve Endüstriyel Tasarım Mevzuatının Uluslararası Mevzuat ile Karşılaştırılması” , Türkiye’ de ve Dünyada Sınai Mülkiyet Koruması, Uluslar arası Konferansı, Bildiriler, İstanbul 24-25 Haziran 1997, s. 175-178 (Anılış: Karşılaştırma); **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 128, 129 ve dn. 121; aynı yazar, “ Tasarım ve Faydalı Model Korumasında Yaşanan Sorunlar”, 1. İstanbul Fikri Mülkiyet Hukuku Sempozyumu, İstanbul 5-6 Mayıs 2005, s. 155(Yaşanan Sorunlar); **DEREN-YILDIRIM**, s. 32; **ARIKAN, Serdar**: Fikri ve Sınai Mülkiyet Mahkemeleri, www.abgm.adalet.gov.tr/06arikan.pdf, 10 Eylül 2004 Ankara, s. 28, 12.12.2007 ; **GÜRLER**, s. 54.

³⁰³ Genel Gereğçe, s. 2; **ARIKAN**, Tasarım Tasarısı, s. 56; **KARAAHMET, Erdoğan**: “Türkiye’ de Marka ve Tasarım Koruması” , Türkiye’ de ve Dünyada Sınai Mülkiyet Koruması, Uluslararası Konferansı, Bildiriler, İstanbul 24-25 Haziran 1997, s. 165 vd; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s.129; **DEREN-YILDIRIM**, s. 32.

³⁰⁴ **YASAMAN**, s. 94 vd.; **ARIKAN**, Sınai Tasarımlar, s. 106-107; **DPT**, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s. 103-105; **TEKİL**, s. 233; **SULUK**, s. 128-129; **PINAR, Hamdi**: Fikri Mülkiyet Hakları ve Rekabet Hukuku, Rekabet Dergisi, S. 23, Ankara 2005, s. 31(Anılış: Rekabet Hukuku); **TEKİNALP**, Fikri, s. 605.

tasarımların ancak genel hükümler çerçevesinde korunacağını; uygulanacak hükümlerin de haksız rekabete ilişkin TTK' nın 56 ve devamı maddelerinin olduğunu vurgulamaktadır³⁰⁵.

1995 yılından önceki FSEK ve Türk Ticaret Kanunu' nun haksız rekabete ilişkin hükümlerinin uygulanma alanı tasarımların korunması açısından iki ayrı başlık altında özetlenecektir.

aa. Tasarımların Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Çerçevesinde Korunması

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu' nda tasarım tanımı verilmemiş ancak, eser türlerinden bilim ve edebiyat eserleri(m.2/b.3)³⁰⁶ ve güzel sanatlar eserlerinden (m.4/b.5)³⁰⁷ söz ederek tasarım kavramına değinmiştir³⁰⁸. Bu maddeler, 554 sayılı KHK' nın yürürlüğe girdiği 1995 yılında 4110 sayılı Kanun ile değişikliğe uğramıştır³⁰⁹. FSEK' nın 2. maddesinin 3. bendi, “ *Bedii vasfı bulunmayan(estetik*

³⁰⁵ Yarg. 11.HD. 28.6.1988, 87/8850 E., 88/4339, K; 27.01.1989, 66/1004-89/325, bkz. **DÖNMEZ, İrfan** : Markalar ve Haksız rekabet Davaları, İstanbul 1992, s. 288-296. Uygulamada TTK' nın m. 56 –65' de düzenlenmiş hükümleri uygulanmakla birlikte BK. M. 48' de de haksız rekabete ilişkin hükümler bulunmaktadır. “*TTK' nın haksız rekabete ilişkin hükümleri İsviçre Haksız Rekabet Kanunu' ndan iktibas edilmiştir. Bu nedenle İsviçre' de olduğu gibi BK. 48' in kaldırılması önerilmişti. Ancak Ticari alandaki hükümlerin ekonomik hayatın diğer alanlarında uygulama yeri bulamayacağından BK m.48' in kaldırılması önerisi uygun görülmemiş, fakat BK m. 48' deki hükümle TTK arasında uygulama alanının farkını belirtmek üzere BK m.48 bir fıkra eklenmiştir. Bu fıkraya göre, Ticari işlere ait olan haksız rekabet hakkında TTK hükümleri saklıdır.*” Bkz. **EROĞLU**, s. 219 ve aynı sayfa dn. 2.

³⁰⁶ Kanun maddesinin eski hali, şu şekildedir: “*Bedii vasfı olmasa dahi teknik ve bilimsel mahiyetteki fotoğraf eserleri ile her nevi harita, plan, proje, kroki, resim, coğrafya, topografya, mimarlığa ait maket ve benzerlerini*”, bu kanunun koruma kapsamında eser olarak kabul edilmiştir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **ÖZTRAK**, s. 20-22.

³⁰⁷ Kanun maddesinin eski hali şu şekildedir: Estetik nitelik taşımak şartıyla; “*yağlı ve sulu boya tablolar, resimler, desenler, pastel, gravür, güzel yazı ve tezhipler, kazıma, oyma, kakma, gibi usullerle maden, taş, ağaç gibi maddeler üzerine çizilen ya da tespit edilen eserler, heykeller, kabartma, ve oymalar, mimarlık eserleri, el işleri ve küçük sanat eserleri, fotoğraf eserleri*” bu türe dahil sayılmıştır. Estetik nitelikte bulunmadığı için bu madde kapsamında korunmayan şeylerin plan, kroki, resim ve maketlerinin FSEK m.2 bent 3 hükmü, çerçevesinde korunabilecektir. Örneğin bir moda dergisinde yayınlanan bir kadın elbisesinin patronunun güzel sanatlar eseri olarak kabul edilmesine imkan, yoktur. Ancak bu elbise patronu FSEK m. 2/b.3 hükmü çerçevesinde koruma görecektir. Bkz. **HIRSCH**, Fikri Say, s.11 vd. **ÖZTRAK**, s. 26-28 ve dn. 38; aynı yönde bkz. **ARIKAN**, Sınai Tasarımlar, s. 104.

³⁰⁸ **ARIKAN**, Sınai Tasarımlar, s. 106; aynı yazar, Tasarımların FSEK Çerçevesinde Korunması, s. 73; **DPT**, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s. 104.

³⁰⁹ R.G. 07.06.1995, 22306. Değişiklikler konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. **KILIÇOĞLU, Ahmet M.**: “ Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda Yapılan Değişiklikler”, ABD, 1995/4, s. 13 vd.; **ARIKAN**, Tasarımların FSEK Çerçevesinde Korunması, s. 73-74; **TEKİNALP**, s. 114-115; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s.593-598, **KARAHAN/ SULUK/ SARAÇ/ NAL**, s. 80-81.

nitelik taşımayan) her nevi teknik ve ilmi mahiyette fotoğraf eserleriyle, her nevi haritalar, planlar, projeler, krokiler, resimler, coğrafya ve topoğrafyaya ait maket ve benzerleri, her çeşit mimarlık ve şehircilik tasarım ve projeleri, mimari maketler, endüstri, çevre ve sahne tasarım ve projeleri” şeklinde değiştirilmiştir.

Kanunun değişikliğe uğrayan 4. maddesinde güzel sanatlar eserleri, 8 bent halinde; “ *estetik değere sahip olan; yağlı ve suluboya tablolar; her türlü resimler, desenler, pasteller, güzel yazılar ve tezhipler, kazıma, oyma, kakma, veya benzeri usullerle maden, taş, ağaç veya diğer maddelere çizilen veya tespit edilen eserler, kaligrafi, serigrafi; heykeller, kabartmalar, ve oymalar; mimarlık eserleri; el işleri ve küçük sanat eserleri, minyatürler ve süsleme sanatı ürünleri ile tekstil, moda tasarımları; fotoğrafik eserler ve slaytlar; grafik eserler; karikatür eserleri; her türlü tiplerdir*” şeklinde sayılmaktadır.

FSEK’ nın 2/3. maddesinde “*endüstri tasarım ve proje*” leri³¹⁰ ile 4. maddenin 4. bendinde “*tekstil ve moda tasarımları*” 554 sayılı KHK anlamında tasarım kavramını karşılamamaktadır. Bu kavramlardaki tasarım sözcüğü, tasarımın sözlük anlamını karşılar. 4. maddenin 2. paragrafında ise, 554 sayılı KHK anlamında “*endüstriyel model ve resim*”lerden bahsedilmektedir³¹¹.

FSEK’ nın 4. maddesinin ikinci paragrafında maddenin beşinci bendinde sayılan eserlerle 2. maddenin 3. bendinde sayılan eserlerin özel bir kanunla “*endüstriyel model ve resim*” olarak korunmasının bunların fikir ve sanat eseri olma sıfatlarını etkilemeyeceği, ifade edilmektedir. Böylece özel bir tasarım düzenlemesinin bulunmadığı 1995 tarihinden önceki bu dönemde FSEK ile Çoklu (Kümülatif/ Birlikte) Koruma İlkesini kabul edilmiştir³¹². Zira bu dönemde açılan davalar incelendiğinde görülmektedir ki eser niteliğindeki tasarım hakkı ihlal edilen

³¹⁰ Bu kavram, endüstriyel alanlarla ilgili plan ve çizimleri ifade etmektedir. Bkz. **ARIKAN**, Tasarımların FSEK Çerçevesinde Korunması, s. 73. Aynı yönde **SULUK**, Tasarım Hukuku, s.595; **ŞEHİRALİ**, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 38.

³¹¹ **ARIKAN**, Tasarımların FSEK Çerçevesinde Korunması, s. 73. **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 593; **ŞEHİRALİ**, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 38.

³¹² **ÖZTRAK**, s. 26; **ARIKAN**, Sınai Tasarımlar, S. 106; **DPT**, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s. 104; **ŞEHİRALİ**, Patent Hakkının Korunması, s.20; **TEKİNALP**, Fikri, s. 17; **BİLGİN**, s. 63.

davacılar, açtıkları davalarda haklarını çoklu koruma ilkesinden yararlanarak hem haksız rekabet hükümlerine hem de FSEK hükümlerine dayandırmaktadırlar³¹³.

FSEK ile tasarım niteliğini taşıyan eserler sahibinin hususiyetini taşımak şartı³¹⁴ ile; yazarın hayatına ilave olarak yetmiş yıllık bir koruma süresi tanınmıştır. Eser sahibinin sahip olduğu mali ve manevi haklar³¹⁵ ayrıca sayılmış ve bu hakların ihlali, hukuk ve ceza davaları ile yaptırıma bağlanmıştır³¹⁶.

³¹³ Örneğin, Y.11.HD. 26.10.1993, 92/ 5613 E.,93/6833 K., **CAMCI, Ömer**: Endüstriyel Tasarım Davaları, Ankara 2000, s. 180 (Anılış: Endüstriyel Tasarım Davaları). Dava konusu olayda “davacı vekili müvekkili tarafından, imal edilen (Tizio9 markalı akrobatik masa lambalarının davalı tarafından esas imalat ve dizayn bakımından, benzerinin imal edilip (Las Vegas markası ile piyasaya arz edildiğini, bunun FSEK hükümlerine aykırı olduğunu ve haksız rekabet oluşturduğunu ileri sürerek, davacı mamullerin bir sanat eseri olduğunun ve sınai model teşkil ettiğinin tespitine, tarafların eserlerinin itibasa yol açtığı kabulü ile, oluşan haksız rekabetin ve tecavüzün TTK. m.58 ve FSEK 66. maddeleri gereğince, men'ine, tecavüz teşkil eden mamullerin imhasına, verilecek hükmün ilanına karar verilmesini talep ve dava etmiştir. Davalı vekili, tarafların markalarının tamamen farklı olduğunu, modellerinin de tescilli bulunmadığı, tespit bilirkişilerinin teknik dizayn olarak belirttikleri, benzerlik yanında farklılıklarında saptandığını, kaldı ki tespit edilmeyen daha bir çok farkın bulunduğunu, fiyatları da çok farklı bulunan taraf mamulleri arasında itibastan itibastan söz edilemeyeceğini, haksız rekabetin oluşmadığını savunmuştur. Mahkemece, davacı tarafından üretilen , “Tizio” marka akrobatik lambanın FSEK anlamında bir sanat eseri ve tipik bir sınai model olduğu, davalı tarafından üretilen (Las Vegas) marka masa lambalarının davacıninkilere benzediği ve itibasa yol açtığı ve kusurları bulunduğu, haksız rekabetinde olduğu, gerekçesiyle davanın kabulüne, davacı ürünlerinin bir sınai model ve sanat eseri teşkil ettiğinin tespitine, mamuller arasında itibastan bulunduğunun saptanmasına oluşan haksız rekabetin TTK. m.58 ve FSEK 66. maddelerine göre, menine davacının imha isteğinin, tecavüz teşkil eden davalı ürünlerinden davacı sınai modellerine benzerlik teşkil edenlerin davalı tarafından bir başka ürün üretiminde, kullanılmasını sağlayacak şekilde ve davalı ürünlerinin parçalarına zarar vermeyecek halde, benzerliğinin bozularak ayrılması kaydıyla kabulüne ve ilana karar verilmesine dair kararın usul ve yasaya uygun bulunarak onanmasına 26.10.1993 tarihinde karar verildi.”

³¹⁴ Bu kavram, öğretide çeşitli anlamlarda kullanılmaktadır. Hususiyeti, *Hirsch ve Ayiter*, herkes tarafından vücuda getirilmeyen; *Arslanlı*, nispi istiklal; *Yarsuvat*, orjinallik, özgünlük; *Erel ve Öztrak* fikir ve sanat ürünün kendisinden önceki çalışmalardan az çok yararlanacağı bu nedenle az çok kişisel bir çalışmanın ürünü olmasının yeterli olacağını belirtmektedirler. **Tekinalp** ise hususiyeti geniş anlamda “*anlatım*” olduğu orjinallığın (eser sahibine özgü olmak) eserde aranmayacağını aksi tutumun korunan eserlerin kapsamını daraltacağını belirtmekle birlikte eserin yaratıcı bir takım unsurlar taşıması, sıradan olmaması, gereğini de ifade etmektedir. *Suluk*, *Tekinalp* ile aynı yönde eserin yaratıcı insan ruhundan kaynaklanıp sahibinin bireyselliğini taşıması gereğini ifade ederken *Şehirali*, bu kavramın eser sahibinin bireyselliği ifade ettiğini; mutlak bir anlam, taşımadığını vurgulamaktadır. Bkz. **HIRSCH**, Fikri Say, C.II, s. 12; **AYİTER**, s.6; **ASLANLI**, s. 6, 7 ; **YARSUVAT**, s.53; **EREL**, s. 27; **ÖZTRAK**, s. 16; **TEKİNALP**, Fikri, s. 99-101; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s.591; **ŞEHİRALİ**, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 37. Adı geçen yazarların görüşlerinin ayrıntılı eleştirisi için bkz. **TEKİNALP**, s. 98-99.

³¹⁵ Manevi haklar, FSEK’ nın 14, 15, 16, 17. maddelerinde düzenlenmiş olup şunlardır: Eseri umuma arz yetkisi; adın belirtilmesi yetkisi, yani eser sahibi olarak tanıtılma hakkı; eserde değişik yapılmasını menetmek yetkisi; eser sahibinin zilyet ve malike karşı hakları, yani sahibinin, eserinin aslına varma hakkı. Mali haklar ise Kanun’ un 21, 22, 23, 24, 25, 43 düzenlemiştir; işleme hakkı, çoğaltma hakkı, yayma hakkı, kiralama ve kamuya ödünç verme hakkı, temsil hakkı, işaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan araçlarla iletim hakkı, radyo ve televizyon gibi araçlarla yayınlanan ve/veya iletilen fikir ve sanat eserlerine ilişkin ödemelerde dair hak. Haklar konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. **TEKİNALP**, Fikri, s. 150-210.

bb. Tasarımların Haksız Rekabet Kuralları Çerçevesinde Korunması

Tasarımlar, 554 sayılı KHK' nın 1995 yılında yürürlüğe girmesine kadar ki dönemde hukukumuzda özellikle TTK' nın haksız rekabete ilişkin genel hüküm olan 56. ve 57. maddenin 5. bendi çerçevesinde korunmuştur³¹⁷.

Haksız rekabet, 56. maddede “aldatıcı hareket veya hüsnüniyet kaidelerine aykırı sair suretlerle iktisadi rekabetin her türlü suistimalidir.” şeklinde tanımlanmıştır³¹⁸. Haksız rekabetin varlığından bahsedilmek için üç unsurun “iktisadi rekabet”³¹⁹ iyiniyet kurallarına aykırılık ve kötüye kullanım” bir arada bulunması gerekir³²⁰. Dava hakkının kullanımı açısından ise zarar veya zarar tehlikesinin

³¹⁶ *Açılabilir hukuk davaları şunlardır: Eser sahibinin tespiti davası(FSEK m. 15/3) , tecavüzün refi davası (FSEK m. 66/4), tecavüzün men'i davası(FSEK m. 69), tecavüzün tespiti davası (TTK. M. 58, MK. m. 25), maddi ve manevi tazminat davalarıdır. Açılabilir ceza davaları ise; Manevi haklara tecavüz durumunda açılacak ceza davaları: Alenileşmiş olsun veya olmasın, eser sahibinin veya haleflerinin yazılı izni olmaksızın bir eseri umuma arz etmek ve ya yayımlamak suçu, bir esere veya çoğaltılmış nüshalara ad koymak suçu, başkasının eserini kendi eseri veya kendisinin eserini başkasının eseri olarak göstermek suçu, FSEK m.15' e aykırı hareket etmek suçu ilgili maddelerdeki hallerde kaynak göstermemek veya yanlış yahut kifayetsiz ya da aldatıcı kaynak göstermek suçu, bir eseri değiştirmek suçudur. Bu suçların işlenmesi halinde dört yıldan altı yıla kadar hapis ve elli milyardan yüz elli milyara kadar ağır para cezasına hükmolunur. Mali haklara tecavüz halinde işlenen suçlar ise 5101 sayılı kanunla yeniden düzenlemiştir. Bu suçlar: Sözleşmeye aykırı olarak bir eseri veya işlenmelerini bizzat çoğaltarak satma ve dağıtma suçu, hak sahibinin izni olmaksızın bir eseri veya çoğaltılmış nüshalarını FSEK m. 81(7)' de sayılan yerlerde satma suçu. Söz konusu davalar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **TEKİNALP**, s. 288-342.*

³¹⁷ **ARIKAN**, Sınai Tasarımlar, s. 106-107; **DPT**; Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s. 104; **ASLAN, İ.Yılmaz**.” Endüstriyel Tasarım Haklarının Kullanılması Haksız Rekabet ve Rekabet Hukuku İlişkileri: Bir Mahkeme Kararı Üzerine Düşünceler”, FMR, C. I, S.1/2001, s.19; **ŞEHİRALİ**, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 18;

³¹⁸ Öğretide *Karayalçın*, bu tanımın başarısız olduğunu zira aldatıcı hareket ve iyiniyet kurallarına aykırılık haksız rekabetin iki ayrı türü gibi algılandığını belirtmektedir. Ancak, aldatıcı hareket iyi niyet kurallarına aykırılığın en sık görülen şeklidir. Bkz. **KARAYALÇIN, Yaşar**: Ticaret Hukuku, I.Giriş, - Ticari İşletme, Ankara 1968.

³¹⁹ “*Rekabet, mefhum itibariyle ticari hayatta,, alıcı yani müşterileri celbetmek için tacirler arasında yapılan her nevi mücadeleyi ifade eder*”. Bkz. **DOĞANAY, İsmail**: “ Türk Ticaret Kanununun haksız rekabet dair hükümleri Yargıtay' ca nasıl uygulanıyor?, **BATİDER**, C. 5, S.3, Mart 1970, s. 531 (Anılış: Haksız Rekabete Dair Hükümlerin Uygulanması); aynı yazar: Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C.1, İstanbul 2004, s. 385(Anılış: Şerh).

³²⁰ Bu şartlar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **DOĞANAY**, Haksız Rekabet İlişkin Hükümlerin Uygulanması, s. 532-533; **ŞEHİRALİ**, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 15; **POROY, Reha/ YASAMAN, Hamdi**: Ticari İşletme Hukuku, İstanbul 2001, s.245.

bulunması yeterlidir³²¹. Kusur ise, tazminat miktarının belirlenmesinde önemli olup haksız rekabetin belirlenmesinde rol oynamaz³²².

Türk Ticaret Kanunu' nun 57. maddesinde iyiniyet kurallarına aykırılık oluşturan haller, sınırlayıcı olmaksızın 10 bent halinde sayılmıştır. Bu hükmün amacı, iyiniyet kurallarına aykırı halleri somutlaştırarak hukuki güvenliği sağlamak ve bu konuda hakime kolaylık sağlamaktır³²³. Fakat sayılan davranışlardan birinin somut olayda varlığı yeterli değildir. Genel hüküm olan 56. madde hükmü, her somut olayda dikkate alınacaktır³²⁴.

Yargıtay' nın 554 sayılı KHK yürürlüğe girmeden önce tasarımları korumak için çeşitli vesilelerle uyguladığı³²⁵ TTK'nun 57. maddesinin 5. bendi hükmü; *“Başkasının emtiası, iş mahsülleri, faaliyeti veya ticaret işletmesiyle itibaslar meydana getirmeye çalışmak veya buna müsaait bulunan tedbirlere başvurmak, hususiyle başkasının haklı olarak kullandığı ad, unvan, marka, işaret gibi tanıtma vasıtaları kullanmak veyahut itibasa meydan veren malları, durumu bilerek veya bilmeyerek, satışa arz etmek veya bahsi ihtiyaçtan başka her ne sebeple olursa olsun elinde bulundurmak”* şeklinde düzenlenmiştir³²⁶. Ticari hayatta haksız rekabetin en çok rastlanan şekli itibasa meydan vermek suretiyle başkalarının emek ve masraf sarfı ile elde ettiği haklı şöhrete ortak olmaktır³²⁷. İtibasın sözlük anlamı, *“birbirine çok benzeyen iki şeyin karıştırılması”* yani *“aldatıcı benzerliktir”*.³²⁸ Tasarımların

³²¹ **POROY/YASAMAN**, s. 245.

³²² **DOĞANAY**, Haksız Rekabete Dair Hükümlerin Uygulanması, s. 533. **ARKAN, Sabih**: Ticari İşletme Hukuku, 6. Bası, Ankara 20001, s. 294.

³²³ **ŞEHİRALİ**, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 17.

³²⁴ **DOĞANAY**, Haksız Rekabete Dair Hükümlerin Uygulanması, s. 53-54; **ŞEHİRALİ**, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 16-18. Aksi yönde Şenocak ise 57.maddede sayılan her davranışın her zaman haksız rekabet oluşturacağını belirtmektedir. Bkz. **ŞENOCAK, Kemal**: İşletme Personelinin Ayarılması Meselesinin Haksız Rekabet Hükümleri Çerçevesinde (TTK md. 56 vd.) Değerlendirilmesi, AÜHFD 2001, C. 50, S. 2, 193 – 246.

³²⁵ **ASLAN**, s. 25.

³²⁶ Şehirali' ye göre; *“TTK md. 57 b. 5, oldukça sık uygulama alanı bulan bir hüküm olmakla birlikte ,tasarımların haksız rekabet hükümleri çerçevesinde korunma olasılığının sadece bu hükmün ifadesiyle sınırlı olarak görmek, 56. maddenin genel hükmü göz ardı etmek anlamına gelecektir. Dolayısıyla somut olayda TTK md. 57 b. 5'in kapsamına girmeyen bir hareket tarzı da dürüstlük kurallarına aykırılık oluşturması ve iktisadî rekabetin kötüye kullanılması unsurlarının bulunması şartıyla haksız rekabet sayılabilecektir.”* Bkz. **ŞEHİRALİ**, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 18.

³²⁷ **DOĞANAY**, Şerh, s. 399.

³²⁸ **DÖNMEZ**, s. 179.

korunması açısından 5. bendin birinci kısmı önemli olup³²⁹ ikinci kısım marka, unvan ve tanıtma vasıtalarını düzenlemektedir.

Yargıtay, bu dönemdeki uygulamasında özel bir düzenleme bulunmaması nedeniyle Türkiye’ de tescil edilemeyen tasarımların bir başkası tarafından, taklit edilmesi durumunda haksız rekabete ilişkin hükümleri uygulamaktaydı³³⁰. Bir hareketin tarzının iyiniyet kurallarına aykırı iltibas teşkil ettiğinin ve bu nedenle haksız rekabete ilişkin kuralarının çiğnenip çiğnenmediğinin belirlenmesinde Yüksek Mahkeme, vermiş olduğu kararlarda üç aşamalı bir değerlendirme yapmakta ve bir takım kriterler başvurmakta³³¹. İlk aşamada haksız rekabetin oluşması için başkasının iş mahsulünün “*taklit edilmesi*” yani orta kültür düzeyindeki(vasat) alıcılar için fazla dikkat ve özel ilgi ve yetenek aranmaksızın alacakları ürünler arasında “*görünüş, renk çizgi, fonetik açıdan benzerlik*” mevcut olduğunun saptanması gerekir³³². Bu benzerlik, teknik bir zorunluluktan kaynaklanıyorsa yani

³²⁹ ASLAN, s. 23.

³³⁰ “...işaretler ve özellikle muhafaza, zarf, alehumun ambalajlar tescil suretiyle himaye görmezler... bu bakımdan sınai mülkiyetin konusu olabilecek “resim ve modeller” genel hükümler çerçevesinde koruma imkanı bulurlar.” Y.11. HD. 20.11.1987, 7269-6440; “... dizayn ve model tescil olanağı bulunmayan Türkiye’ de bu hakkın T. Ticaret kanununda düzenlenmiş olan(haksız rekabet)hükümleri uyarınca korunması doğal bulunmasına...” Y.11.H.D. 27.1.1989, 88/1004 E, 89/325K; “ Özel düzenleme olmadığından “sınai resim ve modeller” ancak genel hükümler çerçevesinde korunurlar. Uygulanacak hükümler haksız rekabete ilişkin TTK.’ nın 56. ve devamı maddeleridir” Y.11.HD. 28.06.1988, 87/8850 E. 88/4339 K. **DÖNMEZ**, s. 295-294. “ ...dava konusu ütülerin model ve dizaynlarının menşe ülke, olan Almanya’ da, resimli ve şekilli olarak tescil edilmiş bulunmasına ve bu şekilde tescil edilmiş dizayn ve modellerin aynı şekilde tescil imkanı tanımayan, Türkiye’ de, Türk Ticaret Kanunu Hükümleri ile düzenlenmiş bulunan Haksız Rekabet hükümleri uyarınca korunmasının doğal bulunmasına...” Y.11.HD. 26.10.1993, 92/5613 E., 93/6833 K. **CAMCI**, Endüstriyel Tasarım Davaları, s. 180.

³³¹ “... Bu durumda bilirkişilerden her iki fırın arasında gözle görülür bir benzerlik bulunup bulunmadığı, aşikar bir benzerlik varsa bu benzerliğin teknik bir zaruretten ileri gelip gelmediği, benzerlik teknik bir zaruretin sonucu değilse davalının imal ettiği ideal fırınının ne sebeple Matador tipi fırına benzetilmek istendiği, bu fırınların müşterileri ekme fırını işleticileri gibi belirli vasıfları haiz kimseler olmasına göre bunların sırf şekil benzerliği yüzünden birinin yerine diğerini alıp alamayacakları, yani aldanıp aldanmayacakları; yoksa bu benzerliğe rağmen müşterilerin marka, kalite ve fiyat gibi diğer unsurları mı nazara alıp tercihte bulunacakları hakkında mütalaaları alınıp hasıl olacak sonuç dairesinde hüküm kurulmalıdır...” Y. 11. HD. 14.03.1989, 88/5517 E, 89/1602 K, Kazancı Hukuk Otomasyon, 11.06.2008.

³³² “...normal ve orta seviyede bir alıcıyı yanıltıcı vasıfta ve iltibasa meydan verebilecek mahiyette bulunması bakımından olayda haksız rekabetin mevcut olmasına...”Y.11.HD. 20.11.1987, 7269-6440; “...üretilen ütüler arasında dış görünüş ve dizayn benzerlikleri bulunduğu ve marka farklılığına rağmen vasat müşteriler üzerinde aldanmaya veya emtianın tercihi bakımından iltibasa(şaşırmaya) sebep olacağına anlaşılması halinde ...”. Y.11.HD. 28.6.1988, 87/8850 E. 88/4339 K; “ ...Tarafaların parfümeri mamülünü satışa arz için kullandıkları(ambalajın)ın genel görünüşü,estetik, grafik ve renk kompozisyonu yönünden tüketicileri yanıltıcıya düşürecek nitelikte olmadığı anlaşılmıştır...” Y.HD. 26.10.1982, 3129/4192; “ ...her iki cikletin sarıldığı ambalaj kağıdı ve rengi, şekli, ambalajın dış yüzündeki resim ve yazılar, ambalajın içindeki karikatürler, karikatürde canlandırılan tiplerdeki ve

bu ürünün başka bir şekil, ebat ve görünümde yapılması teknik yönden başka şekilde yapılması mümkün değilse haksız rekabetten söz edilemeyecektir³³³.

Yüksek Mahkeme' ye göre, şekli benzerliğin teknik bir zorunluluktan doğmadığının saptanması yeterli değildir. Üçüncü aşamada “*bu benzerliğin ürünler arasında iltibasa neden olup olmadığı*” araştırılmalıdır. İltibasın oluşup oluşmadığı ise; bir şekil benzerliği yüzünden “*ürünün kullanıcılarının bu ürünleri alırken birinin yerinin yerine diğerini alıp almadıklarına, yani aldanıp aldanmayacaklarına bakılacak*”tır.³³⁴ Bu noktada önemli olan, alıcının³³⁵ tercihini yaparken marka, kalite,

kompozisyonlardaki benzerlikler, çizgi ve resim şekli, her cikletin de karikatürlü oluşu ...bir bütün olarak görünüş itibarıyla müşteri üzerinde bıraktığı etki ve sair hususlarda bir çok benzerlik bulunduğu ve iltibaslar meydana getirdiğinden haksız rekabetin meni...” Y.HD. 26.10.1982, 3129/4192. “*Dairemiz yerleşmiş içtihatlarına göre iltibasın objektif olarak mevcudiyeti gerekli olup, iltibasın varlığından bahsedebilmek için normal ve orta seviyede bir alıcının, taklit edilmiş marka veya şekil benzerliği nedeniyle yanılma ve aldanmaya düşüp düşmeyeceği başlıca ölçü olarak kabul edilmektedir”* Y.11.HD.T. 22.21985 616/98. Son karar için bkz. Kazancı Hukuk Otomasyon; **BOZTOSUN-ODMAN, Ayşe:** “*Haksız Rekabet Hukukunda Emeğin Korunması İlkesinin Yargıtay Kararları Işığında Değerlendirilmesi*”, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu /Bildiriler Tartışmalar, XXI, 9-10 Aralık 2005, Ankara 2006, s. 218. Diğer kararlar için bkz. **DÖNMEZ**, s. 81-85, 288-299.

³³³ **DÖNMEZ**, s. 181.

³³⁴ Bkz. yukarıda dn. 254, Y. 11. HD. 14.03.1989, 88/5517 E, 89/1602 K. Yüksek Mahkeme, Y.11.H.D. 22.2.1985 T.516-897 sayılı kararında “*davalı tarafça tetkikat sırasında ibraz edilen yabancı menşeli regülatörlerin ebad ve görünümleri bakımından birbirleriyle ve taraflarca imal edilen regülatörlerle aynı olduklarına ilişkin müşahadelerde göz önünde tutularak bir benzerlikleri(şekli iltibas) varsa bu regülatörlerin müşterileri belirli vasıfları haiz kimseler olmalarına göre bunların şekil benzerliği nedeniyle birisinin yerine diğerini alıp almayacakları, yani aldanıp aldanmayacakları, yoksa bu müşterilerin benzerliğe rağmen aldanmayıp marka ve teknik kaliteyi mi seçecekleri tarafların regülatörlerinin satış fiyatlarının ne olduğu binnetince olayda TTK 56 maddesinde ifadesini bulan aldatici hareket ve hüsnüniyet kurallarına aykırı haksız rekabet mi mevcut olduğu, yoksa haklı bir rekabetin mi olduğu konusunda görüşleri alınarak...”* . Aksi yönde Y. 11.HD. 97/2514 E., 97/4904 K.. Yüksek Mahkeme, Yerel Mahkeme' nin bilirkişi raporuna dayalı olarak verdiği kararı, yerleşmiş içtihatlarına aykırı olarak onamıştır. Yerel Mahkemece bilirkişi raporuna dayalı olarak tesis edilen kararda davacı, Renault marka araçların kaporta yedek parçalarının üretimini Renault marka araçlara uyabilecek olan ve Renault orjinal marka altında üretilen ürünlerle şeklen aynı olan kaporta parçalarını üretilmesinin yasaklanmasını ve ürün listesinde firma belgelerinde ve reklamlarda kullanılmasının yasaklanmasını talep etmiş; davalı ise benzerliğin teknik zorunluluktan kaynaklandığını; ürettikleri malların üzerinde kendi markalarının bulunduğunu; iki ürünün karıştırılmasının mümkün olmadığını ileri sürerek davanın reddini talep etmiştir. Yerel Mahkeme alınan bilirkişi raporuna uygun olarak davalıca üretilen parçaların orjinal dizaynın aynısı olacak şekilde özelliği sahip oldukları ve imal edilen parçaların kalite bakımından orjinalerinden düşük ve mevcut kusurlarının ret sebebi sayıldıkları hususlarını göz önüne alarak davanın kabulüne kara vermiş; bu karar, Yüksek Mahkemece de onanmıştır. Aslan, yazdığı makalede Yargıtay' ın bu kararını eleştirmektedir. Yazar, dava konusu kaporta yedek parçalarının teknik zorunluluk arz ettiğini davalı işletmenin ürettiği ürünlere kendi tescilli markasını koyduğunu bu açıdan kendi ürünlerinin ayırt edilebilmesi için elinden gelen her şeyi yaptığı belirtmekte; kaldı ki ürünlerin in alıcı çevresinin kaporta tamircileri olduğunu ve bunların ürünlerin üzerine marka vurulmasa bile o ürünün hangi fabrikanın işi olduğu anlayabileceklerini; karışıklık yaratmanın yan sanayicilerin işine gelmeyeceğini çünkü, en büyük kozlarının fiyatları olduğu belirterek bu ürünlerin birbirine karışma şanslarının ve dolayısıyla da ortada iltibas suretiyle haksız

ve fiyat gibi unsurları göz önünde bulundurup bulundurmadığıdır. Eğer alıcı sadece şekil benzerliğinden dayanarak bir ürünü diğerine tercih etmiyorsa aldanmadan söz etmek mümkün olmayacaktır³³⁶.

Yapılan açıklamalar ve verilen örneklerden anlaşılacağı üzere Yargıtay, tasarımlar arasındaki benzerliğin teknik zorunluluktan kaynaklanmaması ve ürünler arasında iltibasa yol açması şeklinde belirlediği kriterleri, kararlarının büyük çoğunluğunda kararlı bir tutum içinde uygulamıştır³³⁷.

Yargıtay'ın 1995 öncesi uygulamasına bakıldığında, iltibasa karşı korunacak tasarımlar, yeni ve özgün olanlardır³³⁸. Yenilik ve özgünlük kavramları, Yüksek Mahkeme kararlarına “özgün dizayn ve model”³³⁹, “yenilik vasfına haiz”, “orijinal nitelikte yeni”³⁴⁰ gibi kullanımlarla yansımaktadır³⁴¹. Ancak, Yargıtay'ın tasarımların yenilik ve özgünlüğün belirlenmesinde kararlı bir tutum izlediğini söylemek mümkün değildir. Kimi kararlarında tasarımların haksız rekabet hükümleri çerçevesinde korunabilmesi için yenilik ve özgünlük kavramlarını bir arada ararken³⁴², kimilerinde sadece özgünlük kriterini aramış³⁴³, kimisinde de bu unsurlarının varlığının şart olmadığını³⁴⁴ vurgulamıştır³⁴⁵.

rekabetin bulunmadığını savunmaktadır. Bu karar ve ayrıntılı eleştirisi konusunda bkz. **ASLAN**, s.19-42.

³³⁵ Alıcı çevresi her somut olayda farklılık gösterecektir. Fırın işletmecileri, kaportacılar, ev hanımları gibi. Bkz. **ŞEHİRALİ**, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 19; **ASLAN**, s. 24.

³³⁶ **ŞEHİRALİ**, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 19.

³³⁷ **ŞEHİRALİ**, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 19.

³³⁸ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 673.

³³⁹ “...dava konusu Rowenta markalı BA-04 VE la-31 model ütülerin model ve dizaynların özgün menşe ülke olan Almanya’da resimli ve şekilli olarak tescil edildiğine göre bu model ve dizaynların özgün birer model ve dizayn olduklarının kabulü gerekmesine ...” Y.HD. 11. 27.1.1989.T. 88/1004 E, 89/325.K., **DÖNMEZ**, s. 84-85.

³⁴⁰ “... Diğer Taraftan, bir sınai resmin başlı başına korunabilmesi için net olarak diğer benzer ve bilinen şekillerden ayırt edilmesi, başka bir anlatımla, yalnız estetik şeklin değil, kısmen veya tamamen yenilik vasfını haiz olması ve genel izlenim bakımından gerek halk gerekse ticari muhit tarafından bilinmeyen ve kullanılmayan **orijinal nitelikte yenilik** taşıması icap eder”. Y.11.HD..20.11.1987 T. 7269/6440 bkz. **ERİŞ, Gönen**: Açıklamalı ve İçtihatlı Ticari İşletme ve Şirketler, C.1, Ankara 2004, s. 1026; **DÖNMEZ**, s. 82-84.

³⁴¹ **ARIKAN**, Sınai Tasarımlar, s. 107.

³⁴² Y.11.HD..20.11.1987 T. 7269/6440.

³⁴³ Y.HD. 11. 27.1.1989.T. 88/1004 E, 89/325.K.

³⁴⁴ “...Matador fırının gerek lisansının alındığı B Almanya’da gerek üretildiği Türkiye’de ihtira beratı himayesi ve yenilik vasfını çoktan yitirmiş bir modelden imal edildiği görüşüyle davayı reddedilmiştir. Oysa bu dava ihtira beratının geçerliliğinin tespitine ilişkin olmayıp TTK’ın 56 ve devamı maddeleri anlamında haksız rekabetin bulunup bulunmadığına ilişkindir...” Y.11.HD. 14.03.1989, 88/5517 E., 89/1602 K, Kazancı Hukuk Otomasyon , 24.11.2008.

Öğretide Suluk, Yargıtay' nın 1995 öncesi dönemde verdiği kararlarında tasarımların haksız rekabet hükümleri çerçevesinde korunabilmesi için yeni ve özgün olması, yani özgün vasfı taşıması yeterli olacağı sonucuna vardığını ancak ürünlerdeki yeni ve özgün olmayan şeklin tek başına korunmayacağını, korumanın iltibasın gerçekleşmesi durumunda sağlanacağını belirtmektedir³⁴⁶.

Yüksek Mahkeme' nin 554 sayılı KHK öncesi dönemki uygulamaların şu an ki uygulamada da devam ettiğini söylemek yanlış olmaz. Haksız rekabet hükümlerini tescilli ve tescilsiz tasarımlar açısından 1995 sonrası nasıl uygulandığı aşağıda ele alınacaktır.

b. 554 sayılı KHK' dan Sonraki Koruma

aa. Genel Olarak

Türk hukukunda yukarıda yaptığımız açıklamalardan anlaşılacağı üzere tasarımlar, uzun süre TTK' nın haksız rekabete ilişkin hükümleri ve mahkeme yorumlarıyla korunmuştur³⁴⁷. 27 Haziran 1995 yılında 554 sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında Kanunu' nun yürürlüğe girmesi ve 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkındaki Kanunu' nun³⁴⁸ kabulü ile birlikte TTK' nın haksız rekabete ilişkin hükümlerinin uygulama alanı daralmıştır³⁴⁹. Öğretide yakın bir gelecekte yasalaşması gündemde olan Türk Ticaret Kanunu Tasarısı' nda da haksız hükümlerinin uygulama alanının özellikle fikri mülkiyet haklarıyla korunabilen unsurlar açısından daraldığına dikkat çekilmektedir³⁵⁰.

554 sayılı KHK³⁵¹ ile tasarımlar, özel bir düzenlemeye kavuşmuş, böylece KHK çerçevesinde tescil edilen tasarımlar, bu kararnamedeki hükümler çerçevesinde

³⁴⁵ **ŞEHİRALİ**, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 19.

³⁴⁶ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 674.

³⁴⁷ **ARIKAN**, Sınai Tasarımlar, s. 106-107; **ŞAHİNALP**, s. 306.

³⁴⁸ RG. 13.12.1994, s.22140.

³⁴⁹ **KEŞLİ**, s. 18.

³⁵⁰ **ODMAN-BOZTOSUN**, s. 205.

³⁵¹ Yürürlüğe giriş süreci hakkında bkz. yukarıda s. 50-51.

korunma olanağına kavuşmuştur. Hukukumuzda endüstriyel tasarımlara ilişkin dört ayrı özel düzenlemeler bulunmaktadır³⁵². Bu düzenlemeler, 554 sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında KHK³⁵³, 554 sayılı KHK' nın Uygulama Şeklini Gösterir Yönetmelikte³⁵⁴, BİK/TPE: 95/1 No'lu Ücret Tebliğidir. Korumaya yönelik cezai hükümler ise, KHK' ya 4128 sayılı Kanun' nun 48/A maddesi ile eklenmiştir. 2004 yılında 5194 sayılı kanunla bir takım değişikliklere uğramıştır³⁵⁵.

Ülkemizde endüstriyel tasarımların korunmasına ilişkin yasal düzenlemelerin kanunlaştırılması gereğinin doğması, buna yönelik çalışmaların hız kazanması ve Avrupa Birliği ile üyelik müzakerelerinin başlamasıyla birlikte ulusal düzenleme açısından yeni bir döneme girilmiştir³⁵⁶. Bu yeni dönemde, Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Taslağı, TPE ve Adalet Bakanlığı tarafından ilgili kuruluşların görüşleri alınmak sureti ile hazırlanmaktadır. Ocak 2006 itibariyle çalışmalar, tamamlanmıştır. Taslak ile 554 sayılı KHK' nın yürürlüğe girdiği 1995 yılından bu yana gerek uygulamada gerekse mahkeme süreçlerinde karşılaşılan sorunların gelecekte ortaya çıkabilecek aksaklıkların kalıcı olarak çözülmesi ve AB müktesebatı kapsamında, her ne kadar temel noktalarda uyumsuzluk olmasa da KHK' nın revize edilerek tam bir uyumun sağlanması hedeflenmektedir³⁵⁷.

Tescilli ve tescilsiz tasarımların 1995 sonrası korunması, Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Taslağı ve diğer yasa tasarımlarında getirilen yenilikler gözönüne alınarak FSEK, haksız rekabet hükümleri ve 556 Sayılı KHK hükümleri çerçevesinde üç ayrı başlık altında ele alınacaktır.

³⁵² **KARANFİL, Ayşe:** “ Endüstriyel Tasarımların Korunmasında Ulusal Mevzuat ve Uygulamalar”, Tasarım Kongresi Bildiri Kitabı, s.14.

³⁵³ RG. 27.06.1995, 2326.

³⁵⁴ RG., 05.11.1995 ,2254. 1997' da yapılan değişiklikler için bkz. RG., 31.12.1997, 23217.

³⁵⁵ Değişen maddeler, cezai yaptırımlara ilişkin 48/A , görevli ve yetkili mahkemeyi düzenleyen 58. madde, delil tespitini düzenleyen 62. madde ve tespit davalarını düzenleyen 65. maddedir. Bkz. **DPT**, Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, s. 43.

³⁵⁶ **KORKUT/ HASDOĞAN/EVYAPAN**, s. 384.

³⁵⁷ **TPE**, “Markaların ve Tasarımların Korunması Kanun Çalışmaları Tamamlandı”, www.turkpatent.gov.tr/portal/default2jsp3sayfa=291&haber=11-22k-.

bb. Tescilli ve Tescilsiz Tasarım Hakkının Korunması

Tasarımların tescil kriterine göre tescilsiz ve tescilli tasarımlar olmak üzere ikiye ayrılabilceği daha önce deđinmiřtik³⁵⁸. 554 sayılı KHK' nın hşkşmlerine gşe TPE tarafından tescil edilen tasarımlar tescilli tasarım olarak kabul edilir³⁵⁹. Yeni ve ayırt edici niteliğe sahip tasarımlar, (m.5) Kararnamenin ikinci bşlşmde dşzenlenen olumlu ve olumsuz koruma řartlarını³⁶⁰ taşımak koşulu ile, beşer yıllık yenileme dşnemleri dahil toplam 25 yıllık bir korumadan yararlanacaktır. Teknik fonksiyonun gerçeleştirilmesinde, tasarımcıya tasarıma ilişkin unsur ve özelliklerde hiçbir seçenek özgřrlřđř bırakmayan ve kamu dşzeni ve genel ahlak kurallarına aykırı tasarımlar, koruma dışıdır (m.10).

Kararname, sadece “ *tescilli tasarımların korunması ile ilgili esasları, kuralları ve şartları*”(m.1/2) kapsamaktadır. Tescilsiz tasarımlar ise, genel hşkşmlere tabidir (m.1/2). Yani Tescilsiz tasarım koruması, hukukumuzda özel olarak dşzenlenmemiştir.

³⁵⁸ Bkz. Yukarıda s.19.

³⁵⁹ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 65.

³⁶⁰ Koruma şartlarına hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Aşağıda s. 93 vd.

Hukukumuzda tasarım sahibi, tasarım mevzuatının yanında şartları varsa patent, marka ve fikir ve sanat eserleri mevzuatına da dayanabilecektir³⁶¹. Bu durum, tasarım üzerindeki hakkın niteliğinin birkaç fikri mülkiyet konusunun alanına girebilmesinden³⁶²; tasarımı gerçekleştiren kişinin tasarımın niteliğine göre tasarımcı sıfatının yanı sıra kimi zaman buluşçu kimi zaman eser sahibi sıfatını taşıyabilmesinden kaynaklanmaktadır. Bu gerçeğin hukuksal alandaki yansıması, “*çoklu koruma ilkesi*”³⁶³ ilkesidir. Topluluk düzenlemelerinde³⁶⁴ ifadesini bulan bu ilke, hukukumuzda da geçerlidir.

Hukukumuzda çoklu koruma İlkesinin tescilli tasarımlar açısından ifadesini bulduğu düzenlemeler farklı yasal metinlerde yer almaktadır³⁶⁵. 554 sayılı kararnamenin 1. maddesinin üçüncü fıkrasında , “ *bu KHK çerçevesinde tasarım olarak sağlanan korumanın, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’ nda yer alana şartların gerçekleşmesi halinde öngörülen korumaya halel gelmeyeceği*” şeklinde açık bir hüküm vardır. Benzer bir düzenleme, FSEK’ nın 2. ve 4. maddesinde de yer almaktadır. Yine 551 sayılı KHK’ nın 169. maddesinde faydalı model belgesi ile korunan bir ürünün tasarımının da korunacağı açıkça kabul edilmiştir. 556 sayılı Markaların Korunması Hakkındaki KHK 5. maddesine 4128 sayılı Kanunla eklenen “*malların biçimi veya ambalajlarının*” marka olarak tescile edilebileceği gözönüne alındığında, ayırt edici bir işaretin hem marka hem de tasarım olarak korunabileceği anlaşılmaktadır³⁶⁶. Tescilli tasarımların haksız rekabet hükümleri çerçevesinde

³⁶¹ **SULUK, Cahit:** “Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda Tasarımların Kümülatif Olarak Korunması(Çoklu Koruma)”, FMR, C.1, S. 2001/3, s.45 (Anılış: Kümülatif Koruma).

³⁶² **TEKİNALP**, s. 17.

³⁶³ Bu ilke, öğretide “kümülatif koruma ilkesi” , “ çok yönlü koruma” olarak da adlandırılmaktadır. Bkz.; **ŞEHİRALİ**, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 5; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s.210-21; **DPT**, Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, 43; **TEKİNALP**, S. 17.

³⁶⁴ Yönerge m. 16, Tüzük m. 96. **Yeşil Kitap’** da bu ilkenin tam olarak uygulanmasını önermektedir. Bu öneride tasarım koruması bakımından, tasarım mevzuatı ile fikir ve sanat eseri mevzuatının kümülatif olarak uygulanmasının yanında, haksız rekabet ve marka gibi diğer koruma modelleriyle de birlikte uygulanması önerilmiştir. Bkz. **SULUK**, Topluluk Tasarımı, s. 45 dn. 61.

³⁶⁵ **ARKAN**, C.II, s. 225; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 219, aynı yazar Kümülatif Koruma, s.53-54; **ŞEHİRALİ**, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 5-6; **TEKİNALP**, Fikri, s. 17.

³⁶⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. **OYTAÇ, Kutlu:** “Marka Hukuku Korumasının Endüstriyel Tasarım ve Haksız Rekabet Hükümleri ile Birlikte Ele Alınması”, FMR, Y.3, C.3, S.2003/2, s. 57 vd. (Anılış: Marka Hukuku Koruması); aynı yazar, Marka Hukuku, s. 18-57. Aynı yönde bkz. **SULUK**, s. 219, **DPT**, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s. 179 ; **ŞEHİRALİ**, s. 6; **BİLGİN**, s. 66-71. Aksi yönde Sevim Arıkan, “markanın mal ve ambalajı ile birlikte tescil edilmesinin mümkün olduğu, fakat bunun marka sahibine inhisari bir hak sağlamayacağı, bunun dayanağının ise 556 sayılı KHK’ nın 7/c

korunabileceklerine ilişkin açık bir hüküm bulunmamasıyla birlikte, şartlarının gerçekleşmesi durumunda bu hükümlerin uygulanmasına yasal bir engel bulunmamaktadır³⁶⁷.

Tescilsiz tasarımlar açısından çoklu koruma ilkesi, 554 sayılı KHK' nın 1. maddesinin 2. fıkrasında hükme bağlanmıştır. Bu hükme göre, tescilsiz tasarımlar, genel hükümlere tabidir. Genel hükümlerden maksat, Ticaret Kanunu' nun haksız rekabete ilişkin hükümleri (m. 56 vd.), FSEK(n.2/3, 4/2) , MK' nın şahsiyet haklarının ilişkin hükümleri(m.24 vd.) ile BK' nın haksız fiile ilişkin hükümlerdir³⁶⁸. Tescilsiz tasarımlar, uygulamada TK' nın 56 vd. maddeleri ile FSEK hükümleri çerçevesinde korunmaktadır.

aaa. Tescilli ve Tescilsiz Tasarım Hakkının Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Çerçevesinde Korunması

Yukarıda tasarımların ilişkin 95 öncesi FSEK uygulamasına ilişkin ifade edilenler 95 sonrası uygulama içinde geçerli olmakla birlikte şu eklemeler yapılabilir. Tasarımların fikir ve sanat eserleri mevzuatı ile korunup korunmayacağı gerek Topluluk gerekse Türk Hukukunda uzun bir süre tartışılmış³⁶⁹ nihayet bu konuda yukarıda bahsi geçen “*çoklu koruma ilkesi*” nin kabulü ile birlikte bu tartışmalar sona ermiştir.

Bu tartışmaların odak noktasını ise, FSEK' da öngörülen koruma ile tasarım mevzuatında öngörülen koruma arasında önemli farklılıklar bulunması ve mevzuatlar arasında farklılıkların göz önüne alınmamasından dolayı uygulamada yaşanan sorunlar oluşturmaktadır. Tartışma konusu olan farklılıklar, kısaca şunlardır:

maddesi olduğunu dile getirmektedir. DPT, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s. 179-180' den naklen. Aynı Yönde **DPT**, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s. 199.

³⁶⁷ **ŞEHİRALİ**, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 6.

³⁶⁸ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 218; **TEKİNALP**, Fikri, s. 613.

³⁶⁹ Avrupa ülkelerindeki farklı uygulama ve görüşler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **SULUK**, Kümülatif Koruma, s.43 vd.; aynı yazar, Tasarım Hukuku, s. 134 vd. ; **JEHOREM**, s. 514-520.

FSEK ile eser sahibini korunurken, tasarım mevzuatı ile sanayi ve ticari hayat korunur³⁷⁰. FSEK ile koruma eserin meydana gelmesi ile otomatik olarak, tescilsiz kazanılırken; tasarım hakkı tescil ile kazanılır³⁷¹. Fikir ve sanat eserleri mevzuatını tasarım koruması açısından yetersiz ve sorunlu kılan bir takım farklılıklar bulunmaktadır³⁷². Şöyle ki tasarım hakkı, sahibine tekeli haklar vermesi FSEK sadece kopyalamaya karşı koruma sağlarken tescilli tasarım sahibinin tecavüz eden kişinin tasarımı ile kendi tasarımın birbirinin aynı olduğunu ispat etmesi yeterli iken fikir ve sanat eseri sahibi üçüncü kişinin kendi tasarımın taklit ettiğini ispatlaması gerekir. Tescilli tasarımın koruma kapsamı fikir ve sanat eseri korumasına göre daha dardır. Tasarımın yeni ve ayırt edici nitelikte olması aranırken FSEK sahibinin hususiyetini taşıma gibi daha subjektif bir kavrama yer vermiştir³⁷³.

Son olarak tartışmaların odak noktasını oluşturan önemli bir farklılık ise, FSEK’ da öngörülen koruma süresi eser sahibinin hayatı boyunca ve ölümünden itibaren 70 yıl iken (FSEK m. 27/1) tasarımlar için azami koruma süresinin 25 yıl olmasıdır (554 sayılı KHK m. 15). Fikir ve sanat eserleri mevzuatında öngörülen 70 yıllık uzun koruma süresi, tasarım korumasının amacını aşmakta ve rekabet ortamını olumsuz etkilemektedir³⁷⁴. Bu nedenle öğretilerde FSEK’ nin tasarımlar açısından uygulama alanını daraltıcı bir takım istisnalar getirilmesi gereği, dile getirilmektedir.

Öğretilerde *Gürler*, tescilli ve tescilsiz olsa da ilk 25 yıllık zaman diliminde sonraki dönemde korumayı olabildiğince dar yorumlamak ve tasarım sanatçısını korunmasını esas alan bir yorum getirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. *Suluk ise* fikir ve sanat eserinde sahibinin kişiliğine özel bir vurgu yapıldığını koruma sürelerinin çok uzun olduğu bu nedenle korumaya sınırlamalar getirilmesini vurgulamaktadır³⁷⁵. Şehirali ise söz konusu olumsuzlukların fikir ve sanat eserlerinde

³⁷⁰ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 587; aynı yazar, Kümülatif Koruma, s. 58.

³⁷¹ **YASAMAN**, Sınai, s. 95; **JEHORAM**, s.516; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 588; aynı yazar, Kümülatif Koruma, s. 58.

³⁷² **ÖZKUL**, s. 657; **SULUK**, Tasarım Hakkının Korunması, s. 587.

³⁷³ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 587-588; aynı yazar, Kümülatif Koruma, s. 58-59.; **ŞEHİRALİ**, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 36-37. Ayrıca FSEK ve 554 sayılı KHK’ nin ayrıntılı bir karşılaştırması için bkz. **ARIKAN**, Tasarımların FSEK Çerçevesinde Korunması, s. 71 vd.; **BİLGİN**, s. 62-65.

³⁷⁴ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 596; **ŞEHİRALİ**, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 34-35.

³⁷⁵ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 218.

öngörülen koruma şartlarının tasarımlar açısından daha katı uygulanarak giderilebileceğine dikkat çekmektedir³⁷⁶. Yazar, tescilin çeşitli nedenlerle yapılamadığı³⁷⁷ bu nedenle en çok fikir ve sanat eseri korumasına ihtiyaç duyan moda ve tekstil ürünlerinde estetik değere sahip olma şartının FESK'nın uygulama alanını daraltma olanağı sağlayan önemli bir ölçü olduğunu belirtmektedir. Özellikle seri üretime elverişli el işleri ve küçük sanat eserlerindeki estetik niteliğin belirlenmesinde daha titiz davranılması³⁷⁸ ve uygulamadaki belirsizliklerin somurt olaydaki menfaatler dengesine uygun çözümler getirilmesi suretiyle giderilmesi ile FSEK ile sağlanan uzun süreli ve tescilsiz korumanın, tescilli korumayı anlamsız ve gereksiz kılması önlenebilecektir³⁷⁹.

Kanımızca, Topluluk Tasarım Tüzüğü'nün 11. maddesinde öngörülen yeni ve ayırt edici niteli 3 yıllık bir koruma sağlayan ve Topluluk Tescilsiz Tasarımı³⁸⁰ adı verilen koruma modelinin hukukumuzda girmesiyle birlikte tasarımların fikir ve sanat eseri olarak korumasına gerek kalmayacak; tescilsiz tasarımlar 3 yıl süre ile taklide karşı korunacaktır. Zira tescilsiz tasarım korumasına Tasarım Korunması Hakkında Kanun Taslağı'nın birinci maddesinin 3. fıkrasının b bendinde "*Türkiye'de kamuya sunulmuş olması halinde tescilsiz tasarım olarak korunur*" ifadesiyle yer verilmiş, 39. maddenin 2. fıkrasında "*Tescilsiz tasarımların koruma süresi, koruma talep edilen tasarımın kamuya ilk sunulduğu tarihten itibaren üç yıl*" olarak belirlenmiştir.

³⁷⁶ **ŞEHİRALİ**, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 35. Yazar, örnek olarak Örneğin Alman hukukundaki hâkim olan "basamak teorisi"ni (*Stufentheorie*) vermektedir. Bu teoriye göre, tasarım ve fikir ve sanat eserleri mevzuatı arasında bir basamak ilişkisi bulunmaktadır. Bir tasarımın fikir ve sanat eserleri mevzuatı çerçevesinde korunabilmesi için daha yüksek düzeyde bir kişisel yaratım gerekli görülmekte, bunun da ancak sanatsal nitelikteki tasarımlarda mümkün olacağı vurgulanmaktadır. Sık sık eleştiri konusu yapılan bu teorinin, Topluluk tasarım hukuku ilkeleriyle bağdaşmadığı gerekçesiyle artık uygulama alanı bulunmadığı kabul edilmektedir. Zira, Topluluk tasarım korumasının temelinde tasarımcının kişisel yaratımı değil, tasarımın pazarlama fonksiyonu yatmaktadır. Bkz. Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 35, dn. 121.

³⁷⁷ Bu nedenler kısaca; tasarımın tescilinin öneminin ilgililerce yeterince anlaşılmaması, tescilin ekonomik anlamda getirdiği masraflar, tescil prosedürün karışıklığı ve uzunluğu ve çoğu zaman moda ve tekstil gibi sezonluk ürün üretimin yapıldığı sektörler bakımından tescil sistemin çok yavaş işlemesidir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 552; **GÜRLER**, s. 58.

³⁷⁸ **EREL**, s. 48.

³⁷⁹ **ŞEHİRALİ**, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 38-40.

³⁸⁰ Topluluktaki Tescilsiz Tasarım Koruma hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **SULUK**, 555-560; aynı yazar, Kümülatif, s. 46-47.

Tasarıda çoklu koruma ilkesine ise 1. maddenin ikinci fıkrasında “*Bu Kanun tasarımların korunması ile ilgili esasları, kuralları, şartları kapsar. Bu Kanun kapsamında tasarımlara sağlanan koruma, aranan şartların gerçekleşmesi halinde hak sahiplerinin diğer kanunlarla getirilen korumalardan yararlanmalarına engel teşkil etmez*” ifadesi ile yer verilmiştir. Ancak bu düzenleme, şu an yürürlükte olan düzenlemeden farklı görünmemektedir. Bu nedenle özellikle tescilli ve tescilsiz tasarımlar açısından FSEK’ nın uygulanma alanına istisnalar getirilmeli ve korunma süresi ve şartları tescilli korumayı anlamsız kılmayacak şekilde açıkça tespit edilmesi yerinde olacaktır.

bbb. Tescilli ve Tescilsiz Tasarım Hakkının Haksız Rekabet Kuralları Çerçevesinde Korunması

554 sayılı KHK’ nın yürürlüğe girdiği 1995 yılından sonra da gerek öğretide gerekse Yargıtay kararlarında³⁸¹ haksız rekabet hükümlerinin tescilsiz tasarımlar açısından uygulanacağı, haklı olarak vurgulanmaktadır. 554 sayılı KHK’ nın “*tescilsiz tasarımları genel hükümlere tabi*” kılan 1. maddesinin ikinci fıkrasının son cümlesi gereği bunun aksini söylemek mümkün değildir. Haksız rekabet hükümlerinin gerek tescilli tasarımlar açısından gerekse de tescilli olmakla birlikte koruma süresi dolmuş tasarımlar açısından uygulanıp uygulanmayacağı, uygulanacak ise hangi kriterlerin esas alınacağı konusunda 1995 tarih ve 554 sayılı KHK ile herhangi bir düzenleme getirilmemiştir. Bu kriterler, öğretide ve yargı kararları ile şekillenmektedir. Uygulama ve öğretide TTK. m. 56 vd.’ nin tasarımlara uygulanması açısından kesin kriterler, belirlenmemiş olmakla birlikte bu bölümde öğretide ve yargı kararları ile getirilen kriterler, çözüm önerileri kısaca şu şekildedir.

Bu dönemde Yargıtay’ ın haksız rekabet hükümlerinin uygulanması açısından 1995 yılından önceki çizgisine paralel bir yaklaşım sergilemekle beraber haksız rekabetin varlığının tespitinde bir takım kriterlere dayanmaktadır. Aşağıda

³⁸¹ “*Tasarımların tescilli olmadığı, bu durumda uyuşmazlığın genel hükümlere göre çözümlenmesi gerektiği*” bkz. Y.11.HD. 27.04.2005 2005/11-231 E., 2005/273 K.; Y.11.HD.24.06.2004 2003/11057, 2004/7032 K., Kazancı Hukuk Otomasyon 21.06.2008.

değineceğimiz bazı kararlarında görüleceği üzere bu kriterler olaydan olaya farklılık arz etmektedir.

Yargıtay'ın hem tescilli hem de tescilsiz tasarımlar açısından belirlediği kriterlerden ilki, taklit olduğu ileri sürülen ürünün bu şekilde üretilmesinin teknik bir zorunluluktan kaynaklanıp kaynaklanmadığıdır³⁸². Teknik zorunluluk ürünün belli bir şekilde üretimini zorunlu kılıyorsa haksız rekabet söz konusu olmayacaktır. İkinci kriter ise ürünler arası benzerliğin iltibasa yol açıp açmadığının belirlenmesidir³⁸³. Bu husus, belirlenirken davalıların ürünler arasında karışıklık yaratmamak için ortalama tüketici nezdinde yeterince ayırt edilmesini sağlayacak önlem alıp almadıkları incelenmektedir³⁸⁴.

³⁸² Y.11.HD.24.06.2004 2003/11057, 2004/7032 K., Kazancı Hukuk Otomasyon 21.06.2008; Y. 11. HD. T. 19.2.1997, 1998/2402 E., 1998/2984 K.; Y. 11. HD. T. 07.07.1998, E. 1998/5217, K. 1998/5233, FMR, 2001/2, s. 212; Y.11.HD. 1997/ 2514 E., 1997/4904 K., **ASLAN**, s. 19 vd.; Y. 11.HD. T. 14.04.1999 1999/6877E., 2000/381 K.; Y. 11. HD.T. 17.6.1999, 1999/578E., 1999/5379K. ; Y. 11. HD. T.06.12.1999, 2000/5107 E., 2000/7961 K.; Y. 11. HD. T. 20.1.2000, 1999/6679 E., 2000/164 K., **CAMCI**, Endüstriyel Tasarım Davaları, s. 181, 175.

³⁸³ **TEOMAN**, Ömer: Yaşayan Ticaret Hukuku, C.I: Hukuki Mütalaalar, Kitap 7:1995-1996, İstanbul 1997, s.7 vd.; **DÖNMEZ**, s.84-85 ve 181 vd. Yargıtay kararları; **ASLAN**, s. 23 vd. ; **SULUK** , s. 563; **ŞEHİRALİ**, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 20.

³⁸⁴ Yüksek Mahkeme, Birbirine şeklen benzeyen ürünlerde tamamen farklı markalar kullanılmış olmasının veya ürünlerin ortalama tüketici nezdinde yeterince ayırt edilmesini sağlayacak tanıtıcı unsurların bulunmasının karışıklık olasılığını azalttığı ve ortadan kaldırdığına hükmetmiştir. Bkz. Y.11.HD. 18.12.1997, 1997/5567 E., 1997/9307 K. bkz. **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 656-657; **ŞEHİRALİ**, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 21. Yargıtay, aksi yöndeki bazı kararlarında ise farklı markalar kullanılsa dahi ürünler arasında şekil benzerliğinin bulunmasının haksız rekabet oluşturacağına karar vermiştir. Örneğin Yerel Mahkemenin “*davalı karşı davacının SİLVER markası ile ürettiği sobaların gerek dış görünüş ve gerekse dizayn, renk ve gerekse sistem olarak davacının DE LONGHİ markası ile ürettiği sobaların aynen benzeri olduğu, bu hususun haksız rekabet oluşturduğu*” şeklindeki kararı onamıştır. Y.11.HD. 25.11.1997, 1997/6736-8571; Yine başka bir dava konusu olayda davacı adına tescilli olan CAM SİL markası adı altında pazarlanan cam temizleme sıvı mamulün davalı tarafından GÜR SİL markası ile benzer bir şişe ve şişe üzerindeki etiket aynen taklit edilmek suretiyle iki ürün arasında iltibasa yol açıldığına ilişkindir. Yerel mahkemenin yanların markaları arasında bir benzerlik bulunmakla birlikte ancak, davalının davalının davacıya ait şişe ve etiketlerin dizaynı ve kullanılan renkler, bakımından kendi şişe ve etiketinde aldatıcı benzerlik yarattığını belirttiği kararı onamıştır. Y.HD.11.27.2.1996, 1995/8218-1196, **CAMCI**, Endüstriyel Tasarım Davaları, s.194, 196 ; başka bir dava konusu olayda ise davacının S. SÜSLER markası adı altında sattığı altıgen sobanın davalı tarafından aynen taklit edilmek sureti ile G.A. markası adı altında satıldığı davada Yerel Mahkemenin “*her iki sobanın kendi markaları ile satılması ve sobalar arasında esaslı farklılıklar bulunması nedeniyle her iki soba arasında iltibas olmadığı kanaatinin olduğu gerekçesiyle verdiği davanın reddine*” ilişkin kararı “başkasının emtiası, iş mahsulleri, faaliyeti ve ticaret işletmesiyle iltibaslar meydana getirmeye çalışmak veya buna müsait tedbirlere başvurmak, haksız rekabetin türleri ve iyi niyet kurallarına aykırı hallerdir. Karıştırılma tehlikesi dahi haksız rekabetin kabulünü gerektirir şeklindeki kararı ile bozmuştur. Y.11.HD. 24.6.2004, 2003/11057 E., 2004/7032 K., Kazancı Hukuk Otomasyon (26.06.2008). Benzer nitelikteki kararlar için bkz. **ŞEHİRALİ**, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 21.

Haksız rekabet hükümlerinin uygulanması açısından üründe yenilik niteliğinin aranıp aranmayacağı konusunda Yargıtay'ın 95 sonrası uygulamasının 95 öncesi uygulamasından farklı olduğu söylemek mümkün değildir. Yüksek Mahkeme, özellikle tescilsiz tasarımlar açısından bazı kararlarında tasarımın yeni ve özgün olmasını bir ön koşul olarak ararken³⁸⁵ bazılarında ise bu koşulları aramamakta teknik zorunluluk olmaksızın bir ürünün benzerini üretmeni TTK anlamında haksız rekabet oluşturacağına hükmetmektedir³⁸⁶. Yenilikten maksat harcıalem (kamuya mal olmuş) bir tasarımın bulunmamasıdır. Eğer ortada kamuya mal olmuş bir tasarım söz konusu ise bu tasarımı herkes üretebilecektir³⁸⁷. Yenilik ve özgünlük, Yargıtay kararlarının kiminde dünya çapında³⁸⁸ kiminde ise Türkiye' de aramaktadır ki son durumunda emek ilkesini ön plan çıkarmaktadır³⁸⁹.

Yargıtay, hiç tescil edilmemiş tasarımlar açısından dayanak yaptığı bu kriterleri tescilli iptal edilen tasarımlar açısından da uygulanmaktadır³⁹⁰. Hukukumuzda tasarımların tescilli sadece şekli bir incelemeye dayandığından çoğu kez yenilik ve ayırt edici nitelik taşımayan tasarımlar tescil edilmekte ve açılan

³⁸⁵ Y.11.HD. 16.4.1996, 1996/1905-112864, BATİDER, 1996, C. XVIII S.3, s.132; Y.11.HD. 30.4.1998 1998/2402-2984, **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 654; Y.11.HD.18.12.1997 1997/5567-9307; Y.11.HD. 8.2.2000, 1999/6877E, 200/381K.Bkz. **ŞEHİRALİ**, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 22.

³⁸⁶ Bkz. **ŞEHİRALİ**, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 22. Y. 11. HD. 12.2.1996, 1996/535-992, Yargı Dünyası 1996/7, s. 75; Y. 11. HD. 27.2.1996, 1995/8218-1196, **CAMCI**, Endüstriyel Tasarım Davaları, s. 194, 196; Y. 11. HD. 25.11.1997, 1997/6736-8571, **CAMCI**, Endüstriyel Tasarım Davaları, s. 193, 194; Y. 11. HD. 07.07.1998, E.1998/5217, K. 1998/5233, FMR, 2001/2, s. 212; Y. 11. HD. 3.11.1998, 1998/3291-7394, **CAMCI**, **Ömer**: Haksız Rekabet Davaları, C. I, İstanbul 2001, s. 249 vd.(Haksız Rekabet Davaları); Y. 11. HD. 17.6.1999, 1999/578-5379, **CAMCI**, Endüstriyel Tasarım Davaları, s. 181; Y. 11. HD. 20.1.2000, 1999/6679-2000/164, **CAMCI**, Haksız Rekabet Davaları, s. 244, aynı yazar, Endüstriyel Tasarım Davaları, s. 175.

³⁸⁷ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 655.

³⁸⁸ Örneğin davaya konu olan bir olayda Yerel Mahkemenin “ *tarafarca üretilen seramik ürünlerin modellerinin yıllar önce Avrupa’ da yayınlanmış bir dergide yer aldığı, yenilik ve özgünlük nitelikleri taşımayan sınıai modeller üzerinde kimsenin kişisel hak iddiasında bulunamayacağı*” şeklindeki kararını Yargıtay onaylamıştır. Y.HD. 16.4.1996, 1996/1905-2864, BATİDER, C.XVIII, S.3/1996, s.132. Yine dava konusu tescilsiz bir tasarıma ilişkin olarak 554 sayılı KHK’ ya atıfta bulunarak “*davacı tarafça oval seri profil tasarımın ilk defa kendilerince bulunup özgün tasarım olarak vücuda getirildiğinin ispatlanamadığı; bir tasarımın himaye görmesi için 554 sayılı KHK’ nın yenilik taşıyan özelliğinin, orijinal bir tasarım niteliğinin ve teknik bir zorunluluktan doğmamış olmasının gerektiği...*” yerinde olmayan mahkeme kararını onaylamıştır. Y.11.HD 16.12.1997, 1997/5567-9307. Karar ve kararın eleştirisi için bkz. **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 656.

³⁸⁹ “...İlk defa yurt dışında kamuya sunulmuş bir tasarımı belli bir süre sonra Türkiye’de kullanılması durumunda, şayet bu tasarımı Türkiye’de ilk defa kullanan kişi, büyük emek ve para harcıyarak, bu tasarımın kullanıldığı ürünü tanıtmuş ve bir başkası da, sırf bu tanınmışlıktan istifadeye yönelik olarak bu tasarımı kullanmaya kalkışmış ise, bu davranışın, haksız, rekabet olduğunun kabulü gerekir.” Y.11.HD. 30.5.2002 2002/2440-5406, Kazancı Hukuk Otomasyon , 26.06.2008.

tasarım hakkına tecavüz davalarında davalının hükümsüzlük talep etmesi üzerine tasarım tescilinin iptali durumunda davacı haksız rekabet hükümlerine dayanması mümkündür³⁹¹.

Yargıtay uygulamasında yukarıdaki açıklamalardan anlaşılacağı üzere herhangi bir tutarlılık olduğunu söylemek mümkün değildir. Öğretide Yargıtay'ın hukuk güvenliğini zedeler nitelikteki subjektif kriterleri yerine yasa koyucunun objektif kriterler, getirmesi gereği haklı olarak dile getirilmektedir³⁹². Objektif kriterler, tespit edilirken öncelikle Fikri mülkiyet, haksız rekabet ve rekabet hukuku arasında amaç farkının iyi tespit edilmesi gerekir³⁹³. Rekabet Kanunu'nun amacı, serbest rekabet düzeninin kurulması ve ayak tutulmasıdır³⁹⁴. Fikri mülkiyet hakları ise; fikri mülkiyet hakkı sahibini koruyarak sahibine inhisari tek elci haklar sağlarken³⁹⁵ haksız rekabet hükümleri rekabetin sınırlarını ve rakipler arasındaki yarışma şartlarını belirler. Fikri Mülkiyet ve haksız rekabet alanı, işletmeleri korumak suretiyle hukuki anlamda tekelleşmeye zemin hazırlar bu nedenle bu üç alanında amacına göre yorumlanması gerekir. Aksi durum, teknolojinin gelişmesinin önüne ket vuracak ve ülkenin rekabet gücünü azaltacaktır.

Ayrıca şu anki tasarımların haksız rekabet hükümleri çerçevesinde korunmasına ilişkin Yargıtay uygulaması, özellikle tescilsiz tasarımlar açısından tescilli korumanın esprini kaldıracak niteliktedir³⁹⁶. Hukukumuzda endüstriyel tasarımların esasa ilişkin inceleme yapılmaksızın verildiği dikkate alındığında, birçok hakkın şeklen koruma sağladığı bir gerçektir. Sınaî hak sahibinin açtığı tecavüz

³⁹⁰ Y. 11.HD. 10.12.1999, 1999/4807-9223. **ŞEHİRALİ**, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 23.

³⁹¹ **ŞEHİRALİ**, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 23.

³⁹² **ŞEHİRALİ**, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 26. Aynı yönde **DPT' ce** Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında öngörülen hedeflere 2005 yılı itibariyle ulaşamadığı şu şekilde ifade edilmektedir. "*Tasarımlar konusunda yasal düzenlemeye ilişkin temel sorunlarda herhangi bir gelişme kaydedilememiştir. Özellikle tescilsiz tasarımların korunması konusu uygulamada oldukça sorun yaratmaktadır. Tescilsiz tasarımların koruma şartlarını belirleyen bir yasal düzenlemenin yapılması bir zorunluluk olarak görünmektedir. Bunun yanı sıra endüstriyel tasarımlardaki kümülatif koruma ilkesinin de kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi gerekmektedir. Yasal altyapıya ilişkin sorunların halen Taslak durumundaki "Tasarımların Korunması Hakkında Kanun"un yürürlüğe girmesi ile büyük ölçüde giderilmesi beklenmektedir*".

³⁹³ **ERDEM, Ercüment**: "Rekabet Hukuku ve Haksız Rekabet İlişkisi", Prof. Dr. Ömer Teoman' a Armağan, C.1, İstanbul 2002, s. 383; **ŞEHİRALİ**, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 32.

³⁹⁴ **ERDEM**, s. 383.

³⁹⁵ **TEKİNALP**, s. 31, 33.

³⁹⁶ **SULUK**, Kümülatif Koruma, s. 66.

davasında davalının karşı dava olarak tescilin hükümsüzlüğünü talep etmesi uygulamada oldukça sık karşılaşılan bir durumdur. Hükümsüzlük kararının verilmesiyle birlikte tescili iptal edilmiş bir hakkı haksız rekabet hükümleri çerçevesinde korumak ne ölçüde mümkün olduğu sorusunu akla getirmektedir. Hukukumuzda Topluluk Tasarımı Tüzüğü'ndeki düzenlemeden farklı olarak tescilsiz tasarımlara ilişkin özel bir düzenleme bulunmaması, haksız rekabet hükümlerinin önemini daha da arttırmaktadır. Haksız rekabet hükümlerinin, şartlar mevcutsa, haksız rekabet fiili devam ettiği sürece uygulanması mümkün olduğundan süre ile sınırlı olmaksızın ileri sürülmesi mümkündür. Bu olanak, tescil edilerek sınırlı bir süre ile özel korumadan yararlanması öngörülen hakların sınırsız süre korunması tehlikesini de beraberinde getirmektedir³⁹⁷.

554 sayılı KHK' nın çok geniş ve güçlü korunmasından 25 yıl yararlanan ve süresi dolduğunda kamuya mal olmuş bir tasarımın haksız rekabet hükümleri ile süresiz korunması kabul edilemez. Bu durum, fikri mülkiyet hukukunun özüne yani korumanın süre açısından sınırlı olması ilkesine aykırılık teşkil edecektir³⁹⁸. Öğretide bu husus, haklı olarak dile getirilmekle beraber önerilecek çözüm, özellikle yukarıda bahsi geçen üç alan arasındaki menfaat dengesinin hangi alan lehine bozulacağına ilişkin verilecek cevaba göre değişecektir. Kanımızca süresi dolan bir tasarım, birebir taklit edilmiş olsa bile tasarımcı, 25 yıllık süre içinde tasarım primini elde ettiğinden³⁹⁹ artık iltibas, dürüstlük ilkesine aykırı, piyasayı yanıltıcı davranışlar dışında haksız rekabet korumasından yararlanmamalıdır⁴⁰⁰. Bu noktada 25 yıllık koruma süresini doldurmayan ve yenilememe nedeniyle tescilli korumadan

³⁹⁷ DPT, Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, s.65.

³⁹⁸ SULUK, Kümülatif Koruma, S. 66; GÜRLER, s.61-62; ŞEHİRALİ, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 32-33; ARIKAN, Serdar: “ Endüstriyel Tasarımlarla İlgili İhtiyati Tedbirler”, Legal FSHD, Y.1, S. 2005/3, s. 765 (Anılış: İhtiyati Tedbirler).

³⁹⁹ SULUK, Tasarım Hukuku, s. 679. Aynı yönde GÜRLER, s. 62.

⁴⁰⁰ Aynı yönde SULUK, Kümülatif Koruma, S. 66; aynı yazar, Tasarım Hukuku, s. 679; GÜRLER, s.62; ODMAN-BOZTOSUN, s. 15; ŞEHİRALİ, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 33. Aksi yönde BİLGİN, 59. Yazara göre, tescil edilen bir tasarımı koruma süresi 25 yıl dolduktan sonra haksız rekabet hükümlerinden yararlanmayacağını kabul etmek üreticileri tasarımlarını tescil ettirme fikrinden 554 sayılı KHK ile öngörülen koruma daha güçlü olsa da üreticileri tasarımlarını tescil ettirme fikrinden uzaklaştıracak tescilsiz tasarım sahibi süresiz koruma ile ödüllendirilirken tescil yaptıran kişi cezalandırılacaktır ki bu durum hukuk mantığına ters düşecektir. Ancak Yazar bu görüşünde haklı olmakla birlikte, aksi görüşteki yazarların tescilsiz tasarımların da kamuyu yanıltmamak kaydıyla 25 yıllık korumadan yararlanması gerektiği yolundaki görüşlerindeki tutarlılığı yansıtan bölümü dikkate almamıştır. Bkz. SULUK, Kümülatif Koruma, s. 67; ŞEHİRALİ, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 34.

yararlanmayan tasarımlar, tasarımın primin elde dilmiş olması ve ya fikri mülkiyette hakların süre açısından sınırlı korunması gibi gerekçeler geçerli olmayacağından haksız rekabet kuralları bunlara evleviyetle uygulanacaktır⁴⁰¹. Süresi dolmuş tasarımların haksız rekabet hükümleri çerçevesinde korunacağına kabulü, tescilsiz tasarımlarının tescilli tasarımlar karşısında avantajlı duruma geçmesini engelleyecektir⁴⁰². Tescilsiz tasarımlar ise öğretide *Suluk* tarafından dile getirildiği gibi kamuoyunu yanıltmamak kaydı ile maksimum 25 yıllık bir korumadan yararlanmalıdır⁴⁰³.

Türk Ticaret Kanunu Tasarısı' ndaki fikri mülkiyet hukukunu ilgilendiren maddelerine gelince, Tasarı' nın 54. maddesine göre “ *Haksız rekabete ilişkin aşağıda hükümlerin amacı, bütün katılanların menfaatine, dürüst ve bozulmamış rekabetin sağlanması*” olarak belirtmiştir. Böylece bütün katılanlar olarak ifade edilen rekabet hukukunun ünlü üçlüsü ekonomi, tüketici ve kamu çıkarları arasında bir denge gözetilmesi gereğini vurgulamıştır⁴⁰⁴. Tasarı m. 55/1(a)(5)' te “ *kendisini...iş ürünlerini, faaliyetlerini...gereksiz yere onun tanınmışlığından yararlanacak şekilde başkalarının...iş ürünleriyle karıştırmak ya da üçüncü kişiyi benzer yollardan öne geçirmek*” haksız rekabet hali olarak kabul edilmek sureti ile iltibasın tanımına yer verilmiştir. Yargıtay uygulaması ve öğretide görüşler doğrultusunda şekillenen iltibas kavramının bu şekilde yasal bir düzenlemeye kavuşturulması yerinde olmuştur.

Tasarıdaki fikri mülkiyet haklarının dolayısıyla tasarım hakkının haksız rekabet hükümleri çerçevesinde korunmasına ilişkin uygulama alanını belirleyen diğer önemli bir düzenleme ise, iş ürünlerinden yetkisiz yararlanma haline ilişkin 55/1(c) maddesidir⁴⁰⁵. İş ürünlerinden yetkisiz yararlanmayı düzenleyen bu madde,

⁴⁰¹ ŞEHİRALİ, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 33.

⁴⁰² ŞEHİRALİ, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 34.

⁴⁰³ SULUK, Kümülatif Koruma, s. 67

⁴⁰⁴ ODMAN-BOZTOSUN, s. 203; TTK ve TTK Tasarısı' ndaki genel hükümlerin ayrıntılı karşılaştırması için Bkz. YILMAZ, Mehmet: “Türk Ticaret Kanunu Ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısında Haksız Rekabete İlişkin Genel Hükümlerin Karşılaştırılması İle Kötüleme Ve Reklamlara İlişkin Özel Haksız Rekabet Halleri”, İstanbul Barosu Dergisi, 2006/4.

⁴⁰⁵ Bu maddeye göre, “c) Başkalarının iş ürünlerinden yetkisiz yararlanma; özellikle: 1) Kendisine emanet edilmiş teklif, hesap veya plan gibi bir iş ürününden yetkisiz yararlanmak, 2) Üçüncü kişilere ait teklif, hesap veya plan gibi bir iş ürününden, bunların kendisine yetkisiz olarak tevdi edilmiş veya

özellikle fikri mülkiyet haklarıyla korunmaları mümkün olmayan teklif, hesap, plan gibi iş ürünlerine hasredilmiştir. Bu durum, emeğin korunması ilkesinin mevzuatımız açısından mutlak ve genel olarak kabul edilen bir ilke olarak kabul edilmediğini özellikle fikri mülkiyet haklarıyla konumuz açısından tasarım mevzuatı ile korunabilen unsurlar açısından haksız rekabet hükümlerinin uygulama alanının tasarımın yürürlüğe girmesi ile birlikte daralacağını göstermektedir⁴⁰⁶.

Tasarımların Korunması Hakkındaki Kanun Taslağı'nda tescilli tasarımlar açısından çoklu koruma ilkesinin kabul edildiği açıkça öngörülmüştür. Taslağın 1. maddesinin 2. fıkrasına göre, *“Bu Kanun tasarımların korunması ile ilgili esasları, kuralları, şartları kapsar. Bu Kanun kapsamında tasarımlara sağlanan koruma, aranan şartların gerçekleşmesi halinde hak sahiplerinin diğer kanunlarla getirilen korumalardan yararlanmalarına engel teşkil etmez.”* Kanımızca bu düzenleme, uygulamadaki belirsizlikleri giderecek nitelikte değildir. Tescilli tasarımlar açısından diğer kanunlarda düzenlenen korumanın sınırları, kapsam ve süresinin açıkça çizilmesi gerekmektedir. Taslağın, 39 maddesinin 2. fıkrasında Topluluk Tasarım Tüzüğüne benzer şekilde, yeni düzenleme çerçevesinde daha kısa süreli ve tescilsiz koruma seçeneğinin de getirilmesi, başvuru sahiplerini daha bilinçli kararlar almaya sevk edip niteliksiz başvuruların sayısında azalmaya neden olacaktır. Bu durum aynı zamanda koruma şartlarını taşımayan tasarımların kötü niyetli veya bilmeden tescilini önleyerek açılan gerek hükümsüzlük gerek tecavüzün men' i davalarında ciddi azalmaya da neden olacaktır⁴⁰⁷. Sonuç olarak Taslak ile tescilsiz korumanın sınırları, gerek süre gerek kapsam açısından çizilmesi sonucu tescilli korumanın anlamsız kılınmasının önüne geçilerek sınai mülkiyet sistemimizde iç tutarlılığın sağlanacaktır.

sağlanmış olduğunun bilinmesi gerektiği halde, yararlanmak, 3) Kendisinin uygun bir katkısı olmaksızın başkasına ait pazarlanmaya hazır çalışma ürünlerini teknik çoğaltma yöntemleriyle devralıp onlardan yararlanmak” olarak ifade edilmiştir.

⁴⁰⁶ Ayrıntılı bilgi için Bkz. **ODMAN-BOZTOSUN**, s. 204-205. Aksi yönde Tasarı gerekçesi şu ifadeleri kullanmaktadır: *“(c) bendi de hukukumuzda yeni olup bir boşluğu doldurmaktadır. Yeni hüküm, hukuken korunan fikri mülkiyet hakları hakkında öngörülmüş değildir; onları da kapsamamaktadır. Hükümün kapsamına giren hukuken özel olarak korunmayan ancak, iş, faaliyet, üretim vs. yönünden önem taşıyan, teklif, hesap, plan gibi ürünlerden yetkisiz yararlanmaktadır. Bu fıkra haksız rekabet hukukunu temellendiren emek ilkesinin geniş bir uygulamasıdır. Hüküm başkalarının emeğinden, iş, sonuç ve deneyimlerinden haklı olmayan yararlanmayı önlemeyi amaçlamaktadır. Hükümdeki yararlanma, ekonomik yarar elde etmeyi, başkasının emeğiyle haklı olmadığı halde sonuç almayı ifade etmektedir.”*

ccc. Tescilli ve Tescilsiz Tasarım Hakkının Marka Kanunu Çerçevesinde Korunması

Avrupa Topluluğu, Türkiye Ortaklık Konseyi' nin 1/95 numaralı karar gereği Gümrük Birliği' ne geçiş sürecini hızlandırmak için 8.6.1995 tarihli ve 4113 numaralı Yetki Kanunu çerçevesinde çıkarılan KHK' dan biri olan⁴⁰⁸ 556 sayılı Markaların Korunması Hakkında KHK' nın⁴⁰⁹ getirmiş olduğu sayısız yeniliklerden biri de şekil markalarının tesciline izin verilmesidir. 556 sayılı KHK 5. maddesi çerçevesinde malların biçimi ve ambalajlarının yani iki ve üç boyutlu tasarımların da marka olarak tescili, mümkün hale gelmiştir⁴¹⁰. 1995 yılından önce mülga 1965 tarih 551 sayılı Markalar Kanunu döneminde üç boyutlu bir şeklin marka olarak tesciline izin verilmediğinden söz konusu kanun çerçevesinde korumadan söz etmek mümkün değildi⁴¹¹. Korumanın sadece haksız rekabet hükümleri çerçevesinde sağlanabileceği ifade edilmekteydi⁴¹².

⁴⁰⁷ KORKUT/HASDOĞAN/EVYAPAN, s. 387.

⁴⁰⁸ Bkz. TEKİL, s.233; KARAAHMET, Karşılaştırma, s. 175-178; KUBİLAY, Huriye: “Avrupa Birliği ve Türkiye’ de Markaların Tescili”, M.Ü İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Y.1999, C.XV, S.1, s. 290; SULUK, Tasarım Hukuku, s. 128, 129 ve dn. 121; aynı yazar, “ Tasarım ve Faydalı Model Korumasında Yaşanan Sorunlar”, 1. İstanbul Fikri Mülkiyet Hukuku Sempozyumu, İstanbul 5-6 Mayıs 2005, s. 155(Anlış: Yaşanan Sorunlar); DEREN-YILDIRIM, s. 32; ARIKAN, S. , Mahkemeler, s. 2; GÜRLER, s. 54

⁴⁰⁹ RG. 27.6.1995, 22326.

⁴¹⁰ OYTAÇ, Marka Hukuku Koruması, s. 64; DEREN-YILDIRIM, s. 32.

⁴¹¹ Bkz. ARIKAN, Sınai Tasarımlar, s. 105; DÖNMEZ, s. 9; KARAYALÇIN, s. 412; POROY/YASAMAN, s. 234; ARKAN, Sabih: Marka Hukuku, AÜHF Yay., C.I, Ankara 1997, s. 42(Anlış: C. I); KARAHAN, Sami: Marka Hukukunda Hükümsüzlük Davaları, Mimoza, Konya 2002, s. 25.

⁴¹² DÖNMEZ, s. 9; KARAHAN, s.25. Yargıtay Uygulaması da aynı yöneydi. Örneğin, Yargıtay 11. Hukuk dairesinin kararına konu olan bir olayda, “davacı vekili müvekkilinin 5.3.1986 tarihinde tescil ettirdiği Göreme-200 modeli diğer modellerinin davalı Ecem Ltd. Şti. tarafından imal edilerek Alke ve Bms markaları basılmak suretiyle piyasaya sürüldüğünü diğer davalılarca satıldığı, davalıca imal olunan ürünlerin, ebat ve kapılarının, sap modelleri ve sap üzerindeki süslemelerin müvekkilinin modelleri ile tam bir benzerlik azrettiğini iki model arasındaki ayniyetin teknik zaruretten doğduğunun ileri sürülemeyeceğini, ileri sürerek haksız rekabetin ve markaya tecavüzün önlenmesini ekleri ile birlikte talep ve dava etmiştir...” Mahkemece kabul edilen davanın davalı vekilince temyizi sonucu Yüksek Mahkeme, “davacı 5.3.1986 tarihinde marka olarak tescil ettirdikleri şekli imal ettirdiği ürünlerinde kullanma hakkına sahiptir. Yoksa tescilli resimdeki gibi, bir modelin imalatının tek başına ait olduğunu Markalar kanununa dayanarak ileri süremez. Markalar Kanunu imal edilen ürünün şeklini korumayıp tescil edilen resim benzerinin bu üründe kullanma hakkını koruması altına alır. Dolayısı ile, davacının 5.6.1986 tarihinde marka olarak tescil ettirdiği şekil, davalılar tarafından marka olarak kullanılmadığından, olayda markalar kanununun uygulama alanı bulunmamaktadır. Türkiye’ de sınai model ve resimlerin korunması ile ilgili mevzuat bulunmadığından, davacı sadece TTK haksız rekabet hükümlerine dayalı olarak talepte bulunabilir” şekilde karar vermiştir. Y.11.HD. 3.1.1992, 1991-4360-10104, CAMCI, Endüstriyel Tasarım Davaları, s. 178.

Marka, öğretide işletmelerin mal ve hizmetlerini, diğer işletmelerin mal ve hizmetlerinden ayırdetmek amacıyla kullanılan işaretler olarak tanımlanmaktadır⁴¹³. 556 sayılı KHK' nın 5. maddesinin 1. fıkrasında ise, “ Markanın İçereceği İşaretler Başlığı” altında marka olabilecek işaretler sayılırken aynı zamanda markanın da tanımı yapılmaktadır. Bu madde hükmüne göre, “*Marka, bir teşebbüsün mal veya hizmetlerini bir başka teşebbüsün mal ve hizmetlerden ayırt etmeyi sağlamsı koşuluyla kişi adları dahil, özellikle sözcükler, şekiller, harfler, sayılar, malların biçimi veya ambalajlarının gibi çizimle görüntülenebilen veya benzer biçimlerde ifade edilebilen, baskı yoluyla yayınlanabilen ve çoğaltılabilen her türlü işaretleri içerir.*” Bu tanımda markanın iki unsuru işaret ve bu işaretin ayırt edici nitelik taşıması gereği göze çarpmaktadır. Tanımda tasarım koruması açısından önem taşıyan kavramlar, “*şekil*” ve “*malların ve ambalajların biçimi*”⁴¹⁴dir.

“*Şekil*”, kavramı ile vurgulanmak istenen tasarımlardır⁴¹⁵. “*Şekil*”, her türlü çizimleri, resimleri, simgeleri, geometrik şekilleri⁴¹⁶, amblemleri; somut çizgi veya renkler ile anlatımları, sözcük, resim⁴¹⁷, logo⁴¹⁸, grafik ve renk karışımı veya bileşimi düzenleme ve kompozisyonları ifade etmektedir⁴¹⁹. “*Malların ve ambalajların biçimi*”, ile kastedilen ise üç boyutlu ürün tasarımıdır⁴²⁰. Örneğin, Mercedes’ in

⁴¹³ **KARAYALÇIN**, s. 40 vd. ; **ARKAN**, Ticari İşletme Hukuku, s.253; **DÖNMEZ**, s. 1; **DPT**, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s. 40; **POROY-YASAMAN**, s. 225; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 569; **TEKİNALP**, Fikri, s. 343.

⁴¹⁴ 556 sayılı KHK' nın 5. maddesinde her ne kadar “*malların biçimi ve ambalajları gibi*” ifadesi kullanılmış olsa da bu ifadenin “*malların ve ambalajların*” biçimi şeklinde anlaşılması gerektiği yönünde bkz. **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 569; **TEKİNALP**, Fikri, s. 346; **KARAHAN**, s. 25.

⁴¹⁵ Nitekim mehzaz hukukta “*tasarım(design)*” kavramı kullanılmıştır. Bkz. **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 571.

⁴¹⁶ Reebok markasının, şişecamın kullandığı çizgiler, Audinin kullanıldığı birbirine geçmiş halkalar örnek verilebilir. **ÖZDAL**, **Şule**: 556 sayılı KHK' nın 5. maddesi Çerçevesinde Marka Olarak Tescil Edilebilecek İşaretler, Beta, İstanbul 2005, s. 141.

⁴¹⁷ Ayırtedici nitelik taşıyan herhangi bir insan, havyan, bitki ya da bir cismin resminin marka olması mümkündür. **YASAMAN**, **Hamdi**: Marka Hukuku, ile İlgili Makaleler, Hukuki Mütâalar ve Bilirkişi Raporları, İstanbul 2003, s. 71(Anılış: Marka). Resme, Lacoste markasının timsah resmi, Lecoq Sportif markasının kullandığı horoz, Ferrari’ nin kullandığı şaha kalkmış at figürü örnek gösterilebilir. Bkz. **ÖZDAL**, s. 139.

⁴¹⁸ “grafik çizgilerin birleşimden meydana gelen bir semboldür”. **POROY/YASAMAN**, s.368. Shell’in logosu deniz kabuğundan, Ziraat bankasının baş harflerinden oluşan logo başaktan esinlenerek hazırlanmıştır. Bkz. **ÖZDAL**, s. 140.

⁴¹⁹ **KARAHAN**, s. 24; **TEKİNALP**, s. 345; **YASAMAN**, Marka, s. 71; **ÖZDAL**, s. 138.

⁴²⁰ Kaynak Avrupa Topluluğu’ nun 40/94 sayılı Marka Tüzüğü’ nün 4. maddesinde, “*bir teşebbüsün mal ya da hizmetlerini öteki teşebbüslerden ayırt edici olmak şartıyla... ürünlerin ve ambalajların biçimlerinin Birlik Markası oluşturabileceği*” belirtmekte ve Tüzüğün kabul edildiği Konsey

yıldızı, Coca Cola' nın şişesi⁴²¹, Jaguar otomobillerindeki jaguar amblemi⁴²² Rolls Royce marka arabaların üzerindeki kadın figürü⁴²³ gibi.

556 sayılı KHK' nın Uygulama Şeklini Gösterir Yönetmelikte m.4/g' de ise “şekil” kavramı ile “iki boyutlu şekiller veya marka niteliği taşıyan malın kendisini göstermeyen fakat malın ambalajı olarak kullanılma niteliği taşıyan ve KHK' nın diğer hükümlerine uygun üç boyutlu şekillerin” ifade edildiği belirtilmektedir⁴²⁴.

Üç boyutlu şekillerin tescilinde markanın ikinci unsuru yani ayırt edici nitelik önem arz etmektedir. Üç boyutlu şeklin ayırt edici niteliği yoksa⁴²⁵ yani herkes tarafından bilinmekte veya malın gördüğü işlevin sonucu ise marka korumasında yararlanamaz⁴²⁶. Zira bu durum, 556 sayılı KHK' nın m.7/I-e' ye göre, “ malın özgün doğal yapısından ortaya çıkan şeklini veya teknik sonucu elde etmek için zorunlu olan, kendine malın şeklini veya asli değerini veren şekli içeren işaretlerin” marka olarak tescili yasaktır. Örneğin, kitap⁴²⁷, otomobil lastiği, yastık, saat, bardak, kaşık, çatal, pantolon, çorap, uçak, otomobil, gemi, vana, ayakkabı, klozet, çeşme, saksı, sandalye şekli gibi tamamıyla fonksiyonları ifade eden kamuya mal olmuş şekillerin tescili mümkün değildir⁴²⁸. Buna karşılık kamuya maliyeti henüz söz konusu olmamış bir şeklin tesciline engel yoktur. Örneğin, henüz hiçbir şekilde kamuya mal olmamış, çok orijinal bir ayakkabı marka olarak tescil ettirilebilir.

Tutanaklarında, konsey ve komisyonun “biçim” kelimesinin üç boyutlu eşya biçimlerini de kapsadığı düşüncesinde olduğu ifade edilmektedir. Bkz. **KARAHAN**, s. 24 dn. 4' ten naklen European Communités Trademark Association(ECTA) Law Book, Mart 1994; **OYTAÇ**, Marka Hukuku Koruması, s. 59.

⁴²¹ **KARAHAN**, s.340; **TEKİNALP**, s. 346.

⁴²² **KARAHAN/SULUK/SARAÇ/NAL**, s. 130.

⁴²³ **ARKAN**, C.I, s. 42.

⁴²⁴ Dikkat edilecek olursa Yönetmeliğin bu hükmü malın biçimi kavramını şekil tanımından hariç tutmakta 556 sayılı KHK hükmünden ayrılmaktadır. Bu durum öğretide haklı olarak eleştirilmektedir. Bkz. **ARKAN**, C.I, s. 42; **KARAHAN**, s. 25-26; **SULUK**, s. 572.

⁴²⁵ Yüksek Mahkeme, verdiği kararlarda ayırt ediciliğinin önemini vurgulamaktadır. Örneğin, “ Davacı vekili, müvekkilinin tüm dünyada tescil edilip ürettiği “malibu” adlı içki için maruf ve meşur hale getirdiği kendine özel, mat, beyaz renkli içkinin “şekli marka” olarak tescilinin istendiği ...ileri sürmüştür....tescili istenen şişenin tek başına hiçbir karakteristik ve ayırdedici özellik taşımadığı, bu nedenle Enstitünün red kararının yerinde olduğuna” karar vermiştir.

⁴²⁶ **TEKİNALP**, Fikri, s. 346.

⁴²⁷ **TEKİNALP**, Fikri, s. 346.

⁴²⁸ **KARAHAN**, s. 43; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 571-572.

556 sayılı KHK' da Tasarımları İlgilendiren diğ er bir madde ise, madde 5/II' dir. Madde hükmüne göre “ marka, mal veya ambalajı ile birlikte tescil ettirilebilir. Bu durumda mal veya ambalajın tescili marka veya sahibine inhisari bir hak sağlamaz.” Bu hüküm öğ retide farklı şekillerde yorumlanmaktadır. Karahan, tarafından savunulan bir görüş e göre, tescil edilen markanın bir mal veya ambalajın üzerinde bulunması ve onlarla birlikte tescil edilmiş olması durumunda, koruma sadece markaya sağ lanacak; mal ve ambalajın biçimi, marka korumasından yararlanamayacaktır⁴²⁹. Diğ er bir görüş ise söz konusu hükmün 5. maddenin ilk fıkrası ile uyumsuzluk yarattığını belirtmektedir⁴³⁰. Eğ er bu hükümle kastedilen marka mal ve ambalajı ile tescil edilmiş olsa bile marka sahibinin tescil ile mal ve ambalaja ilişkin markadan bağımsız bir hak sağlamayacağı ise marka koruması zaten, tasarım korumasından farklı olarak marka sahibine marka olarak tescil ettirdiğ i şekli, imal ettiğ i ürünlerde kullanma hakkı tanıdığından tescil ettirilen şeklin imalatının (üretim veya satışının) münhasıran kendisine ait olmasını sağlamadığından⁴³¹ bu yönde bir hükme ihtiyaç yoktur⁴³². Eğ er kastedilen markanın ambalajı ile korunmayacağı ise tescil, bir anlam ifade etmeyecektir⁴³³. Kanımızca bu hükmün AT düzenlemelerine paralel olarak değ iştirilmesi yerinde olacaktır⁴³⁴.

Üç boyutlu tasarımların marka olarak tescili konusundaki Yargıtay uygulamasının tutarlı olduğ u söylenemez. Yüksek Mahkeme, bazı kararlarında

⁴²⁹ **KARAHAN**, s. 573. DPT' nin Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında 556 sayılı KHK' .nın 5 inci maddesinin 1' nci fıkrası ve 2 nci fıkrası birbirleriyle uyumsuzluğ una dikkat çekilmiş; 4128 sayılı Kanun ile aynı maddenin 1 inci fıkrasında yapılan değ işiklikle malların biçimi veya ambalajları. Markanın içereceğ i işaretler arasında sayıldığı belirtilmiş. Topluluk Marka Tüzüğü' nün de (Madde 4)132 benzer şekilde, bir eşyanın veya ambalajının şekli eğ er ayırt edici nitelikte ise, marka olarak tescil edileceğini öngördüğü; uzun yıllardır marka olarak tescilli olan Coca Cola şişesinin şekli bu duruma iyi bir örnek olduğ u bu nedenle 556 sayılı KHK. daki hükmün AT düzenlemeleri ile uyumlaştırması gereğ i vurgulanmıştır. Bkz. **DPT**, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s. 199.

⁴³⁰ Bkz. **DPT**, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s. 199.

⁴³¹ **TAYLAN-ÇAMLİBEL, Esin**: Marka Hakkının Kullanılmasında Paralel İthalatın Önlenmesi, Seçkin, Ankara 2001, s. 32; **BİLGİN**, s. 69.

⁴³² **TAYLAN-ÇAMLİBEL**, s. 32.

⁴³³ Aynı yönde **TAYLAN-ÇAMLİBEL**, s. 32.

⁴³⁴ DPT' nin Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında 556 sayılı KHK' .nın 5 inci maddesinin 1' nci fıkrası ve 2 nci fıkrası birbirleriyle uyumsuzluğ una dikkat çekilmiş; 4128 sayılı Kanun ile aynı maddenin 1 inci fıkrasında yapılan değ işiklikle malların biçimi veya ambalajları. Markanın içereceğ i işaretler arasında sayıldığı belirtilmiş. Topluluk Marka Tüzüğü' nün de (Madde 4)132 benzer şekilde, bir eşyanın veya ambalajının şekli eğ er ayırt edici nitelikte ise, marka olarak tescil edileceğini öngördüğü; uzun yıllardır marka olarak tescilli olan Coca Cola şişesinin şekli bu duruma iyi bir örnek olduğ u bu nedenle 556 sayılı KHK. daki hükmün AT düzenlemeleri ile uyumlaştırması gereğ i vurgulanmıştır. Bkz. **DPT**, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s. 199.

marka ile tescil edilen ürünün dış görünümünün 556 sayılı KHK çerçevesinde korunacağını belirtirken⁴³⁵ diğer bazı kararlarında tam tersi bir sonuca ulaşmıştır⁴³⁶.

Üç boyutlu tasarımların marka olarak tescilinin yerindeliği ayrı bir tartışma konusudur⁴³⁷. Öğretide Suluk, tasarımların marka korumasından yararlanmaması gerektiğini belirtmektedir. Yazar bu sonuca, marka korumasının onar yıllık dönemler halinde sınırsız olduğu ve tasarımların teknolojik ürün olup sanayinin ve ihtiyaçları doğrultusunda özel düzenlemeye tabi tutulduğu, getirilen 25 yıllık koruması süresinin tasarım sahibi bireysel çıkarı ile kamunun menfaati arasındaki dengeyi sağlamaya yönelik olduğu gerekçesi ile varmaktadır. 554 sayılı KHK ile sağlanan yetkilerin karşı görüştekilerin aksine 556 sayılı KHK ile süre dışında aynı olduğunu

⁴³⁵ Örneğin, Yüksek Mahkeme' nin Y.11.HD.12.11.1999, 6866/9075 sayılı kararına konu olan olayda “...556 sayılı KHK’ nin 5. maddesi uyarınca, üç boyutlu şekillerin ve renk üretimlerinin marka olarak tesciline olanak verildiği, somut olayda davacıya ait şeklin markanın renk armonisi ile birlikte tanınmışlık ve ayırt edici özellik kazanması ve birçok ülkede davacının istediği şekilde tescil edilmiş olması karşısında ve ayrıca işaretin üç boyutlu çizimin mümkün olması nedeniyle...” Yeniden İnceleme ve Değerlendirme Kurulu’ nun red kararını iptal eden Yerel Mahkeme kararını “...dava konusu tescili talep edilen marka dikdörtgen biçimde, üst yandan kapaklı, kızıl kahverengi karışımı rengi de içeren bir sigara kutusu şeklindedir...ünlü bir yabancı sigara mamulünün ambalajında kullanılan şeklin (öxel rengi ile birlikte) marka olarak 556 sayılı KHK’ nin 5. maddesinde öngörülen bri başka teşebbüsün mal ve hizmetlerinden ayırt etmeyi sağlayan niteliğinin bulunduğu kabulü gerektiğini...” belirtmek sureti ile onamıştır. Bkz. Yargıtay Kararları Dergisi, C.26, S.5, s.716-717; **OYTAÇ**, Marka Hukuku, s. 407; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 574. Yine bir başka kararında “ davacıya ait Del-Rey markalı lastik ayakkabının tescilli marka kapsamında taban şekli ve deseninin davalının ürettiği Derby marka ürünlerde taklit edilerek kullanıldığı iddiasına dayalı olarak açılan markaya tecavüz ve haksız rekabetin tespiti ve önlenmesine...” ilişkin olan davada davalının tecavüz ve taklidinin söz konusu olmadığı gerekçesi ile verdiği Yerel Mahkeme Kararını “... davacının davadan önce yaptırdığı delil tespit işlemi sonrası uzman bilirkişilerce düzenlenen 30.11.1998 tarihli raporda, davalılardan Özer A.Ş.’ nin ürettiği Derby markalı lastik ayakkabıların taban deseninin davacıya ait olanın taklidi niteliği inandırıcı biçimde saptanmış bulunmaktadır. 556 sayılı KHK’ nin 5. maddesi çerçevesinde davacının Derley markasının tescil belgesinde, taklide esas olan taban şekli ve deseni de tescil edilmiş olmakla bu şekil ve desen de hukuken korunmaya değer bir marka işareti kazanmış olduğunu gözeterek” bozmuştur. Y.11.HD. 27.6.2000 4387/6071. Bkz. BATİDER, C.20, S.4/2000, s.250-251; **OYTAÇ**, Marka Hukuku, s. 437; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 574-575.

⁴³⁶ Dava konusu olayda “ Her ne kadar taraf ürünleri birbirine benzemekte ise de dava konusu ürünlerin daha önceleri İtalyan ve İspanyol firmalarınca üretilip piyasaya arz edilmiş olup bu haliyle ürünlerin harc-ı alem oldukları, davacının kendi orijinal tasarım ve özgün buluşu olmadığı, davacının tasarım tescil talebinin Türk Patent Enstitüsü’ nce reddolunduğu, bu arada davacı marka tescil belgesine dayanmış ise de marka tescil belgesinin özgün tescil belgesi ile de bir ilgisinin bulunmadığı, taraf ürünlerinin isim ve markalarının da fark olup tüketicilerin yanıltma olasılığının bulunmadığından haksız rekabetin bulunmadığı gerekçesi ile davanın reddine karar verilmiştir. 1. Davacı marka tescilini masa ve sandalye resimleri ile birlikte yaptırmış ise de marka tescil belgelerindeki eşya resim ve çizimlerinin bu haliyle, davacıya Marka Hukuku’ na göre bir koruma sağlanmamasının mümkün görülmemesi...” şeklindeki ifadesi ile mahkeme kararının gerekçesini yerinde görmemiştir. Y.11.HD. 3.11.1998 3291/7394, bkz. **OYTAÇ**, Marka Hukuku, s. 451-452.

⁴³⁷ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 576.

savunmaktadır⁴³⁸. Aksi görüşteki Karahan ise tasarımların marka mevzuatıyla korumasının gerekli ve yerinde bir düzenleme olduğu belirtmektedir. Yazar, tasarım mevzuatında öngörülen süre sınırlamasının marka mevzuatındaki sınırsız koruma ile dengeleneceğini ve tanınmış markalara ilişkin ayrıcalıklı düzenlemeden⁴³⁹ tasarımların yararlanmasının yerinde olacağını vurgulamaktadır⁴⁴⁰.

Kanımızca ikinci görüş yerindedir. Tasarımların marka mevzuatı ile korunması açısından düzenlemelerde daha açık ifadeler yer vermesi ve özellikle 556 sayılı KHK' nın 5. maddesinin fıkraları arasındaki uyumsuzluğun giderilmesi yerinde olacaktır.

⁴³⁸ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 576.

⁴³⁹ Bilindiği gibi marka hakkına tecavüzün söz konusu olabilmesi için aynı ve benzer markanın aynı veya benzer hizmetlerce bulunan firmalarca kullanılması gerekir. Tanınmış markalarda ise bu durum geçerli değildir. Bu durumun tek istisnası tanınmış markalardır. Tanınmış markanın varlığı halinde faaliyet alanı ne olursa olsun markanın aynısının veya benzerinin kullanımı yasaklanmıştır. Bkz. **BİLGİN**, s. 69.

⁴⁴⁰ **KARAHAN**, s.26; aynı yönde **POROY/YASAMAN**, s. 270; **ARKAN**, C.I, s. 42.

İKİNCİ BÖLÜM

TASARIM HAKKININ HÜKÜMSÜZLÜĞÜ

I. Genel Olarak

Bugün dünyada fikri mülkiyet haklarına ilişkin belgelerin tesciline dair şekli inceleme (incelemesiz sistem) ve esas inceleme usulü (esastan inceleme sistemi) olmak üzere iki sistem kabul edilmektedir. Esas inceleme usulünde tescil ofisi koruma şartlarının bulunup bulunmadığını inceler. Hukukumuzda patentler bakımından incelemesiz patent verilmesi sistemi ve incelenerek patent verilmesi sistemi olmak üzere iki sisteme yer verilmiştir. İncelemesiz sistemde TPE, patent verilebilirlik şartlarının varlığının tespiti açısından gerekli inceleme yapmadan yedi yıllık bir süre için talebine uygun olarak başvuru sahibine patent vermektedir. Bu yedi yıllık süre içinde patent sahibi veya üçüncü kişilerce inceleme talep edilirse patent, talep tarihinden itibaren incelemeli patentın usulüne tabi olacaktır⁴⁴¹. Markalarda ise mutlak red nedenleri açısından esas inceleme usulü geçerli iken nisbi red nedenleri TPE tarafından resen dikkate alınmaz⁴⁴². Faydalı modeller ise şekli inceleme usulüne tabidir⁴⁴³.

Konumuzu oluşturan tasarımların 554 sayılı KHK hükümleri çerçevesinde korunabilmesi için tescil edilmesi gerekir⁴⁴⁴. Endüstriyel tasarım belgeleri, TPE tarafından Kararnamede öngörülen şekli şartları⁴⁴⁵ yerine getiren başvuru hakkı sahiplerine koruma şartlarını taşıyıp taşımadıklarına bakılmaksızın verilmekte olup

⁴⁴¹ **TEKİNALP**, Fikri, s. 538-540.

⁴⁴² **ŞANAL, Osman**: Markanın Hükümsüzlüğü, Adalet Yay., Ankara 2004, s. 50.

⁴⁴³ **TEKİNALP**, Fikri, s. 679.

⁴⁴⁴ Bu sonuca 554 sayılı KHK' nın m.1/2, 5, 25 vd. ile 32 vd. maddelerinden ulaşmaktayız. Bkz. **TEKİNALP**, Fikri, s. 614.

⁴⁴⁵ Başvurunun şekli şartları, 554 sayılı KHK' nın 26. ve 28. maddeleri ile başvuru yönetmeliği m.7 vd. düzenlenmiştir. Tescil için gerekli başvuru belgeleri : Şekli ve kapsamı yönetmelikte gösterilen, başvuru sahibinin kimliğine ilişkin bilgileri de içeren başvuru dilekçesi, tasarımın tüm belirgin özelliklerini yansıtan ve yayın yoluyla çoğaltımına elverişli resim, çizim, grafik, fotoğraf ve benzeri bir biçimde hazırlanmış görsel anlatım, tasarımı açıklayan tarifname veya tasarımın uygulanacağı ürünlerin anlatımı, tasarım iki boyutlu olup da yayınlamanın ertelenmesi talebi varsa ve tasarımın özelliği tasarımın resim, çizim, grafik vs. ile görsel anlatımına elverişli değilse tasarımın örneğidir. Bu başvuru belgelerinden başka tasarımın kimliğinin de başvuruda belirtilmesi ve başvurunun geçerli olması için gerekli ücreti ödenerek bunun dilekçeye eklenmesi de gerekir. Bkz. **TEKİNALP**, Fikri, s. 636-642.

şekli inceleme usulü kabul edilmiştir⁴⁴⁶. TPE, başvuru için gerekli evrakların başvuruda sunulup sunulmadığı, sunulmuş ise bu evrakların ilgili yönetmelik maddelerinde açıkça ifade edilen nitelikte olup olmadığı yönünden 32. maddesi hükmüne göre, 3. madde kapsamında ve 26. 28. maddede belirtilen şekli şartlara uygunluğu bakımından şekli bir incelemede bulunmaktadır⁴⁴⁷. İncelemede olumlu sonuca varılması durumunda başvuru, 554 sayılı KHK m.32/2' ye göre TPE' ye veya onun yetkili makamına verildiği tarih itibariyle(tarih, saat, dakika olarak) kesinleşir. Kesinleşen başvuru, tasarım siciline kaydedilir ve ilgili ilk bültende yayımlanır⁴⁴⁸.

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılacağı üzere tasarımlar bakımından esas bakımından inceleme yapılmamakta⁴⁴⁹ aşağıda ele alacağımız koruma şartlarının varlığı resen incelenmemekte ancak itiraz halinde esas bakımından inceleme, yapabilmektedir⁴⁵⁰. Örneğin kötü niyetli bir başvuru, ülkemizde bulunmayan ve yurt dışında kullanılan bir tasarımı oradaki sahibinden de izin ve onay almadan⁴⁵¹ veya anonim bir tasarımı tescil talebinde bulunsa dahi TPE, bu tasarım başvurusunu resen reddedemez⁴⁵².

Ülkemizde şekli inceleme sistemi, sorun üreten bir mekanizmaya dönüşmüştür. Kötü niyetli kişiler, incelemesiz sistemden yararlanıp herkesçe bilinen ve kullanılan harc-ı alem tasarımlara belge olarak rakip firmalara karşı haksız bir şekilde kullanmakta, başkasına ait tasarımları kendi adına tescil ettirebilmekte ya da bu haksız tescile dayanarak haksız davalar açmakta ve buna ilişkin ihtiyati tedbirler alabilmektedirler⁴⁵³. Bu durum, ciddi hak gasplarının neden olmakta⁴⁵⁴; asıl hak

⁴⁴⁶ **SULUK**, Yaşanan Sorunlar, s. 157.

⁴⁴⁷ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 371; **TPE**, Başvuru Kılavuzu, s. 2; **ŞELLİ-DİLEK, Çiğdem**: “ Genel Olarak Tasarım Tescili”, FMR, Y. 8, C. 8, S. 2, s. 162.

⁴⁴⁸ **TEKİNALP**, Fikri, s. 638-639; **TPE**, Başvuru Kılavuzu, s. 2.

⁴⁴⁹ Yargıtay 11.HD 8.2.2001, 2000/9554 –926 sayılı kararında kesin bir dille aksi yönde görüş belirtmiştir. Karara göre, “ ...ilgililerin bir endüstriyel tasarımın tescili için başvurusu halinde tasarımların tescili için yetkili merci olan Türk Patent Enstitüsü' nün bir dosya açarak, gerek 554 sayılı KHK hükümleri gerekse anılan KHK' nin Uygulama Şekli gösterir Yönetmelik hükümlerine göre araştırma ve inceleme yaptıktan sonra tescile karar verdiği muhakkaktır. ...” Karar metni için Bkz. **OYTAÇ**, Marka Hukuku, s. 370; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 371-372.

⁴⁵⁰ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 389; **TPE**, Başvuru Kılavuzu, s. 2.

⁴⁵¹ **GÜNEŞ**, Uygulama Sorunları, s. 36.

⁴⁵² **ŞELLİ-DİLEK**, s. 162.

⁴⁵³ **ARIKAN, S.**, İhtiyati Tedbirler, s. 765.

⁴⁵⁴ **SULUK**, Yaşanan Sorunlar, s. 157.

sahiplerini hiç hak etmedikleri halde zaman ve emek kaybına yol açan bir hukuk mücadelesinin içine itmektedir⁴⁵⁵. Hükümsüzlük davaları, belge sahibinin hakkın tescili şartlarına ilişkin beyanına güvenilerek ve teknik bir ön inceleme yapılmadan verilebilen fikri mülkiyet belgelerinde (endüstriyel tasarım, incelmesiz patent ve faydalı model) büyük önem arz etmektedir⁴⁵⁶. Hükümsüzlük davalarında, Türk Patent Enstitüsü tarafından şekli inceleme sonucu tescil belgesi verilen tasarımın koruma şartları varolmadığı ve belgenin haksız yere verildiği gerekçesi ile hükümsüzlüğüne karar verilmesi istenmektedir. Talebi görüşen mahkeme, tescil belgesi verilme şartlarını varlığını bilirkişi raporlarına da dayanarak tartışmakta ve sonuçta belge sahibi tarafından doğru beyanda bulunulmadığı veya belge verilebilir ve korunmaya değer bir hak olmadığı sonucuna vardığı takdirde, TPE tarafından verilmiş tasarım tescil belgesini iptal etmektedir⁴⁵⁷.

Şekli inceleme usulünün sorun üreten bir mekanizmaya dönüştüğü günümüz tasarım hukukunda tasarım tescil belgesini haksız olarak elinde bulunduran ve çoğu zaman üçüncü kişilere karşı tecavüzün men'i davası açabilen tasarım sahibinin bu iddiasına karşı üçüncü kişinin çeşitli savunma araçları, mevcuttur. Üçüncü kişi, yaptığı fiilin hakkın kapsamı dışında kalan fiillerden birinin içine sokarak genel bir savunma yapabileceği gibi tasarımdan doğan hakkın sona erdiğini, patentin hükümsüz olduğunu veya tasarım sahibinin üçüncü kişi tarafından yapılan davranışa uzun süre sessiz kalarak hakkını kaybettiği şeklindeki savunma sebeplerini de ileri sürebilir⁴⁵⁸. Bugün, hükümsüzlük iddiası gerçekte hak sahibi olmayan kişinin tescilli tasarımdan doğan hakkını sona erdiren bir durum olarak ya rakipler tarafında tasarım tescil edilir edilmez ya da tasarım tescil belgesi sahibinin açtığı tecavüzün men' i davasında davalı tarafça karşılık dava olarak ileri sürülmektedir⁴⁵⁹. Uygulamada

⁴⁵⁵ **SELLİ-DİLEK**, s. 163. Aynı yönde **GÜNEŞ**, Uygulama Sorunları, s. 36.

⁴⁵⁶ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 418; **KARAHAN**, s. 4.

⁴⁵⁷ Marka Hukuku bakımından aynı yönde bkz. **KARAHAN**, s. 1-2.

⁴⁵⁸ Patent hukuku bakımından aynı yönde; **SARAÇ, Tahir**: “ Patent Hukukunda Hükümsüzlük Davaları”, 1. İstanbul Fikri Mülkiyet Hukuku Sempozyumu, İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları, 5-6 Mayıs 2005, İstanbul, s. 112 (Anılış: Hükümsüzlük).

⁴⁵⁹ **CAN, Ozan**: “ Tasarım Hukukunda Hükümsüzlük”, FMR, C.8, S. 2008/2, s. 81. Bu durum diğer sınai haklar için de geçerlidir. Bu konuda bkz. **SARAÇ**, Hükümsüzlük, s. 112; **KARAHAN**, s. 2-3; aynı yazar: “ 556 sayılı KHK Uyarınca Verilmiş İlmi ve Kazai İçtihatlar Işığında Marka Hükümsüzlük Davaları”, Ankara Barosu Uluslararası Hukuk Kurultayı, 8-11 Ocak 2002, Ankara, s. 510-511(Anılış: Kurultay); **GÜNEŞ, İlhami**: “ Patent Hakkının Hükümsüzlüğü Üzerine Düşünceler”, FMHD, Y.1 2006, S.3, s. 118 (Anılış: Hükümsüzlük).

hakim, davacı tarafından açılmış tasarım hakkına tecavüzün durdurulması davası ile davalı(karşı davacı) tarafça açılmış hükümsüzlük davalarını birleştirmekte ve böylelikle taraflara ilişkin tüm iddia ve savunmaları sağlıklı bir şekilde ve tüm yönleriyle incelemek sureti ile davayı karara bağlamaktadır⁴⁶⁰. Şunu da belirtmek gerekir ki , her ne kadar endüstriyel tasarım belgesi başvuruları TPE tarafından esastan incelenmemekle birlikte verilen belge, geçerli olduğu sürece sahibine 554 sayılı KHK’ da öngörülen hakları sağlayacaktır. Mahkemeler, tasarım belgesinin hükümsüzlüğüne karar verilmedikçe veya süresi sona ermedikçe belgeyi geçerli kabul edeceklerdir. Ancak, tecavüz davasında karşı tarafın, müstakil bir dava veya karşılık dava yoluyla belgenin hükümsüzlüğünü talep etmesi durumunda mahkemeler, hükümsüzlüğü tespit ederek tasarımın terkinine karar vereceklerdir⁴⁶¹. Aksi durumunda mahkemenin resen böyle bir inceleme yapma yetkisi yoktur.

Tasarımın hakkının korunmasının önemi ve işlevini anlatırken açıkladığımız gibi fikri mülkiyet hukukunda amaç, toplumdaki üç çıkar grubu olan sanayiciler, tasarımcılar ve tüketiciler arasında dengeyi sağlamaktır. Bir taraftan tasarımcı korunup yeni ve yaratıcı tasarımlar için özendirilirken diğer taraftan tasarımı kullanmakta menfaati bulunan toplumun, tasarımdan faydalanması sağlanmalıdır. İşte toplum menfaati ile tasarımcının menfaatinin dengelenmesi amacıyla kabul edilmiş müesseselerden birisi de tasarımın hükümsüzlüğüdür. Kullanılmasında toplumun menfaati olmadığı sonradan anlaşılan tasarımlara verilmiş tekel hakkı şartları oluştuğunda geri alınabilmelidir⁴⁶². Sonuç olarak korunmaya layık olamayan bir tasarımın, tasarım belgesiyle korunması dolayısıyla ihlal edilmiş olan toplum menfaatini telafi etmenin yolu, hükümsüzlük davasından geçmektedir⁴⁶³.

II. Hükümsüzlük Kavramı

Hükümsüzlük (geçersizlik), borçlar hukukunda bir sözleşmenin tarafların istediği hüküm ve sonuçları meydana getirmediği bütün halleri ifade eden bir üst

⁴⁶⁰ KARAHAN, s. 3.

⁴⁶¹ SULUK, Tasarım Hukuku, s. 417-418.

⁴⁶² SARAÇ, Hükümsüzlük, s. 114.

⁴⁶³ AYİTER, İhtira, s. 139.

kavram olarak kullanılmaktadır⁴⁶⁴. Hükümsüzlük halinde borç sözleşmesi kurulmuş, meydana gelmiş olmakla birlikte, hukuk düzeni, öngörülen şartlara aykırılıkların bulunması; örneğin, sözleşmenin içeriğinin imkânsız, hukuka ve ahlaka aykırı olması, şekle aykırılık, ehliyetsizlik, muvazaa ve icazetin verilmemiş olması durumunda tarafların böyle bir sözleşme ile gerçekleşmesini istedikleri hukuki sonucun doğmasını engellenmektedir⁴⁶⁵. Hükümsüzlük, bir üst kavram olarak butlan ve iptal edilebilirlik olmak üzere iki ana kategoride incelenebilir. Yasa koyucu, söz konusu ayrıma geçerlilik unsurlarına aynı değer ve etkiyi tanımadığından gitmiştir⁴⁶⁶.

Bir hukuki işlemin kurucu unsuru⁴⁶⁷ bulunmuyorsa o işlemin yokluğundan bahsedilir⁴⁶⁸. Batıl bir sözleşmede ise kurucu unsurlar tamam olmakla birlikte yasa koyucunun bir sözleşmede bulunmasını zorunlu gördüğü, sözleşmenin geçerliliğini önemli ölçüde etkileyen unsurların yokluğu söz konusudur. Başka bir deyişle ölü doğuş da olsa ortada bir vardır. Ancak yoklukta doğmuş hiçbir hukuki işlem bulunmamaktadır⁴⁶⁹. İki kavramın hukuki sonuçları ise farklıdır. Batıl olan bir işlemin başka bir alanda tahvil (conversion) yoluyla geçerliliği söz konusu olabilir. Örneğin tapu sicil memuru tarafından resmi senetle yapılması gerekli olan bir taşınmaz satım sözleşmesi, noter onayı ile yapılmış ise sözleşme satım olarak hükümsüz, fakat satış vaadi olarak geçerli olacaktır⁴⁷⁰. Hükümsüzlük iddiası dürüstlük kurallarının aykırı olarak, kötü niyetli bir şekilde ileri sürülemezken, yoklukta kötü niyet iddiası dinlenmez⁴⁷¹.

⁴⁶⁴ **TEKİNAY, S. Sulhi** ve Arkadaşları: Borçlar Hukuku , Genel Hükümler, 6. Bası, Filiz, İstanbul 1988, s. 501; **EREN, Fikret**: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C.I, Beta Yay., İstanbul 1998, s. 308 ; **OĞUZMAN, M. Kemal/ ÖZ, Turgut**: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 3. Bası, Filiz Kitapevi, İstanbul 2000, s. 130 vd ; **KILIÇOĞLU, Ahmet M.** : Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Turhan, 5. Bası, Ankara 2005, s. 61 (Anılış: Borçlar);

⁴⁶⁵ **EREN**, s. 308.

⁴⁶⁶ **KILIÇOĞLU**, Borçlar, s. 61.

⁴⁶⁷ Bir borç sözleşmenin kurucu unsuru, tarafların belirli bir hukuki sonucu doğurmaya yönelik, karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarıdır. Tarafların karşılıklı irade beyanları birbirine uygun değilse, istenilen borç sözleşmesi kurulmaz, meydana gelmez. İradelerin birbirine uygun olması, ilke olarak bir tek kurcu unsur olmakla beraber bunun tek istisnası real sözleşmeleri olup bu sözleşmelerde alacaklıya şeyin veya şeyi temsil eden bir belgenin de teslim edilmesi gerekir. Örneğin TTK.m. 768’ de düzenlenen eşya taşıma sözleşmesi. Bkz. **EREN**, s. 308.

⁴⁶⁸ **EREN**, s.307; **TEKİL, Fehiman**: “ Yokluk Hükümsüzlük ve İptal Edilebilirlik Sorunları”, Prof. Dr. M.Kemal Oğuzman’ a Armağan, Beta, İstanbul 2000, s. 1096.

⁴⁶⁹ **TEKİL, F.**, s.1097; **SULUK, Cahit**: “Sınai Mülkiyet Haklarında Hükümsüzlük Kararlarının Etkisi”, Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, 2006, S.3, s. 46 (Anılış: Etki).

⁴⁷⁰ Bu konuda başka örnekler için bkz. **TEKİL, F.**, s. 1097-1098.

⁴⁷¹ **TEKİL, F.**, s. 1099.

İptal edilebilirlik⁴⁷² halinde ise, baştan itibaren geçerli doğmuş bir sözleşme, iptal hakkı sahibi tarafından geçmişe etkili olarak ortadan kaldırılmaktadır⁴⁷³. Bu yaptırım, sözleşmenin geçerlilik unsurunun daha çok tarafların yararına konulduğu hallerde söz konusudur⁴⁷⁴.

Yukarıda açıklamalardan anlaşılacağı üzere sürekli borç doğuran işlemlerin hükümsüzlüğü, fikri mülkiyet hukukundaki hükümsüzlüğe benzer şekilde güçlükler içermekte olup birçok fikrin ortaya atıldığı birçok hukuk dalı açısından en çetin sorunlardan biridir⁴⁷⁵.

Fikri mülkiyet hukukunda hükümsüzlük, borçlar hukuku alanında geçersizlik yaptırımını karşılamakla birlikte, sürekli borç işlemlerin hükümsüzlüğünden ayrı, özel olarak düzenlenmiş olup farklı ve teknik bir anlama gelmektedir⁴⁷⁶. Sözleşme hukukunda hükümsüzlük kavramı ile yalnızca soyut olarak geçersizlik ifade edilmek istenir. Tasarım hukukunda ise hükümsüzlük kavramı ile hem tasarımın soyut olarak geçersiz olduğu hem de somut olarak tasarımın sicilden silinmesi birlikte ifade edilmek istenir⁴⁷⁷. Yani tasarım hukukunda hükümsüzlükten kasıt, tescil edilmiş veya tescil başvurusu yapılmış bir tasarımın bazı durumların varlığı halinde dava yoluyla iptal edilmesine ve bu suretle tasarım hakkının son bulmasıdır⁴⁷⁸. Tasarım, tasarım siciline kayıtlı olduğu için ortadan kaldırılması sicilden silinmesini gerektirirken sözleşmeler, sicile kayıt edilmediğinden soyut olarak verilen geçersizlik kararı amacı gerçekleştirmek bakımından yeterlidir. Bu nedenle sicilden silinene kadar üçüncü kişilere karşı hükümden düşürülemeyen tasarımlar hakkında hükümsüzlük davasında verilecek karar, saf geçersizliği soyut olarak belirleyen bir tespit kararı değil aynı zamanda tasarımın sicilden terkinini de kapsayan bir eda

⁴⁷² İptal edilebilirlik kavramı yerine bazı yazarlar, nispi butlan yaptırımını kullanmakta iken butlan kavramını nispi butlan kavramından ayırt etmek için mutlak kavramını kullanmaktadırlar. Bkz. **KILIÇOĞLU**, Borçlar, s. 62; **TEKİL, F.**, s. 1091.

⁴⁷³ Bkz. **OĞUZMAN/ÖZ**, s. 137; **EREN**, s. 318.

⁴⁷⁴ **KILIÇOĞLU**, Borçlar, s. 62.

⁴⁷⁵ **OĞUZMAN/ÖZ**, s. 126; **TEKİL, F.**, s. 1091; **SULUK**, Etki, s. 48.

⁴⁷⁶ **SARAÇ**, Hükümsüzlük, s. 115; **SULUK**, Etki, s. 48; **CAN**, s. 80.

⁴⁷⁷ Patent hukuku bakımından aynı yönde bkz. **SARAÇ**, Hükümsüzlük, s. 115.

⁴⁷⁸ **CAN**, s. 80.

kararı niteliği de taşımaktadır⁴⁷⁹. Hükümsüzlük kararının terkinin de içerdiği patent ve marka hukukundan farklı olarak 554 sayılı KHK' nın m. 45/son ve m. 23' den⁴⁸⁰ açıkça anlaşılmaktadır. Bu nedenle hükümsüzlük davası, bir eda davasıdır⁴⁸¹.

554 sayılı KHK' da hükümsüzlüğü ifade etmek için iptal sözcüğü de kullanılmıştır. Şöyle ki 554 sayılı KHK 38. maddesinde tasarım belgesinin verilmesine ilişkin itirazın Enstitü tarafından uygun bulunması durumunda tasarım belgesinin iptal edileceğinden bahsedilirken; KHK' nın 43. maddesinde hükümsüzlük terimi, kullanılmıştır. Ancak aynı hukuki durumu yani hükümsüzlüğü ifade etmek için farklı terimlerin kullanılması yerinde olmayıp tamamen yasa koyucunun keyfiliğinin ve özensizliğinin bir sonucudur⁴⁸². Zira iptal terimi, bir hukuki işlemde sonradan ortaya çıkan hukuki sakatlığı; hükümsüzlük ise baştan itibaren varolan sakatlık durumunu ifade eder⁴⁸³. Bu çerçevede terim birliği açısından ilgili maddelerde hükümsüzlük kavramının kullanılması yerinde olacaktır. Nitekim Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Taslağı' nda yerinde olarak, hükümsüzlük

⁴⁷⁹ Patent hukukunda öngörülen hükümsüzlük davası, tasarım hukukunda öngörülen hükümsüzlük davası ile aynı niteliktedir. Bu davaların eda davası olduğu yönünde bkz. **TEKİNALP**, Fikri, s. 573; **KARAHAN**, s. 4; **SARAÇ**, Hükümsüzlük, s. 116. Aksi yönde bkz. **AYİTER**, İhtira, s. 141.

⁴⁸⁰ 554 sayılı KHK' nın 43/son ve 23. maddelerine göre, hükümsüzlük kararının kesinleşmesinden sonra mahkeme re' sen kararı TPE' ye yollar. TPE, sicildeki kaydı terkin eder ve bir sonraki bültende bu kararı yayımlar. 556 sayılı KHK' da böyle bir düzenleme bulunmamakla birlikte Karahan, hükümsüzlük kararının kesinleşmesinden sonra, marka kaydının TPE tarafından sicilden terkin edilmesi gerektiği belirtmekte ve - bu görüşünü 556 sayılı KHK' nın m.45/II de düzenlenen marka hakkının sona erdiğinin bültende yayınlanması zorunluluğuna ilişkin hükmün kıyasen hükümsüzlük halinde de uygulanması gereğine dayandırmaktadır. Bkz. **KARAHAN**, s. 4; Aynı yönde **SARAÇ**, Hükümsüzlük, s. 116. Aksi yönde Tekinalp, 551 sayılı KHK terkinin dava sonucu gerçekleşeceğini açık bir biçimde düzenlemediğinden davanın talep kısmına terkin talebinin de eklenmesi gerektiğini belirtmektedir. Bkz. **TEKİNALP**, Fikri, s. 573.

⁴⁸¹ Markalar bakımından aynı yönde bkz. **KARAHAN**, s. 4; **TEKİNALP**, Fikri, s. 440; Aksi yönde bozucu yenilik doğuran bir dava olduğu hakkında bkz. **YASAMAN, Hamdi; YUSUFOĞLU, Fülürya**: Marka Hukuku 556 Sayılı KHK Şerhi, C.II, Vedat, İstanbul 20004, s. 847-849.

⁴⁸² **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 416; **CAN**, s. 80. Aynı özensizlik marka ve patentler bakımından da geçerlidir. 556 sayılı KHK' da hükümsüzlük sebepleri ile iptal sebepleri arasında bir ayırım yapılmamıştır. Bu kullanım kaynak 89/104 AET Yönergesinde olduğu gibi farklı haller (mutlak ve nispi red sebeplerine dayanan haller için hükümsüzlük, sonradan ortaya çıkan sebepler için ise iptal sebepleri denilmektedir) için kullanılmamıştır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **DİRİKKAN, Hanife**: “ Tescilli Markayı Kullanma Külfeti”, Prof. Dr. Oğuz İmregün' e Armağan, İÜHFİM, İstanbul 1998, s. 264 dn. 162; **ARKAN**, C.II, s. 155; **POROY/YASAMAN**, s. 350; **KARAHAN**, s. 6; aynı yazar, Kurultay, s. 2; **ŞANAL**, s. 83; **KARAN, Hakan/ KILIÇ, Mehmet**: Markaların Korunması 556 sayılı KHK Şerhi ve İlgili Mevzuat, Turhan, Ankara 2004, s. 379; **TEKİNALP**, Fikri, s.439-440. Aksi yönde **CAMCI**, Endüstriyel Tasarım Davaları, s. 115. Patenler bakımından benzer değerlendirme için bkz. **TEKİNALP**, Fikri, s. 572; **BERKHAN, İlhan**: “ Marka Hükümsüzlüğünün Etkisi”, Legal Fikri ve Sınai Haklar Dergisi, s. 976, Y. 3, S. 12 İstanbul 2007, s. 576; Patentler bakımından aksi yönde **SARAÇ**, Hükümsüzlük, s. 115.

⁴⁸³ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s.416; **CAN**, s. 80.

ve iptal kavramları farklı anlamlara gelecek şekilde kullanılmıştır. Taslak' ın 54. maddesinde hükümsüzlük teknik anlamıyla kullanılmış; 42. maddede ise, “*tescilin iptali için itiraz*” başlığı altında iptal, tescil başvurusuna yönelik hukuki bir yaptırım olarak düzenlenmiş ve tamamen hükümsüzlükten farklı hükümlere bağlanmıştır⁴⁸⁴.

Hükümsüzlük kararı sonunda tasarımdan doğan hak ortadan kalktığı, tasarım sahibi önleme yetkisini yitirdiği için hakkın sona ermesi ile aynı sonucu doğurmaktadır. Bu nedenle hükümsüzlüğü hakkın sona ermesini sağlayan olağanüstü bir yol istisnai bir yol olduğu kabul edilebilir. Ancak, aynı sonucu doğurmakla birlikte tasarımın hükümsüzlüğü ile tasarımdan doğan hakkın sona ermesi ve vazgeçme kavramları arasında farklılıklar mevcuttur.

Tasarımdan doğan hakkın sona ermesi, sürenin dolması ile tasarım hakkının kendiliğinden (ipso iure) ortadan kalması demektir. Sürenin dolması iki halde gerçekleşir. Birincisinde, hak sahibinin beş yıllık koruma süresinin dolması halinde süreyi uzatmaması, yeni bir beş yıllık koruma süresi talep etmemesi söz konusudur. İkincisinde ise azami koruma süresi, olan 25 yıllık süre bitmiştir⁴⁸⁵. 554 sayılı KHK' nın 46. maddesinin son fıkrasına göre, bahsi geçen sona erme nedenlerinin gerçekleşmiş olması diğer tasarıma diğer kanunların tanıdığı hakları etkilemez. Örneğin, tasarım aynı zamanda bir eser ise FSEK' e göre korunmakta devam eder⁴⁸⁶. Vazgeçme ise, sona ermenin bir türü olup tasarım sahibinin koruma süresi dolmadan, başvuru veya tasarımdan doğan hakkını kendi iradesi ile sona erdirmesidir. Her iki haktan da kısmen veya tamamen vazgeçmek mümkündür⁴⁸⁷. Sona erme ve onun bir

⁴⁸⁴ CAN, s. 80, dn. 11.

⁴⁸⁵ SULUK, Tasarım Hukuku, s. 436-437, 439; TEKİNALP, Fikri, s. 649, 653.

⁴⁸⁶ SULUK, Tasarım Hukuku, s. 437; TEKİNALP, Fikri, s. 649. Yazarlardan Suluk, patent ve faydalı modeller bakımından tasarımlardan farklı olarak böyle bir düzenlemeye gidilmediğini; hakkı sona eren patent veya faydalı modelin konusunun sona ermenin gerçekleştiği andan itibaren toplumun malı sayılacağı şeklindeki düzenlemenin haklı bir gerekçeye dayanmadığını ifade etmektedir.

⁴⁸⁷ SULUK, Tasarım Hukuku, s. 438; TEKİNALP, Fikri, s. 653. Yazarlar bu görüşlerini farklı şekilde savunmaktadırlar. Suluk' a göre 554 sayılı KHK' nın son fıkrası uyarınca kısmi hükümsüzlüğe karar verebildiğine göre kısmi vazgeçmede mümkün olmalıdır. Tekinalp ise, bu görüşünü 554 sayılı KHK' nın 47. maddesine bağlamaktadır.

türü olan vazgeçme ile hükümsüzlük arasında önemli farklar bulunmakta olup bu farklılıkları şu şekilde özetlemek mümkündür⁴⁸⁸.

a. Tasarımın hükümsüzlüğüne yetkili mahkeme karar verir. Ayrıca başvuruya itiraz halinde TPE' nin YİKD tarafından, başvurunun reddedilmesi de hükümsüzlük gibi sonuç doğurur. Benzer şekilde TPE' nin tescil kararlarına karşı iptal davası açılıp bu dava iptalle sonuçlanırsa yine başvurudan hiçbir hak doğmamış sayılır. Tasarım hakkı sahibinin iradesi ile sona erer ya da bu haktan vazgeçilir. 25 yıllık sürenin dolması sebebiyle sona ermede ise, kanun hükmü bu sonucu doğurmaktadır.

b. Kanundaki istisnalar dışında mahkemenin hükümsüzlüğe ilişkin kararı, geçmişe etkili iken tasarım hakkının sona ermesi, sona erme sebebinin gerçekleşmiş olduğu andan itibaren ileriye dönük olarak hüküm ifade eder. Vazgeçmede ise, tasarım sicile kayıt tarihinden itibaren hüküm doğurur.

c. Aleyhine tasarımın hükümsüzlüğe hükmedilmiş kişi söz konusu tasarımı, hükümsüzlük nedenine bağlı olarak kullanamayacaktır. Eğer hükümsüzlük gasp nedeniyle yani gerçek tasarım sahibinin başkası olmasına dayalı olarak verilmişse aleyhine hükümsüzlük kararı verilen kişi, bu tasarımı kullanamayacaktır. Kamuya mal olmuş bir tasarımın tescili hükümsüz kılınmışsa, aleyhine karar verilen kişi de bu tasarımı kullanabilecektir. Tasarım hakkı sona ermiş bir tasarım sahibi de herkes gibi söz konusu tasarımı kullanabilecektir.

Öte yandan her iki kavramın birbirine benzer yönleri de bulunmaktadır. Bu yönleri, şu şekilde belirtmek mümkündür⁴⁸⁹.

- a.** Kısmi hükümsüzlük ve vazgeçme mümkündür.
- b.** Hem hükümsüzlük hem sona erme sebepleri sınırlı sayıdadır.
- c.** Bir sona erme hali olan vazgeçme ile tasarımın hükümsüzlüğüne ilişkin

⁴⁸⁸ Bkz. **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 415-416; **TEKİNALP**, Fikri, s. 649. Patent hukuku bakımından aynı yönde **SARAÇ**, Hükümsüzlük, s. 116-117.

kesinleşmiş karar, sadece taraflar arasında değil herkese karşı hüküm doğurur.

III. Hükümsüzlük Halleri

A. Genel Olarak

554 sayılı KHK' nın Beşinci Kısımının Birinci Bölümü "*Tasarımın Hükümsüzlüğü*" başlığını taşımaktadır. Tasarımın mahkemece hükümsüz sayılmasına neden olacak haller, bu bölümde yer alan 43. maddede düzenlenmiştir. Bu maddeye göre;

"a. Bu Kanun hükmünde Kararnamenin 5 inci ila 10 uncu, maddeleri belirtilen koruma şartlarına sahip olmadığı ispat edilmişse;

b. Bu Kanun Hükmünde Kararnamenin 13 üncü, 14 üncü, 15 inci ve 16 ncı maddesinde belirtilen hak sahipliğinin başka kişiye veya kişilere ait olduğu ispat edilmişse;

c. Tescilli bir tasarım, sonradan kamuya açıklanan aynı veya benzer nitelikte diğer tasarımın başvuru tarihi kendinden önce ise;

Tasarım belgesi sahibinin, 13 üncü, 14 üncü, 15 inci ve 16 ncı maddelere göre tasarım hakkına sahip bulunmadığı hakkında iddia, ancak, bu maddelerde belirtilen hak sahipleri tarafından ileri sürülür. Bu durumda, bu Kanun Hükmünde Kararnamenin 19 uncu maddesi hükmü uygulanır.

Hükümsüzlük nedenleri tasarım başvurusu veya tescilin sadece bir bölümüne ilişkin bulunuyorsa, sadece o bölümü etkileyen ürün veya ürünler için iptal suretiyle, kısmi hükümsüzlüğe karar verilir. Kısmi Hükümsüzlük sonucu, iptal edilmeyen ürün veya ürünlerle ilgili kısım için koruma geçerliliğini sürdürür. "

Bu madde hükmünde dikkati çeken ilk husus, tasarım hükümsüzlüğüne ilişkin sebeplerin sınırlı sayıda (numerus clausus) düzenlenmiş olmasıdır⁴⁹⁰. Bu

⁴⁸⁹ Bkz. **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 415-416; **TEKİNALP**, Fikri, s. 649. Patent hukuku bakımından aynı yönde **SARAÇ**, Hükümsüzlük, s. 116-117.

⁴⁹⁰ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 419; aynı yazar, "Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda Tescilli Tasarımların Hükümsüzlüğü (İptali) Davası", s. 1, http://www.geocities.com/ceteris_paribus_tr/c_suluk.doc (SULUK, Hükümsüzlük) ; **CAN**, s. 82

sebepler dışındaki hallere dayanarak tasarımın hükümsüzlüğü, ileri sürülemez. Hükümsüzlük halleri Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Taslağı' nın 54. maddesinde de 554 sayılı KHK' da olduğu gibi sınırlı sayıda düzenlenmiştir. Ama Taslakta, KHK' da düzenlenen hükümsüzlük sebeplerine ek olarak bir takım hükümsüzlük sebepleri daha ön görülmüştür⁴⁹¹. Ön görülen hükümsüzlük nedenleri, Topluluk Tasarım Tüzüğü' nün 25. maddesinde düzenlenen hükümsüzlük nedenlerinin çevirisi niteliğindedir. Söz konusu düzenlemede de hükümsüzlük nedenleri, yedi halde sınırlı sayıda düzenlenmiştir. Hem Taslakta hem de mehzaz Tüzükte KHK' da yer verilen hükümsüzlük hallerine; koruma şartlarını taşımama, kamu düzenine ve genel ahlaka aykırılık, gerçek hak sahibinin başkası olmasına ek olarak kullanımı yasak olan ayırt edici işaretin tasarımda kullanılması, tasarımın korunan bir fikir ve sanat eserini ve Paris Anlaşması' nın 6. maddesi gereği yasaklanmış işaretlerden birinin uygunsuz kullanımını içermesi halleri de sayılmıştır⁴⁹².

Öğretide 554 sayılı KHK' da sayılmamakla birlikte tasarımın korunan bir fikir ve sanat eserini ve ayırt edici işareti içermesi durumunda, 554 sayılı KHK' nın 43/I, (a) ve (b) hükümlerinin devreye girebilecektir. Ayırt edici işareti veya fikir ve sanat eseri izinsiz olarak kullanılan kişinin bunları koruyan mevzuat hükümlerine

⁴⁹¹ Taslakta hükümsüzlük halleri beşinci kısmın birinci bölümü "*Hükümsüzlük ve Sona erme*" başlığını taşımaktadır. Bu bölümde yer alan 54. maddede hükümsüzlük nedenleri düzenlenmiştir. Madde metni şeklindedir:

"MADDE 54- (1) Aşağıdaki hallerde tasarım hakkının hükümsüz sayılmasına yetkili mahkeme tarafından karar verilir;

a) Tasarımın, bu Kanunun 2(a), 5, 6, 7, 8, 10 ve 11 uncu maddelerinde belirtilen tanım veya koruma şartlarından birine sahip olmadığı kanıtlanmış ise,

b) Tasarım hakkı bu Kanunun 12, 13, 17 ve 18 inci maddelerine göre gerçek hak sahibi olmayan kişi veya kişilerce elde edilmiş ise,

c) Sonradan kamuya açıklanan aynı veya benzer nitelikteki bir tasarıma ait başvuru veya rüçhan tarihi tescilli tasarımın başvuru veya rüçhan tarihinden önce ise,

ç) Tescil edilmiş ve kullanımı ilgili mevzuat uyarınca hakka tecavüz teşkil eden veya yasaklanmış olan ayırt edici bir işaretin tasarımda kullanılmış olması halinde,

d) Tasarımın, 13/12/1951 tarih ve 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununca korunan bir fikir ve sanat eserinin yetkisiz kullanımını oluşturması halinde,

e) Tasarım, Paris Sözleşmesinin 6 ncı maddesi kapsamında belirtilen işaretlerin usulsüz bir kullanımını içeriyorsa.

(2) Hükümsüzlük nedenleri tasarımın sadece bir bölümüne ilişkin bulunuyorsa, sadece o bölümün hükümsüzlüğüne karar verilir. Koruma şartlarını karşılaması kaydıyla, kısmi hükümsüzlük dışında kalan bölümle ilgili koruma geçerliliğini sürdürür."

⁴⁹² Topluluk tasarım hukukunda ön görülen hükümsüzlük sebepleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **SULUK**, Topluluk Tasarımı, s. 118 vd.

dayanarak haksız kullanımı önleyebileceği savunulmaktadır. Ayrıca öğretilerde tasarım hukukunda ürün olarak kabul edilmeyen bilgisayar programlarının ve entegre topografyalarına uygulanan tasarımların hükümsüzlüğünün ve ürünün görünümüyle ilgili bir başvuru söz konusu olduğunda bunun hükümsüzlüğünün tasarımın hükümsüzlük halleri arasında düzenlenmemiş olmasının uygulama açısından eksiklik yarattığı haklı olarak ifade edilmektedir⁴⁹³ ki bu hallere Topluluk Tüzüğü'nde yer verilmiştir⁴⁹⁴.

Bu nedenle Topluluk Tasarım Tüzüğü'nde yer alan hallere Taslakta yer verilmesi yerinde olmuştur. Zira 554 sayılı KHK'nın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren tasarım hukuku alanında önemli değişiklik ve gelişmeler yaşanmıştır. Bu gelişmelere hem uyum sağlanması hem de Avrupa Birliği'ne geçiş sürecini hızlandırılması açısından Taslak'ın bir an önce yasalaştırılması önem arz etmektedir.

Yeri gelmişken topluluktaki hükümsüzlük düzenlemesini özetlemek yerinde olacaktır. Topluluk Tasarım Tüzüğü'nün 25. maddesine gereği yetkili kişiler, tasarımın hükümsüzlüğüne karar verilmesini OHIM⁴⁹⁵den isteyebilir(m.52). Ayrıca Topluluk Tasarım Mahkemelerinde tecavüz davası görülürken karşılık dava olarak da tasarımın hükümsüzlüğü ileri sürülebilir (m.24). Tüzükte 554 sayılı KHK'dan farklı olarak tescilsiz tasarımlara da yer verildiğinden tescilsiz tasarımların hükümsüzlüğü ayrı bir maddede düzenlenmiştir. Tescilsiz tasarımlarda, tescilsiz tasarımlardan farklı olarak hükümsüzlük kararını vermeye sadece mahkemeler yetkilidir⁴⁹⁶.

554 sayılı KHK'nın 43. maddesinde göze çarpan bir diğer husus ise bu düzenlemeyle hem hükümsüzlük nedenlerinin hem de tescil engellerinin hükme bağlanmış olmasıdır⁴⁹⁷. Hükümsüzlük iddiası genel olarak tescil edilmiş bir tasarıma karşı ileri sürülse de başvurusu yapılmış bir tasarıma karşı da (hem tescil hem de

⁴⁹³ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 418-419.

⁴⁹⁴ **SULUK**, Topluluk Tasarımı, s. 120-123.

⁴⁹⁵ The Office for Harmonisation In The Internal Market- Trade Marks and Designs (Avrupa Topluluğu Marka ve Tasarım Ofisi).

⁴⁹⁶ Bkz. **SULUK**, Topluluk Tasarımı, s. 119.

⁴⁹⁷ **CAN**, s. 82.

başvuru için) hükümsüzlüğün ileri sürülmesi mümkündür. Bu sonuca 554 sayılı KHK' nın 43. maddesinin son fıkrasından ulaşılabılır. Bu fıkarda, hükümsüzlük nedenlerinin “*tasarım başvurusu veya tescilin sadece bir bölümüne ilişkin*” olarak yapılabileceğinden bahsedilmesi, hükümsüzlüğün tasarım başvurusuna karşı da yapılabileceğini göstermektedir⁴⁹⁸. Ancak tasarım başvurularına karşı itiraz yolunun işletilmesi, mümkün ve daha pratik olduğundan uygulamada genelde bu yola başvurulmaktadır.

Konumuz açısından önem taşıyan itiraz müessesine kısaca değinmek yararlı olacaktır. Tasarım başvurularına karşı idari bir yol olarak öngörülen itiraz müessesesi, 554 sayılı KHK' nın 37.⁴⁹⁹, 38. maddelerinde⁵⁰⁰ düzenlenmiştir. Türk hukukunda ilan edilen bir tasarıma çeşitli sebeplerle gerçek ve tüzel kişiler ve ilgili meslek kuruluşları, ilan tarihinden itibaren altı ay içinde⁵⁰¹ yazılı olarak itiraz edebilir

⁴⁹⁸ YALÇINER, İlkeler, s. 205; SULUK, Tasarım Hukuku, s. 418; aynı yazar, Topluluk Tasarımı, s. 119; Hükümsüzlük, s. 2; CAN, s. 82. Markalar bakımından aksi yönde görüş belirten Karahan' a göre, “*marka hakkı sahibine böyle bir dava yöneltilemez. Zira markanın tescili ile ilgili işlemler henüz bitirilmemiştir ve dava açma yetkisi bulunan kişinin Resmi Marka Bülteninde yayınlanan ilana itiraz edebilme ve idari yoldan sonuç alma imkanı bulunmaktadır.*” Yazar, idari yolun sonuçsuz kalıp itiraz reddi durumu söz konusu olsa bile TPE Yeniden Değerlendirme Kurulu' nun kararına karşı dava açmanın mümkün olduğunu belirtmektedir. Ancak Yazar, bu görüşüne bir istisna getirmekte, gecikmeksizin dava açılmasında yarar bulunan durumlarda; örneğin, başvuru sahibinin başvurusunun yayınlanmasından sonra fakat tescilden önce üçüncü kişilere karşı tecavüzün men' i davası açması durumunda hükümsüzlük davasının başvuru sahibine karşı açılabilceğini de ifade etmektedir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. KARAHAN, s. 143-144.

⁴⁹⁹ 554 sayılı KHK' nın 37. maddesine göre, “*İlanı yapılmış bir tasarımla ilgili olarak, gerçek veya tüzel kişiler ile ilgili meslek kuruluşları gerekçelerini açıkça belirtmek ve ilgili yönetmelikte öngörülen şartları yerine getirmek koşuluyla, tasarım belgesinin verilmesine karşı Enstitü nezdinde itiraz eder(I) Enstitü nezdinde yapılacak itirazlar yazılı olarak ve ilan tarihinden itibaren altı ay içinde yapılır ve Yönetmelikte öngörülen itiraz ücreti ödenmeden dikkate alınmaz. Enstitü itiraz sahibinden, belirli bir sürede yerine getirilmek üzere, ek belge, kanıt ve gerekçeler ister (II)*”.

⁵⁰⁰ 554 sayılı KHK' nın İtirazın incelenmesi başlığını taşıyan 38. maddeye göre, “*Enstitü itirazları incelerken gerekli gördüğü süre ve sıklıkta tarafların itiraz ve savunmalarını ilgili taraflara iletir ve yazılı görüşlerini alır (I). İtirazın incelenmesi sırasında şekli bir işlemin yerine getirilmediği veya eksik yapıldığına ve bu eksiklerin giderilmesine ilişkin Enstitü tarafından verilecek karar, tasarım belgesinin verilmesi ile ilgili işlemlerin geçersizliği veya eksiklerin yapıldığı yere kadar geriye dönülmesi ve işlemlerin yeniden yapılması sonucunu doğurur(II).Bu Kanun Hükmünde Kararnamenin 43 üncü madde birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri hükümleri çerçevesinde yapılan ve Enstitü tarafından uygun bulunan itiraz sonunda tasarım belgesinin iptali ve 45 inci madde hükümlerinin işlerlik kazanması sonucunu doğurur. Tasarım belgesinin iptal kararı ilgili bültende ilan olunur (III).*”

⁵⁰¹ 556 sayılı Markalara ilişkin KHK' nın 33. maddesine göre, marka başvurusunu yayınlanmasından sonra üç aylık süre içinde; 551 sayılı KHK' da ise patentler bakımından tekniğin bilinen durumu ile ilgili raporun yayınlanmasından itibaren 6 ay içinde başvuruya karşı itirazda bulunulabilir.

(m.37/1)⁵⁰². İtiraz sonucu TPE, esasa ilişkin inceleme yapma fırsatı bulur. İtirazın incelemesi sırasında şekli bir işlemin yerine getirilmediği veya işlemin eksik yapıldığı tespit edilirse TPE, bu işlemlerin yapılmasına veya eksikliklerin giderilmesine karar verir⁵⁰³. Söz konusu karar, tasarım belgesinin verilmesiyle ilgili işlemlerin geçersizliği ve eksikliklerin yapıldığı yere kadar geriye dönülmesi ile işlemlerin yeniden yapılması sonucunu doğurur⁵⁰⁴. Konumuz açısından önem taşıyan diğer bir husus ise, Yeniden İnceleme Değerlendirme Kurulu'nun, koruma şartları ve hak sahipliğine ilişkin olarak yaptığı inceleme⁵⁰⁵ sonucu tasarımın kısmen veya tamamen iptaline karar verebileceği gibi itirazın reddine de karar verebilmesidir. Bu karar, "45 inci madde hükümlerinin işlerlik kazanması sonucunu doğurur". Burada ifade dilmek istenen, iptal kararının 554 sayılı KHK m. 45 ile aynı sonucu doğuracağı, kararın geçmişe etkili olacağı ve tescilin yapılmamış sayılacağıdır⁵⁰⁶. TPE' ce verilen idari karar aleyhine ihtisas mahkemelerinde uygun bir süre içinde dava açılabilir⁵⁰⁷.

554 sayılı KHK' nın 43. maddesinin son fıkrasına göre, tescilli bir tasarımın hükümsüzlük talepleri, tasarım başvurusu veya tescilin sadece bir bölümü için yapılabilir. Tescil edilmiş bir tasarıma karşı ileri sürülen hükümsüzlük iddiası kısmi nitelikteyse, sadece o bölümü etkileyen ürün ve ürünler bakımından tasarımın hükümsüzlüğüne karar verilir. İptal edilmeyen ürün ve ürünlerle ilgili kısım geçerliliğini korumaya devam edecektir⁵⁰⁸. Kısmi hükümsüzlük talebinde bulunulmamış olsa dahi mahkeme kısmi hükümsüzlüğe karar verebilecektir⁵⁰⁹. Ancak, hükümsüzlük davası gerçek hak sahipliğine veya önceki başvuruya

⁵⁰² **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 378; **TEKİNALP**, s Fikri,. 640-641. İtiraz müessesine hukukumuzda yer verilmişken mehzaz Topluluk Hukukunda farklı bir düzenlemeye gidilmiştir. OHİM' de itiraz prosedürü işletilmemektedir. Buna karşılık, OHİM önünde hükümsüzlük iddiası her zaman ileri sürülebilmektedir. Eğer OHİM bir hükümsüzlük iddiasını incelemekteyse ulusal mahkeme o konuyla ilgili önündeki davayı ertelemek durumundadır. Ayrıntılı bilgi için Bkz. **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 416-417.

⁵⁰³ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 379.

⁵⁰⁴ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 379; **TEKİNALP**, Fikri, s. 642.

⁵⁰⁵ Topluluk hukukunda hak sahipliğine ilişkin uyumsuzluk daima mahkemelerce karar bağlanmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. **SULUK**, Topluluk Tasarımı, s. 100.

⁵⁰⁶ **TEKİL**, s. 242; **TEKİNALP**, Fikri, s. 642.

⁵⁰⁷ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 381; **TEKİNALP**, Fikri, s. 642.

⁵⁰⁸ **YALÇINER**, İlkeler, s. 205; **CAMCI**, Endüstriyel Tasarım Davaları, s. 114; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 418; aynı yazar, Etki, s. 44; **TEKİNALP**, Fikri, s. 650-651; **CAN**, s.83.

⁵⁰⁹ **CAN**, s. 83.

dayanıyorsa kısmi hükümsüzlük söz konusu olamaz⁵¹⁰ Mahkemece tam hükümsüzlük, koruma sebeplerinin veya sebeplerden bazılarının, ürünün tümü yönünden mevcut olmaması halinde verilir.

Yukarıda verilen genel bilgilerden sonra, aşağıda hükümsüzlük halleri ayrıntılı şekilde incelenecektir.

B. Koruma Şartlarının Bulunmaması

1. Genel Olarak

554 sayılı KHK' nın 43/1(a) bendi uyarınca tasarımın “ *Bu Kanun Hükmünde Kararnamenin 5. nci ila 10 uncu maddelerinde belirtilen koruma şartlarına sahip olmadığı ispat edilmişse*” mahkemece hükümsüzlüğü karar verilecektir⁵¹¹.

Bir tasarımın koruma görmesi için bazı özelliklere sahip olması gerekir. Söz konusu koruma şartları hakkında hukuk sistemleri farklı düzenlemelere gitmişlerdir⁵¹². Son zamanlarda ise birçok hukuk düzeni, korunacak tasarımda yenilik özelliğini aramaktadır. Ancak bazı hukuk düzenleri yenilik yanında orijinal⁵¹³, estetik⁵¹⁴ veya Topluluk ve Türk Hukukunda olduğu gibi ayırt edici özellikte olmasını da şart koşmuşlardır.

⁵¹⁰ **TEKİNALP**, Fikri, s. 82.

⁵¹¹ **CAN**, s. 83.

⁵¹² **ARIKAN**, Sınai Tasarımlar, s. 86; **SULUK**, Korunma Şartları, s. 26; aynı yazar, Tasarım Hukuku, s. 222. Topluluk Yönergesi ile uyumlaştırmadan önce fikir ve sanat eserleri yaklaşımıyla ele alan Fransa gibi ülkeler, orjinallik(*sahibinin özelliğini taşımak, taklit olmamak*) ilkesini benimsemişken; İskandinav ülkeleri, patent yaklaşımını esas alıyorlardı.

⁵¹³ Fransa, Avusturya Hukuku ve 1988 değişikliğinden önce İngiliz Hukuku, tasarımın orijinal olmasını da aramıştır. Tek başına orjinallik, Topluluk üyesi ülkelerin hiç birinde tescil edilebilirlik şartı olarak alınmamıştır. Almanya, İrlanda ve İtalya bu kavramı, yenilik ve estetik özellik kriterleri ile birlikte ele almaktadır. Bkz. **ARIKAN**, Sınai Tasarımlar, s. 87; **SULUK**, Korunma Şartları, s. 26; aynı yazar, Tasarım Hukuku, s. 222.

⁵¹⁴ **ARIKAN**, Sınai Tasarımlar, s. 87. Amerika ve Topluluk Yönergesi ile uyumlaştırmadan önce Alman, İrlanda, Danimarka, Fransız ve İtalyan Hukuklarında tasarımın estetik olması aranmaktaydı. Tasarımların korunmasında estetik özellik arayan hukuk düzenleri, kural olarak onun bir sanat eseri olmasını şart koşmamaktadır. Estetik nitelikte ifade edilmek istenen ürünün tasarımın müşteriler açısından çekici olması ve bu görünümünden dolayı tercih edilmesidir. 554 sayılı KHK' dan önce hukukumuzda tasarımlarda estetik niteliğinin bulunması gereği ifade edilmekle beraber (bkz. **YASAMAN**, Sınai, s. 95, **CENGİZ, Dilek**: Türk Hukukunda İktibas veya İltibas Suretiyle marka Hakkına Tecavüz, Beta, İstanbul 1995, s. 34-35) bazı yazarlar 554 sayılı KHK' dan sonra bile estetik

554 sayılı KHK' nın ikinci bölümünü "Koruma Şartları" başlığını taşımakta "Genel Şartlar" alt başlığı altında 5. maddesinde "yeni ve ayırt edici niteliğe sahip tasarımların belge verilerek korunacağı" belirtildikten sonra, 6. maddede "yeniliğin" 7. maddede ise "ayırt ediciliğin" ayrıntıları düzenlemiştir⁵¹⁵. Anlaşılacağı gibi Türk Hukukunda koruma şartları açısından TRİPS' in 25. maddesinde tasarımların yeni veya orijinal olması şeklinde belirlenen tek koruma kriteri yerine iki ayrı kriter benimsenmiştir⁵¹⁶. Fakat tasarımın yeni ve ayırt edici niteliğe sahip olması korunması bakımından yeterli olmayacaktır. Tasarımın aynı zamanda kamu düzeni ve genel ahlaka aykırı olmaması da gerekmektedir (m.9).

554 sayılı KHK' nın 10. maddesinde ise işlevi nedeniyle tasarımcıya seçenек bırakmayan tasarımlar ile tasarımın görünümüne dâhil bulunmayan yedek parça tasarımları koruma kapsamı dışında tutulmuştur. Bu nedenle bunlar aleyhine de hükümsüzlük davası açılabilir⁵¹⁷. Yukarıda açıklanan 554 sayılı KHK' nın aradığı bu koruma şartlarını olumlu ve olumsuz koruma şartları olarak ikiye ayırmak mümkündür. Olumlu koruma şartları ile "yenilik ve ayırt edicilik" ifade edilirken; olumsuz koruma şartları ile bir tasarımın tescil yolu ile koruma altına alınması için taşımaması gereken unsurlar ifade edilmektedir⁵¹⁸.

İşte hükümsüzlük iddiasında bulunan kişi, tasarımın 554 sayılı KHK ile düzenlenen bahsi geçen olumlu koruma şartlarını karşılamadığını yani yeni ve ayırt edici nitelikte olmadığını; söz konusu tasarımın kamu düzeni ve genel ahlaka aykırı veya teknik fonksiyonun şekillendirdiği bir tasarım olduğunu ispat edebilecektir. Böylece kendisine karşı açılacak tecavüzün men' i davasının reddini sağlayacak veya kendisi tarafından tescil sahibine karşı müstakil olarak açılacak hükümsüzlük davasını kazanabilecektir. Bu şartlara dayanarak başvuru aşamasında TPE nezdinde itirazda bulunulabilir⁵¹⁹.

olmayan tasarımların korunmayacağını savunmaktadırlar (ŞAHİNALP, s. 308; OYTAÇ, Marka, s. 29) ki bu durum kabul edilemez. Aynı yönde bkz. SULUK, Tasarım Hukuku, s. 222, dn. 4., 8.

⁵¹⁵ Bkz. CAN, s. 83; ayrıca TEKİL, s. 241; SULUK, Korunma Şartları, s. 26; aynı yazar, Tasarım Hukuku, s. 223.

⁵¹⁶ SULUK, Tasarım Hukuku, s. 223.

⁵¹⁷ TEKİNALP, Fikri, s. 650.

⁵¹⁸ TEKİL, s. 241.

⁵¹⁹ TEKİNALP, Fikri, s. 650.

Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Taslağı'nda ise, olumlu koruma şartlarının ikinci bölümde “*Koruma Şartları*” başlığı altında 6. ila 8. maddeler arasında düzenlenmiştir. Olumsuz Koruma şartları ise, üçüncü bölümde “*Koruma Kapsamı ve Koruma Dışı Haller*” başlığı altında 10. ve 11. maddelerde düzenlenmiştir. Taslaktaki düzenlemelerde göze çarpan en önemli husus, tescilsiz tasarım korumasının şartlarına yer verilmiş olması ve Taslakta bir takım yeni kavramların kullanılmış olmasıdır. Taslakta yer verilen bu düzenlemelere yer geldiğinde değinilecektir.

2. Tasarımın Yeni Olmaması

a. Yenilik Kavramı

Sözlük anlamıyla yeni kelimesi; başka türlü olan⁵²⁰, kullanılmamış, oluş veya çıkışından beri çok zaman geçmemiş, ilk defa ortaya atılan, daha öncekilerden farklı olan gibi birçok değişik anlama gelmektedir⁵²¹. Tasarımcılar ise, yenilik kavramını “*yaratıcı özgün bir fikrin kullanılabilir hale getirilmesi*”⁵²²; “*önceden bilinen bir çözümün, değişik yorumlarla ve yaklaşımlarla tasarlanması*”⁵²³ olarak tanımlamaktadır.

Hukukçulara göre yenilik, zaman ve mekâna göre değişkenlik gösteren ve farklı anlamları içeren bir kavramdır. Şu ana kadar hiç kimse tarafından bilinmeyen, yapılmamış bir şey yeni olabileceği gibi bazılarınca bilinmekle beraber şimdiye dek açıklanmamış veya bir önceki benzerinden farklı nitelikler taşıyan şeylerde yeni olarak tanımlanabilir⁵²⁴. Diğer bir tanıma göre ise, yenilik genel olarak ilgili

⁵²⁰ **ORTAN**, İşçi Buluşları, s. 64.

⁵²¹ Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu, Ankara 1983.

⁵²² **ŞATIR, Seçil**: “ Yasalar Karşısında Tasarımın Özgünlüğü”, 2. Ulusal Tasarım Kongresi Bildiri Kitabı, s. 41.

⁵²³ **KÜÇÜKERMEN**, s. 33; aynı yönde, **SULUK**, Koruma Şartları, s. 29; **YASAMAN, Hamdi**: Fikri ve Sınai Mülkiyet Fikir ve Sanat Eserleri Endüstriyel Tasarımlar Patentler ile ilgili Makaleler, Hukuki Mütalaalar, Bilirkişi Raporları, Vedat, İstanbul 2006, s. 311 (Anılış: Bilirkişi).

⁵²⁴ **TEKİL**, s. 242; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 229.

konudaki uzman tarafından bilinmemektir⁵²⁵. Yine yenilik, o alanda daha önce var olanın üzerine bir şeyler koymak anlamına da gelir⁵²⁶.

Fikri Mülkiyet adı altında bir hak türünün kabul ediliş nedeni, kişilerin fikri çabaları sonucu yarattıkları yeniliklerin korunmasıdır. Fikri ürünün taklidinde herhangi bir fikri çaba değil sömürme söz konusudur. Bu nedenle fikri mülkiyet haklarının hepsinde değişik anlamlarda da olsa yenilik şartına yer verilmiştir. Tasarım, faydalı model ve patentlerde koruma şartı olarak yeniliğin aranması, sınai mülkiyet hukukunun amacından kaynaklanmaktadır. Hukuk düzenleri, temel amaç olarak yeni şeylerin ortaya çıkmasını sağlayarak “ülkenin teknik, ekonomik ve sosyal gelişmesini sağlamak” zikredilmektedir⁵²⁷. Hukuk sistemlerinin bazıları yeniliği Türk ve Topuluk Hukukunda olduğu gibi patent bağlamında ele alırken⁵²⁸, bazıları fikir ve sanat eserlerindeki orijinallik kavramına yaklaştırmaktadır⁵²⁹. Yeri gelmişken fikir ve sanat eserlerinde aranan yenilik ile tasarımlarda aranan yeniliği karşılaştırmak yerinde olacaktır. Fikir ve sanat eserleri açısından FSEK’ da yenilik, “*sahibinin hususiyetini taşıma*”⁵³⁰, “*özgünlük*”, “*ilk defa*” gibi kavramlarla ifade edilmektedir. Hususiyet kavramı öğretide hiçbir zaman yaratıcılık ile tanımlanmamıştır⁵³¹. “*Özgünlük*” kavramı teklif hukuku yönünden bir eserin yorumlanması, tanıtılması, anlatılması, çalınması ve çeşitli biçimlerde icrası ile ilgili olarak kullanılmıştır⁵³². Tasarım hukuku açısından özgünlük, yeniliğin bir alt basamağı olarak görülmekte olup özgün bir fikrin ortaya çıktığı andan yeni

⁵²⁵ **ARIKAN**, Sınai Tasarımlar, s. 87.

⁵²⁶ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 229.

⁵²⁷ **SARAÇ**, Yenilik, s. 118.

⁵²⁸ AB, Türk ve İngiliz Hukuklarında durumun böyledir. Bkz. **SULUK**, Koruma Şartları, s. 28.

⁵²⁹ Fransa ve İspanya’ da mahkeme içtihatları ile ortaya çıkmıştır. Bkz. **ARIKAN**, Sınai Tasarımlar, s. 87.

⁵³⁰ Bu kavram, orijinallik kavramı karşılamaktadır. Bkz. **ARIKAN**, Sınai Tasarımlar, s. 87.

⁵³¹ **TEKİNALP, Ünal**: “ Derleme Eser, Düşünce Yaratıcılığı ve Bunun “Hususiyet Üzerindeki Etkisi”, FMR, Y.5, C. 5, S. 2005/1, s. 75 (Anılış: Hususiyet). Ayrıntılı bilgi için bkz. Yukarıda s. 54, dn. 315.

⁵³² **TEKİNALP**, Hususiyet, s. 74.

sayılabilecek düzeye gelmesi uzun bir tasarım sürecini gerektirmektedir⁵³³. Çoğu hukuk düzeni özgünlüğü yeniliğin bir özelliği olarak kabul etmektedir⁵³⁴.

Sınai Mülkiyet Hukuku'nda 551 sayılı KHK ile patentler, faydalı modeller açısından⁵³⁵ ve 554 sayılı KHK' da olduğu gibi tasarımlar açısından korumanın birinci şartı olarak yeniliğin arandığı görülmektedir⁵³⁶. 551 sayılı KHK' nın patentlere ilişkin 5. maddesi, koruma şartları olarak yenilik, tekniğin bilinen durumunu aşma ve sanayiye uygulanabilir olma aramışken, faydalı modeller açısından 156. maddede yeni ve 20. madde anlamında ise sanayiye uygun olma şartları, aranmıştır⁵³⁷. Tasarım hukuku ile patent hukuku anlamında yenilik, önceki ile aynı olmayan şey anlamına gelmekle birlikte her iki düzenleme arasında önemli farklar, söz konudur. Buluşta amaç, herhangi bir alanda bilinmeyen bir çözümün ortaya çıkarılması olup⁵³⁸ buluş, teknik bir eylemle ilgili kural olarak tanımlanmaktadır⁵³⁹. Patentte buluş basamağını aşma⁵⁴⁰ ve sanayiye uygulanabilir

⁵³³ ŞATIR, s. 41. Bu süreç, yani bir teknik buluşun ekonomik olarak değerlendirilip yenilik olarak üretilebilir duruma gelmesi, çağlara göre değişmekte ve günümüze doğru giderek kısalmaktadır. Örneğin bu süreç, fotoğraf için 102 yıl, telefon için 56 yıl, çok kısa dalgaların bulunuşu ile radar arasında 8 yıl, lazer ışınlarının bulunuşu ile araçlarda kullanışı arasında ise sadece 2 ay gibi bir sürede gerçekleşmiştir.

⁵³⁴ ŞATIR, s. 41.

⁵³⁵ 551 sayılı KHK' nın patentlere ilişkin 7. maddesinde yenilik şu şekilde düzenlenmiştir: “ Tekniğin bilinen durumuna uygun olmayan buluş yenidir (I). Tekniğin bilinen durumu, patent başvurusunun yapıldığı tarihten önce, buluş konusunda dünyanın herhangi bir yerinde toplumca erişilebilir yazılı veya sözlü tanıtım, kullanım veya başka yolla açıklanan bilgilerden oluşur (II). Patent başvurusu tarihinden sonra yayınlanmış olan ve patent başvurusu tarihinden önceki tarihli Türk patent ve faydalı model belgesi başvurularının yayınlanan ilk metinleri tekniğin bilinen durumuna dâhildir (III)”. 551 sayılı KHK' nın faydalı modellere ilişkin yeniliğin arandığı 156. maddesi ise şu şekildedir: “ Faydalı model belgesi başvurusuna konu olan buluş başvuru tarihinden önce, Türkiye içinde veya dünyada herkesin ulaşabileceği şekilde yazılı olarak veya bir başka yolla açıklanmış veya yöresel veya ülke çapında kullanılmış ise, yeni değildir. Faydalı model belgesi başvurusu sahibi veya selefleri tarafından başvuru tarihinden veya var ise rüçhan hakkı tarihinden, oniki ay önceki tarihten itibaren yayınlama veya bir başka yolla yapılan açıklama veya kullanma, başvuru konusu buluşun yeniliğini ortadan kaldırmaz(I). Faydalı model belgesi başvurusu tarihinden önce, Türkiye’de yapılmış olan patent veya faydalı model belgesi başvuruları, faydalı model belgesi başvurusu tarihinden sonra yayınlanmış olsalar dahi, başvuru konusu buluşun yeniliğini ortadan kaldırmaz(II)”.

⁵³⁶ SARAC, Tahir: “Sınai Mülkiyet Hukukunda Ön Kullanımın Yeniliğe Etkisi” Prof. Dr. Ömer Teoman’ a 55. Yaş Günü Armağanı, C. 1, İstanbul 2002, s. 623 (Anılış: Ön Kullanım).

⁵³⁷ Bkz. ORTAN, İşçi Buluşları, s. 64 vd.; ŞEHİRALİ, Patent Hakkının Korunması s. 9 vd; SARAC, Tahir: “ Sınai Hakların Korunmasında Yenilik Şartı Açısında Tekniğin Bilinen Durumu Kavramı ve Kapsamı”, BATİDER, C.XXII, S.1, s. 117 (Anılış: Teknik); KILIÇOĞLU, Karşılaştırmalı, s. 86.

⁵³⁸ SULUK, Tasarım Hukuku, s. 233-234.

⁵³⁹ ORTAN, İşçi Buluşları, s. 46.

⁵⁴⁰ Buluş basamağı diğer bir ifade ile buluş düzeyi(adımı), bir uzman için tekniğin durumundan çıkarılabilecek akla yakın, kolayca bir çare olmamayı (Bkz. ORTAN, İşçi Buluşları, s. 68) diğer bir ifade ile buluşun tekniğin bilinen durumuna göre getirdiği yeniliğin yaratıcı bir fikrin ürünü ve aynı

olma aranırken tasarımda yeniliğin derecesi ve basamağı aranmaz⁵⁴¹. Patent, ürünün işlevi ile ilgili teknik ilerlemeye yönelmişken, tasarım ürünün görünümü ile ilgilenir. Bu nedenle hukukumuzda tasarımlarda yenilik, patent bağlamında ele alınmakla birlikte aradaki farklardan dolayı yenilik incelmesinde patentlerdeki kadar sert yoruma gidilmez.

Günümüz hukuk düzenleri, her tasarımı korumamakta, farklı düzeylerde de olsa ortak korunabilirlik şartı olarak yeniliği aramaktadır. Ancak yenilik kavramına hukuk düzenleri farklı anlamlar, yüklemektedir⁵⁴². 554 sayılı KHK' nın 6. maddesinin 1. fıkrasına göre hukukumuzda mutlak- objektif ve nitelikli yenilik kriterleri benimsenmiştir. Yenilik kavramının iyi anlaşılabilmesi açısından sınai mülkiyet hukukunda bu kavrama yüklenen çeşitli anlamların kısaca ele alınması gerekmektedir. Değişik hukuk düzenlerinde ön görülen yenilik çeşitleri üç başlıkta toplanabilir.

aa. Mutlak Yenilik- Nispi Yenilik

Bir tasarımın mutlak olarak yeni sayılabilmesi için, tescil ettirilecek tasarımın tescil başvurusu tarihine kadar dünyanın hiçbir yerinde bilinmiyor olması gerekir⁵⁴³. Örneğin, Amerika' da bilinen bir çaydanlık tasarımı, Türkiye' de yeni sayılamaz. Yine arkeolojik kazılara ortaya çıkmış bir kaşığın veya vazunun tasarımı da yenilik özelliği taşımaz⁵⁴⁴. Buna karşılık, nispi yenilik ise bir tasarım başka bir ülkede bilinse, tanınsa bile tasarımın tescilinin yapılacağı ülke veya bölgede bilinmemesi veya geçmişte kamuoyunun bilgisine sunulmuş ancak bir süre sonra unutulmuş tasarımın yeniden ortaya çıkması olarak tanımlanmaktadır⁵⁴⁵. Örneğin, nispi yeniliği

zamanda fark edilebilen, önemli bir aşama olmalıdır (Bkz. **ŞEHİRALİ**, Patent Hakkının Korunması, s. 10). Eğer buluş, ilgili olduğu teknik alandaki bir uzman tarafından tekniğin bilinen durumundan aşikar biçimde çıkarılmayan bir faaliyet sonucu gerçekleşmiş ise tekniğin bilinen durumunu aşmış kabul edilecektir. Bkz. **KESKİN, Serap**: Patent ve Markanın Ceza Normları ile Korunması, Seçkin, İstanbul 2003, s. 119.

⁵⁴¹ **TEKİNALP**, Fikri, s. 616.

⁵⁴² **ARIKAN**, Sınai Tasarımlar, s. 87; **SARAÇ**, Yenilik, s. 117; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 229.

⁵⁴³ **TEKİL**, s. 243; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 234; aynı yazar, Koruma Şartları, s. 29. Ayrıca bkz. **BİLGİN**, s. 30; **ATAMER**, s. 31.

⁵⁴⁴ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 235; aynı yazar, Koruma Şartları, s. 29.

⁵⁴⁵ **TEKİL**, s. 243; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 235; aynı yazar, Yedek Parça Tasarımı, s. 30; Koruma Şartları, s. 29. Ayrıca bkz. **BİLGİN**, s. 30; **ATAMER**, s. 31.

kabul eden ülkenin İngiltere olduğunu kabul edersek Amerika’ da yapılan bir ütü tasarımı ve tenis raketi, İngiltere bakımından yenidir. Yine kazılarda ortaya çıkarılan bir vazo veya kaşığın tasarımı nispi anlamda yeni sayılacaktır⁵⁴⁶.

Hukuk düzenlerinin nispi ve mutlak yenilik türlerinden birini tam anlamıyla kabul ettiğini söylemek mümkün değildir⁵⁴⁷. Bu yenilik türleri farklı hukuk düzenlerinde farklı şekillerde yorumlanmakta ve bir takım ek kavramlarla birlikte değerlendirilmektedir. Topluluk ve Alman Hukukunda durum böyledir. Topluluk hukukunda mutlak yenilik kriteri kabul edilmiş olmakla birlikte, bu kriter güvenlik klozuyla sınırlanarak yumuşatılmıştır⁵⁴⁸. Topluluk Tüzüğü’ nün 7. maddesine göre Toplulukta o alanda faaliyet gösteren uzman kişilerin normal şartlarda haberdar olmayacakları (müspet öğrenme değil öğrene bilme imkânının bulunması yeterlidir) tasarımların kamuya sunulmamış oldukları, dolayısıyla yeni oldukları kabul edilecektir⁵⁴⁹. Örneğin, Anadolu’ daki bir kilim deseninden Toplulukta bulunan kilim uzmanlarının haberi yoksa bu kilim desenin Anadolu’ da piyasaya sunulmuş olması Toplulukta yenilik özelliğini yitirmesine neden olmaz⁵⁵⁰.

bb. Subjektif Yenilik-Objektif Yenilik

Subjektif yenilik, tasarımcının bir tasarımı başkalarını taklit etmeksizin kişisel, bağımsız düşünce ve yetenekleri sonucu meydana getirmesini ifade

⁵⁴⁶ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 235; aynı yazar, Yedek Parça Tasarımı, s. 31; Koruma Şartları, s. 29.

⁵⁴⁷ Tekil, nispi yeniliği açık bir şekilde kabul etmiş kanunlara örnek olarak Topluluk Yönergesi ile uyumlaştırılmadan önce İngiltere’ nin 1949 tarihli Tescilli Tasarımlar Kanunu (Registered Designs Act 1949) vermektedir. Bu kanunun 1. maddesinin 4. fıkrasının b bendinde tescil ettirilmek istenen tasarımın aynısının başvuru tarihinden önce Birleşik Krallıkta aynı veya başka ürünle niçin yeni sayılmayacağı, düzenlenmek suretiyle nispi yeniliği kabul edilmiştir. İsviçre Federal Kanunu’ nu eski 7. maddesinde patentler açısından tescil başvurusu tarihinden önce İsviçre’ de kamuoyunun bilgisine sunulmuş olmamayı yani yine nispi yeniliği aramaktaydı. Bkz. **TEKİL**, s. 243. Nispi yeniliği Topluluk Yönergesi ile uyumlaştırmadan önce kabul eden ülkelere, İrlanda ve Benelux ülkeleri de örnek verilebilir. Bkz. **ARIKAN**, Sınai Tasarımlar, s. 87; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 236.

⁵⁴⁸ Toplulukta böyle bir düzenlemeye gidilmesinin nedeni, günümüzdeki imkânlarla dünyada yenilik araştırması yapılmasının, tasarımlar açısından mümkün olmamasıdır. Bkz. **Yeşil Kitap**, NO: 5.5.5.

⁵⁴⁹ Bkz. **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 236; **ŞEHİRALİ**, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 4 dn. 18. Yazarlardan Suluk, önceki eserlerinde Topluluk Hukuku’ nda nispi yeniliğin geçerli olduğu ifade ederken sonra görüş değiştirmiş ve Tasarım Hukuku adlı eserinde Topluluk Hukuku’ nda mutlak yeniliğin kabul edildiğinin söylenebileceği belirtmiştir. Yazarın aksi yöndeki önceki görüşleri için bkz. Koruma Şartları, s. 30-31; Topluluk Tasarımı, s. 55; Yine Topluluk hukukunda nispi yeniliğin benimsendiği hakkında diğer bir görüş için bkz. **OYTAÇ**, Marka Hukuku, s. 31.

⁵⁵⁰ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 236.

etmektedir. Subjektif yeniliğin kabulü durumunda tasarımın başka bir ülkede hatta aynı ülke içinde de başka bir tasarımcı tarafından tasarlanmış olsa da aynı tasarımı birbirinden habersiz olarak, taklit etmeksizin tasarımları durumunda her bir tasarımcının ayrı ayrı hak sahibi olarak tanınmasını gerekecektir. Objektif yenilik ise tasarımın mevcut teknik veya kültürel birikimde bir artışa, zenginliğe yol açması halidir⁵⁵¹. Örneğin, subjektif yeniliğin kabulü durumunda ülkemiz sınırlı içinde İstanbul’ da üretilen aşçı şeklindeki bir tuzluk modeli Ankara’ da veya başka bir ülkede örneğin Amerika’ da başka bir tasarımcı tarafından taklit edilmeksizin kendi özgün emek ve çabası ile üretilirse bu tasarım subjektif anlamda yeni sayılacaktır. Ancak objektif yeniliğin kabulü durumunda bu iki tasarımcı birbirinden habersiz olarak taklit etmeksizin aynı tasarımı üretmiş olsa da sonraki üretenin önceki tasarımdan haberdar olmadığını ileri sürerek mevcut tasarımı kendi adına tescil ettirmesi mümkün olamayacaktır⁵⁵².

cc. Basit Yenilik- Nitelikli Yenilik

Basit yenilikte daha önce benzeri olmamakla ilk kez ortaya çıkarılmakla birlikte sıradan ve özgünlüğü olmayan yeniliktir⁵⁵³. Düşünce ürünü olan bir çalışmanın sınai mülkiyet hukuku açısından bir yaratma olarak kabul edilebilmesi için nesnel bir yenilik içermesi gerekmektedir⁵⁵⁴ nitelikli yenilikte bu şart, tek başına yeterli kabul edilmeyip yeniliğin esasa ilişkin olması da aranmaktadır. Bu nedenle tasarımı önceki benzerlerin ayırt etmeye yarayacak bir takım farklılıkların bulunması gerekecektir⁵⁵⁵. Tasarımda sadece basit bir yeniliğin aranması, ilk kez ortaya konulmakla birlikte “toplumun dağarcığında –gizli de olsa-mevcut” bir değer üzerinden kişilere inhisari hak, tanınmasına yol açarak kişisel monopollere yol açacaktır⁵⁵⁶.

⁵⁵¹ CAMCI, Endüstriyel Tasarım Davaları, s. 10; SULUK, Yedek Parça Tasarımı, s. 32; aynı yazar, Koruma Şartları, s. 30; Tasarım Hukuku, s. 237; TEKİL, s. 243; BİLGİN, s. 31-32.

⁵⁵² Benzer örnekler için bkz. SULUK, Tasarım Hukuku, s. 237; BİLGİN, s. 32.

⁵⁵³ TEKİL, s. 244; SULUK, Tasarım Hukuku, s. 237; BİLGİN, s. 40; ATAMER, s. 33.

⁵⁵⁴ TEKİL, s. 245.

⁵⁵⁵ TEKİL, s. 244; SULUK, Yedek Parça Tasarımı, s. 32; aynı yazar, Koruma Şartları, s. 30; Tasarım Hukuku, s. 237; BİLGİN, s. 40; ATAMER, s. 33.

⁵⁵⁶ TEKİL, s. 244.

Basit ve nitelikli yenilik konusunda tasarımın önceki benzer tasarımlardan farklılıkların nasıl belirleneceği sorusu önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Değişik hukuk düzenleri bu soruya farklı cevaplar vermiştir. Örneğin İngiliz Hukukunda bir tasarımın önceki tasarımlardan “önemsiz detaylarda farklılık göstermesi” bir tasarımı yeni kılmayacaktır. Türk ve Toplum Hukukunda ise bu kavram yerine “küçük ayrıntılarda farklılıklar” kavramı, kullanılmıştır. Örneğin, Bir fincan üzerindeki desen yeni olmasına rağmen kulp şekli yeni ise bu tasarım, tescil edilebilecektir. Kulp şeklini aynen taklit edip küçük bir değişiklik yapıp örneğin kulbu alt kısımdan kıvırmak söz konusu tasarımı yeni kılmayacaktır⁵⁵⁷.

b. 554 Sayılı KHK’ da Aranılan Yenilik

554 sayılı KHK’ nin 6. maddesinin 1. fıkrasında ifadesini bulan yenilik kavramı, bu madde hükmünde şu şekilde düzenlenmiştir: “ Bir tasarımın aynısı, başvuru veya rüçhan tarihinden önce dünyanın herhangi bir yerinde kamuya sunulmamış ise o tasarım yeni kabul edilir. Tasarımlar sadece küçük ayrıntılarda farklılık gösteriyorlarsa aynı kabul edilir.” Hükümden anlaşılacağı üzere bir tasarımın tasarım mevzuatımız çerçevesinde korunabilmesi için mutlak, objektif ve nitelikli yenilik kriterlerini taşıması gerekmektedir.

Hükümde tasarımın daha önce dünyanın herhangi bir kamuya sunulmamış olması, aranmaktadır. Yani tasarımın sadece Türkiye’ de değil “dünyada” hiç kamuya sunulmamış olması gerekmektedir. Bu durum, Tasarım Hukukumuz açısından mutlak yenilik kriterin kabul edildiğini göstermektedir. Örneğin, İtalya’ da yapılmış ve kamuya sunulmuş mobilya tasarımı, daha sonra Türkiye’ de bir gerçek veya tüzel kişi tarafından tescil ettirilmişse tasarım bu unsuru taşımadığından hükümsüzlüğüne karar verilebilecektir⁵⁵⁸.

Yenilik şartı açısından hukukumuzda subjektif yenilik kriterine yer verilmemiştir. Çünkü, objektif kriterin benimsendiği hukukumuzda bir tasarımcı, kendi özgün emek ve faaliyetleri sonucu bir tasarım geliştirmiş olsa bile bu tasarımın

⁵⁵⁷ SULUK, Tasarım Hukuku, s. 238.

aynısının dünyanın başka bir yerinde mevcut olduğunu bilmediği ve bilmesinin de imkansızlığını kanıtlamak sureti söz konusu tasarımı kendi adına tescil ettiremez⁵⁵⁹. Topluluk Tüzük ve Yönerge Taslaklarından⁵⁶⁰ alınan bu fıkra hükmü, yenilik şartı açısından oldukça yüksek bir düzey belirlemiştir⁵⁶¹. Bu yenilik düzeyi, patentler kadar olmasa da oldukça yüksektir.

554 sayılı KHK 6.maddesi hükmüne göre, tasarımında bulunması gereken yenilik, iki unsuru içermektedir. Birincisi, tasarımın daha önceki tasarımlarla aynı olup olmadığı; ikincisi ise, aynı tasarımın daha önce kamuya sunulup sunulmadığıdır⁵⁶². Bu unsurdan “*aynı olma*” kavramı ile tasarımın eğer önceden kamuya sunulmuş aynısı yok fakat benzerleri var ise, bu durumun tasarımın yeniliğini ortadan kaldırmayacağı ifade edilmektedir⁵⁶³. Bu ifade ile maddede aranan mutlak yenilik kriterinin yumuşatıldığını söylemek mümkündür⁵⁶⁴. Ancak bir tasarımın diğerinin benzerini yoksa aynısını olduğunu belirlemek, “*benzerlik*” ve “*aynıyet*” kavramları arasındaki sınırın çoğu zaman belirsiz olmasından dolayı mümkün olmayabilecektir. Bu nedenle 554 sayılı KHK’ da aynıyet kavramını açıklığa kavuşturmak amacıyla “*küçük ayrıntılarda farklılık*” kavramına yer verilmiştir⁵⁶⁵. Tescili talep edilen tasarım ile önceki tasarımlardan arasında “*küçük ayrıntılarda farklılık*” mevcut ise ve bu farklılık aynı olmayı ortadan kaldırmıyor, mevcut tasarım görünümünü sürdürüyorsa bunların birbirinin aynı kabul

⁵⁵⁸ CAN, s. 83.

⁵⁵⁹ Aynı doğrultuda bkz. TEKİL, s. 244; SULUK, Koruma Şartları, s. 29; Yedek Parça, s. 35; Tasarım Hukuku, s. 238; OYTAÇ, Marka Hukuku, s. 31; ŞEHİRALİ, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 4; TEKİNALP, Fikri, s. 615; BİLGİN, s. 31; GÜNEŞ, Uygulama Sorunları, s. 16; CAN, s. 83; ŞELLİ-DİLEK, s. 160.

⁵⁶⁰ Topluluk Tüzüğü’ nün “Yenilik” başlığını taşıyan 5. maddesi hükmü şöyledir: “Bir tasarım;(a) Tescilsiz Topluluk tasarımına konu ise koruması istenilen tarihten önce kamuya sunulmuş olması, (b) tescilli Topluluk tasarımına konu ise rüçhan hakkı talep edilmişse, rüçhan tarihinden önce, yoksa tescil başvurusunun yapıldığı tarihten önce tasarımın aynısı kamuya sunulmamış ise yeni olduğu kabul edilir (I) Sadece küçük ayrıntılarda farklılık gösteren tasarımların aynı olduğu kabul edilir(II)” . Yine Topluluk Tasarım Yönergesi’ nin 4. maddesinde “yenilik” kavramı şu şekilde düzenlenmiştir: “ Bir tasarımın aynısı başvuru veya rüçhan tarihinden önce kamuya sunulmamış ise o tasarım yeni kabul edilir. Tasarımlar sadece küçük ayrıntılarda farklılık gösteriyorlarsa aynı kabul edilir”. Tüzük ve Yönerge metni için bkz. SULUK, Topluluk Tasarımı, s. 165 vd.

⁵⁶¹ SULUK, Tasarım Hukuku, s. 239; ŞEHİRALİ, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 4.

⁵⁶² TEKİNALP, Fikri, s. 615.

⁵⁶³ TEKİL, s. 245.

⁵⁶⁴ TEKİNALP, Fikri, s. 615.

⁵⁶⁵ TEKİL, s. 244.

edilecektir⁵⁶⁶. Bu durum hukukumuz bakımından aranan yeniliğin “*nitelikli*” olduğu yani tasarımdaki yeniliğin esasa ilişkin olması gerektiği anlamına gelmektedir⁵⁶⁷.

Yeniliğin tescil için başvurulmuş bir tasarımın yeni sayılması engelleyen ve hükümsüzlük davasının konusunu oluşturan ikinci unsur ise, aynı tasarımın başvuru veya rüçhan tarihinden önce başkalarınca kamuya sunulmuş olmasıdır. “*Kamuya sunma*” kavramı, patent hukukundaki “*teknik bilinen durumu*” kavramını karşılamaktadır⁵⁶⁸. 554 sayılı KHK’ nin 6. maddesinin ikinci fıkrasında açıklanmıştır. Bu fıkra göre, “*Kamuya sunma, sergileme, satış gibi yollarla piyasaya sürme, kullanma, tarif, yayım tanıtım veya benzer amaçlı faaliyetleri kapsar. Üçüncü şahıslara yapılan ve açıkça veya zımnen gizlilik niteliği taşıdığı anlaşılan açıklamalar kamuya sunmanın kapsamı dışındadır*”. Maddede geçen “*kamu*” kavramı ile ifade edilmek istenen dünyanın herhangi bir yerindeki dar veya geniş, belirli veya belirsiz, tek tek bütün fertlerin oluşturduğu üçüncü kişiler çevresidir⁵⁶⁹. Bu nedenle tasarımın hukukumuzda halkın bilgisine ulaşması ve ulaşılabilir olması yeterlidir⁵⁷⁰. Maddede tasarımı tanıt ve benzer amaçlı her türlü faaliyetin, tasarımın kamuya sunulması anlamına geleceği düzenlenmiştir. Benzer amaçlı faaliyetlere tasarımın herhangi bir üründe kullanılması gireceği gibi tasarımın herhangi bir dergi, sözlük, gazete veya benzeri bir yayında tarif ve yayını da girer⁵⁷¹.

⁵⁶⁶ **TEKİL**, s. 244; **CAMCI**, Endüstriyel Tasarım Davaları, s. 77; **SULUK**, Yedek Parça Tasarımı, s. 34; Topluluk Tasarımı, s. 52; Tasarım Hukuku, s. 239; **GÜNEŞ**, Uygulama Sorunları, s. 16; **TEKİNALP**, Fikri, s. 615-616.

⁵⁶⁷ Hukukumuzda tasarım sahibi, tasarımını geliştirmek sureti ile ikinci bir tasarıma sahip olamaz. Bu tasarım mutlaka ilk tasarımdan yeni ve ayırt edici niteliğe sahip olması gerekir. Türk ve Topluluk Hukukunda patent hukukunda olduğu gibi ek tasarım müessesine izin verilmiştir. Bkz. **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 239.

⁵⁶⁸ Tekniğin bilinen durumu, patent(faydalı model/tasarım) başvurusu veya rüçhan hakkı tarihinden önce kamunun öğrenebileceği bilgi ve bir şeyi yapmaya imkân veren açıklamalar bütünüdür. Bu açıklamalar öyle olmalıdır ki o konuda ortalama- vasat bir uzman bir kere de anlamalı daha fazla araştırma yapma zorunluluğu hissetmeden bunu uygulayabilmelidir. Ancak yapılan açıklamalar tasarımı/buluşu ortaya koymaya elverişsiz ise tekniğin bilinen durumuna dâhil olmaz. Bkz. **SARAÇ**, Teknik, s. 121.

⁵⁶⁹ Bkz. **SARAÇ**, Teknik, s. 124, **TEKİNALP**, Fikri, s. 616.

⁵⁷⁰ **TEKİL**, s. 245. Ancak Yazar, bazı hukuklarda tasarımın uzman kişilerin bilgisine ulaşması gereğine işaret etmektedir. Yazara göre, söz konusu düzenlemeyle hukukumuzdaki düzenleme açısından şu sonuç farklılıkları ortaya çıkacaktır. Tasarım kamuya sunulmuş olmakla örneğin, bir çanta modeli bir magazin dergisinde yayınlanmış olmakla birlikte halkın bilgisine ulaştığı kabul edilecek ancak, uzman kişilerin bilgisine ulaşmış olup olmadığı konusunda iddia sahibi açısından ispat sorunu doğuracak ve hakimce de bir incelemenin yapılmasını gerektirecektir.

⁵⁷¹ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 274. Bkz. **GÜNEŞ**, Uygulama Sorunları, s. 20. Örneğin, İstanbul Fikri ve Sına Haklar Mahkemesi’ nin 2001/548 E. Sayılı dosyasında Fulya Ayakkabı Ltd. Şti vekili, beş adet özgün tasarım olan ayakkabı ve terlik tabanlarının tescil ettirildiğini davalı Jütesan Jüt. San.

Kamuya sunmanın bir şekli olan sergileme eylemini kapsamı belirsiz olmakla birlikte bu kavramdan kasıt, resmi nitelikli ve sadece uzman çevrelere hitap eden bir teşhir olmadığı söylenebilir. Bu durumda, tescilli istenen bir tasarımın başvuru veya rüçhan tarihinden önce herhangi bir yerde başkalarınınca sergilenmiş olduğunun ispatı onun yenilik niteliğini ortadan kaldıracığından hükümsüz kılınmasını sağlayacaktır.

Yenilik şartının bir tasarımda olup olmadığı genellikle uygulamada tescil sahibi tarafından açılan tecavüzün men'i davasına karşı dava olarak açılan hükümsüzlük davasında ileri sürülmektedir. Yargıtay uygulamasında genelde bir tasarımın yeni olup olmadığı konusunda bilirkişi heyetinden rapor alma yoluna gidilmektedir⁵⁷². Bu heyette genelde bir tasarımcı uzman kişi, hukukçu ve tazminat hesaplama açısından mali müşavir bulunmakta ve daha çok tasarımcı bilirkişiler tarafından yönlendirilen incelemeler birçok hata ve eksiği de barındırmaktadır. Bu bilirkişi raporlarına dayalı olarak verilen kararlarında yerinde olduğunu söylemek pek mümkün görünmemektedir⁵⁷³. Yargıtay, tasarımın yeniliğinin araştırılmasında yanların iddia ve savunmalarında ve sunulan kanıtlar doğrultusunda kuşkuya yer bırakmayan bir inceleme gerektiğini belirtmektedir. Yargıtay, bazı kararlarında⁵⁷⁴

ve Paz. A.Ş.' nin söz konusu tescilli tabanları haksız yere kullandığını ileri sürerek tecavüzün önlenmesini istemiştir. Davalı vekili ise tasarımın yeni olmadığını harcı alem olduğunu ileri sürerek hükümsüzlüğünü talep etmiştir. Dosyanın haksız rekabet koşullarının oluşup oluşmadığı ve davalı vekilince ileri sürülen harc-ı âlem iddiasının incelenmesi hususunda dosya bilirkişiye gönderilmiş Yasamanca hazırlanan bilirkişi raporunda kerem renkli tabanın İtalyan RPM şirketine ait olduğu belirlenmiştir. Yazar, "bu üç numunenin incelenmesi ve 1977 yılına ait olduğu anlaşılan bir yunan katalogundan alınma bir sahifelik resimlerden, davacı endüstriyel tasarımın yeni olmadığı sonucuna varmıştır". Aynı mahkemenin 2002/964 E. Sayılı dosyasında davacı tarafından dava konusu delta amfi tribün koltuklarına tescil belgesinin verilmesini gerektirecek bir durumun söz konusu olmadığı gerekçesi ile davalı şirkete açılmıştır. Yargıtay 11. HD. bozma kararı sonucunda Yerel Mahkeme tarafından yapılan yeniden yargılamada dosyanın kendisine tevdi üzerine Yazar şu tespitte bulunmuştur: "Dosya' da delil olarak bulunan "Mondo" spor alanları zemin ve donanımlar konusunda uzman bir markanın katalogu incelendiğinde; bu katalogun 42, 43, 44, 45' inci sayfalarında yer alan stadyum arkalıklı oturma elemanları tasarımları ile davalı şirketin Delta markası ile ürettiği tescilli tribün koltuklarının aynıyet derecesinden benzer oldukları tespit edilmiştir". Bilirkişi raporlarının metni için bkz. **YASAMAN**, Bilirkişi, s. 320 vd., 342 vd.

⁵⁷² 11.HD. 14.12.2002., 2002/5715-10398.

⁵⁷³ Tasarımlarda bilirkişi raporlarının aksayan yönleri ve çözüm önerileri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **EKDİAL**, **İbrahim**: " Endüstriyel Tasarım Davalarında Bilirkişi Raporları", www.pusulapatent.com.tr/mak_entasda.htm, s. 1 vd ,06.08.2008.

⁵⁷⁴ Yargıtay 11.HD. 1105.2004-03/11216-04/5266 kararına göre, "...dava adına tescilli çoklu tasarımların, yenilik ve ayırt edicilik özelliklerinin bulunmadığı iddiasına dayalı olarak açılmış olup tasarımların hükümsüzlüğüne ilişkindir. Bir tasarımın 554 sayılı Kanun Hükmünde Kararname' ye göre, tescil edilerek korunabilmesi için yenilik ve ayırt edicilik niteliğine sahip olması gerekir. Yenilik ev ayırt ediciliğin anlamları ise, anılan Kanun Hükmünde Kararname' nin 6 ıncı ve 7 inci

yeniliğin mutlak kriterine açıkça değinmemekle birlikte, 554 sayılı KHK' nın 6. maddesine yaptığı atıfla ile ifade ederken bazılarında ise mutlak yenilik kriterini tanımlamaktadır⁵⁷⁵. Yargıtay, çoğu kararında yenilik incelemesi yaparken küçük ayrıntılardaki farklılığın iki tasarım arasındaki ayrılığı ortadan kaldıracak ya da belirgin farklılık yaratacak nitelikte olup olmadığını incelemek sureti ile sonuca varmakta olup nitelikli yenilik kriterini uygulamaktadır⁵⁷⁶.

Tasarımların Korunması Hakkındaki Kanun Taslağı' nda ise yenilik 6. maddede tescilli ve tescilsiz tasarımlar açısından farklı şekilde düzenlenmiştir. Maddeye göre, " (1) a) Tescilli tasarım için, başvuru veya rüçhan tarihinden önce, b) Tescilsiz tasarım için, tasarımın kamuya ilk sunulduğu tarihten önce, dünyanın herhangi bir yerinde kamuya sunulmuş ise, o tasarım yeni kabul edilir. (2) Sadece küçük ayrıntılarda farklılık gösteren tasarımlar aynı sayılır." Anlaşıldığı gibi bu hükmün tescilsiz tasarımlara ilişkin yeni bir düzenleme dışında şimdiki düzenlemeden bir farkı bulunmamaktadır.

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılacağı üzere hukukumuzda teori ve uygulamada mutlak yenilik kriteri, esas alınmış olmakla birlikte bu kriterin bir takım olumlu ve olumsuz yönleri de bulunmaktadır. Mutlak yenilik kriterinin ekonomik ve ahlaki bakımından yerinde olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü, dünyada yeniliğin aramaması, başka ülkede başka bir kişinin ahlaki kuralara aykırı biçimde

maddelerinde düzenlenmiştir." Karar metni için bkz. GÜNEŞ, Uygulama Sorunları, s. 16-17 ve ayrıca Kazancı Hukuk Otomasyon ve www.yargiyat.gov.tr.

⁵⁷⁵ Yargıtay 11. HD. 3.6.2002, 2002/1894-5704 sayılı kararında "...Bir endüstriyel tasarımın tescil edilebilmesi için, 554 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 5, 6 ve 7 nci madde hükümleri uyarınca, o tasarımın yeni ve **dünyanın herhangi bir yerinde daha önce kamuya sunulmamış olması** gerekir. Aynı kararnamenin "Korumanın Kapsamının Belirlenmesi" başlığını taşıyan 11 nci maddesinde de bir tasarımın koruma kapsamı belirlenirken, 7 nci maddeye uygun olarak o tasarımın bilgilenmiş kullanıcı üzerine yarattığı genel izlenimle bariz bir benzerlik gösteren bütün tasarımların dikkate alınacağı gibi, kıyaslanan tasarımların farklılıklarından çok, ortak özelliklerine ağırlık verilir..." Karar metni için bkz. Kazancı Hukuku Otomasyon, 11.06.2008.

⁵⁷⁶ Yargıtay 11.HD. 22.1.2001, 2000/9438 E. 2001/348 K. sayılı kararı ile "iddia, savunma, bilirkişi raporu ve tüm dosya kapsamından 4416 tescil numaralı tasarımlarda konu alan davacıya ait ürünlerle, yine aynı şirketin 1995 katalogunda yer alan ürünlerle karşılaştırıldığında sadece küçük ayrıntılarda farklılık olduğunun anlaşıldığı, motor gövdesinin oluklu yapısının aynı olduğunu, motor gövdesinin çapındaki ve klemens kutusunun yerindeki farklılıkların iki tasarım arasındaki ayrılığı ortadan kaldıracak ya da belirgin farklılık yaratacak nitelikte olmadığı, gerekçesiyle" davanın reddine karar veren Yerel Mahkeme kararını onamıştır. Karar metni için bkz. Kazancı Hukuk Otomasyon , 11.06.2008.

tasarımı taklit etmesine yol açacak bu durum ise, gerçek tasarımcının maddi ve manevi haklarına zarar verecektir⁵⁷⁷. Ancak, hukukumuzda Topluluk Hukukunda olduğu gibi bu ilke güvenlik klozuyla⁵⁷⁸ yumuşatılmadığından gelişmekte olan bir ülke olan Ülkemiz ekonomisi ve geleceği açısından sakıncalı görünmektedir. Yine bağımsız olarak aynı veya benzer bir tasarımın geliştirildiği hallerde tescile olanak vermeyen bu kriterin pratikte de uygulama zorlukları bulunmaktadır. Zira dünyada gelmiş geçmiş tüm tasarımların saklandığı bir veri tabanından patent ve bazı markalarda olduğu gibi bahsetmek mümkün değildir⁵⁷⁹. Hukukumuzda objektif ve nitelikli yenilik kriterinin benimsenmiş olması ise yerindedir. Zira bu düzenleme ile uygulamada ufak değişiklikler yapmak sureti ile piyasaya sürülen mallar üzerinde incelemesiz sistem nedeniyle 25 yıl boyunca bir takım kişilerin haksız şekilde inhisari haklar kazanması, engellemektedir⁵⁸⁰. Yeniliğin etkileyen açıklamalar ise aşağıda ayrıntıları ile ele alınacaktır.

3. Tasarımın Ayırt Edici Nitelik Taşımaması

a. Ayırt Edici Nitelik Kavramı

Fikri mülkiyet hukukunda ayırt edicilik (individual character) kavramı oldukça yeni bir kavramdır. Bu kavram, Tasarım hukukumuzda marka hukukundaki ayırt edici nitelik (distinctive character) kavramından esinlenerek konulmuştur. Ancak marka hukukunda ayırt edici nitelik, bir ürün veya hizmeti birbirinden ayırmaya yararken tasarımda kişisel konsept daha ön plandadır. Markada bu özellik, toplumun gözünde bir ürün veya hizmetin üreticisi ile bağlantısı kurmaya yararken tasarımda ayırt edicilik, görünüm açısından değerlendirilmekte olup kaynak belirtme aranmaz⁵⁸¹. Bu kavram, Hukukumuzda Topluluk Hukukundan⁵⁸² aynen aktarılmıştır.

⁵⁷⁷ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 240.

⁵⁷⁸ Bkz. Yukarıda s. 99.

⁵⁷⁹ Bkz. **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 241; **GÜNEŞ**, Uygulama Sorunları, s. 20.

⁵⁸⁰ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 240.

⁵⁸¹ **SULUK**, Koruma Şartları, s. 36; aynı yazar, Tasarım Hukuku, s. 250; “Tasarım Hukukunda ‘Bilgilenmiş Kullanıcı’ ve Uygulamada Yaşanan Bazı Sorunlar”, Prof. Dr. Ünal Tekinalp’ e Armağan, İstanbul 2003, C.II, s. 387 (Anılış: Kullanıcı).

⁵⁸² Kaynak Topluluk Yönergesi’ nin 5. maddesinde düzenlenen ayırt edicilik, şu şekilde tanımlanmıştır: “ (1) Bir tasarımın ayırt edici niteliğe sahip olması, bu tasarımın bilgilenmiş kullanıcı

Hem Ülkemiz hem de Topluluk Hukukunda bir tasarımın tescil korumasından yararlanabilmesi için daha önce dünyanın herhangi bir yerinde kamuya sunulmamış olması yani yeni olması yeterli değildir⁵⁸³. Örneğin, bir hükümsüzlük davasında tasarım yeni olduğu tasarım belgesi sahibi tarafından kanıtlanmış olsa bile karşı taraf tasarım ayırt edici niteliğe sahip olmadığını ispatlayarak hükümsüzlük davasını kazanabilecek, diğer tarafça açılan tecavüzün men' i davasını reddini sağlayabilecektir. Yenilik testini geçen tasarımların ayrıca ayırt edicilik testine tâbî tutulmaları gerekmektedir⁵⁸⁴. Test, 554 sayılı KHK' nın 7 (1)' den -açık bir şekilde öngörülmemiş olmakla birlikte- anlaşılabilir⁵⁸⁵. 554 sayılı KHK' da ayırt edicilik kavramı şöyle tanımlanmıştır : “*Bir tasarımın ayırt edici niteliğe sahip olması, bu tasarımın bilgilenmiş kullanıcı üzerinde yarattığı genel izlenim ile ikinci fıkrada belirtilen herhangi bir tasarımın böyle bir kullanıcıda yarattığı genel izlenim arasında belirgin bir farklılık olması anlamındadır*”. Bu tanımdan anlaşılacağı üzere bir tasarımın ayırt edici nitelikte olup olmadığını belirlemek için onun başka bir tasarımla kıyaslanması gerekecektir⁵⁸⁶ ki söz konusu test, bir kıyaslama incelemesidir⁵⁸⁷. Kıyaslamada yararlanılacak kavramlar ve kıyaslama süreci, ayırt ediciliğin incelenmesi başlığı altında ele alınacaktır.

b. Ayırt Ediciliğin İncelenmesi

Yenilik incelemesi, yüzeysel olarak ve tasarımın adeta fotoğrafını çekercesine ayrıntılı bir değerlendirme olmaksızın yapılacaktır. Yenilik testini geçen bir tasarım, bu kez ayırt edicilik testinde detaylı bir incelemeye tabi tutulacaktır⁵⁸⁸. Yenilik

üzerinde yarattığı genel izlenim ile böyle bir kullanıcıda başvuru veya rüçhan tarihinden önce kamuya sunulan bir tasarımın yarattığı genel izlenim arasında belirgin bir farklılık olması anlamındadır. (2) Ayırt edici nitelik konusunda hükme varırken, tasarımcının tasarımını geliştirirken seçenek özgürlüğü dikkate alınmalıdır”.

⁵⁸³ **TEKİL**, s. 246; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 245.

⁵⁸⁴ **ŞEHİRALİ**, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 5. Aynı doğrultuda bkz. **TEKİL**, s. 246; **YALÇINER**, İlkeler, s.176, **SULUK**, Yedek Parça Tasarımı, s. 40; aynı yazar, Koruma Şartları, s. 33; Tasarım Hukuku, s. 245; **ŞEHİRALİ**, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 4; **TEKİNALP**, Fikri, s. 616; **BİLGİN**, s. 33; **GÜNEŞ**, Uygulama Sorunları, s. 20; **ŞELLİ-DİLEK**, s. 160.

⁵⁸⁵ **TEKİNALP**, Fikri, s. 616.

⁵⁸⁶ **TEKİL**, s. 246.

⁵⁸⁷ **TEKİNALP**, s. 616.

⁵⁸⁸ Aynı yönde **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 246, 251 ve s. 245 ve dn. 119' daki yazar; **HASDOĞAN, Gülay**: “ Türkiye’ de Endüstriyel Tasarımların Korunmasında Uygulamaya Yönelik

değerlendirmesi yöntemi yalın ve pratikken; ayırt edicilik değerlendirilmesi niteliksel ve sistematiktir⁵⁸⁹. Öğretide karşıt görüş ise bu iki incelemenin nitelik yönünden farklılık göstermediği, her iki inceleme yönteminde de aynı incelemenin test yöntemleri ile iki ayrı aşamada gerçekleştirildiği savunulmakta olup yenilikte tasarımın önceki tasarımların aynısı olup olmadığı araştırılırken ayırt edicilik incelemesinde değişik olup olmadığı araştırılmaktadır⁵⁹⁰. Yargıtay kararlarına göre bu inceleme resen yapılacaktır⁵⁹¹. Bu testin süreçleri ise şu şekilde açıklanabilir:

aa. Kıyaslanacak Tasarımın Belirlenmesi

554 sayılı KHK' nın 7. maddesinin ikinci fıkrasında kıyaslanacak tasarımın özellikleri açıklanmıştır. Bu fıkra göre, “*Herhangi bir tasarımın ayırt edici nitelik açısından kıyaslandığı diğer bir tasarımın,*

a) *Başvuru veya rüçhan tarihinde Türkiye’de veya dünyada herhangi bir yerde piyasaya sunulmuş olması; veya*

b) *Enstitü tarafından tescilli bir tasarım olarak yayınlanmış ve ayırt edici nitelik açısından değerlendirilen tasarımın başvuru veya rüçhan tarihinde henüz koruma süresini doldurmamış olması, gerekir”.*

Hükümden anlaşılacağı üzere kıyaslanan tasarım, ya halen piyasadadır, bu halde Türkiye’ de tescil edilmiş olup olmamasının bir önemi yoktur ya da TPE tarafından tescilli yayınlanmış ve halen koruma süresi dolmamıştır⁵⁹². Pazarda

Sorunlar: Ayırt Edicilik Değerlendirmesi için Kavramsal Bir Model Önerisi”, Legal Fikri ve Sınai Haklar Dergisi, Y.1, S.2, İstanbul 2005, s.347 (Anlış: Model Önerisi).

⁵⁸⁹ HASDOĞAN, Model Önerisi, s. 347.

⁵⁹⁰ TEKİNALP, Fikri, s. 615. Arıkan ise benzer şekilde testin yenilik aşamasında aynısı olup olmadığının ayırt edicilik aşamasında ise benzer olup olmadığının araştırıldığını ifade etmektedir. Bkz. ARIKAN, Tasarım Tasarısı, s. 58.

⁵⁹¹ Yargıtay 11.HD. 25.5.2000, 2000/1038-4596 sayılı kararına göre, “*Dava niteliği itibarıyla Endüstriyel Tasarımların Korunmasına ilişkin 554 sayılı KHK’ nın 37. maddesine göre açılmış itiraz davası olup tescil başvurusu yapılan endüstriyel tasarım maddelerinin yenilik ve ayırt edicilik vasıflarının bulunup bulunmadığı hususunun aynı KHK’ nın 6. ve 7. maddelerinde göre mahkemece re’ sen araştırılması gerekmektedir. Karar dayanak yapılan bilirkişi raporunda yenilik ve ayırt edicilik vasıfları yönünden yeterli bir irdeleme yapılmamış, keza davacı vekilinin itirazları dahi değerlendirilmemiştir. O halde mahkemece içinde güzel sanatlar fakültesi öğretim üyesinin de bulunduğu bilirkişi heyetinden rapor alınıp sonuç çerçevesinde bir karar verilmesi gerekirken eksik inceleme ile hüküm kurulması doğru görülmemiş ve kararın bozulmasını gerektirmiştir”.* Karar metni için bkz. SULUK, Tasarım Hukuku, s. 259; GÜNEŞ, Uygulama Sorunları, s. 21.

⁵⁹² TEKİNALP, Fikri, s. 617.

olmayan ve süresini dolduran tasarımlar kıyaslamaya konu olamayacaktır⁵⁹³. İyi bir şekilde kaleme alınmayan bu fıkra hükmü, öğretide tasarım hukukumuzdaki temel ilkelerle bağdaşmadığı ve yenilik incelemesinden farklı şekilde kaleme alınmasının yerinde olmadığı gerekçesi ile haklı olarak eleştirilmektedir⁵⁹⁴. Bu düzenleme, 1993 tarihli Topluluk Yönerge ve Tüzük Taslaklarından alınmış olmakla birlikte daha sonra yapılan değişikliklerle Taslaklardan çıkarılmıştır⁵⁹⁵. Toplulukta süresinin dolup dolmadığına ve piyasaya bulunup bulunmadığının bakılmaksızın başvuru ve rüçhan tarihinden önce kamuya sunulmuş bütün tasarımlar, kıyaslanacak tasarım olarak kabul edilmektedir.

Öğretide bu düzenlemeye yöneltilen eleştirilerden ilki, tasarımın daha önce piyasaya sunulmuş olmakla birlikte şimdi piyasada olmada bulunmaması durumu, bizi şu garip sonuca ulaştıracaktır: Tescili için veya hükümsüzlüğü ileri sürülen tasarım, dünyanın herhangi bir yerinde sunulmuş ancak sonradan silinip gitmiş bir tasarımın; örneğin, on yıl önce piyasaya sürülmüş ancak bugün artık yapılmayan bir teybin ayırt edilmeyecek derecede benzeri olsa bile tescil edilebilecek, hükümsüzlük davasına konu olması durumunda da davanın reddine neden olacaktır⁵⁹⁶. Aksi görüşe göre, eski tasarım anlayışlarının canlanması, yeni yorumlara gidilmesi sık rastlanan bir olgudur. Kıyaslanacak tasarım olarak önce kamuya sunulmuş tüm tasarımların dikkate alınması tasarımların korunmasını son derece güçleştirecek ve Pazar koşulları açısından adil olmayan bir sonuç yaratacaktır⁵⁹⁷.

⁵⁹³ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 248.

⁵⁹⁴ Bkz. **TEKİL**, s. 246, **TEKİNALP**, Fikri, s. 617; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 248-249. Karşı görüş için bkz. **KORKUT, Fatma**: “Endüstriyel Tasarımların Korumasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararname’ de Korumaya ve Tasarım Hakkına Getirilen Sınırlamalar”, 2. Ulusal Tasarım Bildiri Kitabı, s. 31.

⁵⁹⁵ Yönerge’ nin 5. maddesi için bkz. Yukarıda s. 106 daki dn. 583. Topluluk Tüzüğü’nün 6. maddesinde ise ayırt edicilik şu şekilde düzenlenmiştir: “1. Bir tasarımın bilgilenmiş kullanıcı üzerinde yarattığı genel izlenimin; a. Tescilsiz Topluluk tasarımında koruma talep edilen tasarımın ilk defa kamuya kamuya sunulması tarihinden önce; b. Tescilli Topluluk tasarımında ise tescil başvurusu tarihinden, rüçhan hakkı talep edilmişse, rüçhan tarihinden önce kamuya sunulan herhangi bir tasarımın aynı kullanıcı üzerinde bıraktığı genel izlenimin farklı olması halinde, ayırt edici olduğu kabul edilir”.

⁵⁹⁶ **TEKİL**, s. 246; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 248 vd.; **TEKİNALP**, Fikri, s. 617.

⁵⁹⁷ **KORKUT**, s. 31. Ancak yazar, bu görüşünün aksine koruma süresi dolmamış ve halen pazarda mevcut bir tasarımı kopyaladığı ileri sürülen kişi, kopyaladığı ileri sürülen tasarımın daha önce piyasaya sürülmekle beraber şu an piyasada olmadığını ispat etmek suretiyle kötü niyetli kullanıma açık ve uygulamada sorun yaratacak bir düzenleme olduğunu da ifade etmektedir.

Kanımızca bu düzenleme, incelemesiz sistemin kabul edildiği ve çoğu zaman yenilik niteliği olamayan tasarımların tescil imkânı bulduğu tasarım hukukumuz açısından yerinde değildir. Zira yukarıda vurguladığımız gibi tüm dünyada tutulan tasarımlara ilişkin sağlam bir veri tabanı bulunmadığından çoğu tasarım yenilik testini geçerek ve ayırt edicilik aşamasına gelebilecek; bu fıkra hükmü nedeniyle sadece piyasada bulunan ve koruma süresi dolmamış tasarımlar kıyaslamada kullanılacaktır. Daha önce piyasada bulunan fakat şimdi ortadan kalmış bir tasarımın ayırt edilmeyecek kadar benzerini üreten bir kişi, kendine karşı yöneltilen bir hükümsüzlük davasında kötü niyetli olarak bu savunmayı yapıp davanın reddini sağlayarak ahlaki olmayan kazanımları, elde etmeye devam edebilecektir⁵⁹⁸. Bu nedenle Topluluk Hukukunda olduğu gibi bir düzenlemeye gitmek yerinde olacak. Nitekim Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Taslağı' nın 7. maddesinde yerinde olarak topluluktakine düzenlemenin çevirisi niteliğindedir. Şöyle ki; “ (1) *Bir tasarımın bilgilenmiş kullanıcı üzerinde yarattığı genel izlenim;*

a) Tescilli tasarım için, başvuru veya rüçhan tarihinden önce,

b) Tescilsiz tasarım için, tasarımın kamuya ilk sunulduğu tarihten önce kamuya sunulmuş herhangi bir tasarımın, aynı kullanıcı üzerinde yarattığı genel izlenimden farklı ise bu tasarımın ayırt edici niteliğe sahip olduğu kabul edilir”. Anlaşılacağı üzere Taslakta kıyaslanacak tasarım olarak tescilli tasarımlar açısından başvuru veya rüçhan tarihinden önce kamuya sunulmuş tüm tasarımların esas alınacağı düzenlenmiştir.

bb. Kıyaslanan Tasarımların Bilgilenmiş Kullanıcıda Yarattığı Genel İzlenimlerin Karşılaştırılması

Bir tasarımın kıyaslanacağı tasarım belirlendikten sonra bu tasarımın bilgilenmiş kullanıcı üzerinde yarattığı genel izlenim ile kıyaslanacak tasarımın bilgilenmiş kullanıcı üzerinde yarattığı genel izlenim arasında belirgin farklılık varsa o tasarımın ayırt edici niteliğe sahip olduğu kabul edilecektir. (m.7/1). Karşılaştırma bilgilenmiş kullanıcı tarafından yapılacaktır. Bilgilenmiş kullanıcı kavramından ne

⁵⁹⁸ Aynı yönde ATAMER, s. 39-40.

anlaşılması gerektiği açıkça 554 sayılı KHK' dan anlaşılmamaktadır⁵⁹⁹. Bu düzenlemenin kaynağını oluşturan 98/71 sayılı Topluluk Yönerge Tasarısının Gerekçesi' ne⁶⁰⁰ paralel şekilde ve öğretilerdeki görüşler çevresinde “*bilgilenmiş kullanıcı*”, tasarımını hala kullanan veya kullanmış olup da o tasarım ve o onun çeşitleri hakkında bilgi sahibi olmuş, tasarımı tanımış, deneyim sahibi kullanıcı olarak tanımlanabilir⁶⁰¹. Bilgilenmiş kullanıcının anlamı değerlendirilen tasarımın türüne göre tamirci, bakımcı, servis elemanı gibi ara tüketici olabileceği gibi nihai tüketici de olabilir⁶⁰². Örneğin, bir mobilya takımı için söz konusu takımı kullanan ve hakkında bilgi sahibi olan ev hanımı nihai tüketici olarak bilgilenmiş kullanıcıdır. Ancak araba yağını değiştirmeye yarayan bir huni açısından oto tamircisi, ara tüketici olarak bilgilenmiş kullanıcı kabul edilecektir⁶⁰³.

Anlaşıldığı üzere, kıyaslamada kullanılacak göz ne söz konusu tasarımdan haberdar sokaktaki insanın ne de uzman gözüdür⁶⁰⁴. Dolayısıyla bir hükümsüzlük veya tecavüzün önlenmesi davasında tasarımın ayırt edici nitelikte olup olmadığı incelemesinde söz konusu tasarımda ne normal kullanıcının gözünden kaçan farklılıklar dikkate alınacak⁶⁰⁵ ne de bu değerlendirme uzman gözü ile yapılmadığından detaydaki farklılıklara da bakılmayacaktır⁶⁰⁶. Bu nedenle hakimin kendisinin nihai tüketicisi olduğu tasarımların ayırt edici nitelik değerlendirmesi için örneğin, bir ayakkabı tasarımı için uzman bir bilirkişiye başvurmasına gerek olmayıp bu değerlendirmeyi kendisi yapabilmelidir⁶⁰⁷. Ancak tasarım hukuku uygulamamıza

⁵⁹⁹ **TEKİL**, s. 246; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 257; aynı yazar, *Kullanıcı*, s. 390; **BİLGİN**, s. 35; **ATAMER**, s. 40.

⁶⁰⁰ Gerekeçede bilgilenmiş kullanıcı şu şekilde ifade edilmiştir: “ *bilgilenmiş kullanıcı ürünün görünümünden tamamen habersiz olan bir nihai tüketici değildir. Bu, mesela bir makinenin veya mekanik bir aletin tamirat sırasında yenilenmiş bir iç parçasının söz konusu olduğu hallerde, parçayı değiştiren kişidir. Tasarımın türüne bağlı olarak belli bir bilgi düzeyi veya tasarımdan haberli olmak da aranır. Ancak bilgilenmiş kullanıcı terimi, benzerliğin tasarım uzmanları seviyesinde ortaya konulmayacağını da göstermektedir*”. Bkz. **YALÇINER, Uğur**: “ Endüstriyel Tasarım Tescil İşlemleri ve Önemli Noktalar, Finansal Forum, Y. 1, S. 220, 6-7 Eylül 1997, s. 15(Anılış: Tescil); **TEKİL**, s. 247.

⁶⁰¹ **TEKİL**, s. 246; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 257; aynı yazar, *Kullanıcı*, s. 390; Koruma Şartları, s. 37; **TEKİNALP**, *Fikri*, s. 617; **BİLGİN**, s. 35; **GÜNEŞ**, *Uygulama Sorunları*, s. 21; **ATAMER**, s. 40.

⁶⁰² **KORKUT**, s. 31; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 259; **TEKİNALP**, *Fikri*, s. 617.

⁶⁰³ **SULUK**, *Kullanıcı*, s. 390; aynı yazar, *Tasarım Hukuku*, s. 259.

⁶⁰⁴ **SULUK**, *Kullanıcı*, s. 391 .

⁶⁰⁵ **SUTHERSANEN**, s. 45.

⁶⁰⁶ **SULUK**, *Koruma Şartları*, s. 37.

⁶⁰⁷ **SULUK**, *Kullanıcı*, s. 394.

baktığımızda mahkemelerin bu hususu göze almadan direkt bilirkişi incelemesi istedikleri görülmektedir⁶⁰⁸. Ancak mahkemeler dosyayı bilirkişiye tayin ederken uzmanlardan tasarımı bilgilenmiş kullanıcı gözü ile incelemelerini istememekte raporda bu değerlendirmeleri almamaktadırlar⁶⁰⁹. Tayin edilen bilirkişiler de alanında uzman kişiler olmakla birlikte bu kişilerin konuya ilişkin söz konusu düzenlemeden uzak olmaları tasarımı bilgilenmiş kullanıcı gözü ile değil uzman gözü ile değerlendirmelerine yol açmaktadır⁶¹⁰. Bu nedenle hükümsüzlük veya tecavüzün önlenmesi davasında hem yenilik hem ayırt edicilik incelemesi yapılacaksa bilirkişi heyetinde bir tasarımcının ve bir hukukçunun ve ilgili sektörden bir bilgilenmiş kullanıcı mutlaka bulundurulmalıdır. Zira yenilik incelemesinde mutlaka uzman değerlendirmesi gerektirir çünkü bilgilenmiş kullanıcının o tasarımın yeni olup olmadığını belirlemesi mümkün değildir. Tasarımın sadece ayırt edici nitelik taşımadığını ileri sürmüşse bu durumda kanımızca heyette bir hukukçunun ve bilgilenmiş kullanıcı gözü ile değerlendirme yapacak bir uzmanın bulunması yeterli olacaktır⁶¹¹.

Tasarımları kıyaslarken bilgilenmiş kullanıcının her iki tasarım hakkında edindiği genel izlenimle arasında belirgin bir farklılık aranacaktır. Genel izlenimden kasıt, insana ilk bakışta etki eden intibadır. Bilgilenmiş kullanıcı kıyaslamayı yaparken tasarıma bir bütün olarak yaklaşacak ayrıntılarda boğulmayacaktır⁶¹². Bilgilenmiş kullanıcının edindiği genel izlenimler arasında da farklılık bulunmalı ve bu farklılık belirgin değildir. Bu düzenlemenin kaynağını Topluluk Tasarım Yönerge Taslağı oluşturmaktadır. Ancak yapılan değişiklikler sonucu şimdiki Topluluk Tasarım

⁶⁰⁸ Örneğin Yargıtay, TPE' nin kararına karşı açılan bir iptal davasında Yerel Mahkeme' nin kararını “ O halde mahkemece içinde güzel sanatlar fakültesi öğretim üyesinin de bulunduğu bilirkişi heyetinden rapor alınıp sonuç çerçevesinde bir karar verilmesi gerekirken eksik inceleme ile” hüküm kurulması doğru görmemiş ve kararın bozulmasına karar vermiştir. 11.HD. 25.5.2000, 2000/1038-4596, GÜNEŞ, Uygulama Sorunları, s. 22.

⁶⁰⁹ Örneğin Yargıtay 7. Ceza Dairesi, 15.04.3003-19869-1246 sayılı kararında tasarım belgelerinin ve ürün asıllarının temin edilerek bilgilenmiş kullanıcı nitelmesi yapmasızın uzman bir bilirkişiye taklit olup olmadığının tespiti amacıyla tedvine karar vermiştir. Şöyle ki; “*Sanığın işyerinde tedbiren toplatılarak muhafaza altına alınmasına karar verilen oturma odası takımları üzerinde tasarım tescil belgeleri ile müdahil firmanın temin edilecek tescilli ürün asıllarının tasarım ve mobilya konusunda uzman bilirkişiye tevdi olunup inceleme yaptırılarak dava konusu ürünlerin 554 sayılı KHK anlamında sahte ve taklit olup olmadıkları konusunda rapor düzenlendikten sonra malların katılan firmanın orijinal ürünü olduğu saptanması halinde...*” Bkz. GÜNEŞ, Uygulama Sorunları, s. 22.

⁶¹⁰ SULUK, Kullanıcı, s. 395; GÜNEŞ, Uygulama Sorunları, s. 22.

⁶¹¹ Aynı yönde bkz. SULUK, Kullanıcı, s. 395.

⁶¹² SULUK, Koruma Şartları, s. 36; aynı yazar, Tasarım Hukuku, s. 253-254.

düzenlemelerinde genel izlenimin farklı olması yeterli sayılmakta bu farklılığın belirgin olması aranmamaktadır⁶¹³. Hukukumuzda genel izlenimdeki farklılığa birde belirgin sıfatı eklenmesi düzeyin Topluluğa göre yukarı çekilmesine neden olmuştur. Bu durum, özellikle KOBİ' lerin mütevazı tasarımlarının koruma görmesine engel teşkil edecek nitelikte olmakla⁶¹⁴ birlikte bir tasarımın kendinden önce mevcut tasarımlardan esinlemeyeceği anlamına gelmez⁶¹⁵. Yargıtay verdiği kararlarda genel izlenimde belirgin farklılık kriterinin üzerinde özellikle durmaktadır⁶¹⁶.

Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Taslağı' nın ayırt ediciliği düzenleyen 7. maddesinde belirgin farklılık aramamış “*bir tasarımın, aynı kullanıcı⁶¹⁷ üzerinde yarattığı genel izlenimden farklı*” olması yeterli sayılmıştır ki bu düzenleme yerindedir⁶¹⁸.

⁶¹³ Bkz. Topluluk Tasarım Yönergesi m. 5; Topluluk Tasarım Tüzüğü m. 6. Madde metinleri için bkz yukarıda s. 109 dn.596. Yönerge Taslağı'nda kullanılan “differs significantly” (önemli ölçüde farklılık) kavramı 1998’ de Yönerge ile kaldırılmış bu kavram yerine, “differs” kavramı kullanılmıştır. Yönergedeki bu değişiklik AB ülkelerinde tekstil sektöründen gelen baskılar sonucu yapılmıştır. Bu konuda bkz. **ETMK**, Taslak Üzerine Görüşler , www.etmk.org/dosya/taslak_goruis.pdf, 09.02.2006, s. 5(Anılış: Taslak Üzerine Görüşler 2), 10.06.2008.

⁶¹⁴ **SULUK**, Kullanıcı, s. 36.

⁶¹⁵ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 256.

⁶¹⁶ Örneğin, Yargıtay 22.01.2001 tarih ve 2000/9438 E, 2001348 K. sayılı kararı ile “ ...iddia, savunma, bilirkişi raporu ve tüm dosya kapsamından 4416 tescil numaralı tasarımlara konu alan davacıya ait ürünlerle, yine aynı şirketin 1995 katalogunda yer alan ürünlerle karşılaştırıldığında sadece küçük ayrıntılarda farklılık olduğunun anlaşıldığı, motor gövdesinin oluklu yapısının aynı olduğunu, motor gövdesinin çapındaki ve klemens kutusunun yerindeki farklılıkların iki tasarım arasındaki ayrılığı ortadan kaldıracak ya da belirgin farklılık yaratacak nitelikte olmadığı”, gerekçesiyle, davanın reddine karar veren ilk derece mahkemesinin kararını onamıştır.

⁶¹⁷ Burada kastedilen bilgilenmiş kullanıcı olup önceki fıkrada kullanılmıştır. Bilgilenmiş kullanıcı, kavramına Taslağın ilk metinde yer verilmemiş sadece “ kullanıcı” kavramı ile yetinilmişti. Gelen eleştiriler sonucu bu kavrama tam olarak yer verilmiştir. Eleştiriler için bkz. **KORKUT/HASDOĞAN/EVYAPAN**, s. 387.

⁶¹⁸ Karşı görüşte olan ETMK, ayırt edicilik çıtasının belirgin farklılık kriteri ile yüksek tutulmasının yerinde olduğunu ve bu kavramın Taslak’ ta yer alması gerektiğini savunmaktadır. Kuruluş, TPE yapılan başvurularının çoğunun yenilik ve ayırt edicilik niteliklerini taşımadığını bu durum nedeniyle açılan bir çok iptal I ve hükümsüzlük davasının tasarım kavramının endüstrinin çoğunluğu tarafından anlaşılmadığını ve kopyacılığın yaygın olduğunu gösterdiğini ifade etmektedir. Ancak Kuruluş’ nun savunduğunun aksine bu kavrama Taslakta yer verilmesi, incelemesiz sistem nedeni ile gene bu

cc. Kıyaslamada Farklılıklardan Çok Ortak Özelliklere Ağırlık Verilmesi ve Tasarımcının Seçenek Özgürlüğünün Dikkate Alınması

554 sayılı KHK' nın 7. maddesinin son fıkrasına göre, “ ayırt edici niteliğin değerlendirilmesinde, birbirleri ile kıyaslanan tasarımların ilke olarak farklılıklarından çok ortak özelliklerinin değerlendirilmesine ağırlık verilir ve tasarımcının tasarımı geliştirme açısından ne kadar seçenek özgürlüğüne sahip olduğu göz önüne alınır.”

Ortak özelliklere ağırlık verilmesi ilkesi diğer ilkelere olduğu Topluluk Yönerge Taslağı'ndan alınmakla birlikte sonradan yapılan değişiklikler ile Topluluk Tasarım Yönerge ve Tüzüklerinden çıkarılmıştır⁶¹⁹. Her ne kadar bu ilkenin mahkemelerin işini kolaylaştırmak için kabul edildiği ileri sürülse⁶²⁰ de bu ilke, Hukukumuzda yüksek olan koruma seviyesini daha da ağırlaştırmaktadır. Çünkü, uygulamada mahkemeler ve bilirkişiler ortak özellikler üzerinde yoğunlaşacaklar ve bunların çokluğu durumunda tasarımları birbirinden farklı kılan özellikler gözden kaçabilecektir. Zaten tasarımların çoğu zaman önceki tasarımlardan esinlendiği göze alındığında çoğu tasarım önceki tasarımlarla birçok ortak özellik taşıyacak, tasarımları genel izlenimde farklı kılan özellikler göz ardı edilmesi söz konusu tasarımın hükümsüzlüğüne yol açabilecektir ki bu kabul edilemez⁶²¹. Uygulamada Yargıtay, bu ilkeyi çoğu kararında doğru bir şekilde uygulayamamaktadır⁶²².

durumu ortadan kaldıramayacağı açıktır. Bkz. **ETMK**, Taslak Üzerine Görüşler 2, s. 5; aynı yönde **KORKUT /HASDOĞAN/EVYAPAN**, s. 387.

⁶¹⁹ Bkz. Yönerge m. 5; Tüzük, m. 6. **SULUK**, Koruma Şartları, s. 37; aynı yazar Tasarım Hukuku, s. 261.

⁶²⁰ Bkz. **TEKİL**, s. 247.

⁶²¹ **SULUK**, Koruma Şartları, s. 37-38; aynı yazar Tasarım Hukuku, s. 262.

⁶²² Yargıtay 14.05.2001 tarih ve 2001/2118-14251 sayılı kararında “ mahkemece aldırılan bilirkişi raporunda da vurgulandığı üzere, davacıya ait tescilli tasarım ile davalı adına tescil gören tasarımların Endüstriyel Tasarım Bültenindeki çizimleri ile tasarımları açıklayan tarifnameleri aynı özellikleri taşımakta, ancak dosyaya sunulan numuneler arasında çok fazla ortak özellik bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda davacı tarafından dosyaya sunulan numunenin davacı tasarımında belirlenen ürün ve ayniyetin hiçbir şüpheye mahal bırakmayacak şekilde belirlenmemiş olması ve onun tarafından davalı tasarımıyla benzerlik arz eden numunenin davalı tasarımından önce kamuya arz edildiği iddia ve ispat edilmemiş bulunmasına göre, taraf tasarımların anılan çizimleri ve tasarımı açıklayan tarifnamelerdeki özellikleri itibarıyla mukayese edilmesi gerekmektedir...” Kararın ayrıntılı eleştirisi için bkz. **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 261. Bazı kararlarında ise bu ilkeyi doğru uyguladığı görülmektedir. Örneğin, 30.1.2003 tarih ve 200/2394-8611 sayılı kararına göre, “Bir endüstriyel tasarımın tescil edilebilmesi için, 554 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 5 ve 7 nci maddelerinde öngörülen anlamda, o tasarımın yeni (özgün) ve dünyanın herhangi bir yerinde daha

Öğretide belirtildiği gibi bu kriterin Toplulukta olduğu gibi kaldırılması yerinde olacaktır⁶²³. Nitekim Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Taslağı' nın 7. maddesinde bu ilkeye yer verilmemiş, değerlendirmede sadece “*tasarımcının tasarımı geliştirmede sahip olduğu seçenek özgürlüğünün derecesi dikkate*” alınacağı düzenlenmiştir.

Ayrt edicilik değerlendirmesinde esas alınacak diğer bir ilke ise tasarımcının tasarımı geliştirmede ne kadar seçenek özgürlüğüne sahip bulunduğudır. Seçenek özgürlüğü ile ifade edilmek istenen tasarımcıya tasarımına ayrt edici nitelik vermesi için bir serbest hareket alanının bulunması gerekir. Bir tasarımın işlevi bazen onun görünümünü, yani daha dar bir ifade ile biçimini de etkileyebilir. Örneğin, uçağın biçimi ve kanatlarının varlığı gibi. Aerodinamik bilimi uçağa bir görünüm dayatmaktadır. Bir tasarımcı mezkür biçimin dışına çıkamaz. Bu sebeple de uçağın biçimi üzerinde kimsenin inhisari hakkı olamaz⁶²⁴. Topluluk Hukukundan alınan⁶²⁵ bu ilke, Kararnamenin 10. maddesinde kabul edilen “*...tasarımcıya, tasarıma ilişkin özellik ve unsurlarda hiçbir seçenek özgürlüğü bırakmayan tasarımlar...*” koruma görmez şeklindeki ilke ile tamamlanmıştır⁶²⁶.

*önce kamuya sunulmamış olması gerekir. Davaya konu tasarımların özgün olup olmadığı konusunda yaptırılan iki bilirkişi raporu arasında çelişkiler mevcuttur. 554 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 7/son maddesinde "ayrt edicilik niteliğinin değerlendirilmesinde, birbiri ile kıyaslanan tasarımların ilk olarak farklılıklarından çok ortak özelliklerinin değerlendirilmesine ağırlık verilir ve tasarımcının tasarımı geliştirme açısından ne kadar seçenek özgürlüğüne sahip olduğu gözönüne alınır" hükmü yer almaktadır. **Hükme esas alınan bilirkişi raporunda ise, dava konusu tasarımlar ile emsal olarak sunulan tasarımlar arasında ilk olarak benzerlikler yerine, farklılıklar dikkate alınarak inceleme yapıldığı anlaşılmaktadır. Mahkemece, aralarında makine mühendisi de bulunan üç kişiden oluşan uzman heyetten 554 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 7/son maddesi hükmüne göre inceleme yapılarak, denetime elverişli rapor alınması gerekir**". Karar metni için bkz. Kazancı Hukuk Otomasyon(11.06.2008).*

⁶²³ **SULUK**, Koruma Şartları, s. 37; aynı yazar Tasarım Hukuku, s. 262. Karşı görüşte olan ETMK' ya göre, kıyaslama yaparken dikkat edilmesi gereken hususları vurgulayan bu ifade bilirkişiler açısından yol gösterici olup farklılıkların sayıca çokluğunun ayrt edici nitelik değerlendirmesinde belirli olmayacağını ifade etmektedir. Bu nedenle de Taslak' ta korunmalıdır. Bkz. **ETMK**, Taslak Üzerine Görüşler 2, s. 5-6.

⁶²⁴ Bkz. **TEKİNALP**, Fikri, s. 620.

⁶²⁵ Bkz. Yönerge m. 9, Tüzük m. 10.

⁶²⁶ **TEKİNALP**, Fikri, s. 618; aynı yönde **SULUK**, Koruma Şartları, s. 38; aynı yazar, Tasarım Hukuku, s. 262.

Seçenek özgürlüğünün değerlendirmesinde tasarımcıya göre değişmeyen nesnel kriterler kullanılmaktadır. Bu nesnel değerlendirmede üretim giderleri, faktörleri, tüketici istekleri, ergonomi gibi hususlar dikkate alınmayacak⁶²⁷ yani bu hususlar nedeni ile bir tasarımın seçenek sunmadığı, ileri sürülemeyecektir⁶²⁸. Değerlendirmede tek düze özellik ve nitelikler göz önünde tutulacaktır⁶²⁹. Hukukumuzda ilkeye yer verilmiş olması oldukça yerinde olup önemli bir ihtiyaca cevap vermektedir. Bu ilkenin Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Taslağı'nın 7. maddesinde korunması yerinde olmuştur. ETMK, seçenek özgürlüğünün derecesinin önemli olduğu bu nedenle madde metninde ne kadar seçenek özgürlüğüne sahip olduğu ifadesinin yer alması gerektiğini önermektedir⁶³⁰.

c. Yeniliği ve Ayırt Edici Niteliği Etkilemeyen Açıklamalar

554 sayılı KHK'nın 8. maddesine göre, *“Koruma talep edilen bir tasarım, başvuru tarihinden önceki oniki ay içerisinde veya rüçhan talebi varsa, rüçhan tarihinden önceki oniki ay içerisinde tasarımcı veya halefi veya bu kişilerin izni ile üçüncü bir kişi tarafından kamuya sunulur veya tasarımcı veya halefleri ile olan ilişkinin suistimali sonucu kamuya sunulursa, bu açıklama 6 ncı ve 7 nci maddeleri çerçevesinde tasarımın yeniliğini ve ayırt edici niteliğini etkilemez”*.

Madde hükmünden anlaşılacağı gibi yeniliği ve ayırt ediciliği etkilemeyen iki olasılık söz konusudur. Bu olasılıkların varlığı durumunda tasarım, başvuru veya rüçhan tarihinden önceki 12 aylık bir süre içinde kamuya sunulmuş olsa dahi yenilik ve ayırt edicilik niteliklerini korumaya devam edecektir⁶³¹. Bu haller, mahkemece hükümsüzlük, tecavüzün men'i davaları ile TPE'nin red kararına karşı açılan iptal davasında dikkate alınacaktır. Bu olasılıklardan ilki, bizzat tasarımcı veya halefi veya bu kişilerin izni ile üçüncü bir kişinin kamuya sunması halidir. Bu halde tescil

⁶²⁷ SULUK, Koruma Şartları, s. 38-39; aynı yazar, Tasarım Hukuku, s. 264; TEKİNALP, Fikri, s. 618.

⁶²⁸ SULUK, Tasarım Hukuku, s. 264.

⁶²⁹ TEKİNALP, Fikri, s. 618.

⁶³⁰ Bkz. ETMK, Taslak Üzerine Görüşler 2, s. 6.

⁶³¹ TEKİNALP, Fikri, s. 618 aynı yönde; YALÇINER, İlkeler, s. 176.

başvurusu veya rüçhandan yararlanma hakkı varsa bu tarihten⁶³² önceki 12 ay içinde gerçekleştiği takdirde, tasarım yenilik ve ayırt edicilik özelliklerini yitirmiş sayılmayacak, tescil edilebilecek⁶³³ veya hükümsüzlük davasının reddi sağlanabilecektir. Aynı zamanda Kararnamenin 6. maddesi gereği üçüncü kişilere yapılan açıkça veya zımnen gizli nitelik taşıyan açıklamalar da kamuya sunma sayılmayacaktır. Topluluk hukukunda “*grace period*” olarak adlandırılan bu ilke sayesinde tasarımcı tasarımını pazarda deneyerek sürüm hacmini değerlendirme fırsatı bulup sonuca göre tasarımını tescil edip etmeyeceğine karar verecektir⁶³⁴.

İkinci olasılık ise tasarımcı veya haleflerinin izni ile tasarımın kullanma hakkını elde etmiş olan kişilerin⁶³⁵, bu haklarını kötüye kullanarak tasarımı kamuoyuna açıklama halidir⁶³⁶. Tasarımın tasarımcının veya halefinin rızası aksine kamuya sunulmuş olması durumunda da yine başvuru veya Rüçhan tarihinden önceki 12 ay içinde tescil için başvurunun gerçekleştirilmesi gerekir⁶³⁷; aksi takdirde başvuru, reddedilecek ve tasarımcı veya halefi kendisine yöneltilen bir hükümsüzlük davasında tasarımın rızası dışında kamuya sunulduğunu ileri süremeyecektir⁶³⁸. Yenilik ve ayırt ediciliği etkilemeyen bu iki olasılığa Tasarımların Korunması

⁶³² Rüçhan hakkı ile ifade edilmek istenen başvuru rüçhanıdır. Bu hak, sahibine fikri mülkiyete konu hakların tescil başvurusu bakımından Paris ve TRIPS Anlaşmalarına taraf ülkelerde belirli sürelerle öncelik hakkı sağlamaktadır. Rüçhan hakkı tasarımlar bakımından 6 aydır. (554 sayılı KHK m. 29-31). Bu süre, Paris veya TRIPS Anlaşmasına tara ülkelerden birinde tasarımın ilk başvurusunun yapıldığı tarihten başlar. Bu hak sadece söz konusu anlaşmalara taraf ülke vatandaşlarına tanınmıştır. Kısacası söz konusu ülke vatandaşı taraf ülkelerde tescil için başvuru yaptıkları tarihten itibaren 6 ay içinde Türkiye’de aynı hak için belge almak üzere başvuru yapma konusunda Rüçhan hakkından faydalanırlar. Ayrıntılı bilgi için bkz. **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 187; **PINAR**, Fikri Mülkiyet Haklarının Önemi, s. 19-21.

⁶³³ **TEKİL**, s. 247.

⁶³⁴ **TEKİL**, s. 247; **SULUK**, Koruma Şartları, s. 40.

⁶³⁵ Bu durum, tasarımın tasarımcı veya halefiyle hiçbir hukuki ilişkisi olmayan bir üçüncü kişi tarafından kamuya sunulması durumunda ne olacağını bu on iki aylık sürenin burada da uygulanıp uygulanmayacağını akla getirmektedir. Tekinalp, bu durum ile ilgili şu örneği vermektedir: Hırsız A, yazlık sandalye tasarımları yapan B’ nin evine girmiş masanın üzerindeki çizimleri almış ve bunu Antalya’ da çalışan plastik oturma takımları üreten C’ ye satmıştır. C de bu tasarımı üretip, pazarlamıştır. B’ nin bundan on sekiz ay sonra haberi olmuş ve tescil için TPE’ ye gitmiştir. Bu durumunda yazar, hükmün lafzı ve amacı doğrultusunda durumu öğrenen B’ nin makul bir süre içinde yaptığı başvuruya olumlu cevap verilmesini fakat makul bir sürenin geçirilmesi durumunda tasarımcının menfaatinin kamu menfaatine dönüştüğü için artık bu tasarımın korunmaması gereğini haklı olarak dile getirmektedir. Bkz. **TEKİNALP**, Fikri, s. 619.

⁶³⁶ **TEKİL**, s. 249; **BİLGİN**, s. 38.

⁶³⁷ **TEKİL**, S. 248; **TEKİNALP**, Fikri, s. 618.

⁶³⁸ Aynı yönde bkz. **TEKİNALP**, Fikri, s. 618.

Hakkında Kanun Taslağı' nın kamuya sunma başlığını taşıyan 8. maddesinde kamuya sunmanın istisnaları olarak Kararname ile aynı doğrultuda düzenlenmiştir⁶³⁹.

Yenilik ve ayırt ediciliği etkilemeyen diğer bir olasılık ise 554 sayılı KHK' nın 23. maddesinde düzenlenen ve ön kullanım hakkıdır⁶⁴⁰. Ön kullanım hakkı, bir tasarımın aynısı veya benzerinin bu tasarımdan tamamen bağımsız ve habersiz olarak bir başkası tarafından yapılmış olması durumunda önem kazanır. Tasarım sahiplerinden biri daha önce tasarımını tescil ettirmiş olmakla birlikte diğer tasarım sahibi de bu tasarımı iyiniyetli kullanmış veya kullanmak için ciddi hazırlıklar yapmışsa ile tescil belgesi sahibi olan kişi, ön kullanım sahibi olan kişinin tasarımı kullanmaya devam etmesini veya kullanmaya başlamalarını önleyemez. Ön kullanım hakkının doğması için bir takım şartların gerçekleşmesi, aranmaktadır. Bu şartlar; tasarımın tamamlanması, kullanımın aleni olması, deneme amacı dışında bir amaçla gerçekleştirilmesi, uzmana tasarımı gerçekleştirecek gerekli bilgiyi sunması ve kullanımın ispat edilmiş olmasıdır⁶⁴¹. Bu şartları ispatlaya ön kullanım kendisine karşı açılan tecavüzün önlenmesi davasının reddini sağlayarak söz konusu tasarımı kullanmaya devam edebilecektir. Uygulamada ön kullanım hakkından ön kullanım hakkından sahibi yanında bu kişinin hak kapsamında üretmiş olduğu ürünleri satın alan kişiler yararlanabileceği kabul edilmektedir⁶⁴². Ön kullanımdan hakka

⁶³⁹ Taslağın 8. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir:“(1) Kamuya sunma; sergileme, satış gibi yollarla piyasaya sürme, kullanma, tarif, yayım, tanıtım, veya benzer amaçlı faaliyetleri kapsar. Bununla birlikte tasarımın gizlilik şartıyla üçüncü bir kişiye açıklanması kamuya sunma sayılmaz. (2) Tescilli tasarımlar için, koruma talep edilen bir tasarım, başvuru tarihinden veya rüçhan talebi varsa rüçhan tarihinden önceki bir yıl içerisinde tasarımcı veya halefi veya bu kişilerin izni ile üçüncü bir kişi tarafından veya tasarımcı veya halefleri ile olan ilişkinin suistimali sonucu kamuya sunulur ise bu açıklama tasarımın yeniliğini ve ayırt edici niteliğini etkilemez”.

⁶⁴⁰ 554 sayılı KHK' nın 24. maddesi “ ön kullanımdan doğan hak başlığı altında şu şekilde düzenlenmiştir: “Tescil başvurusunun yapıldığı tarihten veya rüçhan hakkı tarihinden önce, tescilli tasarımın koruma kapsamına giren ve tescilli tasarımdan bağımsız olarak geliştirilmiş ve o tarihte henüz kamuya açıklanmamış bir tasarımı kullanmaya başlamış veya kullanımı için ciddi ve gerçek tedbirler almış kişi veya kişilere karşı, bu kişi veya kişilerin iyi niyetli davranmış olmaları koşuluyla, tasarımı kullanmaya devam etmelerini veya kullanmaya başlamalarını önlemeye, tasarım hakkı sahibinin yetkisi yoktur. Bu durum sicile kayıt edilir. Ancak, üçüncü kişilerin bu madde kapsamında bir tasarımdan yararlanmaları başlangıçta uygulamaya konulan veya uygulanması için daha önceden planlanan tedbirlerin sınır ve gerekleri dışına çıkamaz. Bu kullanma hakkı ancak işletme ile devredilir”.

⁶⁴¹ Bu şartlar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **SARAÇ**, Ön kullanım, s. 623 vd.

⁶⁴² Yargıtay 2.5.2000 tarih ve 2000/394-3788 sayılı kararında bu sonuca varmıştır. Karara göre, “554 sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname'nin 23. maddesi hükmüne göre, tescil başvurusunun yapıldığı tarihten veya rüçhan hakkının oluştuğu tarihten önce, tescilli tasarımın koruma kapsamına giren ve tescile konu endüstriyel tasarımdan bağımsız olarak

Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Taslağı' nın 26. maddesinde Kararname ile aynı şekilde düzenlenmekle beraber kullanımın ticari amaçlı olması gerektiği yerinde olarak vurgulanmıştır⁶⁴³.

4. Tasarımın Kamu Düzeni ve Genel Ahlaka Aykırı Olması

554 sayılı KHK' nın 43/1-a bendinde, 9. maddesine göre kamu düzeni ve genel ahlaka aykırı tasarımların koruma kapsamı dışında olduğu, bu tür tasarımlar her nasılsa tescili yapılmışsa, bu tasarımların hükümsüzlüğüne mahkemece karar verilebileceği düzenlenmiştir⁶⁴⁴. Yine başvuruya itiraz halinde TPE, tasarımın kamu düzenine ve genel ahlaka aykırı olup olmadığını da inceleyecektir⁶⁴⁵.

Hukukun genel ilkelerinden yola çıkılarak getirilen bu hüküm sadece tasarımlar açısından değil tüm sınai mülkiyet hakları için geçerlidir⁶⁴⁶. Kararname' de kamu düzeni ve genel ahlaka yer verilmiş olmakla birlikte tanım uygulamaya

geliştirilmiş ve ancak o tarihte henüz aleniyet kazanmamış bir tasarımı kullanmaya başlamış veya kullanımı için ciddi girişlerde bulunup önlemler almış olan kişi ve kişilerin iyiniyetli davranmış olmaları koşuluyla tescilli tasarım sahibinin bu kişi veya kişilerin söz konusu tasarımı kullanmaya başlamalarını veya başlanmışsa önlemeye yetkisi yoktur. Tescilli tasarımdan bağımsız ve iyiniyete dayalı olarak oluşturulmuş olması kaydı ile tescilli tasarıma benzer tasarımı geliştiren ve üretimi koruyan bu yasa hükmünün üreticiden tescilli tasarıma benzerlik gösteren ürünü edinmiş olan müşteriyi de kapsayacağı kuşkusudur. Davacının – endüstriyel tasarımların tescil tarihleri 24.1.1997 ve 24.3.1997 olmasına karşın, davalının toptan satış işyerinde saptanan ve davacının tescilli tasarıma konu desene özdeşlik derecesinde benzerlik gösteren döşemelik kumaşların dava dışı üreticiden satın alınma tarihi ise daha önceye tekabül etmektedir. Bu bakımdan, davalı vekilinin bu yöndeki savunması üzerinde durulup gerekirse ilgili ceza dosyası da getirilip incelenerek anılan yasa maddesi hükmü koşullarının somut uyuşmazlıktaki olguları çerçevesinde davalı yönünden oluşup oluşmadığı tartışılıp karara bağlanmalı iken, bu savunma değerlendirilmeden eksik incelemeye dayalı biçimde karar verilmesi doğru görülmemiştir". Karar metni için bkz. Kazancı Hukuk Otomasyon (11.06.2008).

⁶⁴³ Taslağın 26. maddesine göre, "(1) Tescil başvurusunun yapıldığı tarihten veya rüçhan hakkı tarihinden önce, tescilli tasarımın koruma kapsamına giren ve tescilli tasarımdan bağımsız olarak geliştirilmiş bir tasarımı iyi niyetli olarak ticari amaçla Türkiyede kullanmaya başlamış veya bu amaç için ciddi ve etkin hazırlıklar yapmış üçüncü kişiler için önceki kullanımından dolayı, yapmış oldukları ciddi ve etkin hazırlıklarla sınırlı olmak üzere tasarımı kullanma hakkı verilir. Önceki kullanımdan doğan hak Sicile kaydedilerek yayımlanır. (2) Önceki kullanımdan doğan hak, lisans verilmesi suretiyle genişletilemez. (3) Önceki kullanımdan doğan hak devredilemez, ancak bu hak sahibinin bir işletme olması durumunda, hakkın devri işletmenin devri ile mümkündür".

⁶⁴⁴ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 421; **CAN**, s. 56.

⁶⁴⁵ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s.421.

⁶⁴⁶ **TEKİL**, s. 248.Örneğin patentlere ilişkin 551 sayılı KHK' nın 6. maddesinde, coğrafi işaretleri düzenleyen 555 sayılı KHK' nın 5. maddesinde, 556 sayılı Markaların Korunması Hakkındaki KHK' nın 7. maddesinde kamu düzeni ve genel ahlaka aykırı tasarımların tescili yasaklanmıştır. Ancak FSEK' de bu yönde bir düzenleme yoktur. Ancak, Anayasa Mahkemesi konuya ilişkin vermiş olduğu

bırakılmıştır⁶⁴⁷. Bu kavramların içeriği toplumun değer yargılarına bağlı olduğundan yer, zamana göre değişkenlik göstermesi son derece doğaldır⁶⁴⁸. Bu nedenle kamu düzeni ve genel ahlaka aykırılık iddiası ileri sürüldüğünde mahkeme, Türk toplumundaki ortalama bir bireyin o dönem geçerli olan değer anlayışları çerçevesinde⁶⁴⁹ somut olayın özelliklerine göre bir değerlendirmede bulunacaktır⁶⁵⁰. Ancak, bu konuda karar verirken uluslar arası ölçüler ters düşmemek, cinsellik gibi konularda benzer bir yaklaşımla tasarımları ele almak Türkiye’ nin AB üyeliği adaylığının söz konusu olduğu şu günlerde önem taşımaktadır⁶⁵¹. Yargıtay’ ın markalara ilişkin verdiği bir karardan yola çıkarak kamu düzenine aykırı tasarımları, şüca teşvik edici, insan haklarına, demokratik düzene aykırılık ve bölücülük içeren unsurları bünyesinde barındıran; genel ahlaka aykırı tasarımları da aile nizamı ve yerleşik örfçe adetlere aykırı unsur taşıyanlar şeklinde tanımlayabiliriz⁶⁵². Örneğin, bubi tuzakları, öldürme, yaralama amaçlı cihaz ve aletler tasarım mevzuatı çerçevesinde korumayacaktır⁶⁵³. Öğretide kamu düzeni yerine bu kavramı da içine alan hukuka aykırılık kavramının kullanılması gerektiği haklı olarak ifade edilmektedir. Aksi takdirde emredici hukuk kurallarına örneğin, kişi haklarına aykırı biçimde yaşayan veya yaşamış kişinin portresini içeren bir tasarım tescil edilebilecektir ki bunun kabulü mümkün değildir⁶⁵⁴.

Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Taslağı’ nın 9. maddesinde Kararnamedeki düzenleme aynen korunmuştur⁶⁵⁵. Ancak, yukarıda açıkladığımız

bir kararda müstehcen ve genel ahlaka aykırı fikir mahsullerin sanat eseri sayılmayacağına karar vermiştir. Bkz. AYM, 8.7.1963, 1963/204-179 (rg, 13.11.1963) ; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 328.

⁶⁴⁷ **ARIKAN**, Tasarım Tasarısı, s. 59; **ŞAHİNALP**, s. 310.

⁶⁴⁸ Aynı yönde **TEKİL**, s. 248; **SULUK**, Koruma Şartları, s. 49; aynı yazar, Tasarım Hukuku, s. 326-327; **TEKİNALP**, Fikri, s. 620.

⁶⁴⁹ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s.421; aynı yönde bkz.; **TEKİNALP**, Fikri, s. 620; **BİLGİN**, s. 44.

⁶⁵⁰ **TEKİL**, s. 248.

⁶⁵¹ **TEKİNALP**, Fikri, s. 620; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 329.

⁶⁵² Karar için bkz. **BATİDER** 2000, C.XX, S. 3, s. 231; **OYTAÇ**, Marka Hukuku, s. 326; **KARAHAN**, s. 82; ; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 328-329.

⁶⁵³ **YALÇINER**, İlkeler, s. 195.

⁶⁵⁴ **TEKİL**, s. 248-249; Aksi yönde görüş bildiren Suluk’ a göre, hukuka aykırılık ve kamu düzenine aykırılık kavramları birbirinden farklı olduğundan düzenlemenin yerinde olduğunu savunmaktadır. Bkz. **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 327.

⁶⁵⁵ Taslağın ilk şeklinde bu “*koruma kapsamı dışındadır*” ifade yerine “*tasarım hakkı verilmez*” şeklindeydi. ETMK, bu ifadeden tescil edilmiş bir tasarımın yargı süreci sonunda 9. maddeden ötürü hükümsüz sayılabilme durumunu içermediği izlenimi uyandırdığını haklı olarak dile getirilmiştir. Bkz. **ETMK**, Taslak Üzerine Görüşler 2, s. 6-7.

nedenle bu kavramlara ek olarak hukuka aykırılık kavramına da yer verilmesi yerinde olurdu.

5. Tasarımın Teknik Zorunluluk Sonucu Ortaya Çıkan Görünüme Sahip Olması

554 sayılı KHK' nın 10. maddesinin birinci fıkrasına göre, “*Teknik fonksiyonun gerçekleşmesinde, tasarımcıya, tasarım ilişkin özellik ve unsurlarda hiçbir seçenek özgürlüğü bırakmayan tasarımlar korum kapsamı dışındadır*”. Yine bu özelliği taşıyan tasarımların hükümsüzlüğü istenebilecek gibi teknik zorunluluk arz eden bir tasarımı kullanan, satan... vb kişi kendisine yöneltilen tecavüzün menî davasında savunma olarak ileri sürebilecektir.

Daha önce açıkladığımız gibi tasarım ürünün görünümü ifade eden bir kavram olmakla birlikte tasarımcı çoğu zaman ürünün biçimini işlevi ile birlikte düşündüğü için çoğu zaman “*ürünün teknik özellikleri ile dış görünümü birbiri içinde erimektedir*”. Bu durum, tasarımcının tasarımı şekillendirme özgürlüğünü ürünün teknik fonksiyonuna bağımlı bir şekilde kullanabilmesine yol açmaktadır⁶⁵⁶. İşte bunu göze alan kanun koyucu, yukarıdaki fıkra hükmünü kaleme almış teknik fonksiyonun şekillendirdiği tasarımları koruma kapsamı dışında bırakmış ve hükümsüzlük kılınabileceklerini düzenlemiştir. Tasarımcının hedeflediği teknik fonksiyonu gerçekleştirmek için belli bir forma⁶⁵⁷, görünüş ya da görünüşün bazı unsur ve özelliklerine⁶⁵⁸ uyması gerekecektir. Bu form ve özellikler tasarımın teknik fonksiyonu ile sıkı bir ilişkide ise ve tasarımın teknik fonksiyonunu yerine getirmesi için olmazsa olmaz (conditio sine qua non) ise söz konusu tasarım, tasarımcıya seçenek özgürlüğü bırakmıyor demektir⁶⁵⁹. Örneğin, otomobil lastikleri silindirik biçimi⁶⁶⁰, uçağın biçimi ve kanatları⁶⁶¹, sandalyenin dört ayaklı biçimi⁶⁶² teknik bir

⁶⁵⁶ HASDOĞAN, Model Önerisi s. 349

⁶⁵⁷ TEKİL, s. 249.

⁶⁵⁸ TEKİNALP, Fikri, 620.

⁶⁵⁹ TEKİNALP, Fikri, 620; SULUK, Seçenek, s. 649.

⁶⁶⁰ TEKİL, s. 249; SULUK, Seçenek, s. 652.

⁶⁶¹ TEKİNALP, Fikri, s. 620.

⁶⁶² GÜNEŞ, Uygulama Sorunları, s. 31.

zorunluluğunun sonucu olup koruma görmezler⁶⁶³. Bu hükümde geçen “teknik” sözcüğü “teknik alana ait olanı” ifade etmekte olup bu anlamda bir dantel motifi ve perde kuması teknik sayılmaz. Buradaki teknik bir ihtiyaca cevap veren şekilde tanımlanabileceği gibi patent hukuku anlamda tekniği ifade etmez⁶⁶⁴. Böyle tasarımların korunmamasının nedeni bu tür tasarımların kendiliğinden doğal olarak herhangi bir fikri çaba sonucu ortaya çıkmaması⁶⁶⁵ ve teknik fonksiyonun patentin konusuna dâhil oluşudur⁶⁶⁶.

554 sayılı KHK’ nın 10. maddesinin ikinci fıkrasına göre, “Tasarlanan veya tasarımın uygulandığı ürünü, başka bir ürüne mekanik olarak monte edebilmek veya bağlayabilmek için ancak zorunlu biçim ve boyutlarda üretilebilen tasarımlar” da koruma dışında bırakılmıştır. Bu fıkrada yukarıda incelenen teknik fonksiyonun tasarımı şekillendirmesinden farklı bir durum söz konusudur⁶⁶⁷. İlk fıkrada alternatif sunmayan ürün tasarımların, ikinci fıkrada yine alternatif sunmayan bağlantı parça tasarımlarının (design of innterconnections) korunmayacağı hükme bağlanmıştır⁶⁶⁸. Bu madde hükmünün ilk akla getirdiği tasarımlar, yedek parça tasarımlarıdır⁶⁶⁹. Hukuki bakımdan sorun teşkil eden parça tasarımları, öğretide teknik fonksiyonu icra edilmesi için belli bir biçimde yapılması zorunluluk arz eden (işlevsel zorunluluk arz

⁶⁶³ Uygulamadan Camcı tarafından verilen birkaç örneğe burada yer vermekte fayda görmekteyiz. Bu örneklerden ilki İngiliz hukukundan alınmıştır. Söz konusu davada “ İngiliz Amp şirketi, hitap ettiği alıcı kitlesi için, bilinen tipte fakat yeni bir elektrik başlığı tasarımı oluşturur ve iki görünüşü için bu dizaynı 896. 716/7 sayısı ile tescil ettirir. Ortay çıkan uyumsuzluk nedeni, davayı gören, pataent ve tasarım davalarına bakan mahkemece 1969’ da diğer nedenlerin yanında, tasarımın biçiminin sadece tasarımın uygulandığı ürünün gördüğü fonksiyonca belirlendiği sebebiyle tasarımın iptaline karar verilmiştir”. Türk hukukundan bir diğer örnek ise Yargıtay 11. HD.’ nin 25.04.1994 tarih ve 1993/6851, 1994/3484 kararıdır. Söz konusu kararda Davacı uzun zamandır çatal kaşık bıçak ve benzeri sofraya eşyalarının üretim ve pazarlamasını yapan Jumbo şirketi 5.3.1986 yılı tescilli maruf hale getirilen Görene 2000 modelini(tasarımına⁹ ve aynı modelin uygulandığı mamulleri “Davalı Ecem şirketince imal edilerek üzerlerine Alke ve BMS markalarının basılmak suretiyle satılıp pazarlandığı, davalının ürettiği ürünlerin dış görünüş ebat ve kalıpları ve üzerlerindeki süs ve tezyinatları kendilerinin yani davacının mamullerine benzetildiğini, bu ayınlığın teknik zaruretten ileri geldiğinin ileri sürülemeyeceğini ileri sürerek haksız rekabetin tespit ve men’ini talep ve dava etmiştir”. Davalı davalının ürettiği ürünlerin orijinal olmadığı ileri sürmüştü ve yerel mahkemenin davanın kabulüne dair kararının temyiz üzerine bozulmuş, yapılan yeniden yargılama sonucu davanın reddine karar verilmiştir. Bkz. **CAMCI**, Endüstriyel Tasarım Davaları, s. 82-83.

⁶⁶⁴ Örneğin, bir diş fırçası, mayo veya mantar çeker de teknik fonksiyona sahip kabul edilebilir. Bkz.. **TEKİNALP**, Fikri, s. 620-621.

⁶⁶⁵ **SULUK**, Koruma Şartları, s. 50; **ŞEHİRALİ**, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, s. 4; **CAN**, s. 85.

⁶⁶⁶ **CAMCI**, Endüstriyel Tasarım Davaları, s. 81.

⁶⁶⁷ **TEKİL**, s. 250; **YALÇINER**, İlkeler, s. 196.

⁶⁶⁸ **TEKİL**, s. 250; **SULUK**, Yedek Parça, s. 121.

⁶⁶⁹ **BİLGİN**, S. 45.

eden parça tasarımları, must fit) ve bileşik ürünün görünümü ile uyumlu sağlaması için belli bir biçimde yapılması zorunlu olan (görsel zorunluluk arz eden parça tasarımları, must match) parça tasarımları olarak ikiye ayrılmaktadır⁶⁷⁰. Bazen bir tasarımın işlevini yerine getirebilmesi için iki ürünün birbirine bağlanması gerekir. Bu ürünün biri ana, diğeri monte edilecek üründür. Örneğin, fotoğraf makinesinin flaşı, egzoz borusu gibi. Her ne kadar madde hükmü açık bir şekilde düzenlenmiş olmasa da burada koruma dışında bırakılan monte edilecek tamamının tasarım değil sadece ana ürün ile monte edilecek ürün arasında kilitlenmeyi veya bağlantıyı sağlayan parçanın tasarımıdır⁶⁷¹. Örneğin, koruma dışı olan bir arabanın teknik zorunluluk arz etmemek koşuluyla egzoz borusunun tasarımı değil sadece egzoz borusunun araba ile bağlantısını sağlayan kısımların eni, boyu, kalınlığı veya dış sayısı gibi özellikleridir⁶⁷². Ancak bunların işlevi ile ilgili olmayan üzerindeki süsleme ya da girinti ve çıkıntıya ilişkin tasarım korunacaktır. Düzenlemede dikkat çeken bir konu ise bağlantı parça tasarımlarının sadece "zorunlu biçim ve boyutuna" yer verilmiş olmasıdır. Bilindiği gibi tasarım sadece biçim değil renk, esneklik, doku gibi özellikler de korunmaktadır. Bu durumda bağlantı parçasının özel esnek bir maddeden yapılmasının zorunluluk doğurduğu durumlarda da -her ne kadar hükmün lafzına aykırı düşse de- bileşik ürün sahibi dışındaki kişilerin bunu serbestçe kullanmasına olanak tanımak tasarım hukukun temel ilkelerine daha uygundur. Aksi yorum, küçük ve orta boy işletmeleri zora sokacaktır⁶⁷³.

Anlaşıldığı üzere bir bileşik bir ürünün parçalarının birbirine veya ana gövdeye uyum içinde olması ve kendinden beklenen işlevi yerine getirmesi, bağlantı

⁶⁷⁰ Bu ayrım İngiliz hukukundan alınmıştır. Yedek parça türleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **SULUK**, Yedek parça; aynı yazar, Seçenek, s. 651. vd; "Yedek Parça Tasarımlarının Korunması ya da Otomotiv Yan Sanayinin Var Olma Mücadelesi", Ankara Barosu Uluslararası Hukuk Kurultayı-Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku, 8-11 Ocak 2002, Ankara, C.I, s. 543 vd (Anılış: Kurultay); aynı yönde bkz. **PINAR**, Fikri Mülkiyet Haklarının Önemi, s. 49; Rekabet Hukuku, s. 36-37.

⁶⁷¹ Tekinalp, fıkra hükmünün "sanki otomobil aynaya monte ediliyormuş veya bağlanıyormuş" izlenimi vermekle beraber sorunun çözümüne kısmen de olsa yardımcı olduğunu ifade etmekte maddenin lafzından sadece "kilitlenme ve bağlanma parçasının/unsurunun" tasarımının koruma dışında bırakıldığını anlaşıldığını ifade etmektedir. Bkz. **TEKİNALP**, Fikri, s. 621-622; aynı yönde bkz. **GÜNEŞ**, Uygulama Sorunları, s. 33.

⁶⁷² Bu örnek, Topluluk Tüzük Taslağı' na ait Resmi Yorumda verilmiştir. Hukukumuzdaki bu Topluluk hukukundan aynen alındığı için bu örnek, düzenlemenin yorumu açısından yol gösterici olabilir. Toplulukta bu düzenlemeye Tüzük m. 8, Yönerge m. 7' de yer verilmiştir. Bkz. **SULUK**, Yedek Parça, s. 129, dn. 72.

⁶⁷³ Aynı yönde bkz. **TEKİNALP**, Fikri, s. 622; **GÜNEŞ**, Uygulama Sorunları, s. 34.

parçalarının(kilitlemeyi sağlayan parça) veya bağlantı noktalarının orijinali ile aynı şekilde yapılmasını gerektir⁶⁷⁴. Bu düzenleme de bileşik ürün sahibinin bağlantı parçalarının tasarımı üzerinde tek hakına sahip olmasını engelleyerek özellikle otomotiv yan sanayinin gelişimi, var olmasını sağlayarak rekabet ortamını korumaktır. 554 sayılı KHK' nın 10. maddesinin son fıkrasında seçenek özgürlüğü bırakmasa, bağlantı parçaları tasarımları kapsamında olsa dahi modüler sistem birim tasarımlarını korunacağı düzenlenerek açıkladığımız kuralın bir istisnasına yer verilmiştir⁶⁷⁵. Bu fıkra göre, “*bu Kanun Hükümünde Kararnamenin 6 ncı ve 7 nci maddelerindeki hükümleri karşılamak koşulu ile, farklı veya eş birimlerden oluşan modüler bir sistemde bu birimlerin birbirleriyle, sonlu veya sonsuz, çeşitli biçimlerde bağlantı kurmasını sağlayan tasarımlar*” koruma kapsamına gireceklerdir. Modüler sistem, aynı(eş) ve farklı boyuttaki birimlerin bir araya gelmesiyle oluşan sistemdir⁶⁷⁶. Örneğin, tren rayları, evler, istasyon binası, köprüler, tarfo merkezleri ve tünellerden oluşan bir oyuncak⁶⁷⁷, birbirine bağlı bir dizi sandalye(sözgelimi sinema koltukları⁶⁷⁸ veya Lego firmasını ürettiği Lego oyuncakları⁶⁷⁹ modül bir sistem olup yenilik ve ayırt edicilik niteliklerine sahip iseler tescil edilebilecektir⁶⁸⁰. Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Taslağı' nın 11. maddesinde “ teknik işlevlerinin zorunlu kıldığı tasarımlar ve ara bağlantı elemanlarına ilişkin tasarımlar” başlığı adı altında Kararnamedeki düzenlemenin bazı ifadeleri değiştirilmek sureti yukarıda açıklanan durumlara yer verilmiştir. Taslakta göze çarpan en önemli değişiklik, “*bir ürünün, sadece teknik fonksiyonunun zorunlu kıldığı görünüm özellikleri koruma kapsamı dışındadır*” şeklinde Kararnamenin ilk fıkrasından daha kısa bir ifadeye yer verilmiş olmasıdır. Kanımızca kararnamedeki ifadenin korunması yerinde olacaktır. Bağlantı parça tasarımları aynı maddenin ikinci fıkrasında “*ara bağlantı elemanları*” kavramı ile düzenlenmiş ve “*zorunlu biçim ve boyut*” ifadesi yerine “*belirli biçim ve boyut*” ifadesi getirilmiştir. “*Belirli*” kavramı

⁶⁷⁴ **SULUK**, Koruma Şartları, s. 51-52.

⁶⁷⁵ **TEKİL**, s. 251; **SULUK**, Koruma Şartları, s. 51-52; **TEKİNALP**, Fikri, s. 623.

⁶⁷⁶ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 324; **TEKİNALP**, Fikri, s. 623; aynı yönde bkz. **TEKİL**, s. 251.

⁶⁷⁷ **TEKİNALP**, Fikri, s. 623.

⁶⁷⁸ **TEKİL**, s. 251.

⁶⁷⁹ **SULUK**, Koruma Şartları, s. 52; aynı yazar, Tasarım Hukuku, s. 324.

⁶⁸⁰ Bu hüküm, hukukumuza Topluluk hukukundan girmiştir. Topluluk Tüzüğü m. 8 ve Topluluk Yönetmeliği m.7' de düzenlenmiş olup Lego firmasının girişimleri ile eklenmiştir. **TEKİL**, s. 251.

yerine “zorunlu” kavramının konulması ve bu kavram için yukarıda yapılan eleştirinin dikkate alınması yerinde olacaktır⁶⁸¹.

Görsel zorunluluk arz eden tasarım parçaları ise bileşik ürünün görünümüyle uyum sağlayabilmesi için belli bir biçimde tasarlanması zorunludur. Bu zorunluluk işlevsel değil tamamen estetik kaygılardan kaynaklanmaktadır⁶⁸². Otomobilin kapısı, direksiyon simidi, volanı, benzin deposu, motor kapağı must match parçalara örnek verilebilir. Her ne kadar 554 sayılı KHK’ nin 43. maddesinde bahsi geçen hükümsüzlük sebepleri arasında yer alsada görsel zorunluluk arz eden parça tasarımların tescilleri durumunda da hükümsüzlükleri talep edilebilecektir. Kararnamenin 22. maddesine göre, tasarımın üçüncü kişilerce 17 nci madde hükümleri çerçevesinde belli şartların varlığı⁶⁸³ durumunda onarım amaçlı kullanımları eğer söz konusu tasarımın piyasaya sunulduğu tarihten itibaren 3 yıl geçmişse tasarım hakkının ihlali sayılmayacaktır⁶⁸⁴. Bu düzenleme hazırlanan Taslakta da yer verilmiştir⁶⁸⁵.

⁶⁸¹ Aynı yönde eleştiriler için bkz. **ETMK**, Taslak Üzerine Görüşler 2, s. 7.

⁶⁸² **SULUK**, Koruma Şartları, s. 51.

⁶⁸³ Bu şartların uygulamada henüz anlaşılabilirliğini söylemek mümkün değildir. Şöyle ki İstanbul 3. Asliye Ticaret Mahkemesi’ nin 1996 tarihli 1995/1561 E. ve 1996/1297 K. sayılı Renault ve MAİS firmalarının sahip oldukları yedek parça tasarım hakkına Boztekin Firmasının tecavüz ettiği sonucuna vardığı kararı Yargıtay onamıştır(11.HD. 3.6.1997, 1997/2514-4904). Bu olayda Renault firmasının Fransa’ da tescilli bir tasarımı mevcuttur. Kararnamenin yürürlüğe girdiği 1995 tarihinden önce Fransa’ da kamuoyuna sunulan bu tasarımın Türkiye’ de tescili ise mümkün değildi bu nedenle davacı marka ve haksız rekabet hükümlerine dayanmıştır. Ancak yerel mahkeme, Yargıtay tasarımı Türkiye’ de tescilli gibi değerlendirdiği gibi yedek parça olduğunu ve onarım amaçlı kullanıldığını bu nedenle de 3 yıl korunacağına da göz ardı etmiştir. Bu kararın tasarım hukuku yönünden ayrıntılı eleştirisi için eleştirinin ayrıntısı için bkz. **SULUK**, Yedek, s. 185; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 303. Haksız rekabet hukuku yönünden ayrıntılı eleştirisi için bkz **ASLAN**, s. 19 vd. yukarıda s. 58 dn.336.

⁶⁸⁴ Madde geçen şartlar, şunlardır: “ a) Tasarlanan ürünün, bileşik bir ürünün parçası ve görünümünün bu bileşik ürüne bağımlı olması, b) Bileşik ürüne orijinal görünümünü yeniden kazandırmak üzere onarımında kullanılması ve c) Onarım için kullanılan ürünün kaynağı konusunda kamuoyunun yanıltılmaması”. Böyle bir düzenlemenin kaynağı, Topluluk Yönerge ve Tüzük Tasarılarından alınmış olmakla birlikte tasarımlardan sonra çıkarılmıştır. Bugün hiçbir hukuk düzeninde yer böyle bir düzenleme yer almaktadır. Bu konuda bkz. **SULUK**, Yedek, s. 133 dn. 94; **YALÇINER**, İlkeler, s. 192; **PINAR**, Fikri Mülkiyet Haklarının Önemi, s. 51, **TEKİNALP**, Fikri, s. 628.

⁶⁸⁵ Taslağın maddesine göre, “ *Bileşik ürünün görünümüne bağımlı olan bileşen parçaların, bileşik ürüne orijinal görünümünü yeniden kazandırmak üzere onarım amacıyla ve bu parçaların kaynağı konusunda yanıltıcı olmamak şartıyla kullanılması tasarım hakkının ihlali sayılmaz*”.

B. Tasarım Hakkının Gerçek Sahibinin Başkası Olması

554 sayılı KHK' nın 43/1-b bendinde “Bu Kanun Hükümünde Kararnamenin 13 üncü, 14 üncü, 15 inci ve 16 ncı maddesinde belirtilen hak sahipliğinin başka kişiye veya kişilere ait olduğu ispat edilmişse” hükümsüzlük davası açılabilir. Kararnamenin bahsi geçen hükümlerinde gerçek hak sahipliği ilkesi çerçevesinde; tek ve birden çok tasarımcının hak sahipliği, hizmet ilişkisinden doğan hak sahipliği, üniversite mensuplarından hak sahipliği ve hizmet ilişkisi dışındaki bir ilişkiden doğan hak sahipleri özel olarak düzenlenmiştir⁶⁸⁶. Tasarımın hak sahibi olmayan kişi adına tescili durumunda, gerçek hak sahibi hükümsüzlük davası açılabilir⁶⁸⁷. Bu hak sahipliği türlerini dört başlıkta inceleyebiliriz.

1.Tasarımcı

Tasarım hakkı, kural olarak tasarımcı tarafından meydana getirilen kişi ve onun haleflerine aittir. (554 sayılı KHK m. 13/1). Tasarımcı, tasarımcı tarafından meydana getirilen(m.3/c), onu tasarlayan kişidir⁶⁸⁸. Bu durum tasarımcının tek olduğu hallerde geçerlidir. Ancak “*tasarımcının birden çok olması halinde, taraflar arasında aksine bir anlaşma yoksa tasarımcılar, müşterek mülkiyet hükümleri çerçevesinde hak sahibidir*”(m.13/2). Bu fıkra birden çok tasarımcının bir tasarımcı oluşturması durumunda eğer aksine bir anlaşma yoksa TMK m. 688 vd. düzenlenmiş müşterek mülkiyet hükümleri çerçevesinde hak sahibi olacaklardır⁶⁸⁹. “*Aksine anlaşma yoksa*” ile ifade edilmek istenen aralarındaki ilişkiyi elbirliği mülkiyeti haline çevirebilecekleri değil-kanunda ve kanunda öngörülen sözleşmelerde öngörülebilir- kanunda düzenlenen müşterek (paylı) mülkiyet

⁶⁸⁶ CAN, s. 86.

⁶⁸⁷ TEKİNALP, Fikri, s. 650.

⁶⁸⁸ TEKİNALP, Fikri, s. 631.

⁶⁸⁹ Bu hüküm 551 sayılı KHK' nin 85. maddesinde patenlere ilişkin çözümün bir tekrarı niteliğindedir. Bkz. KILIÇOĞLU, Karşılaştırmalı, s. 107.

hükümlerinin izin verdiği ölçüde istedikleri gibi düzenleyebileceklerdir⁶⁹⁰. Paylı mülkiyetten farklı olarak 554 sayılı KHK’ da tasarımcıların bazı yetkileri düzenlenmiştir. Bu özel hükümler, TMK m. 688 vd. önüne geçerek uygulanacaktır. Söz konusu özel hükümler her hak sahibine diğerinden bağımsız tek başına bağımsız yetkiler tanır bunlar 13. maddede⁶⁹¹ sınırlı şekilde düzenlenmiştir⁶⁹². Bizim konumuz açısından önem arz eden tek başına kullanabilecek yetki ise birlikte tasarlanan tasarımdan doğan hakkın herhangi bir şekilde tecavüze uğraması halinde üçüncü kişilere karşı hukuk (hükümsüzlük ve tazminat davası gibi) veya ceza davası açabilecek olmasıdır. Bu durumda davayı açan paydaşın diğer hak sahiplerinin davaya katılabilmeleri için, davanın açıldığı tarihten itibaren bir ay içinde diğer paydaşlara bildirmesi gerekir.

Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Taslağı’ nın 12. madde ile hak sahipliği konusunda önemli değişiklik yapıldığını görülmektedir. Tasarımcının tek olması durumu Kararname ile aynı şekilde düzenlenmiştir. Ancak ortak hak sahipliği konusunda oldukça farklı bir düzenlemeye gidilmiştir. Ortak hak sahipliği, *“tasarımın birden fazla kimsenin yaratıcı ortak çaba ve katkılarıyla meydana getirilmiş olması”* hali olarak tanımlanmış ve *“ taraflar arasında aksine bir anlaşma yoksa, tasarımcıların tasarım üzerinde ortak hak sahibi oldukları kabul edilir. Bu durumda tasarımcıların tasarım üzerindeki hakları tasarımın tamamına yaygın”* olacağı düzenlenmek sureti ile Kararnamenin aksine ortak hak sahipleri arasında iştirak halinde mülkiyetin söz konusu olacağı, hükme bağlanmıştır. Ayrıca Taslağa

⁶⁹⁰ ŞEHİRALİ, Patent Hakkının Korunması, s. 67 TEKİNALP, Fikri, s. 631; SULUK, Tasarım Hukuku, s. 339; BİLGİN, 223; ATAMER, s. 61.

⁶⁹¹ 13. maddede sınırlı şekilde her hak sahibinin tek başına yapabileceği işlemleri belirlemiştir Bu yetkiler, şunlardır: *“a) Kendisine düşen pay üzerinde serbestçe tasarrufta bulunur. Payın üçüncü kişiye devredilmesi halinde diğer pay sahiplerinin ön alım hakkı vardır. Payın devri yazılı şekilde yapılır ve sicile kaydedilir. Enstitü ön alım hakkının kullanılabilmesi için durumu iki ay içinde diğer paydaşlara bildirir. Ön alım hakkı bildirimden tebellüğünden itibaren bir ay içinde kullanılır. b) Diğer hak sahiplerine bir bildirimde bulduktan sonra tasarımı kullanabilir. c) Tasarımın korunması için gerekli önlemleri alabilir. Tasarımın kullanılması amacı ile üçüncü kişilere lisans verilmesi, hak sahiplerinin tamamının karar vermesi ile mümkündür. Ancak mahkeme mevcut şartları göz önünde tutarak, hakkaniyet düşüncesiyle bu yetkiyi hak sahiplerinden sadece birine de verir. d) Birlikte yapılan tasarım başvurusu veya tasarımdan doğan hakların herhangi bir şekilde tecavüze uğraması halinde üçüncü kişilere karşı hukuk veya ceza davası açabilir. Diğer hak sahiplerinin davaya katılabilmeleri için, durum davayı açan tarafından davanın açıldığı tarihten itibaren bir ay içinde, kendilerine bildirilir”*.

⁶⁹² SULUK, Tasarım Hukuku, s. 340; TEKİNALP, Fikri, s. 631; BİLGİN, S.20; ATAMER, s. 62.

göre, “tasarım üzerinde bir paylaşma” yapılamayacaktır(m.12/2). Maddenin diğer fıkralarında ise ortak hak sahiplerinin hak ve yetkileri düzenlenmiştir. Konumuz açısından önem taşıyan husus ise “hak sahiplerinden her biri tasarım tescilinden doğan hakların korunması için gerekli tedbirleri alabilir, hukuk veya ceza davası açabilir. Bu halde davaya katılabilmeleri için diğer hak sahiplerine, dava açan tarafından bir ay içinde bildirim yapılır” şeklindeki 6. fıkra hükmüdür⁶⁹³.

2. Hizmet ilişkisinden ve Hizmet İlişkisi Dışındaki Bir İlişkiden Doğan Hak Sahipliği

554 sayılı KHK’ nın hizmet ilişkisinde hak sahipliği başlığını taşıyan 14. maddesinin ilk fıkrasına göre, “aralarındaki özel sözleşmeden veya işin mahiyetinden aksi anlaşılmadıkça memur, hizmetli ve işçilerin işlerini görürken tasarladıkları tasarımların sahipleri bunları çalıştıranlardır”. Bu hükümde dikkati çeken nokta işverenin hizmet sözleşmesi çerçevesinde hak sahibi olabilmesi için, işçinin tasarımı işletmedeki faaliyeti gereği geliştirmiş⁶⁹⁴ başka bir deyişle hizmet sözleşmesinin konusunun tasarımla ilgili olması gerekir⁶⁹⁵. Örneğin, mayo işletmesinde desenci olarak çalışan bir tasarımcının işi dolayısıyla ürettiği mayo tasarımının sahibi işverendir⁶⁹⁶. Ancak, iş saatleri içinde veya dışında tasarımcının çizdiği kitap kapağı tasarımı üzerinde kendisi hak sahibidir⁶⁹⁷. Yine, aralarındaki sözleşme hükümleri gerektirmediği halde işyerindeki bilgi ve araçlardan faydalanarak tasarımın geliştiren, işçi, memur, veya hizmetlinin sahibi de bu kişileri çalıştıran gerçek veya

⁶⁹³ Taslağın ortak hak sahipliğinin ilişkin bu hükmü hakkında ayrıntılı bir değerlendirme için bkz. **ATAMER**, s. 60-66.

⁶⁹⁴ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 341.

⁶⁹⁵ **TEKİNALP**, Fikri, s. 633.

⁶⁹⁶ Öğretide çalışanın tasarımı iş saatlerinde veya dışında geliştirmiş olmasının bir önemi olmadığı, iş ilişkisi devam ettiği sürece gerek çalışma saatleri gerek çalışma saatleri dışında tasarımın işletmedeki faaliyetin gereği olarak oluşturulmasının tasarımın işverene ait olması için yeterli olduğu haklı olarak dile getirilmektedir. Bkz. **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 241; aynı yönde **ATAMER**, s. 68.

⁶⁹⁷ **TEKİNALP**, Fikri, s. 633. Ancak, işçinin bu tasarımı işyerindeki bilgi veya belgelerinden yararlanarak elde etmemesi gerekir. Bkz. **BİLGİN**, s. 22. Söz konusu düzenleme, patent açısından da düzenlenmiştir. Fırsat buluşları ve işe yabancı buluşlar olarak adlandırılan bu buluşlardan işçinin işini gördüğü sırada gerçekleştirdiği sözleşmesel bir borca dayanmayan buluşları ifade etmekte olup kural olarak işçiye aittir; iş yabancı buluşlar da ise işçinin gerçekleştirdiği buluşun yaptığı işle maddi bir bağlantısı dahi yoktur. Bkz. **ORTAN**, İşçi Buluşları, s. 143; **ŞEHİRALİ**, Patent Hakkının Korunması, s. 60; **TEKİNALP**, Fikri, s. 510-511.

tüzel kişiler olacaktır⁶⁹⁸(554 Sayılı KHK m. 14/2). Bu durumda hizmetli, işçi veya memura tasarımın önemi göz önünde tutularak bir bedel ödenecektir. Eğer taraflar bu bedel konusunda anlaşamazlarsa bedel mahkemece karara bağlanacaktır(m. 14/3, 4). Bu bedel tüm durumlar için geçerli olup⁶⁹⁹ sadece tasarımcının görevi dışında işyerindeki bilgi ve belgeleri kullanarak gerçekleştirdiği tasarımlar için geçerli değildir⁷⁰⁰. Nitekim bu husus, Taslakta açıkça düzenlenmiştir⁷⁰¹. Hizmet sözleşmelerinde durum böyle olmakla birlikte hizmet sözleşmesi dışındaki işgörme sözleşmelerindeki durum ayrı olarak 554 sayılı KHK' nin 16. maddesinde düzenlenmiştir. Bu sözleşmelerde de taraflar arasında aksine bir sözleşme yoksa hak sahibinin işveren olduğu kanuni bir karine olarak kabul edilmektedir⁷⁰². Hizmet sözleşmeleri dışında kalan işgörme sözleşmeleri; eser, yayın, vekâlet, vekâletsiz iş görme ve havaledir⁷⁰³. Öğretide en çok bu sözleşmelerden eser ve vekâlet akdi üzerinde durulmuştur⁷⁰⁴. Bu durumu bir eser sözleşmesinden verilecek bir örnekle açıklamak yerinde olacaktır. Bir müteahhidin bir binanın mobilyasını iç mimara sipariş edip tasarımı da onun çizmesini isteyebilir. Mobilya tasarımı, üretimi, iç mimar tarafından gerçekleştirilecek olmakla birlikte tasarımın hak sahibi aksine hüküm yoksa “*yaratılacak olan tasarımın çizimlerinin ve uygulamaya ne biçimde konulacağına ilişkin belgelerin verildiği anda*”⁷⁰⁵, hak sahibi müteahhit olacaktır⁷⁰⁶.

⁶⁹⁸ CAMCI, Endüstriyel Tasarım Davaları, s. 86; SULUK, Tasarım Hukuku, s. 341; BİLGİN, s. 21; ATAMER, s. 68.

⁶⁹⁹ Bkz. TEKİNALP, Fikri, s. 629; SULUK, Tasarım Hukuku, s. 343; BİLGİN, s. 22.

⁷⁰⁰ Aynı yönde Atamer, sadece 14/2 için bu bedelin ödeneceğini diğer hallerde söz konusu olmayacağını savunmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. ATAMER, s. 69-70; ŞAHİNALP, s. 311.

⁷⁰¹ Taslağın “Hizmet İlişkisinde Hak Sahipliği” başlığını taşıyan 13. maddesine göre, “*Aralarındaki özel sözleşmeden veya işin mahiyetinden aksi anlaşılmadıkça memur, hizmetli ve işçilerin bir işletme veya kamu idaresinde yükümlü oldukları faaliyetin gereği veya işverenin talimatı doğrultusunda veya işletmenin ya da kamu idaresinin büyük ölçüde deneyim ve çalışmalarına dayanan ve çalışanların iş ilişkisi sırasında yaptıkları tasarımların hak sahibi bunları çalıştıranlardır.(1)Sözleşmesi gerektirmediği halde, bulunduğu işyerindeki genel faaliyet konusu bilgi ve araçlardan faydalanmak suretiyle bir tasarım yapan memur, hizmetli ve işçinin yaptığı tasarımların hak sahibi bu Kanun hükümlerine göre talep edilmesi halinde bunları çalıştıranlardır. Bu durumda memur, hizmetli ve işçinin yaptığı tasarım üzerinde, bir bedel isteme hakkı mevcuttur(2).*” Yine 16. maddesine göre, “*işveren, çalışanca geliştirilen tasarım üzerinde hak talep ederse; çalışanın makul bir bedelin kendisine ödenmesini isteme hakkı doğar*”. Bu bedelin nasıl belirleneceği aynı maddede hükme bağlanmıştır.

⁷⁰² ARIKAN, Tasarımların FSEK Çerçevesinde Korunması, s. 77; BİLGİN, s.28; ATAMER, s. 117.

⁷⁰³ Bu sözleşmeler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. ZEVLİLER, Aydın: Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, 7. Bası, Seçkin, Şubat 2002, s. 305-380.

⁷⁰⁴ ORTAN, İşçi Buluşları, s. 98 vd.; ŞEHİRALİ, Patent Hakkının Korunması, s. 61 vd.; BİLGİN, s. 23 vd.; ATAMER, s. 71-72.

⁷⁰⁵ Çünkü eser sözleşmesi eserin teslimi ile doğmaktadır. Bkz. BİLGİN, s. 24, ATAMER, s. 72.

⁷⁰⁶ TEKİNALP, Fikri, s. 634.

Ancak yukarıda bahsi geçen tüm durumlarda, gerçek veya tüzel kişi işveren tasarım üzerinde hak sahibi olsa bile tasarımcı, kendisine tanınan manevi hak sonucu tasarımların tasarımcısı olarak belirtilme hakkına sahiptir(554 sayılı KHK m. 18, m.26/5). Bu gerçek tasarım sahipliği ilkesinin bir sonucudur⁷⁰⁷.

3. Üniversite Mensuplarının Hak Sahipliği

Yasa koyucu, 554 Sayılı KHK' nın m. 15/1 de hizmet sözleşmelerindeki hak sahipliğinden farklı olarak bu kurala bir istisna getirmiştir⁷⁰⁸. Üniversitelere bağlı fakülte ve yüksekokullarda bilimsel çalışma yapmakta olan öğretim elemanlarının tasarımları üzerindeki hak, öğretim elemanlarına aittir. Bunun aksini kararlaştırmak ise mümkündür⁷⁰⁹. Öğretim elemanı sıfatı, YÖK Kanununa göre belirlenecektir(m.15/2). YÖK m.3' e göre araştırma görevlisi, uzman, okutman ve öğretim görevlisi gibi kadrolarda çalışan kişiler öğretim elemanıdır. Ancak, üniversitede çalışan memur ve işçiler bu hükümden yararlanmayacaktır⁷¹⁰. 15. maddenin sonuncu fıkrasında ise öğretim kurumlarının hakları, düzenlenmiştir. Bu fıkra göre, “ öğretim kurumu, tasarımla sonuçlanan araştırmalar için özel olarak belli araç ve gereçleri sağlamak suretiyle harcamalarda bulunmuşsa, öğretim elemanları öğretim kurumuna tasarımın değerlendirildiğini yazı ile bildirmek ve talep halinde tasarımın ne şekilde değerlendirildiği ve elde edilen kazanç miktarı hakkında bilgi vermekle yükümlüdür. Öğretim kurumu, kendisine yapılan yazılı bildirim tarihinden itibaren üç ay içinde elde edilen kazançtan uygun bir miktarın verilmesini talep eder. Ancak, talep edilecek miktar kurum tarafından yapılan harcamaları aşamaz”. Taslakta ise “öğretim elemanlarının tasarımları” başlığı altında Kararname ile benzer bir düzenlemeye gidilmiştir⁷¹¹.

⁷⁰⁷ Bu hak konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. **CAMCI**, Endüstriyel Tasarım Davaları, s. 86; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 335 vd.; Taslaktaki bu hakka ilişkin düzenleme için ayrıca bkz. **KORKUT/HASDOĞAN/EVYAPAN**, s. 388-389; **ATAMER**, s. 75-76.

⁷⁰⁸ **ARIKAN**, Tasarımların FSEK Çerçevesinde Korunması, s. 77.

⁷⁰⁹ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 343.

⁷¹⁰ **YILDIZ, Şükrü**: “551 Sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname Hükümlerine Göre Üniversite Mensuplarının Buluşları”, AÜEHFD, C.VI, S.1, 4/2002, s. 251; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 344.

⁷¹¹ Taslağın çeşitli kurumlarının görüşünü 2006 yılında açıklanan ilk şeklinde 17. maddede üniversite bünyesindeki ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin tasarımları da öğretim elemanlarının tasarımları gibi değerlendirileceğine ilişkin bir düzenleme söz konusuydu. Taslak bu

Sonuç olarak tasarım üzerinde yukarıda açıkladığımız maddeler kapsamında hakkı bulunmayan kişinin, tescil başvurusunda bulunması veya hak sahibi sıfatıyla tasarımın tescil edilmesi “gasp” denir⁷¹². Hukukumuzda kabul edilen gerçek hak sahipliği ilkesi geçerlidir. Tescil, sadece adına kayıtlı kişi adına bir karinedir. Bu karinenin aksi ispat edilebilecektir. Bilindiği gibi TPE, başvuru sahibinin beyanına göre işlem yapmakta olup gerçek hak sahibi olup olmadığı araştırmaya yetkili değildir⁷¹³. İncelemesiz sistem nedeni ile gerçek tasarım sahiplerinin mağdur olmaması için özel olarak gasp davasını ön görmüş bunun yanı sıra gasbı hem bir hükümsüzlük hem de tecavüz hali olarak da düzenlenmiştir⁷¹⁴. Tasarımın sahibinin başkası olduğu gerekçesine dayanan hükümsüzlüğü, ancak gerçek tasarım sahibi gerçek tasarım sahibinin kendisi olduğunu ispat ederek sağlayabilir. Hükümsüzlük ve hak sahibi adına tescil (hakkın devri) davasının birlikte açılması ise mümkündür⁷¹⁵.

C. Başvuru Tarihi Daha Eski Olan Aynı veya Benzer Tasarımın Varlığı

554 sayılı KHK 43. maddesi 1/c hükmü son derece anlaşılmaz, kötü biçimde kaleme alınmıştır⁷¹⁶. Ancak hüküm, şu şekilde yorumlanabilir: Burada birbiri ile kıyaslanan iki tasarım vardır. Sonradan kamuya açıklanan bir tasarımın başvuru tarihi, aynı veya benzer tasarımdan önce ise, önceki tasarımın üzerinde hak sahibi olan kişi tescilli tasarımın sahibine karşı hükümsüzlük davası açabilecektir⁷¹⁷.

haliyle birtakım eleştiriler almıştır. Kanımızca bu düzenlemenin Taslakta korunması yerinde olurdu. Karşı görüş için bkz. **ETMK**, Taslak Üzerine Görüşler 2, s. 8.

⁷¹² **TEKİNALP**, Fikri, s. 634.

⁷¹³ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 506. **SULUK**, Hükümsüzlük, s. 2-3.

⁷¹⁴ Tasarımın gaspı nedeniyle hakkın devri davasında tasarım hakkı gerçek hak sahibi dışında bir kimse adına tescil edilmişse, gerçek hak sahibi olduğunu iddia eden kişi, tasarım hakkından doğan diğer hakları saklı kalmak üzere, tasarım hakkı sahipliğinin kendisine devrini isteyebilecektir(554 sayılı KHK m.19, 20). Ayrıca kararnamenin 48. maddesinin 2. fıkrasında da tecavüz hali olarak düzenlenmiştir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **TEKİNALP**, Fikri, s. 634-635, 657-658; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 506-508; **ATAMER**, s. 77-85, 99 vd.

⁷¹⁵ **TEKİNALP**, Fikri, s. 650; **CAN**, 86; **ATAMER**, s. 78.

⁷¹⁶ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 421;

⁷¹⁷ **TEKİNALP**, Fikri, s. 421. Örneğin, tescilli bir X tasarımı ve aynı veya benzer Y tasarımın mevcut olduğu düşünürsek tescilli X tasarımı Y tasarımından önce kamuya sunulmuş olmak birlikte Y tasarımın başvuru tarihi önce ise Y tasarımın sahibi, kendi tasarımından daha önce kamuya sunulan ama başvuru tarihi daha sonra olan X tasarımın hükümsüzlüğünü talep edebilecektir. Başka örnekler için bkz. **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 506-507; aynı yazar, Hükümsüzlük, s. 2-3.

Koruma bakımından önem arz eden tarih, saat, dakika olarak başvuru tarihidir⁷¹⁸. Ancak, başvuru tarihi daha önce olsa da bir tasarım daha önce kamuya sunulmuşsa, yani yenilik unsuru bertaraf ise, başvuru tarihinin önce olması tescilli tasarımın hükümsüzlüğünü engelleyemeyecektir⁷¹⁹. Ancak her iki tasarımcı tasarımın gerçek sahibi olması, bu iki tasarımdan biri diğerinin taklidi olması olmaması gerekir⁷²⁰. Bu hükümsüzlük halinin Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Taslağı' nın 54. maddesinin 1-c hükmünde “*sonradan kamuya açıklanan aynı veya benzer nitelikteki bir tasarıma başvuru veya rüçhan tarihi tescilli tasarımın başvuru ve rüçhan tarihinden önce ise*” şeklinde daha iyi ve açık bir şekilde kaleme alındığını söylemek mümkündür.

IV. Hükümsüzlük Davası

Bir eda davası niteliğindeki⁷²¹ hükümsüzlük davası, uygulamada bazen “*tasarımın iptali*” bazen de “*tasarımının terkin davası*” olarak adlandırılmaktadır⁷²². Hükümsüzlük kararı sonucunda TPE söz konusu tasarımın kaydını da terkin eder. Bu nedenle uygulama kullanılan “*terkin davası*” şeklinde anılması çok da yanlış değildir⁷²³. Şimdiye kadar ki açıklamalarımızla bir tasarımın hangi hallerde ve şartlarda hükümsüz sayılabileceği konusuna ışık tutmaya çalıştık. Bu başlık altında ise hükümsüzlük davası ele alınacaktır.

A. Davanın Tarafları

1. Davacı

⁷¹⁸ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 506-507; aynı yazar, Hükümsüzlük, s. 2-3; **CAN**, s. 87.

⁷¹⁹ **CAN**, s. 87

⁷²⁰ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 506-507; aynı yazar, Hükümsüzlük, s. 2-3.

⁷²¹ Bkz. Yukarıda s. 85.

⁷²² **KARAHAN**, Hükümsüzlük, s. 146; **TEKİNALP**, Fikri, s. 649.

⁷²³ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 422

554 sayılı KHK' nın 44. maddesinin birinci fıkrasına göre bir tasarımın hükümsüzlüğünü kural olarak herkes isteyebilir⁷²⁴. 551 sayılı KHK m. 130 ile patentler açısından ve 556 sayılı KHK m. 43 ile markalar açısından getirilen zarar görme veya zarar görme tehlikesinin varlığı bir koşul olarak belirtilmemiştir. Bu düzenlemesi ile 554 sayılı KHK usul hukuku yönünden dava açma şartlarından⁷²⁵ olan “*hukuki yarar*” kavramına yer vermemiştir⁷²⁶. Ancak tasarımla hiçbir şekilde ilgisi olmayan kişilerin yani zarar görmemiş veya zarar görme ihtimali bulunmayanların⁷²⁷, hükümsüzlük davası açmasında hukuki yararı bulunmamaktadır⁷²⁸. Gerek öğreti gerekse Yargıtay⁷²⁹ Anayasal bir güvenceye bağlanan dava hakkını hukuki yararlarla sınırlı olduğunu kabul etmiştir. Bu nedenle hukuki yararın, her ne kadar 554 Sayılı KHK' nın 43. maddesinde aranmasa da bir dava şartı olarak kabulü yerinde olacaktır⁷³⁰. Ancak, Yargıtay konuya ilişkin bir kararında bu davanın hukuki yarar şartı aranmaksızın herkes, tarafından açılacağı yönünde hüküm kurmuştur⁷³¹.

⁷²⁴ Sınai mülkiyet hukukumuzda hükümsüzlük davasını açabilecekler her bir sınai mülkiyet hakkı bakımından farklı şekilde ele alınmıştır. 556 sayılı KHK m. 43 ile markalar bakımından ve 551 sayılı KHK m. 131/1 patentler bakımından dava açma yetkisi kural olarak zarar gören kişiler, Cumhuriyet Savcıları veya ilgili resmi makamlar tarafından istenebilir. 555 sayılı KHK m. 22 uyarınca coğrafi işaretler açısından 554 sayılı KHK ile aynı şekilde bir düzenlenmiştir. Yani bir coğrafi işaretin hükümsüzlüğünü herkes, talep edebilecektir. Faydalı modeller açısından patentlerden farklı olarak 551 sayılı KHK' nın 165/II hükmü bu belgelerin hükümsüzlüğünün zarar gören kişiler ve resmi makamlar tarafından istenebileceği düzenlenmiş ancak 3. fıkraya ile bu kişilerin dava açabilmesi için daha önce tescil aşamasında itiraz etmiş olması şartı aranmıştır. Patent ve faydalı modellere ilişkin bu düzenlemenin Anayasa' ya aykırılığı konusunda bkz. **YALÇINER, Uğur**: “Patent ve Faydalı model Belgelerinin Hükümsüzlük Davaları Farkları ve Anayasa Aykırılık”, FMR, Y.1, C.1, s. 2001/3, s. 73 vd (Anılış: Anayasa Aykırılık). Ayrıca markanın hükümsüzlüğü davasında davanın tarafları konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. **ARKAN, C.II**, s. 165-167; **KARAHAN**, s. 138-141; **KARAN/KILIÇ**, s.410-411; **ŞANAL**, s. 105-110; **TEKİNALP**, Fikri, s. 441-443.

⁷²⁵ Dava açma şartları, mahkemeye, davanın taraflarına ve dava konusuna ilişkin olma üzere çeşitli ayrımlara tabi tutulmuştur. Dava konusuna ilişkin dava şartlarından en önemlisi ise hukuki yararın bulunmasıdır. Hukuki yarardan kasıt ise, davacının mahkemeden hukuki korunma istemesinde korunmaya değer bir yararının bulunmasıdır. Bkz. **KURU, Baki/ARSLAN, Ramazan; YILMAZ, Ejder**: Medeni Usul Kitabı Ders Kitabı, 15. Baskı, Yetkin, Ankara 2004, s. 307 vd.

⁷²⁶ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 423; **CAN**, s. 88.

⁷²⁷ Zarar gören kişiler, ibaresinin belirsiz olduğu bu terimin fiilen zarar gören kişiler yanında, zarar görme tehlikesiyle karşılaşan kişileri kapsayıp kapsamadığı Kararname metninden anlaşılacakla birlikte bunun kabulünün Kararnamenin ruhuna uygun düşeceği marka ve patent hukuku açısından kabul edilmiştir. Bkz. **KARAHAN**, s. 137; **TEKİNALP**, Fikri, s. 441-442.

⁷²⁸ **CAN**, s. 88.

⁷²⁹ Yargıtay, verdiği kararda hukuki yararı şu ifadelerle vurgulamıştır: “ *dava, subjektif haklarına tecavüz edildiğini iddia eden kimsenin meşru hak ve menfaatlerinin korunması için mahkemeden hukuki koruma talep etmesidir*”. Y.2.HD., 20.11.1970, E. 5577, K. 6142, bkz. **İBD**, C. 45, S. 11, s.1030-1031.

⁷³⁰ Aynı yönde bkz. **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 423; **CAN**, s. 88.

554 sayılı KHK' da kural olarak herkes, davacı sıfatın sahip olacaktır. Ancak hükümsüzlük halleri arasındaki nitelik farkı⁷³² gözetilerek 43. maddenin ikinci fıkrasında bunun iki istisnası düzenlenmiştir. Bunlardan ilki gerçek hak sahibi olmayan kişilere karşı açılacak hükümsüzlük davasını ancak gerçek tasarım sahibi isteyebilecektir⁷³³. Hak sahipliğini düzenleyen maddeler gereğince, gasp halinde hükümsüzlük davasını gerçek hak sahibi veya hukuki halefleri(m.13), tasarımı gerçekleştiren üniversite mensupları (m.15) veya tasarımcının işvereni (m.14 ve 16) açabilecektir⁷³⁴. Bu durumda gerçek hak sahibi, tescil tasarım belgesi sahibi açısından hak sahipliği konusunda bir karine teşkil ettiğinden bu karinenin aksini ispat etmeli⁷³⁵ başka bir ifade ile kendisinin hak sahibi olduğunu ispatlamalıdır. Bu karinenin aksi MK. m. 6 çerçevesinde her türlü delille kanıtlanabilecektir⁷³⁶. Uygulamada daha çok tasarım tescil belgesi sahibi tarafından, bu belgeye sahip olmayan kişiye karşı açılan tecavüz davasında, davalı tarafça karşılık dava şeklinde hükümsüzlük davası açılmaktadır⁷³⁷. Öğretide, hükümsüzlük davasını, ortak tasarımcılar arasında yer almasına rağmen adı tasarımcı olarak tescil edilmemiş paydaşın açamayacağı kabul edilmekte ve paydaşın bu durumda ancak gasp davası çerçevesinde adının tasarımcı olarak tescilini talep edebileceği savunulmaktadır. Zira sicilde görünenlerde gerçek tasarım sahipleridir⁷³⁸. Ancak aksi görüşe göre, paydaşa bu hak, tanımlanmalıdır. Bu görüşe göre, hakkı gasp edilen ortağın kendi payına ilişkin bölümü etkileyen ürün ve ürünlerin iptali istemiyle kısmi hükümsüzlük davası açması 554 sayılı KHK m. 43/2 çerçevesinde mümkündür⁷³⁹. Kanımızca ilk görüş yerinde olup ikinci görüşün dayanağı zorlama gibi görünmektedir.

⁷³¹ Y.11.HD., 10.10.2000, 2000/6593-7474.

⁷³² Bu nitelik farkı, markalar açısından öngörülmemiştir. Davacı sıfatına sahip kişiler, 556 sayılı KHK 42. maddesinde yer alan hükümsüzlük hallerinin türlerine göre bir ayırım yapılmadan genel bir şekilde düzenlenmiştir. bu hallerin hepsi aynı nitelikte değildir. Kararnamenin m.7 ve m. 42/1-c, f arasındaki bentlerinde bendinde toplumun genel menfaati ön kulanayken diğer hallerde münferit kişilerin hak ve çıkarları ön plandadır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **ARKAN**, C.II, s. 142; **KARAHAN**, s. 141-142.

⁷³³ Bu düzenleme 551 sayılı KHK' nın 129/2 ile paralellik arz etmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **TEKİNALP**, Fikri, s. 569.

⁷³⁴ **ATAMER**, s. 89-90.

⁷³⁵ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 423.

⁷³⁶ **ATAMER**, s. 91.

⁷³⁷ **CAN**, s. 88.

⁷³⁸ Bkz. **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 421; **TEKİNALP**, Fikri, s. 650.

⁷³⁹ Bkz. **ATAMER**, s. 92.

Kararname m. 41/1' e göre, tasarım başvurusu veya tescilli tasarım hakkından doğan kullanma yetkisi ulusal sınırların bütünü içinde veya bir kısmında geçerli olacak şekilde lisans sözleşmesine konu olabilir. Bu durum akla lisans alanın hükümsüzlük davası açıp açamayacağını getirmektedir. Eğer tasarım lisansı inhisari nitelikte ve lisans sicile kayıtlı ise aksi sözleşmede kararlaştırılmamışsa lisans alan kendi adına bu davayı açabilecektir⁷⁴⁰.

Genel kuralın ikinci istisnası ise, Kararname m. 43/1-c maddesine dayanarak hükümsüzlük davasını sadece önceki başvuru sahibi, sonraki başvuru sahibine karşı açabilecek olmasıdır⁷⁴¹. Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Taslağında 54. maddede düzenlenen hükümsüzlük sebeplerinin kimin tarafından açılacağı 55. maddede ayrı bentler halinde *düzenlenmiştir⁷⁴².

2. Davalı

Hükümsüzlük davasında davalı taraf ise dava tarihinde tasarım sicilinde tasarım belgesi sahibi olarak kayıtlı bulunan kişidir⁷⁴³. Bu kişi, koruma şartları mevcut olmadığı halde bir tasarımı adına tescil ettirmek için başvuran veya tescil ettiren kimse, gerçek olmayan hak sahibi veya sonraki başvuru sahibi olup da önceki başvuru sahibinden önce tasarımı tescil ettiren kişidir⁷⁴⁴. Başvuru hakkı sahibine karşı hükümsüzlük davasının açılabilmesi mümkün ise de bu durumda itiraz prosedürünü işletmek daha doğrudur. Çünkü bu halde TPE nihai kararını Yeniden İnceleme ve Değerlendirme Kurulu' nun kararı ile verdiği idari işlemler henüz sonuçlanmamıştır⁷⁴⁵.

⁷⁴⁰ Lisans alanın dava hakkı konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. **ERGÜN, Mevci:** "Tasarım Korumasında Dava Lisans Alanın Dava Hakkı, FMR, Y.1, C.1, S.2001/3, S. 85 vd.

⁷⁴¹ **CAN**, s. 88.

⁷⁴² Taslak 55. maddeye göre, "(1) *Tasarım hakkının hükümsüzlüğü koruma süresince veya hakkın sona ermesini izleyen beş yıl içinde; a) 54 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendinde belirtilen nedenlerle herkes tarafından b) 54 üncü maddenin birinci fıkrasının (b) bendinde belirtilen nedenlerle sadece tasarım hakkına sahip kişiler tarafından, c) 54 üncü maddenin birinci fıkrasının (c), (ç) ve (d) bentlerinde belirtilen nedenlerle sadece önceki hak sahibi tarafından, ç) 54 üncü maddenin birinci fıkrasının (e) bendinde belirtilen nedenle sadece söz konusu işaretlerin kullanımı ile ilgili gerçek veya tüzel kişiler tarafından, mahkemeden istenilebilir*".

⁷⁴³ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 423.

⁷⁴⁴ **CAN**, s. 88.

⁷⁴⁵ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 421-422; Bu durum patentler içinde geçerli olmakla birlikte markalar açısından marka tescil edildiği takdirde hükümsüzlük davası açılacağı ve başvuru sahibine bu

Hükümsüzlük davasında husumet TPE' e yöneltilemez. Haksız olarak yapıldığı ileri sürülen tescil TPE tarafından yapılsa da tescilden sonra hükümsüzlük davasında davalı, olarak gösterilemez⁷⁴⁶. Uygulamada Yargıtay' ın kararları da bu yöndedir. Yargıtay bir kararında bu durumu, “*anılan KHK' nun(44/4) bu açık hükmü karşısında, hükümsüzlük davasının TPE'ye de yönetilmesine gerek yoktur. Her ne kadar, bu dava sonucu verilecek terkin hükmünü icra edecek makam TPE olması nedeniyle, O'nu da ilzam eden bir karar olması düşünülebilir ise de, 554 sayılı Kanunun 45/son fıkrasında bir tasarımin hükümsüzlüğüne ilişkin kesinleşmiş kararın herkese karşı hüküm doğuracağına açıklanmış olması nedeniyle, bu tür davalarda TPE'nin hasım gösterilmesine gerek bulunmamaktadır*” şeklinde haklı bir gerekçe ile ifade etmiştir⁷⁴⁷. Lisans alana ve dava alacaklısına karşı hükümsüzlük davası, açılmaz⁷⁴⁸. Bu kişilerin davaya katılmalarını sağlamak amacı ile kendilerine tebligat yapılması gerekir (554 sayılı KHK m. 44/son).

B. Dava Açma Süresi

554 sayılı KHK' nın m. 44/3' de hükümsüzlük davasının koruma süresinin devamınca ve koruma süresinin bitimini izleyen beş yıl içinde açılabileceği düzenlenmiştir. Bu süre, beş yıllık koruma süresinin sonunda başlayacak koruma

davanın yöneltilemeyeceği hakkında bkz. **KARAHAN**, s. 143; **DİRİKKAN, Hanife**: Tanınmış Markanın Korunması, Ankara 2003, s. 259(Anılış: Tanınmış); **ŞANAL**, s. 111-112.

⁷⁴⁶ **ARKAN**, C.II, s. 167; **TEOMAN, Ömer**: “ Markanın Terkinini Sağlamak için Açılacak Bir davada Husumetin Türk Patent Enstitüsü' ne Yöneltilip yöneltilemeyeceği Sorunu”, Prof. Dr. Oğuz İmregün' e Armağan, İÜHFM, İstanbul 1998, s. 651-652 (Anılış: Markanın Terkini); **KARAHAN**, s. 143; **DİRİKKAN**, Tanınmış, s. 263; **ŞANAL**, s.111; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 423-424; **ATAMER**, s. 93; **CAN**, s. 688 dn. 46.

⁷⁴⁷ Y.11.HD. 10.02.2005, 2004/4732 E, 2005/1024 K. Bu kararın metni için bkz. Kazancı Hukuk Otomasyon (11.06.2008). Tasarımlara ilişkin değerlendirmesini diğer fikri mülkiyet hakları patent ve markalar için yapmıştır. Markalara ilişkin verdiği 10.7.1997 tarih ve 1997/4836-5634 sayılı kararında TPE tarafından yapılan tescilin idari nitelikte olduğu ve idarenin sadece yasa hükümlerine göre resmi sicil tutmakla yükümlü olduğu, husumetin hakları haleldar olabilecek marka sahibine yöneltilmesi gerektiği sonucuna varılarak davanın husumet yönünden reddine karar veren yerel mahkeme kararını onamıştır. Bu kararın ayrıntılı bir değerlendirmesi için bkz. **TEOMAN**, Markanın Terkini, s. 645 vd(Anılış: Markanın Terkini). Yüksek mahkeme patentler hakkında verdiği bir kararda(Y.11.HD., 25.4.2002, 2002/81 E., 2002/3895 K) “...*hükümsüzlük davası patent sahibi aleyhine açılabileceğinden Türk Patent Enstitüsü' ne husumet düşmeyeceği...*” ifade etmiştir. Karar metni için bkz. **FMR**, C.2, S.2002/4, s. 151-152.

⁷⁴⁸ **KARAHAN**, s. 143; aynı yazar Kurultay, s. 142; **ŞANAL**, s. 111; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 423; **ATAMER**, s. 92-93; **CAN**, s. 89.

süresinin yenilenecek uzatılması durumunda ise yenilemenin kaç kez yapıldığına göre, 10, 15 ya da yirmi beş yıllık sürenin sonunda başlayacaktır⁷⁴⁹. Bu hükümden anlaşılacağı üzere hükümsüzlük davası zamaşımına uğramayacaktır. Çünkü, tescil sürekli bir hukuka aykırılık oluşturmaktadır⁷⁵⁰. Hükümsüzlük davası açabilmek için TPE' ye yapılan başvuruya 6 ay içinde itiraz etmek şart değildir⁷⁵¹. Benzer durum patent ve markalar açısından da geçerli iken faydalı modeller açısından 551 sayılı KHK' nın 165/3 gereği hükümsüzlük davası açılabilmesi için 6 ay içinde itiraz edilmesi davanın açılabilme şartı olarak kabul edilmekteydi⁷⁵². Anayasa Mahkemesi Anayasa aykırı olduğu ileri sürülen⁷⁵³ bu fıkranın iptaline karar vermiştir⁷⁵⁴.

Topluluk Hukukunda hükümsüzlük, Tüzük m.24/2' de 554 sayılı KHK' dan farklı olarak tasarım hakkı süresinin bitmesi veya vazgeçme nedeniyle sona ermesinden sonra da ileri sürülebilir.

Tasarımların korunması Hakkındaki Kanun Taslağı m. 55/1' de “*tasarım hakkının hükümsüzlüğü koruma süresince veya hakkın sona ermesini izleyen beş yıl içinde*” açılabilmesi düzenlendikten⁷⁵⁵ sonra aynı maddenin dördüncü fıkrasında

⁷⁴⁹ **TEKİNALP**, Fikri, s. 651; **ATAMER**, s. 93-94; **CAN**, s. 89. Markalar hukuku açısından tanınmış markalarla ilgili koruma süresi 556 sayılı KHK' nın 42/f.1-a' da 5 yıl olarak öngörülmüştür(Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **DİRİKKAN**, Tanınmış, s. 259; **YASAMAN/YUSUFOĞLU**, s. 868 vd.). Ancak tanınmış markalar açısından markalar için dava açma süresi bakımından bir hukuk boşluğu söz konusudur. Türk marka öğretisinde bu boşluğun doldurulması için çeşitli fikirler ileri sürülmüştür. Bunlardan ilki sürekli bir hukuka aykırılık teşkil eden durum nedeni ile herhangi bir süreye bağlamayacağını ileri sürerken (Bkz. **ARKAN**, C.II, s. 160; **KARAHAN**, s. 144; aynı yazar, Kurultay, s. 293). Diğer bir görüş ise 556 sayılı KHK' nın 70. maddesinde yer alan 1 ile 10 yıllık sürelerin ceza zamaşımını daha uzun ise bu sürenin dava açma süresi olarak kabulünün yerinde olacağını savunmaktadır(Bkz. **TEKİNALP**, Fikir, s. 439-440). Yargıtay ise kararında (Y.11.HD. 17.11.2005, 2004/11834 E., 2005/11118 K.) tanınmış marka için geçerli olan 5 yıllık sürenin diğer markalar içinde uygulanması gereğini dile getirmektedir. Bu kararın bir değerlendirmesi için bkz. **BİLGİLİ, Fatih**: “ Markanın Hükümsüzlüğünün İleri Sürülmesinde Süre: Yargıtay 17.11.2005 tarihli Meşhur Sultanahmet Halk Köftecisi Kararının Değerlendirilmesi”, Terazi Aylık Hukuk Dergisi, Y.1, S.8, Nisan 2007, s. 7 vd.

⁷⁵⁰ **ARKAN**, C. II, s. 167; **KARAHAN**, s. 144; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 424; **ATAMER**, s. 94.

⁷⁵¹ 11.HD, 11.2.2002, 2002/392-744. Bu karar için bkz. **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 425.

⁷⁵² Yargıtay' ın kararları da bu yöndeydi bkz. 11.HD. 21.09.2008, 5766/5770(**YALÇINER**, Anayasa Aykırılık, s. 78), 11.HD. 23.01.2001, 10836/419, 11.HD. 23.01.2001, 8883/403(**TEKİNALP**, Fikri, s. 686 dn 4).

⁷⁵³ Bu konuda ayrıntılı bir değerlendirme için bkz. **YALÇINER**, Anayasaya Aykırılık, s. 73 vd.

⁷⁵⁴ Bkz. Anayasa Mahkemesi' nin 23.03.2004 tarih ve E. 2001/1, K. 2004/36 sayılı kararı. RG. 21.04.2004, 25440.

⁷⁵⁵ Taslağın önceki metninde 53. maddede “ tasarım tescilinin hükümsüzlüğü tasarım koruma süresinin bitmesi veya vazgeçme nedeniyle sona ermesinden sonra da ileri sürülebilir” beş yıllık koruma süresini kaldırmıştı. Ancak markalar hukukundaki süreye ilişkin tartışmalar tasarım hukuku

554 sayılı KHK' dan farklı olarak dava zamanaşımı süresi öngörmüştür. Dava zamanaşımı sadece hükümsüzlük hallerinden m.53/1-a bendinde düzenlenen bir tasarımın tanım ve koruma şartlarına haiz olmaması hali için geçerlidir. Söz konusu bende dayanarak hükümsüzlük talep edilecek davalar, *“bu nedenlerin öğrenilmesinden itibaren beş yıllık ve her halükarda tasarımın tescil edildiğinin Bülteinde yayımlandığı tarihten itibaren on yıllık zamanaşımı süresine tabi”* kılınmıştır. Taslakta hükümsüzlük davasının *“54 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b), (c), (ç), (d) ve (e) bentlerinde belirtilen hallerde herhangi bir süreye tabi”* olmadığı açıkça düzenlenmiştir. Dava zamanaşımının ön görülmüş olması yerinde olmuştur. Çünkü hükümsüzlük nedenlerinin öğrenilmesinden uzun bir süre sonra hükümsüzlüğün ileri sürülmesi hukuki güvenlik ve iyi niyet kuralları ile bağdaşmayacaktır. Ancak Taslakta bazı hallerin ileri sürülmesinin zamanaşımına tabi kılınıp bazılarının kılınmamasının haklı bir gerekçesi bulunmamaktadır.

C. Görevli ve Yetkili Mahkeme

Hükümsüzlük davası adli bir dava olup yetkili ve görevli mahkeme 554 sayılı KHK' nın m. 49 ve 58' e göre belirlenecektir.

“Tasarım hakkı sahibi tarafından, üçüncü kişiler aleyhine açılacak hukuk davalarında yetkili mahkeme, davacının ikametgâhının olduğu veya fiilin işlendiği veya tecavüz fiilinin etkilerinin görüldüğü yerdeki mahkemedir”(554 sayılı KHK m. 48/3). Bu düzenleme ile Öğretideki bir görüşe göre⁷⁵⁶, Yasa Koyucu üçüncü kişiler aleyhine açılan hukuk davalarında HUMK m. 9' nun davalı ikametgâhı mahkemesini genel yetkili mahkeme olarak düzenleyen kuralında ayrılmıştır. Bu görüştekiler genel kuralın bertaraf edildiğini hükmün kesin anlatımına dayanarak savunmakta iken diğer bizim de katıldığımız diğer bir görüş⁷⁵⁷, 554 sayılı KHK ile yetkili mahkeme sayısının artırıldığını ifade etmektedir. Çünkü burada kanun koyucunun

açısından da geçerli olacaktır. Taslağın önceki metninin bu açıdan ayrıntılı bir eleştirisi için bkz. **ATAMER**, s. 94-95.

⁷⁵⁶ Bkz. **TEKİNALP**, Fikri, s. 662; **OYTAÇ**, Marka Hukuku, s. 317.

⁷⁵⁷ Bkz. **ARKAN**, C.II, s. 259-260; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 520.

amacı hak sahibine kolaylık sağlamaktadır⁷⁵⁸. “Davacının Türkiye Cumhuriyeti uyuğunda olmaması halinde, yetkili mahkeme, sicilde kayıtlı vekilin iş yerinin bulunduğu yerdeki ve eğer vekillik kaydı silinmiş ise, Enstitü merkezinin bulunduğu yerdeki mahkemedir”(m. 48/4). Tasarım başvurusu veya tasarım belgesi sahibinin Türkiye'de ikamet etmemesi halinde, bu fıkra hükmü uygulanacaktır(m. 49/5, son cümle). TPE' merkezi Ankara' da bulunduğuna göre yetkili yer mahkemesi de Ankara Mahkemesi olacaktır. “Üçüncü kişiler tarafından tasarım başvurusu veya tasarım belgesi sahibi aleyhine açılacak davalarda yetkili mahkeme, davalının ikametgâhının bulunduğu yerdeki mahkemedir”(m. 49/5). Görüldüğü gibi burada HUMK' un genel kuralından farklı bir düzenleme getirilmemiştir. Yine Kararnamenin 58. maddesinde HYSK tarafından görevli mahkeme olarak tayin edilen ihtisas mahkemelerinin yargı çevresini (yetki) belirleme yetkisi Adalet Bakanlığı' nın teklifi üzerine yine bu kurula verilmiştir. Yetki kuralarını içeren bu iki kural birbirini tamamlamakla birlikte ayrı maddelerde düzenlenmesi yerinde olmamıştır⁷⁵⁹.

Görevli mahkeme ise m. 58' e göre, Adalet Bakanlığı' nca kurulacak ihtisas mahkemeleridir(fikri ve sınai haklar hukuk ve ceza mahkemeleri)⁷⁶⁰. İhtisas mahkemeleri olmayan yerlerde asliye hukuk ve asliye ceza mahkemelerinden hangilerinin ihtisas mahkemesi olarak görevlendirileceği yargı çevresinde olduğu gibi Adalet Bakanlığının teklifi üzerine Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu belirleyecektir⁷⁶¹. Hükümsüzlük davaları genellikle tasarımdan doğan hakka tecavüz nedeniyle açılan davalarda karşı dava olarak açıldığı için, tecavüz nedeniyle açılan

⁷⁵⁸ Aynı düzenleme markalar için de söz konudur. Yargıtay markalara ilişkin verdiği bir kararındaki bu düzenlemenin davacının seçme hakkı verdiği şu ifadelerle: “ *marka sahibi tarafından üçüncü kişiler aleyhine açılacak hukuk davalarında yetkili mahkeme, davacının ikametgâhının olduğu, suçun işlendiği veya tecavüz fiilinin etkilerinin görüldüğü yerdeki mahkemedir. Tercih hakkı davacıya ait olup davacı da tercih hakkını kendi ikametgâhı yer mahkemesi olarak kullandığına göre, mahkemece davacının bu seçme hakkı doğrultusunda ...*” vurgulamıştır. 11.HD, 16.4.2001, 2001/1084-3234, **NOYAN, Erdal**: Marka Hukuku, Adil Yayınevi, Ankara 2003, s. 281-282.

⁷⁵⁹ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 519.

⁷⁶⁰ Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından birincisi önceden 2001 yılında İstanbul ilinde açılan FSHHM yanında ikinci ihtisas mahkemesi de açılmış, ayrıca Ankara'daki Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi ile Ankara ve İzmir'deki Fikri ve Sınai Haklar Ceza Mahkemeleri faaliyete geçirilmiştir. Bu mahkemeler konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. **ARIKAN**, Sınai Tasarımlar, s. 2 vd.

⁷⁶¹ Bu güne kadar Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu kanunda bahsi geçen kararını henüz almamışsa da, yeni kararın alınmasına kadar önceden alınan karar gereğince görevli ve yetkili mahkemenin belirlenmesi yerinde olacağı hakkında bkz. **ARIKAN, S.**, s. 5

davanın görüldüğü mahkemede açılmalıdır⁷⁶².

İhtisas mahkemelerinin kuruluş nedeni, bir yandan ulusal ve uluslararası hukuktan kaynaklanan iş ve eylemlerin olabildiğince hızlı bir şekilde yerine getirilmesi ve bu arada çıkan uyuşmazlıkların bir an önce sonuçlandırılması, öte yandan kendine özgü, uluslararası hukukla harmonize olmuş yeni bir hukuk disiplininin bu konuda eğitim almış hakim ve savcılar tarafından daha iyi ve hızlı anlaşılabilip, uygulanabileceği düşüncesi olduğunu söylenebilir⁷⁶³. İncelemesiz istemin kabul edildiği ve koruma şartlarının sağlamayan çoğu tasarımın TPE tarafından tescil edildiği göz önüne alındığında tasarımlar açısından ihtisas mahkemelerinin önemi bir kat daha artmaktadır⁷⁶⁴.

D. Hükümsüzlük Kararının Etkileri

1. Genel Olarak

Hukuk kurallarının amacı, bir taraftan toplumda güveni, düzeni ve adaleti sağlamakken diğer taraftan çatışan menfaatler dengesini bir takım kurallarla dengelemektedir. Bu dengenin sağlanması için de kurallar arasındaki ilişki gözetilmelidir. Aksi durum, “*bir yapının altındaki temeli dinamitleyerek tüm sistemi çökertebilir*”⁷⁶⁵. Bu düşüncelerle mahkemelerce verilen hükümsüzlük kararlarının geçmişe etkili olacağı kuralı ve bunun istisnaları, bazı ifade farklılıkları haricinde tasarımlar dâhil tüm sınai mülkiyet hakları için kabul edilmiştir⁷⁶⁶.

Hükümsüzlüğünün Etkisi başlığını taşıyan 554 sayılı KHK' nın 45 maddesi şöyledir:

⁷⁶² Patentler bakımından aynı yönde bkz. **SARAÇ**, Hükümsüzlük, s. 131.

⁷⁶³ **ARIKAN, S.**, s. 4.

⁷⁶⁴ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 527.

⁷⁶⁵ **SULUK**, Etki, s. 38.

⁷⁶⁶ Hükümsüzlük kuralın geriye etki doğuracağı haller ve bunun istisnaları, markalar için 556 sayılı KHK m. 44/1, patentler için 551 sayılı KHK m. 131, Yeni Bitki Çeşitleri Kanunu m. 54, Entegre

“ Tasarımın hükümsüzlüğüne karar verilmesi halinde, kararın sonuçları geçmişe etkili doğar. Bu nedenle, tasarım başvurusu veya tesciline hukuki bakımdan bu Kanun Hükmünde Kararname ile sağlanan koruma, hükümsüzlük kapsamında doğmamış sayılır.

Tasarım sahibinin ihmali veya kötü niyetli olarak hareket etmesinden kaynaklanan, zararın giderilmesine ilişkin tazminat ve sebepsiz zenginleşme talepleri saklı kalmak üzere hükümsüzlüğün geriye dönük etkisi, aşağıdaki durumları etkilemez:

a) Tasarımın hükümsüz sayılmasından önce, tasarımdan doğan haklara tecavüz sebebiyle verilen kesinleşmiş ve uygulanmış kararları;

b) Tasarımın hükümsüzlüğüne karar verilmeden önce, yapılmış ve uygulanmış sözleşmeler. Ancak, hal ve şartlara göre, hakkaniyet düşüncesinin gerekli kıldığı durumlarda sözleşme uyarınca ödenmiş bedelin kısmen veya tamamen iadesi talep edilebilir.

Bir tasarımın hükümsüzlüğüne ilişkin kesinleşmiş karar herkese karşı hüküm doğurur. Enstitü, mahkemenin gönderdiği ilamı sicile işler ve Yönetmelikte öngörülen süre içinde yayın yolu ile ilan eder”.

Bu hükmün, yürürlükte bulunan KHK’ lar içinde hükümsüzlüğün etkisini en ayrıntılı ve iyi şekilde kaleme alan düzenlemedir⁷⁶⁷. Bu hususlar, yeri geldikçe vurgulanacaktır. Ayrıca hukukumuzdaki düzenlemeye kaynaklık eden Tüzük Taslağı’ ın yasalaşan metnin 26. maddesinde bu hükme yer verilmiştir.

2. Hükümsüzlük Kararının Geriye Etkili Olması

Hükümsüzlük kararının sonuçları kural olarak geriye etkilidir. Fakat 554 sayılı KHK geriye etki ilkesini “... tasarım başvurusu veya tesciline hukuki bakımdan bu Kanun Hükmünde Kararname ile sağlanan koruma, hükümsüzlük

Devre Topografyalarının Korunması Hakkında Kanun m. 20, Coğrafi İşaretler Hakkında KHK m. 23’ de düzenlenmiştir.

kapsamında doğmamış sayılır” ifadesiyle kendine özgü bir şekilde düzenlemiştir⁷⁶⁸. Korumanın doğmamış sayılması, hükümsüzlük durumuna göre başvurunun ve tescilin sağladığı korumanın baştan itibaren yok sayılmasıdır. Böylece başvuru veya tescile dayalı olarak oluşan hakların hiç doğmadıkları, hukuki ilişkilerin hiç kurulmadığı sonucu ortaya çıkar⁷⁶⁹. Kesinleşen hükümsüzlük kararı, herkese karşı hüküm doğuracaktır (ergo omnes)⁷⁷⁰(554 sayılı KHK m. 45/son).

Hükümsüzlük kararının geriye etkili olarak sonuçlarını doğuracağına ilişkin düzenlemenin her durumunda adil olmayacağı göz önünde tutularak olumsuz sonuçların bertaraf edilmesi amacıyla bu kurala 554 sayılı KHK M. 45/2 ile iki istisna getirilmiştir. Bu istisnaların varlığı durumunda hükümsüzlük kararı geriye yürümeyecektir.

3. Hükümsüzlük Kararının Geriye Etki Doğurmadığı Haller

a.Tasarımın Hükümsüzlük Kararından Önce, Tasarımdan Doğan Haklara Tecavüz Nedeniyle Verilmiş ve Uygulanmış Kararlar

554 sayılı KHK m. 45/2-a bendine göre, hakkında hükümsüzlük kararı verilen tasarım sahibi, tasarımının hükümsüzlüğüne karar verilmeden önce tasarımdan doğan haklara tecavüz gerçekleştiği iddiası ile açtığı hukuk veya ceza davaları sebebiyle verilen kararlar kesinleşip uygulanmış ise mevcut durum muhafaza edilecektir⁷⁷¹. Hükümde “*tasarımdan doğan haklara tecavüz nedeniyle verilmiş kararlar*” şeklindeki ifade, yanlış anlaşılmalara yol açacak niteliktedir. Zira bu ifade, hükümsüz sayılan tasarımın bir başka tasarıma tecavüzü nedeniyle verilen

⁷⁶⁷ Bkz. **SULUK**, Etki, s. 39’ daki dn. 2. Bu düzenleme aynı şekilde Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Taslağı’ nın 56. maddesine alınmıştır.

⁷⁶⁸ **TEKİNALP**, Fikri, s. 651.

⁷⁶⁹ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 434; aynı yazar, Etki, s. 42; **TEKİNALP**, Fikri, s. 651; **CAN**, s. 90. Karşı görüşte olan markalara ilişkin değerlendirme yaptığı eserinde 556 sayılı KHK’ nın 42/1 maddesinde gösterilen hallerde mahkeme, tescili markanın hükümsüz sayılmasına, iptaline karar verecek, tescilli marka terkine kadar hükümsüzlük nedenlerinin varlığına rağmen korunacaktır. Bkz. **ÇAĞLAR**, s. 136.

⁷⁷⁰ Bu hüküm diğer sınai haklara ilişkin düzenlemelerde bulunmakla birlikte bitki çeşitleri için öngörülmemiştir.

⁷⁷¹ **KARAHAN**, Hükümsüzlük, s. 151; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 434; aynı yazar, Etki, s. 45; **TEKİNALP**, Fikri, s. 651; **ATAMER**, s. 96; **CAN**, s. 90.

kararları çağrıştırmaktadır⁷⁷². Ancak burada tasarımdan kasıt, hakkında hükümsüzlük kararı verilen tasarımdır⁷⁷³. Verilen kararlara mahkeme kararlarının yanı sıra hakem kararları da girer. Hükmün amacı, kesinleşmiş ve uygulanmış mahkeme kararlarını, hukuk güvenliği nedeniyle tartışmaya açılmamasıdır⁷⁷⁴. Hukuka aykırı tescile dilmiş bir tasarımla söz konusu kararlar arasındaki çıkarlar dengesi, kararlar lehine bozulmaktadır⁷⁷⁵. Örneğin, hakkında hükümsüzlük kararı verilen tasarım sahibi, bu kararın verildiği tarihten önce, tasarımına tecavüz edildiği iddiası ile açtığı davayı kazanmış ve bu karar gereğince mütecaviz kişi tecavüzden men edilmiş ve tazminat ödemeye mahkûm edilmişse, hükümsüzlük, bu mahkeme kararını geçersiz kılmaz ve elde edilen tazminatın geri verilmesini gerektirmez⁷⁷⁶.

“Uygulanmış kararlar” ifadesiyle kararının gereğinin yerine getirilmiş olması ifade edilir⁷⁷⁷. Kararın, davalının iradesiyle veya icra yoluyla yerine getirilmiş olmasının bir önemi yoktur. İcra yoluyla yerine getirme halinde takibin kesinleşmesi yeterli olup satışın yapılmış olması gerekmez⁷⁷⁸. Henüz uygulanmamış kararlar, bu istisnai düzenlemeden yararlanamaz. Hukuken kesinleşmiş olmasına rağmen henüz uygulanmamış kararlar hükümsüzlük kararından etkilenmeyecektir. Örneğin, henüz uygulanmamış men kararı artık uygulanamayacak ve henüz tahsil edilmemiş tazminat artık tahsil edilemeyecektir⁷⁷⁹.

Bu istisnai hükmün, verilmiş ve uygulanmış tedbir kararları için geçerli olup olmayacağı öğretide tartışmalıdır. Bizim de katıldığımız öğretideki bir görüşe göre, bu istisnai Kararnamede yer verilmiş amacı, hükme hukuka aykırı da olsa bir tasarıma tecavüz dolayısıyla verilmiş ve uygulanmış kararların geri alınmasında beklenen yararın az olmasıdır. Bu yararın tedbir kararları için varlığı söz konusu değildir. Çünkü, tedbir kararında amaç bir mahkeme hükmüne ulaşmak olup tedbir kararlarının ortadan kaldırılması durumunda ortaya çıkacak durum telafi edilemez

⁷⁷² Marka bakımından benzer bir değerlendirme için bkz. **YASAMAN/YUSUFOĞLU**, s. 908.

⁷⁷³ **KARAHAN**, Hükümsüzlük, s. 151; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 434; aynı yazar, Etki, s. 45; **TEKİNALP**, Fikri, s. 651.

⁷⁷⁴ **SULUK**, Etki, s. 45.

⁷⁷⁵ **CAN**, s. 91.

⁷⁷⁶ Bkz. **KARAHAN**, Hükümsüzlük, s. 151; **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 434; aynı yazar, Etki, s. 45.

⁷⁷⁷ **TEKİNALP**, Fikri, s. 652.

⁷⁷⁸ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 434; aynı yazar, Etki, s. 45; **TEKİNALP**, Fikri, s. 651

nitelikte değildir. Hükümün lafzından da yasa koyucunun kesinleşmiş ifadesi ile bir ilamdan bahsettiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle bu hükmü tedbir kararlarını da içine alacak şekilde çok geniş yorumlamak doğru değildir⁷⁸⁰. Öğretideki diğer bir görüş ise hükümde her ne kadar kesinleşen karardan söz ediliyorsa da uygulanmış tedbir kararları, hükümsüzlük kararından etkilenmeyecektir⁷⁸¹.

b. Tasarımın Hükümsüzlük Kararından Önce Yapılmış ve Uygulanmış Sözleşmeler

Hakkında hükümsüzlük kararı verilen tasarım sahibi, bu kararın verildiği tarihten önce devir, lisans ve franchising, teminat, rehin gibi sözleşmeler yapmış ve uygulanmış olabilir. Bu tür sözleşmeler, 554 sayılı KHK' nın m. 45/2-b' e göre, geriye etki ilkesinden kural olarak etkilenmeyecektir⁷⁸². Bu halde uygulanmış sözleşmelerden kasıt, sözleşmenin ifa edilmiş olması⁷⁸³, tasarruf işleminin yapılması ve buna dayanarak tasarımın kullanılmaya başlanılmış veya bunun için hazırlıklara girilmiş olmasıdır⁷⁸⁴. Örneğin, tasarımın lisansının söz konusu olduğu durumda lisans sahibinin tasarımı bir ürüne uygulayarak üretimi başlatmış, malları piyasaya sürmüşse bu durumda sözleşmenin uygulanması aşamasına geçilmiştir. Geriye etkili olmayacağı kuralı, sözleşmenin uygulanmış kısmı için geçerli olacak ancak uygulanmamış kısmı için geçerli olmayacaktır. Örneğin, tasarımın uygulandığı ürünler, satışa arz edilmiş, depolanmış veya başkasına teklif edilmişse hükümsüzlük kararına rağmen bu ürünlerin satışına, ithaline ve teslimine engel olunamaz. Ancak siparişi alınmış olanlar dâhil yeni üretim yapılamayacaktır⁷⁸⁵. Yapılmış fakat henüz uygulamamış sözleşmeler, bu istisnai düzenlemeden yaralanamayacaktır. Örneğin, henüz uygulanmamış devir veya lisans sözleşmesi artık uygulamayacak ve devir ve lisans alan tasarımı ürünlerde uygulayamayacaktır. Hükümsüzlük kararının

⁷⁷⁹ KARAHAN, Hükümsüzlük, s. 151

⁷⁸⁰ CAN, s. 91.

⁷⁸¹ KARAHAN, Hükümsüzlük, s. 151; SULUK, Tasarım Hukuku, s. 434; aynı yazar, Etki, s. 45.

⁷⁸² KARAHAN, Hükümsüzlük, s. 151; ŞANAL, s.118-119; SULUK, Tasarım Hukuku, s. 434-435; aynı yazar, Etki, s. 48; TEKİNALP, Fikri, s. 652; ATAMER, s. 96; CAN, s. 91.

⁷⁸³ SULUK, Tasarım Hukuku, s. 435; TEKİNALP, Fikri, s. 652;

⁷⁸⁴ KARAHAN, Hükümsüzlük, s. 151; ŞANAL, s. 119; TEKİNALP, Fikri, s. 452.

⁷⁸⁵ Söz konusu örnekler, markalar bakımından verilmiş tarafımızca tasarımlara uyarlanmıştır. Bkz. TEKİNALP, Fikri, s. 453; aynı yönde KARAHAN, Hükümsüzlük, s. 151; ŞANAL, s. 119; ŞANAL, s. 119.

verilmesinden sonra devam edecek sözleşmelerde hükümsüzlük kararının verilmesi ile bunlar da sona erecektir⁷⁸⁶. Örneğin, eğer lisans veren başlangıçta tam bir bedel ödemişse hükümsüzlük kararının verilmesinden sonraki dönme ilişkin ücretin iadesi istenebilecektir⁷⁸⁷. Genel kural bu olmakla birlikte hal ve şartlara göre, hakkaniyet düşüncesinin gerekli kıldığı durumlarda sözleşme uyarınca ödenmiş bedelin kısmen veya tamamen iadesi talep edilebilir. Bu hüküm, özellikle devir ve lisans sözleşmeleri için önem taşımaktadır. Sonradan hükümsüz kalan sözleşmeler, baştan itibaren ifa imkânsızlığı içerdiğinden taraflar bilmeden sözleşmeyi uygulamışlarsa bu süre içinde sözleşmenin geçerli olduğunun kabulü gerekmektedir⁷⁸⁸. Örneğin, lisans sözleşmesinin bedeli henüz ödenmemişse artık lisans alanın bedel ödememesi gerekir. Bedel ödenmişse bedelin tamamının iadesi de istenebilecektir⁷⁸⁹. Bu halde tasarım sahibinin iyiniyetli olması, durumu değiştirmeyecektir⁷⁹⁰.

Görüldüğü üzere yasa koyucu hükümsüzlük kararının geriye etki edeceğini ana kural olarak benimsemiştir. Ancak, uygulanmış mahkeme kararları ve sözleşmelerin bu kuraldan etkilenmeyeceğine dair iki istisnaya da yer vermiştir. Bununla beraber istisnai iki halde de geçerli olmak üzere tasarım sahibinin ihmali veya kötü niyetli olarak hareket etmesinden kaynaklanan, zararın giderilmesinden kaynaklanan, zararın giderilmesine ilişkin tazminat ve sebepsiz zenginleşme taleplerinin hükümsüzlük kararından etkilenmeyeceğini hüküm altına almıştır(554 sayılı KHK m.45/2)⁷⁹¹. Burada tazminat ve sebepsiz zenginleşme talebinde bulunabilecekler, tasarım sahibinin ihmali ve kötü niyetinden zarar gören üçüncü kişilerdir⁷⁹². Tasarıma tecavüz eden kişinin tasarım sahibinin kötü niyetinden ve ihmalden zarar uğraması veya sebepsiz zenginleşmeden kaybı olması, uygulamada pek mümkün değildir. Bu talepte bulunabilmesi için tasarım hakkını ihlal ettiğini

⁷⁸⁶ KARAHAN, Hükümsüzlük, s. 152; ŞANAL, s. 119.

⁷⁸⁷ ARKAN, C. II, s. 168-169; KARAHAN, Hükümsüzlük, s. 152.

⁷⁸⁸ SULUK, Tasarım Hukuku, s. 435.

⁷⁸⁹ KARAHAN, Hükümsüzlük, s. 152; SULUK, Tasarım Hukuku, s. 435.

⁷⁹⁰ SULUK, Etki, s. 49.

⁷⁹¹ Bu düzenlemeye 556 sayılı KHK m.44/2' de “ marka sahibinin kötü niyetli olarak hareket etmesinden kaynaklanan zararın giderilmesi tazminat talepleri saklıdır” hükmüne yer verilmekle beraber 554 sayılı KHK' da hem kötü niyet hem de ihmalden bahsedilmektedir. Ayrıca tazminat yanında sebepsiz zenginleşmeden de bahsedilmiştir. . 551 sayılı KHK m. 131 düzenlemesi markalar ile aynıdır. Tasarımların Korunması Hakkındaki Kanun Taslağı' nda ise ağır ihmali ve kötü niyetinden bahsedilmektedir. Bu konuda bkz. SULUK, Etki, s. 39 dn. 2, 54 dn. 47.

⁷⁹² TEKİNALP, Fikri, s. 652.

bilmemesi veya bilebilecek durumunda da bulunmaması gerekir⁷⁹³. Kusuru varsa kusurunun derecesine bakılmaksızın tazminat da istemeyecektir⁷⁹⁴.

Hakkında hükümsüzlük kararı verilen tasarım sahibinin kötü niyetli olması veya ihmali durumunda istisnai hüküm uygulanmayacaktır. Burada kötü niyet, MK. 3/1-2' deki iyi niyet kavramından yola çıkarak bir hakkın ya da hukuki sonucun doğmasına engel olan bir nedenin varlığını bilme veya bilmesi de gerekme hali olarak tanımlanabilir⁷⁹⁵. Bir tasarım sahibi kötü niyetli olmadıkça, yani tasarımın hükümsüz sayılması için sebepler bulunduğunu bilmedikçe veya bilmesi gerekmedikçe tazminat istenmesi mümkün değildir⁷⁹⁶. Örneğin, bir tasarım sahibi, daha önce noterde adına beyanda bulunduğu bir tasarım için bir yıllık yeni sayılma süresini geçirdikten sonra tescil ettirip bu belgeyi üçüncü kişilere karşı kullandıysa bu kişinin kötü niyeti son derece açıktır. Yine yıllarca herkes tarafından bilinen bir tasarım, o sektörde faaliyet gösteren kimse tarafından tescil ettirilse bu kişinin iyi niyetinden söz edilemeyecektir⁷⁹⁷. Yine diğer bir durum tasarım sahibinin ihmaldir. İhmal, hukuka aykırı sonucu istememekle birlikte, böyle bir sonucun meydana gelmemesi için şartların gerekli kıldığı özenin gösterilmemesidir⁷⁹⁸. Hükümde yasa koyucu, sadece ihmalden bahsetmiş bu ihmalin türünü belirtmemiştir. Ancak öğretilerde *Suluk*, kötü niyetin hafif ihmali de içerdiğini bu nedenle kendinden beklenen özeni göstermeksizin tasarım belgesini kullanan kişinin de kötü niyetli sayılacağını ifade etmektedir. Uygulamada tasarım belgesi sahipleri genelde tacirdir. Tacirlerin özen yükümlülüğü ise TK. m. 20/II⁷⁹⁹ gereğince daha ağırdır. Yazar göre, kötü niyet

⁷⁹³ **TEKİNALP**, Fikri, s. 652.

⁷⁹⁴ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 436; **TEKİNALP**, Fikri, s. 652

⁷⁹⁵ **ZEVKLİLER/ACARBAY/GÖKYAYLA**, s. 148. Yargıtay tanınmış markaya ilişkin verdiği bir kararda: "...kötü niyetten kasıt; iyiniyetli olmamak, yani markanın varlığını bilmek veya öğrenebilecek durumda bulunmak... tr. Yoksa bir hilenin, aldatmanın veya dolanmanın varlığı veya TPE'nin kusuru bulunup bulunmadığını aramaya gerek yoktur..." 11.HD, 8.4.2002, E. 2001/10860, 2002/3275 K. Bkz. **SULUK**, Etki, s. 59.

⁷⁹⁶ **SULUK**, Etki, s. 55; Markalar bakımından benzer bir değerlendirme için bkz. **KARAN/KILIÇ**, s. 415.

⁷⁹⁷ **SULUK**, Etki, s. 58.

⁷⁹⁸ **EREN**, s. 558-559.

⁷⁹⁹ Madde şu şekildedir: " Her tacirin, ticaretine ait bütün faaliyetlerinde basiretli bir iş adamı gibi hareket etmesi lazımdır". Yargıtay, markalara ilişkin verdiği bir kararda bu hususu vurgulamıştır. Şöyle ki: " Bu durumda mahkemece bozma kararında yazılı"...marka tescilini yaptırırken basiretli bir iş adamı özeni göstermek ödeviyle yükümlü bulunan davalının, ilgili çevrelerce tanınmış davacıya ait markayı bilip bilinmediğin üzerinde durulmasına, davacı markası ile davalı markası arasında

ve ihmal kavramları yerine mevzuatta kast ve ağır ihmal ya da bu iki kavramı da karşılayan ağır kusur terimin kullanılmasının uygun olacaktır. Böylece uygulamadaki yorum farklılıkları önlenilecektir⁸⁰⁰. Nitekim Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Taslağı'nın hükümsüzlüğünün etkisinde 56. madde ikinci fıkrasında tasarımın hakkı sahibinin ağır ihmali veya kasıtlı olarak hareket etmesinden bahsedilmiştir⁸⁰¹. Kanımızca bu kavramların kullanılması, yerinde olmuştur. Yargıtay'ın bu konudaki kararlarını⁸⁰² incelediğimizde genel olarak tescilin devamı süresince hükümsüzlük kararına kadar tasarım belgesi sahibinin tescilli haklarını kullanmasını meşru kabul edip tescil sahibinin kötü niyetli olup olmadığı tartışma konusu yapmamaktadır.

iltibasın bulunup bulunmadığın değerlendirmesi hususunun araştırılması gerekmektedir". 11.HD, 23.6.2000, 2000/5459-5902. Karar metni için bkz. SULUK, Etki, s. 60.

⁸⁰⁰ **SULUK**, Etki, s. 71.

⁸⁰¹ Taslağın 56. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir: "(1) Tasarım hakkının hükümsüzlüğüne karar verilmesi halinde, kararın sonuçları geçmişe etkili doğar ve hukuki bakımdan bu Kanun ile sağlanan koruma doğmamış sayılır. (2) Tasarım hakkı sahibinin ağır ihmalden veya kasıtlı olarak hareket etmesinden kaynaklanan zararın giderilmesine ilişkin tazminat ve sebepsiz zenginleşme talepleri saklı kalmak üzere, hükümsüzlüğün geriye dönük etkisi, aşağıdaki durumları etkilemez: a) Hükümsüzlüğe karar verilmeden önce, tasarımdan doğan hakların ihlali sebebiyle verilen kesinleşmiş ve uygulanmış kararları; b) Hükümsüzlüğe karar verilmeden önce yapılmış ve uygulanmış sözleşmeleri. (3) Ancak, hal ve şartlara göre, hakkaniyet ilkesi gereğince, sözleşme uyarınca ödenmiş bedelin kısmen veya tamamen iadesi talep edilebilir. (4) Tasarım tescilinin hükümsüzlüğüne ilişkin kesinleşmiş karar herkese karşı hüküm doğurur. Enstitü kesinleşmiş mahkeme kararını Sicile kaydeder ve Bültende yayımlar".

⁸⁰² "Tescilli endüstriyel tasarım sahibi, bu tesciller hükümsüz kılınmadıkça tasarımı kullanabilir. ...Bu bakımdan, davalının mahkemece iptal tarihine kadar tescilli ve geçerli marka ve tasarımını kullanması haksız rekabet oluşturmadığından, bu şekilde faaliyetinin davacı tasarımına tecavüz ve haksız eylem olarak nitelendirilerek karar verilemesi doğru görülmemiştir". 11.HD, 14.4.2003, E. 2002/11566, K. 2003/3612. Bkz. Kazancı Hukuk Otomasyon, 11.06.2008. Yine Yargıtay, tasarım belgesi iptal edilen kimsenin kötü niyetini göz önüne alan Yerel Mahkeme kararını bozmuştur. "Mahkemece, sunulan kanıtlara, davalının endüstriyel tasarım belgesinin iptali ile sonuçlanan aynı mahkemenin 1998/1427 sayılı kesinleşmiş dava dosyasına, keşif ve bilirkişi raporuna dayanılarak, davalının yenilik ve ayırt edicilik niteliği taşımayan ürünle ilgili olarak aldığı endüstriyel tasarım tescilli ile iyi niyet kurullarına aykırı biçimde davacı ve diğer bir kısım üreticilerin zarara uğramasına yol açtığı, ihtiyati tedbir kararının uygulandığı sürede davacının (4.655.925.000.-) TL zarara uğradığı gerekçesiyle davanın kabulü ile (500.000.000.-)'er TL maddi ve manevi tazminatın yasal faiziyle birlikte davalıdan tahsiline karar verilmiştir. / Kararı, davalı vekili temyiz etmiştir. / Davalının sonradan kesinleşmiş ilamla iptaline karar verilerek hükümsüz kılınan endüstriyel tasarım tesciline dayanarak aldığı ihtiyati tedbir kararı ile endüstriyel tasarım tesciline konu 4 metrelik tenekeden çatı oluklarının üretmesinin engellenmesi sonucu zarara uğranıldığı iddiası ile açılan bu davada, davacının ihtiyati tedbir kararının uygulandığı süreye eş süreler boyunca söz konusu karardan önce ve sonraki dönemlerde yaptığı üretim ve satış ortalamalarının gerçek usulde vergi yükümlüsü olmasının zorunlu kıldığı tüm belge ve veriler üzerinde saptanıp tedbir kararının yürürlükte olduğu dönemde tedbir yasağı kapsamında olmayan 3,75 metrelik oluk üretimi yaparak aynı kazancı sağladığı yönündeki davalı savunmasının araştırılması, değinilen konularda hesap bilirkişisi ve davacı ile aynı konuda faaliyet yürüten bir zanaatkâr bilirkişiden görüş alındıktan sonra oluşacak sonuca göre davacının eylemi ve gerçek zararının belirlenerek hüküm altına alınması gerekirken, belirtilen dönemsel karşılaştırmayı içermeyen ve sadece davacının ihtiyati tedbir kararının uygulandığı süre içerisinde işyeri kapasitesinin elverebileceği üretime ilişkin varsayım dayalı kazanç hesaplaması ile yetinen bilirkişilerin eksik ve yetersiz raporu doğrultusunda hüküm kurulması doğru olmamıştır". 11. HD, 14.11.2002, E. 2002/7147, K. 2002/10373. **SULUK**, Etki, s. 68-69.

Yargıtay' ın bu uygulaması, kötü niyetli kişileri cesaretlendirerek bu kişilerin tescile yönelmesini, incelemesiz sistem dolayısıyla koruma şartların taşımayan tasarımlara aldıkları belgeleri haksız yere rakiplerine karşı kullanarak ciddi pazar avantajı elde etmelerini sağlamaktadır⁸⁰³.

Tazminat davası, sınaî mülkiyete ilişkin mevzuattan kaynaklandığından görevli mahkeme ihtisas mahkemeleridir. Yetkili mahkeme ise davacı sınaî mülkiyet hakkına dayanmadığından bu davayı kendi ikametgâhında açamayacak genel yetkili mahkemede açabilecektir⁸⁰⁴.

Yukarıda açıklanan iki istisna durumunda, tarihine bakılmaksızın hükümsüzlük kararından etkilenecektir. Kesinleşmiş hükümsüzlük kararları herkese karşı hüküm doğuracaktır(554 sayılı KHK m. 45/son). Hükümsüzlük kararı, bu bağlamda tasarım sahibine ve onun haleflerine karşı ileri sürülebileceği gibi tasarımı hükümsüzlük davasının açılmasından önce veya sonra devralana karşı da hüküm doğuracaktır⁸⁰⁵. Hükümsüzlük kararı, kesinleşince mahkeme tarafından resen TPE' ye yollanır. TPE, tasarım sicilindeki kaydı terkin eder ve kayıttan sonra yayımlanacak Resmi Endüstriyel Tasarım Bülteni' nde yayımlar (m. 45/son)⁸⁰⁶.

Mahkeme tam veya kısmi hükümsüzlüğe karar verebilecektir. Eğer koruma sebepleri veya sebeplerden bazıları, ürünün tümü yönünden mevcut tam hükümsüzlük kararı; parçaların bazılarına ilişkin ise o takdirde sadece parçaların hükümsüzlüğüne karar verilecektir⁸⁰⁷. Kısmi hükümsüzlük halinde iptal edilmeyen ürün ürünlerle ilgili kısım geçerliliğini koruyacaktır(554 sayılı KHK m. 43/3). Hükümsüzlük davası gerçek hak sahipliğine veya önceki başvuruya dayanıyorsa kısmi hükümsüzlük söz konusu olamaz⁸⁰⁸.

⁸⁰³ **SULUK**, Etki, s. 66.

⁸⁰⁴ Açılabilir tazminat davası konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. **SULUK**, Etki, s. 53 vd.

⁸⁰⁵ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 436; markalar bakımından aynı yönde **ARKAN**, C. II, s. 170.

⁸⁰⁶ Bu düzenlemeye 556 sayılı KHK' da markalar açısından yer verilmemiş olmakla birlikte öğretide markanın sona erdiğinin bültende yayımlanmasına ilişkin hüküm kıyasen uygulanmaktadır. **KARAHAN**, Hükümsüzlük, s. 154.

⁸⁰⁷ **SULUK**, Tasarım Hukuku, s. 436; **TEKİNALP**, Fikri, s. 650.

⁸⁰⁸ **TEKİNALP**, Fikri, s. 650.

SONUÇ

Gerek küreselleşen dünya ekonomisi karşısında Türk sanayisinin konumu ve ihracatını arttırma yönündeki ekonomik talebi, endüstriyel ürünlerin yenilikçi ve yaratıcı nitelikte olmasını zorunlu kılması nedeniyle gerekse Avrupa Topluluğu ve Gümrük Birliğine geçiş sürecinin hızlandırmak amacıyla yürürlüğe sokulan dört KHK' dan biri de 554 sayılı KHK' dır.

Kararnamenin yürürlüğe girdiği 1995 tarihi hukukumuzda tasarımların korunması açısından bir milattır. Kararname ile tasarımlar tasarım kavramının Hukukumuzda girdiği günden 70 yıl sonra da olsa ilk kez özel düzenlemeye kavuşmuştur. Büyük ölçüde 1993 tarihli Topluluk Yönerge ve Tüzük Taslaklarından iktibas edilmiştir. Topluluk Tasarım Taslakları yasalaşma sürecinde günün ihtiyaçları göz önüne alınarak birçok değişikliğe uğramıştır. Bu nedenle dünyadaki gelişmelere ayak uydurmak açısından bu değişikliklerin Hukukumuzda alınması yerinde olacaktır. Nitekim Adalet Bakanlığı ve TPE işbirliği ile hazırlanan ve önümüzdeki günlerde yasalaşması beklenen Tasarım Korunması Hakkında Kanun Taslağı' nda Topluluk' ta yaşanan gelişmelerin dikkate alındığı görülmektedir. Yapılan yeni düzenlemede konunun kanun ile ele alınması son derece yerindedir. Zira fikri mülkiyet hakkına ilişkin sınırlamalar da içeren Kararname, bu haliyle Anayasamıza aykırı düşmektedir. Ayrıca 554 sayılı KHK' nın taslak metin üzerinde toplumun ilgili kesimlerinin görüşlerinin alınmaması bugün uygulamada birçok soruna ve yorum farklılıklarına yol açmaktadır. Bu açıdan Kanun Taslağı' nın yasalaşmadan meslek odaları dâhil birçok kesimin görüşüne açılması yerine olmuştur. Nitekim, 29.06.2006 tarihinde TPE sitesinde yayımlanan Taslak ile önceki arasında önemli farklılar mevcut olup bu bize söz konusu kesimlerin önerilerinin dikkate alındığını göstermektedir. Bu durum Tasarım Hukukumuz açısından olumlu bir gelişmedir.

554 sayılı KHK' nın yürürlüğe girdiği 1995 yılına kadar tasarımlar, Ticaret Kanunu' nun haksız rekabete ilişkin kurallarıyla (TTK.m. 56-65) ve tasarımın eser niteliği taşıması halinde FSEK' da yer alan (FSEK. m. 2/3; m.4/2) kurallarla

korunmuştur. Kararname ile çoklu koruma ilkesi tescilli tasarımlar açısından kabul edilmiştir. Tasarım sahibi, tasarım mevzuatının yanında şartları varsa patent, marka ve fikir ve sanat eserleri mevzuatına da dayanabilecektir. Bu durum, tasarım üzerindeki hakkın niteliğinin birkaç fikri mülkiyet konusunun alanına girebilmesinden tasarımı gerçekleştiren kişinin tasarımın niteliğine göre tasarımcı sıfatının yanı sıra kimi zaman buluşçu kimi zaman eser sahibi sıfatını taşıyabilmesinden kaynaklanmaktadır. Ancak, çoklu koruma ilkesi bir takım belirsizlik ve yorum farklılıklarına da yol açmaktadır. Tasarım hakkının 25 yıllık bir süreye bağlı olmasına rağmen Fikir ve sanat eserleri mevzuatında öngörülen 70 yıllık uzun koruma süresi, tasarım korumasının amacını aşmakta ve rekabet ortamını olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle FSEK' nin tasarımlar açısından uygulama alanını daraltıcı bir takım istisnalar getirilmeli ve korunma süresi ve şartları tescilli korumayı anlamsız kılmayacak şekilde açıkça tespit edilmesi yerinde olacaktır. Hukukumuzda hem tescilli hem de tescilsiz tasarımların haksız rekabet hükümleri korunması mümkün olmakla beraber bu durum, bir takım sorunları da beraberinde getirmektedir. En önemlisi haksız rekabet hükümlerinin, şartlar mevcutsa, haksız rekabet fiili devam ettiği sürece uygulanması mümkün olduğundan süre ile sınırlı olmaksızın ileri sürülmesi mümkündür. Bu olanak, tescil edilerek sınırlı bir süre ile özel korumadan yararlanması öngörülen hakların sınırsız süre korunması tehlikesini de beraberinde getirmektedir.

Çoklu koruma ilkesinde yaşanan sorunların, belirsizliklerin giderilmesi açısından tescilli tasarımlar açısından diğer kanunlarda düzenlenen korumanın sınırları, kapsam ve süresinin açıkça çizilmesi gerekmektedir. Ayrıca Hukukumuzda Topluluk Hukukunda olduğu gibi kısa süreli(üç yıl) ve tescilsiz koruma seçeneğinin de getirilmesi, başvuru sahiplerini daha bilinçli kararlar almaya sevk edip niteliksiz başvuruların sayısında azalmaya neden olacaktır. Bu durum aynı zamanda koruma şartlarını taşımayan tasarımların kötü niyetli veya bilmeden tescilini önleyerek açılan gerek hükümsüzlük gerek tecavüzün men' i davalarında ciddi azalmaya da neden olacaktır. Tescilsiz korumanın sınırları, gerek süre gerek kapsam açısından çizilmesi sonucu tescilli korumanın anlamsız kılınmasının önüne geçilerek sınaî mülkiyet sistemimizde iç tutarlılığın sağlanacaktır.

Tasarım, fikri çabalar sonucunda ortaya çıkan bir ürünün tümü veya bir parçası üzerindeki süsleme, çizgi, şekil, biçim, renk, doku, malzeme veya esneklik gibi insan duyularıyla algılandığında çeşitli unsur veya özelliklerin oluşturduğu biçimi ifade eder. Bir tasarımın hukuken korunabilmesi için yeni ve ayırt edici nitelikte olması, ahlaka ve genel ahlaka aykırı olmaması gerekir. Tasarımın aynı zamanda gerçek tasarım sahibine veya haleflerine ait olması gerekir. Bu unsurları taşımayan kamuya önce sunulmuş olmasına rağmen başvuru tarihi sonra tasarımlar hükümsüzlük davasına konu olacaktır. 554 sayılı KHK’ da öngörülen hükümsüzlük sebeplerine ek olarak Taslakta Topluluk Hukukunda yer verilen hükümsüzlük hallerine de yer verilmesi yerinde olmuştur.

Hükümsüzlük davasına konu olan tasarımın yenilik incelemesinde mutlak yenilik kriterinin Topluluk Hukukunda olduğu gibi güvenlik klozuyla yumuşatılması gerekmektedir. Bu durum, gelişmekte olan Ülkemiz ekonomisi ve geleceği açısından önem taşımaktadır. Koruma düzeyinin aşağı çekilmesi bakımından ayırt ediciliği düzenleyen 7. maddede belirgin ve farklılıklardan çok ortak özelliklere ağırlık verilmesi kavramları çıkarılmalıdır. Nitekim Taslakta bu kavramlar, çıkarılmıştır.

Hükümsüzlük ancak dava yoluyla tasarımın koruma süresinin devamınca ve koruma süresinin bitimini izleyen beş yıl içinde açılacaktır. Dava şartları mahkemeye, taraflara ve dava konusuna ilişkin olmak üç türdür. Ancak Kararname zarar görme veya zarar görme tehlikesinin varlığı bir koşul olarak belirtilmemiş, usul hukuku yönünden dava açma şartlarından olan “*hukuki yarar*” kavramına yer vermemiştir. Ancak tasarımla hiçbir şekilde ilgisi olmayan kişilerin yani zarar görmemiş veya zarar görme ihtimali bulunmayanların hükümsüzlük davası açmasında hukuki yararı bulunmamaktadır. Her ne kadar Yargıtay kararlarıyla ve yorum yoluyla bu sonuca ulaşılsa da 554 sayılı KHK’ da bu koşulun gözetilmemesi yerinde olmamıştır.

Son olarak hükümsüzlüğün geçmişe yönelik etkisinin kural olarak benimsenip buna uygulanmış mahkeme kararları ve sözleşmeler bakımından istisna

getirilmesi ve bu istisnalarında istisnasına yer vererek tasarım belgesi sahibinin ihmali ve kötü niyetli olduğu durumlarda üçüncü kişilerin zararlarının karşılamakla yükümlü tutması çıkarlar arasındaki dengeyi sağlayan yerinde bir hükümdür. Ancak uygulamada kural, istisnanın istisnası şeklinde kaleme alınan bu ilkenin ihmali, incelemesiz sistem nedeniyle tescil edilen tasarımların %90' lar seviyesinde koruma şartlarını taşımadığı göz önüne alındığında adil olmayan sonuçlar yaratmaktadır. Günümüzde İncelemesiz sistem ve Yargıtay uygulaması kötü niyetli kişilerin çıkarları yönünde işlemektedir. Zira koruma şartlarını taşımayan tasarım belgesi sahibi kötü niyetli kişiler haksız davalar açarak aldıkları ihtiyati tedbir kararları ile iyi niyetle ticari faaliyetini yürüten rakip firmalara büyük zararlar vermektedirler. B de buna Yargıtay' ın tescilin devamı süresince hükümsüzlük kararına kadar (bu davalar en az iki yıl sürmektedir) tasarım belgesi sahibinin tescilli haklarını kullanmasını meşru kabul edip tescil sahibinin kötü niyetli olup olmadığı tartışma konusu yapmaması eklenince hakkaniyete uygun olmayan bir sonuç ortaya çıkmaktadır.

Bu nedenle Hukukumuzda incelemeli sisteme geçiş yapılması, ihmal ve kötü niyet gibi kavramların hükümde çıkarılarak onun yerine kast veya ağır ihmal terimlerinin getirilmesi ve Yargıtay' ın şu an ki uygulamasını terk ederek tasarım belgesi iptal edilen şahısların kötü niyetini de araştırması yerinde olacaktır.

KAYNAKÇA

ARIKAN, Ayşe Saadet: “ Tasarımların 554 Sayılı Tasarım Kararnamesi ve Fikir-Sanat Eserleri Kanunu Çerçevesinde Korunması”, MATAD, C.4, S.1-2/1995-1996, s.74 (Anılış: Tasarımların FSEK Çerçevesinde Korunması).

ARIKAN, Ayşe Saadet: “ Türk Tasarım Kanunu Tasarısı”, Sınai Mülkiyetin Korunması ve Türkiye’deki Gelişmeler Hakkında Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı(WIPO) Sempozyumu, 19-20 Haziran 1995, Ankara, s. 55-64 (Anılış: Tasarım Tasarısı).

ARIKAN, Ayşe Saadet: “ Sınai Tasarımlar”, BATIDER, Ankara 1994, C. XVII, S. 3 (Anılış: Sınai Tasarımlar).

ARIKAN, Serdar: “ Endüstriyel Tasarımlarla İlgili İhtiyati Tedbirler”, Legal FSHD, Y.1, S. 2005/3, s. 745-767 (Anılış: İhtiyati Tedbirler).

ARIKAN, Serdar: Fikri ve Sınai Mülkiyet Mahkemeleri, www.abgm.adalet.gov.tr/06arikan.pdf, 10 Eylül 2004 Ankara, 12.12.2007.

ARKAN, Sabih: Marka Hukuku, AÜHF Yay., C.I, Ankara 1997 (Anılış: C. I).

ARKAN, Sabih: Marka Hukuku, AÜHF Yay., C.II, Ankara 1998 (Anılış: C.II).

ARKAN, Sabih: Ticari İşletme Hukuku, 6. Bası, Ankara 20001.

ARSLANLI, Halil: Fikri Hukuk Dersleri II, Fikir ve Sanat Eserleri, İstanbul 1954.

ASLAN, Adem: Türk ve AB Hukukunda Fikri Mülkiyet Haklarının Tükenmesi, İstanbul 2004 (Anılış: Tükenme).

ASLAN, İ.Yılmaz:” Endüstriyel Tasarım Haklarının Kullanılması Haksız Rekabet ve Rekabet Hukuku İlişkileri: Bir Mahkeme Kararı Üzerine Düşünceler”, FMR, C. I, S.1/2001, s.19-42.

ATAMER, Eda: Endüstriyel Tasarım Hakkının Gaspı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, D.E.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2007.

ATEŞ, Mustafa: “Copyright and Related Rights Protection Under The TRİPS Agreement”, BATIDER, C.XXIII, S.4, Aralık 2006, s. 239 vd.

AYİTER, Nuşin: İhtira Hukuku, Ankara 1968 (Anılış: İhtira).

BAYAZIT, Nigan: “Tasarım, Zanaat ve Endüstriyel Tasarım Farklarının İrdelenmesi”, Legal Fikri ve Sınai Haklar Dergisi, Y.1, S.1, İstanbul 2005, s. bul (Anılış: Farkların İrdelenmesi).

BERKHAN, İlhan: “ Marka Hükümsüzlüğünün Etkisi”, Legal Fikri ve Sınai Haklar Dergisi, s. 976, Y. 3, S. 12 İstanbul 2007, s.975-988.

BİLGİLİ, Fatih: “ Markanın Hükümsüzlüğünün İleri Sürülmesinde Süre: Yargıtay 17.11.2005 tarihli Meşhur Sultanahmet Halk Köftecisi Kararının Değerlendirilmesi”, Terazi Aylık Hukuk Dergisi, Y.1, S.8, Nisan 2007, s. 7 vd.

BİLGİN, A. Aslı: Endüstriyel Tasarım Hakkı ve Tazminat Davaları, Vedat, İstanbul 2006.

BORJA DE MOZOTA, Brigitte: Tasarım Yönetimi, İstanbul 2005.

BOZTOSUN-ODMAN, Ayşe: “ Haksız Rekabet Hukukunda Emeğin Korunması İlkesinin Yargıtay Kararları Işığında Değerlendirilmesi”, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu /Bildiriler Tartışmalar, XXI, 9-10 Aralık 2005, Ankara 2006, s. 197- 235.

CAMCI, Ömer: Haksız Rekabet Davaları, C. I, İstanbul 2001 (Anılış: Haksız Rekabet Davaları).

CAMCI, Ömer: Endüstriyel Tasarım Davaları, Ankara 2000.

CAN, Ozan: “ Tasarım Hukukunda Hükümsüzlük”, FMR, C.8, S. 2008/2, s. 77-94.

CENGİZ, Dilek: Türk Hukukunda İktibas veya İltibas Suretiyle marka Hakkına Tecavüz, Beta, İstanbul 1995.

COHEN, Denis: The International Protection Designs, Kluwer, London 2002.

CORREA, Carlos M.: “ Fikri Mülkiyet Hukuku; Gelişmekte Olan Ülkelerden Bir Perspektif”, (Çev. İlhami GÜNEŞ), FMR, Y.5, C.5, S.2, s. 15-29.

DEREN-YILDIRIM, Nevhis: “Türkiye’ nin Gümrük Birliği’ ne Girişinin Fikri ve Sınai Haklar Üzerindeki Etkileri”, MATAD, C.13, s. 1-2/2005, s.29-46.

DİRİKKAN, Hanife: “ Tescilli Markayı Kullanma Külfeti”, Prof. Dr. Oğuz İmregün’ e Armağan, İÜHFİM, İstanbul 1998, s. 219-280.

DİRİKKAN, Hanife: Tanınmış Markanın Korunması, Ankara 2003 (Anılış: Tanınmış).

DOĞANAY, İsmail: “ Türk Ticaret Kanununun haksız rekabet dair hükümleri Yargıtay’ ca nasıl uygulanıyor?”, BATIDER, C. 5, S.3, Mart 1970, s. 531-556 (Anılış: Haksız Rekabete Dair Hükümlerin Uygulanması).

DOĞANAY, İsmail: Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C.1, İstanbul 2004 (Anılış: Şerh).

DOSTERSCHILL, Peter: “ Community Trademark and Design and The Future Intellectual Property Rights in the European Union”, FİSAUM, Avrupa Birliği ve Sınai Haklarda Türkiye’ de Son Gelişmeler Tebliğler, Ankara 2003, s. 3-13.

DÖNMEZ, İrfan : Markalar ve Haksız rekabet Davaları, İstanbul 1992.

DPT, Türkiye-AT Mevzuat Uyumu Sürekli Özel İhtisas Komisyonu Raporları: Fikri ve Sınai Haklar Alt Komitesi, C.I, Ankara, Kasım 1995(Anılış: Özel İhtisas komisyon Raporu 1995).

DPT: Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, F.H.Ö.İ.K.R, Sınai Haklar Ön Raporu Ankara, Ekim 2005 (Anılış: Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı).

DPT: Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporları, Ankara 2000 (Anılış: Sekizinci Beş Yıllık Planı).

DPT: Türkiye- AT Mevzuat Uyumu Sürekli Özel İhtisas Komisyonu Raporları, C.1, Ankara 1995.

DPT: Yedince Beş Yıllık Kalkınma Planı, Fikri ve Sınai Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara 1994 (Anılış: Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı).

EKDİAL, İbrahim: “ *Endüstriyel Tasarım Davalarında Bilirkişi Raporları*”, www.pusulapatent.com.tr/mak_entasda.htm, 06.08.2008.

ER, Alpay/ ER, Özlem:” Tasarım Yönetimi: Gelişim, Tanım, Kapsam”, Tasarımda Evrenselleşme- 2. Ulusal Tasarım Kongresi Tasarım Kitabı, İTÜ Mimarlık Fakültesi Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü, 13-16 Mart 1996, İstanbul.

ERDEM, Bahadır: Patent Hakkının Korunmasına Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk, 2. Bası, İstanbul 2002.

ERDEM, Ercüment: “Rekabet Hukuku ve Haksız Rekabet İlişkisi”, Prof. Dr. Ömer Teoman’ a Armağan, C.1, İstanbul 2002, s. 377-398.

EREL, N. Şafak: Türk Fikir ve Sanat Hukuku, 2. Bası, Ankara 1998.

EREN, Fikret: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C.I, Beta Yay., İstanbul 1998.

ERİŞ, Gönen: Açıklamalı ve İçtihatlı Ticari İşletme ve Şirketler, C.1, Ankara 2004.

EROĞLU, Sevilay: Rekabet Hukukunda Bilgisayar Programlarının Korunması, 1. Bası, İstanbul 2002.

ERTAŞ, Şeref/ SERDAR, İlknur/ GÜRPINAR, Damla: Eşya Hukuku, Seçkin Yayınları, Ankara 2002.

ETMK, Taslak Üzerine Görüşler , www.etmk.org/dosya/taslak_görüş.pdf, 09.02.2006, s. 5(Anılış: Taslak Üzerine Görüşler 2), 10.06.2008.

ETMK: Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Taslağı Üzerine ETMK' nın Görüşleri, www.etmk.org/dosya/taslak_gorush.pdf, s.1, 10.10.2007(Anılış: Taslak Üzerine Görüşler 1).

FRANZOSI, Mario: “ The Legal Protection of Industriyel Design: Unfair Competition as a Basis of Protection” EIPR, No:5/1990, s. 154-158.

GÖKYAYLA, Emre: Telif Hakkı ve Telif Haklarının Devri Sözleşmesi, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2001.

GRAY, W. Brian/ BOUZALAS, Effie: Industrial Design Right An International Perspective, Kluwer Law, London 2001.

GÜNEŞ, İlhami: “ Endüstriyel Tasarım Tescilinin Sağladığı Hukuksal ve Cezai Koruma İle Uygulama Sorunları”, FMR, C.7, S.3, s.11 vd (Anılış: Uygulama Sorunları).

GÜNEŞ, İlhami: “ Patent Hakkının Hükümsüzlüğü Üzerine Düşünceler”, FMHD, Y.1 2006, S.3, s. 115-133 (Anılış: Hükümsüzlük).

GÜRLER, Cemalettin; “Takı Tasarımlarının Korunması”, FMR, C.2, S. 2002/4, s. 51-62.

HASDOĞAN, Gülay: “ Türkiye’ de Endüstriyel Tasarımların Korunmasında Uygulamaya Yönelik Sorunlar: Ayırt Edicilik Değerlendirmesi için Kavramsal Bir Model Önerisi”, Legal Fikri ve Sınai Haklar Dergisi, Y.1, S.2, İstanbul 2005, s.342-353(Anılış: Model Önerisi).

HASDOĞAN, Gülay: “Tasarım Kavramının Hukuktaki Gelişimi ve Endüstriyel Tasarımların Korunmasına İlişkin Ülkemizdeki Yasal Düzenlemelere Yansımaları”, Tasarımda Evrenselleşme- 2. Ulusal Tasarım Kongresi Tasarım Kitabı, İTÜ Mimarlık Fakültesi Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü, 13-16 Mart 1996, İstanbul, s. 21-27 (Anılış: Yansımalar)

HIRSCH, Ernest E.(Çev. V. Çernis): Hukuki Bakımdan Fikri Say, C. I, Nazari Esaslar, Sınai Haklar, İstanbul 1942 (Anılış: Fikri Say).

HIRSCH, Ernest E.: “Sınai Mülkiyetin Himayesine Dair Beynelmilel İtilafnamelerin Türk Mevzuatına icra ettikleri Tesirler”, Cemil Birsnel’ e Armağan, İstanbul, 1939, s. 175-206 (Anılış: İtilafnamelerin Mevzuata Tesirleri).

HIRSCH, Ernest E.: Fikri ve Sınai Haklar, Ankara 1948.

JEHOREM, Herman Cohen: “ Cumulation of Protection in the EC Design Proposals”, EIPR, No:12/1994, s. 514-520.

KARAAHMET, Erdoğan: “Marka ve Endüstriyel Tasarım Mevzuatının Uluslararası Mevzuat ile Karşılaştırılması” , Türkiye’ de ve Dünyada Sınai Mülkiyet Koruması, Uluslar arası Konferansı, Bildiriler, İstanbul 24-25 Haziran 1997, s. 174-179 (Anılış: Karşılaştırma).

KARAAHMET, Erdoğan: “Türkiye’ de Marka ve Tasarım Koruması” , Türkiye’ de ve Dünyada Sınai Mülkiyet Koruması, Uluslararası Konferansı, Bildiriler, İstanbul 24-25 Haziran 1997, s. 165-173.

KARAHAN, Sami/ SULUK, Cahit/ SARAÇ, Tahir/ NAL, Temel: Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları, Seçkin, Ankara 2007.

KARAHAN, Sami: “556 sayılı KHK Uyarınca Verilmiş İlmi ve Kazai İçtihatlar Işığında Marka Hükümsüzlük Davaları”, Ankara Barosu Uluslararası Hukuk Kurultayı, 8-11 Ocak 2002, Ankara, s. 510-540 (Anılış: Kurultay).

KARAHAN, Sami: Marka Hukukunda Hükümsüzlük Davaları, Mimoza, Konya 2002.

KARAN, Hakan/ KILIÇ, Mehmet: Markaların Korunması 556 sayılı KHK Şerhi ve İlgili Mevzuat, Turhan, Ankara 2004.

KARANFİL, Ayşe: “ Endüstriyel Tasarımların Korunmasında Ulusal Mevzuat ve Uygulamalar”, Tasarım Kongresi Bildiri Kitabı, s.13-20.

KARAYALÇIN, Yaşar: Ticaret Hukuku, I.Giriş, - Ticari İşletme, Ankara 1968.

KAYA, Arslan: “ Türk Hukukunda Patentten Doğan Haklar” , İHFM, C. LV-S.4, Y.1997, s.173 vd.

KESKİN, Serap: Patent ve Markanın Ceza Normları ile Korunması, Seçkin, İstanbul 2003.

KEŞLİ, Ahmet : Türk Hukukunda Bir Sorun: Tescil Edilmiş ve Koruma Süresi Dolmuş Endüstriyel Ürünler ve Konuya İlişkin Bir Amerikan Federal Yüksek Mahkemesi Kararının Takdimi”, FMR, C.2, S.2/2002, s. 15-26.

KILIÇOĞLU, Ahmet M. : Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Turhan, 5. Bası, Ankara 2005 (Anılış: Borçlar).

KILIÇOĞLU, Ahmet M.: “ Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda Yapılan Değişiklikler”, ABD, 1995/4, s. 13-27.

KILIÇOĞLU, Ahmet M.: Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar, Turhan Yayınları, Ankara 2006 (Anılış: Karşılaştırmalı).

KORKUT, Fatma/ HASDOĞAN, Gülay/EVYAPAN, Naz: III. Uluslar arası Tasarım Kongresi Türkiye’ de Tasarımı Tartışmak, İstanbul 2006, s. 385 vd.

KORKUT, Fatma: “Endüstriyel Tasarımların Korumasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararname’ de Korumaya ve Tasarım Hakkına Getirilen Sınırlamalar”, 2. Ulusal Tasarım Kongresi Bildiri Kitabı, 13-14 Mart 1996, İstanbul, s. 31.

KÖPRÜLÜ, Bülent: Medeni Hukuk, Genel Prensipler- Kişinin Hukuku, İstanbul 1979.

KUBİLAY, Huriye: “Avrupa Birliği ve Türkiye’ de Markaların Tescili”, MÜİİBFD, Y.1999, C.XV, S.1, s. 290 vd.

KURU, Baki/ARSLAN, Ramazan; YILMAZ, Ejder: Medeni Usul Kitabı Ders Kitabı, 15. Baskı, Yetkin, Ankara 2004.

KÜÇÜKERMEN, Önder: “ Türk Sanayinde Endüstri Tasarımı Sorunu”, İSOD, s.358(Ocak 1996), s. 70-71(Anılış: Endüstri Tasarımı Sorunu).

KÜÇÜKERMAN, Önder: Endüstri İçin Ürün Tasarımında Yaratıcılık, Yem Yayınları, İstanbul 1996.

ODMAN, N. Ayşe: Fikri Mülkiyet Hukuku ile Rekabet Hukukunun Teknolojik Rolü, Ankara 2002.

OĞUZMAN, M. Kemal/ ÖZ, Turgut: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 3. Bası, Filiz Kitapevi, İstanbul 2000.

ORTAN, Ali Necip: Avrupa Patent Sistemi, C. II: Lüksemburg Antlaşması/Patent İşbirliği Antlaşması/Strasburg Antlaşması, BTHAE, Ankara 1992 (Anılış: C.II).

ORTAN, Ali Necip: İşçi Buluşları Hukuku, DEÜ Yayınları, İzmir 1987.

OYTAÇ, Kutlu: “Marka Hukuku Korumasının Endüstriyel Tasarım ve Haksız Rekabet Hükümleri ile Birlikte Ele Alınması”, FMR, Y.3, C.3, S.2003/2, s. 57-67(Anılış: Marka Hukuku Koruması).

OYTAÇ, Marka Hukuku, 2. Bası, Nobel Kitapevi, İstanbul 2002.

ÖZDAL, Şule: 556 sayılı KHK’ nın 5. maddesi Çerçevesinde Marka Olarak Tescil Edilebilecek İşaretler, Beta, İstanbul 2005.

ÖZEL, Çağlar: Marka Lisansı Sözleşmesi, Seçkin Yayınları, Ankara 2002.

ÖZKUL, Aydın: “Sınai Resim ve Modellerin Korunması Sorunu”, AD, C.65, S.8, s.656-659.

ÖZTRAK, İlhan: Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklar, Ankara 1971.

PINAR, Hamdi: Fikri Mülkiyet Hakları ve Rekabet Hukuku, Rekabet Dergisi, S. 23, Ankara 2005 (Anılış: Rekabet Hukuku).

PINAR, Hamdi: Uluslararası Rekabette Fikri Mülkiyet Haklarının Önemi ve Türkiye, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No 2004-71, İstanbul 2004 (Anılış: Fikri Mülkiyet Haklarının Önemi).

POROY, Reha/ YASAMAN, Hamdi: Ticari İşletme Hukuku, İstanbul 2001.

SARAÇ, Tahir: “ Patent Hukukunda Hükümsüzlük Davaları”, 1. İstanbul Fikri Mülkiyet Hukuku Sempozyumu, İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları, 5-6 Mayıs 2005, İstanbul, s. 111-133 (Anılış: Hükümsüzlük).

SARAÇ, Tahir: “ Sınai Hakların Korunmasında Yenilik Şartı Açısında Tekniğin Bilinen Durumu Kavramı ve Kapsamı”, BATIDER, C.XXII, S.1, s. (Anılış: Teknik).

SARAÇ, Tahir: “Sınai Mülkiyet Hukukunda Ön Kullanımın Yeniliğe Etkisi” Prof. Dr. Ömer Teoman’ a 55. Yaş Günü Armağanı, C. 1, İstanbul 2002, s. 622-644 (Anılış: Ön Kullanım).

SARAÇ, Tahir: Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması, Seçkin Yayınları, Ankara 2003.

SOYAK, Alkan: “Fikri ve Sınai Hakların Tanımı ve Tarihsel Gelişimi”, [http://mimoza.marmara.edu.tr/asoyak/fikri-sınaimülkiyet\(alkan\).pdf](http://mimoza.marmara.edu.tr/asoyak/fikri-sınaimülkiyet(alkan).pdf), 20.10.2007.

SÖZER, Metin/ TANYELİ, Uğur: Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü, İstanbul 1992.

SULUK, Cahit: “ Topluluk ve Türk Hukukunda Görünmeyen Tasarımlar”, İÜHFİM, C. LX, S.1-2/2002, s.205-219 (Anılış: Görünmeyen Tasarımlar).

SULUK, Cahit: “Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda Tasarımların Kümülatif Olarak Korunması(Çoklu Koruma)”, FMR, C.1, S. 2001/3, s.43-72 (Anılış: Kümülatif Koruma).

SULUK, Cahit: “ Avrupa Biriliği ve Türk Hukukunda Tescilli Tasarımların Korunması Şartları”, FMR, C.1, S.2/2001, s. 23-57 (Anılış: Koruma Şartları).

SULUK, Cahit: “Sınai Mülkiyet Haklarında Hükümsüzlük Kararlarının Etkisi”, FMHD, 2006, S.3, s. 38-73 (Anılış: Etki).

SULUK, Cahit: “Tasarım Hukukunda ‘Bilgilenmiş Kullanıcı’ ve Uygulamada Yaşanan Bazı Sorunlar”, Prof. Dr. Ünal Tekinalp’ e Armağan, İstanbul 2003, C.II, s. 387-395 (Anılış: Kullanıcı).

SULUK, Cahit: Avrupa Topluluğu Hukukunda Tasarımların Korunması- Topluluk Tasarımı, Seçkin, Ankara 2002 (Anılış: Topluluk Tasarımı).

SULUK, Cahit: Tasarım Hukuku, Seçkin, Ankara 2003 (Anılış: Tasarım Hukuku).

SULUK, Cahit: Yedek Parça Tasarımı, Yargı Yayınevi, Ankara 2001.

SUTHERSANEN, Uma: Design Law in Europe, London 2000.

ŞAHİNALP, Kaan: “Türk Hukukunda Endüstriyel Tasarımlar” , YD, Temmuz 2000, C.26, S.3, s. 302 vd.

ŞANAL, Osman: Markanın Hükümsüzlüğü, Adalet Yay., Ankara 2004.

ŞATIR, Seçil: “ Yasalar Karşısında Tasarımın Özgünlüğü”, 2. Ulusal Tasarım Kongresi Bildiri Kitabı, 13-14 Mart 1996, İstanbul, s. 37-44.

ŞEHİRALİ, Feyzan Hayal: “Türk Hukukunda Tasarımlara Yönelik Uygulamalar(Özellikle Tescilsiz Tasarımların Korunma Yolları)”, www.abgm.adalet.gov.tr/8-2-TR_Sehirali.pdf, 10.10.2007 (Anılış:Tasarımlara Yönelik Uygulamalar).

ŞEHİRALİ, Feyzan Hayal: Patent Hakkının Korunması, Ankara 1998.

ŞELLİ-DİLEK, Çiğdem: “ Genel Olarak Tasarım Tescili”, FMR, Y. 8, C. 8, S. 2, s. 157-167.

ŞENOCAK, Kemal: İşletme Personelinin Ayartılması Meselesinin Haksız Rekabet Hükümleri Çerçevesinde (TTK md. 56 vd.) Değerlendirilmesi, AÜHFD 2001, C. 50, S. 2, 193– 246.

TAYLAN-ÇAMLİBEL, Esin: Marka Hakkının Kullanılmasında Paralel İthalatın Önlenmesi, Seçkin, Ankara 2001.

TEKİL, Fehiman: “ Yokluk Hükümsüzlük ve İptal Edilebilirlik Sorunları”, Prof. Dr. M.Kemal Oğuzman’ a Armağan, Beta, İstanbul 2000, s.1091-1114.

TEKİL, Müge : “ 554 Sayılı KHK Çerçevesinde Endüstriyel Tasarım Kavramı ve Koruma Şartları”, İÜHF, C. LV, S.4/1997, Prof. Dr. Orhan Münir Çağıl’ a Armağan Sayısı, s. 233-251.

TEKİNALP, Ünal: “ Derleme Eser, Düşünce Yaratıcılığı ve Bunun “Hususiyet Üzerindeki Etkisi”, FMR, Y.5, C. 5, S. 2005/1 (Anılış: Hususiyet).

TEKİNALP, Ünal: Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları, 4. Bası, İstanbul 2005(Anılış: Fikri).

TEKİNAY, S. Sulhi ve Arkadaşları: Borçlar Hukuku , Genel Hükümler, 6. Bası, Filiz, İstanbul 1988.

TEKİNAY, S. Sulhi: Medeni Hukuka Giriş Dersleri, 5. Bası, İstanbul 1987.

TEOMAN, Ömer: “ Markanın Terkinini Sağlamak için Açılacak Bir davada Husumetin Türk Patent Enstitüsü’ ne Yöneltilip yöneltilmeyeceği Sorunu”, Prof. Dr. Oğuz İmregün’ e Armağan, İÜHF, İstanbul 1998, s. 645-653(Anılış: Markanın Terkini).

TPE, Endüstriyel Tasarım Tescili Kullanıcı Rehberi ve Başvuru Kılavuzu, Ankara Ocak 2008.

ÜSTÜN, Dilek: “Endüstriyel Tasarımların Korunması”, İBD 1996, C.70, S.7-8-9, s. 583-587.

www.turkpatent.gov.tr/portal/default2jsp3sayfa=291&haber=11-22k-

YALÇINER, Uğur: “ Avrupa Birliği’ nde Tasarım Koruması ve Uluslar arası Anlaşmalar”, 2. Ulusal Tasarım Kongresi Bildiri Kitabı, 13-14 Mart 1996, İstanbul, s.3-11 (Anılış: Bildiri Kitabı).

YALÇINER, Uğur: “ Endüstriyel Tasarım Tescil İşlemleri ve Önemli Noktalar, Finansal Forum, Y. 1, S. 220, 6-7 Eylül 1997, s. 15 vd. (Anılış: Tescil).

YALÇINER, Uğur: “Patent ve Faydalı model Belgelerinin Hükümsüzlük Davaları Farkları ve Anayasa Aykırılık”, FMR, Y.1, C.1, s. 2001/3, s. 73 vd (Anılış: Anayasa Aykırılık).

YALÇINER, Uğur: Sınai Mülkiyet’ in İlkeleri, Ankara 2000

YARSUVAT, Duygun: Türk Hukukunda Eser Sahibi ve Hakları, 2. Bası, İÜSBF Yay., İstanbul 1984.

YASAMAN, Hamdi: “Sınai Resim ve Modeller”, BATIDER, Ankara 1984, C. XII, S. 2-3, s. 93-98 (Anılış: Sınai).

YASAMAN, Hamdi: Fikri ve Sınai Mülkiyet Fikir ve Sanat Eserleri Endüstriyel Tasarımlar Patentler ile ilgili Makaleler, Hukuki Mütalaalar, Bilirkişi Raporları, Vedat, İstanbul 2006, s. 311 (Anılış: Bilirkişi).

YASAMAN, Hamdi: Marka Hukuku, ile İlgili Makaleler, Hukuki Mütâalar ve Bilirkişi Raporları, İstanbul 2003 (Anılış: Marka).

YASAMAN, Hamdi; YUSUFOĞLU, Fülürya: Marka Hukuku 556 Sayılı KHK Şerhi, C.II, Vedat, İstanbul 20004.

YILDIZ, Şükrü: “551 Sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname Hükümlerine Göre Üniversite Mensuplarının Buluşları” , AÜEHFD, C.VI, S.1,4/ 2002, s. 247-254.

YILMAZ, Mehmet: “Türk Ticaret Kanunu Ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısında Haksız Rekabete İlişkin Genel Hükümlerin Karşılaştırılması İle Kötüleme Ve Reklamlara İlişkin Özel Haksız Rekabet Halleri”, İstanbul Barosu Dergisi, 2006/4.

YURTSEVER, Şaziye: Patent Hukuku Korunması ve İlgili Mevzuat, Adalet Yayınevi, Ankara 1999.

YÜKSEL, “Fikri Mülkiyet Hakkının Tarihsel Temelleri”, FMR, C.1, S.2001/2, s. 91 vd.

ZEVKLİLER, Aydın/ ACARBER, M.Beşir/ GÖKYAYLA, K. Emre: Medeni Hukuk, 6. Bası, Ankara 1999.

Kazancı Hukuk Otomasyon